MARJAI JÓZSEF

EGYENSÚLY, REALITÁS, REFORM

KOSSUTH

MARJAI
JÓZSEF

EGYENSÚLY, REALITÁS, REFORM

MARJAI JÓZSEF

EGYENSÚLY, REALITÁS, REFORM

VÁLOGATOTT
BESZÉDEK ÉS CIKKEK
1975–1983

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ · 1984

SZERKESZTETTE
ÉS A BEVEZETŐT ÍRTA:
MATKÓ ISTVÁN

ISBN 963 09 2385 8
© MARJAI JÓZSEF, 1984
(3773)

BEVEZETÉS

A kötet – egy kivétellel – olyan cikkeket, interjúkat, beszédeket ad közre, amelyek 1978–1984 között születtek. Tehát azokban a viharosan változó esztendőkben, amikor az enyhülés megtorpant, a világon többször is végigsöpört az anyagok, energiahordozók árrobbanása, s mindennek nyomán pénzügyi és kereskedelmi válság uralkodott el. Olyan, mintha a történelem megidézte volna az 1929–1933-as nagy világgazdasági válságot. Inflációs hullámmal, munkanélküliséggel, államok sorának eladósodásával, a nemzetközi hitelpiac súlyos megingásával. A tőkés gazdaságok recesszióját tetézte a feléledt rideg monetarizmus, folyamatosan táplálva ezzel a válságot.

Ezeket a hatásokat a föld egyetlen országában sem lehetett, lehet feltartóztatni a határokon; a mai világgazdaság egy és oszthatatlan, annak sorsában osztozik a nemzetközi munkamegosztás valamennyi tagja. Kiváltképpen azok, akik ezen munkamegosztáshoz adottságaik, sajátosságaik miatt szorosabban kötődnek, akiknek nincs módjuk – mert ez alapvető érdekeikkel ellentétes lenne – magukat elzárni a nemzetközi közösségtől. Magyarország kétségkívül ezen országokhoz tartozik, s mint ilyen érzékenyen érintett a jóban s rosszban egyaránt.

Az 1978-tól napjainkig terjedő időszak a külvilágból elsősorban megpróbáltatást, kedvezőtlen fejleményeket hozott számunkra. Nemzeti teljesítőképességünket újabb és újabb kihívások érték, amikor a gazdaságnak el kell hagynia az extenzív korszakot; amikor az önmegújítás erőfeszítései, a termelési szerkezet átalakítása – korszerűsítése, önmagunkkal szemben támasztott társadalmi-szociális követelmények, az infrastruktúra fejletlenségének felszámolása egyébként is történelmi léptékű munkát kívánt.

Erre a kihívásra az MSZMP politikája, a XII. kongresszus határozata progresszív választ adott: átrendezvén a gazdaságpolitika prioritásait egyértelműen a külső-belső egyensúly megőrzésének, s az élet-

színvonal, a társadalmi-szociális vívmányok lehetőség szerinti megóvásának rendelte alá az ország céljait. A gazdaságot új növekedési pályára kellett vinni, méghozzá a lehető leggyorsabban. Ennek nyomán 1979–1980–1981-ben a külkereskedelmi deficitet fokozatosan felszámoltuk, s még a tőkés fizetési mérleg is egyensúlyba került volna, ha a pénzpiaci kamatok nem emelkednek irreálisan magas szintre. Miközben egyensúlyi helyzetünk örvendetesen javult, a szocialista országokat, így Magyarországot – a lengyelországi események, illetve Románia adósságátütemezési kérelme miatt életbe léptetett – új diszkriminatív hitelpolitika sújtotta. Békeidőben szokatlanul nagy tehertétel nehezedett e krízisben gazdaságunkra; a lét–nemlét kérdésévé vált, hogy ilyen körülmények között képesek leszünk-e fenntartani fizetőképességünket. S mindent, ami ezen múlik: életünk minőségét, pozíciónkat a nemzetközi közösségben, a szocialista építés valamenynyi elért eredményét. S mint tudjuk, ezt a krízist leküzdötte gazdaságunk, amely éppen az 1978 óta folytatott gazdaságpolitikával nőtt fel ehhez a feladványhoz. A kötet lapjain végigkísérhetjük ezen folyamatnak – küzdelemnek – kormányzati eseménysorát, megismerkedhetünk azzal; mit, mikor, hogyan cselekedett a közvetlen gazdaságirányítás mechanizmusa.

De arra szintén perdöntő bizonyítékokhoz jutunk, hogy a kihívással változatlanul számolni kell társadalmunknak, gazdaságunknak. Kormányunk elnökhelyettesének – a Gazdasági Bizottság elnökének – cikkeiből, interjúiból, beszédeiből kiolvashatjuk a magunk mögött hagyott évek, események szigorú tapasztalatait, egyszersmind az ezekből leszűrendő, jövőnk szempontjából nélkülözhetetlen következtetéseket. A felelős megnyilatkozások beavatják az olvasót az ismert döntések hátterébe, a gyakorlati politika folyamatainak célrendszerébe, a megfontolások indítékaiba. Pontosan láthatjuk a sikerek rugóit s azok valódi értékét csakúgy, mint a sikertelenségek, a gondok forrását. Nem marad titok előttünk egyetlen kényszerhelyzet, kényszerpálya sem, egy-egy folyamat eredménytelen mozzanata vagy éppen a döntési mechanizmus, a döntéshozó kiszolgáltatottsága. Marjai József nem hagy kétséget afelől, hogy a mai gondjaink, feladataink megoldásához maximális követelményeket kell támasztani önmagunkkal szemben. Kíméletlen realitással, őszinteséggel is. A Taurus Vállalat alapításának 100. évfordulóján minderről így beszélt: „Mindenkinek

ismernie kell, hogy milyen helyzetben vagyunk, hogy mit teszünk, mit akarunk cselekedni a továbbiakban. Erről beszélni nem jelent szólamot, politikai fondorlatot, korteskelléket – ez a normális élet és tevékenység mindennapos része, ami a jelenlegi időszakban különleges jelentőséggel bír. Ha azt várjuk ... hogy súlyosabb veszteségek nélkül átéljük a nagyon nehéz időszakokat, ha azt igényeljük, hogy az országban mindenki a legjobbat és a legtöbbet adja, akkor be kell számolnunk a dolgozóknak, beosztottaknak; el kell számolnunk dolgainkkal, alaposan és őszintén tájékoztatnunk kell őket minderről. Ezt nem egyszerűen az alapvető tisztesség követeli meg, s ez nemcsak rendszerünk lényeges eleme, hanem ténylegesen szükség van erre. Ha az emberek értik és megértik, hogy milyen helyzetben vagyunk, és mit kell tennünk, akkor akinek van esze, készsége, fegyelme és szorgalma, az odaáll mögénk és részt vesz a közös feladatok megoldásában. Ezen múlik a vállalatok munkája, az ország nyugalma, sorsa, boldogulása."

E szándék, s e szándék eredménye föllelhető a kötet valamennyi megnyilatkozásában, ezért dokumentum értékű s egyben mozgósító erejű.

A SZERKESZTŐ

KÖZREMŰKÖDÉSÜNK AZ ENSZ MUNKÁJÁBAN*

Elnök Úr!

Engedje meg, hogy szívélyesen üdvözöljem Önt, az ENSZ Közgyűlés VII. rendkívüli ülésszaka elnökét. Felhasználom az alkalmat, hogy kifejezzem: kormányom nagyra értékeli az országaink közötti gyümölcsöző kapcsolatokat; valamint az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság erőfeszítéseit, amelyeket a napirenden levő problémák megoldása érdekében kifejtett és kifejt. Bízom abban, hogy az Ön elnökletével e fontos ülésszak eredményes munkát végez.

A Magyar Népköztársaság kormánya támogatta és jelenleg is támogatja az egyenjogú nemzetközi gazdasági kapcsolatok megteremtésére irányuló törekvéseket. Azt kívánja, hogy a VII. rendkívüli ülésszak eredményes legyen s járuljon hozzá az egyenlőtlen nemzetközi gazdasági kapcsolatok felszámolásához.

A napirenden levő kérdések megoldása érdekében fogadta el a Közgyűlés VI. rendkívüli ülésszaka az új nemzetközi gazdasági rend létrehozására vonatkozó Deklarációt, valamint Akcióprogramot. Az ENSZ Közgyűlésének XXIX. rendes ülésszaka jóváhagyta az államok gazdasági jogaira és kötelezettségeire vonatkozó Chartát. Fontos határozatok születtek az UNIDO II. általános konferenciáján és az UNCTAD keretében és más fórumokon, így például az el nem kötelezett országok külügyminisztereinek limai értekezletén.

Delegációm ezt az ülésszakot a VI. rendkívüli ülésszak szerves folytatásának tekinti és úgy véli, hogy az elfogadásra kerülő határozatokat, az új nemzetközi gazdasági rendre vonatkozó Deklarációra és

* Beszéd az ENSZ Közgyűlés VII. rendkívüli ülésszakán, 1975. szeptember 1–16.

Akcióprogramra, illetve az államok gazdasági jogait és kötelezettségeit tartalmazó Chartára kell építeni.

Kormányom azon a véleményen van, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban felmerült vitás kérdéseket kellő komolysággal, az okok és okozatok mélyreható vizsgálatával kell megközelíteni és nem szabad megengedni semmiféle ködösítést. Az egyik-másik előttem felszólaló által ismét hangoztatott hamis elméletek a világnak „szegény" és „gazdag" országokra való felosztásáról, a „szuperhatalmak" szerepéről, az arra irányuló kísérletek, hogy elmossák a szocialista és tőkés országok közötti döntő különbséget, csak zavart kelthetnek és hátráltatják közös feladataink megoldását. Ez a zavarkeltés nagyhatalmi érdekeket szolgál és az a célja, hogy megbontsa a szocialista és a fejlődő országok szövetségét, megfossza a fejlődő országokat legkövetkezetesebb támogatóiktól.

A fejlődő országok gazdasági elmaradottságának, a kolonializmus, a neokolonializmus az alapvető oka. Ennek megfelelően kell megállapítani a kialakult helyzetért a felelősséget és ezzel összhangban kell levonni a konkrét következtetéseket is. A szocialista országok nem tartoztak a gyarmattartó hatalmak közé, nem zsákmányoltak és nem zsákmányolnak ki senkit. Gazdasági kapcsolataikat a fejlődő országokkal kezdettől fogva a sokoldalú segítségnyújtás, a kölcsönös előnyök folyamatos érvényesítése az egyenjogúság következetes megvalósítása jellemzi. A szocialista Magyarország gazdasági vonatkozásban is elmaradottságot örökölt. Az első világháború után a magyar munkás-paraszt állam imperialista katonai intervencióval való megdöntése, a fasiszta félfeudális rendszer uralomra juttatása újabb negyedszázadra konzerválta a fejlett tőkés országokkal szembeni gazdasági függőséget és az elmaradottságot. A fasizmus feletti világméretű győzelem, amelynek 30. évfordulójáról ebben az évben emlékeztünk meg, nyitotta meg a független szuverén fejlődés lehetőségét. A velünk szemben folyamatosan alkalmazott tőkés diszkrimináció ellenére elért gyors gazdasági fejlődésünk kizárólag a magyar nép áldozatos munkájának, a Szovjetunió és a szocialista országok testvéri segítségének, a velük kialakult gyümölcsöző együttműködésnek az eredménye. A Magyar Népköztársaság erre támaszkodva nyújtott és nyújt sokoldalú segítséget a fejlődő országoknak, fejleszti velük a kölcsönösen előnyös gazdasági, kereskedelmi, műszaki-tudományos együttműködést.

A fejlődő országok társadalmi-gazdasági haladásában, a fejlett tőkés országokkal való egyenjogú gazdasági kapcsolataik megteremtésében különös jelentőségű a szocialista és a fejlődő országok összefogása. A KGST-országok, amelyek a Komplex Program alapján nagy erőfeszítéseket tesznek gazdaságaik fejlesztésére, a mai ingatag világgazdasági helyzetben a stabilitás jelentős elemét képviselik. Üdvözöljük néhány fejlődő ország közeledését, szerződéses kapcsolatait a KGST-vel. Ez a növekvő kölcsönös bizalom jele.

A fejlődő országok és a fejlett tőkés államok gazdasági kapcsolataiban fennmaradt és több vonatkozásban erősödő egyenlőtlen viszonynak a felszámolásához a nemzeti függetlenség kivívása, a gyarmati rendszer széthullása kedvező feltételeket biztosított. De ez nem bizonyult elegendőnek. A történelem tapasztalatai azt mutatják, hogy ott képesek a leggyorsabban és leghatékonyabban felszámolni a múlt gyászos örökségét, az egyenlőtlen gazdasági kapcsolatokat, ahol a politikai hatalom a nép széles rétegeinek az érdekeit képviseli, ahol mélyreható társadalmi és gazdasági reformokat hajtanak végre. A földreform, a természeti kincsek, a bányászat és a legfontosabb iparágak államosítása, a külkereskedelmi monopólium bevezetése hatékony intézkedések, amelyek megteremtik a gazdaság tervszerű fejlesztésének feltételeit.

A gazdasági elmaradottság és az egyenlőtlen gazdasági kapcsolatok felszámolásáért még sokat kell tenni. Sürgető feladat a multinacionális monopoltőkés vállalatok tevékenységének a fejlődő országok érdekeivel összhangban történő hatékony nemzetközi szabályozása. Rá kell mutatni arra is, hogy a fejlődő országok gazdasági felemelkedését ma nem csupán a gyarmati múltból származó gondok nehezítik, hanem a fejlett tőkés országok gazdasági rendszeréből adódó olyan jelenségek, mint az infláció, gazdasági válság, a monetáris rendszer zavarai is, amelyek a világgazdaság egészére kihatnak, de megoldásuk terheit nem lehet azokra az országokra hárítani, amelyek ezért nem felelősek.

Az egyenjogú nemzetközi gazdasági kapcsolatok létrehozásához elengedhetetlen a tartós béke és a biztonság. Következésképp további határozott lépéseket kell tenni a nemzetközi enyhülés elmélyítésére.

Az elmúlt években számos intézkedés történt a béke és a biztonság megszilárdítására, s ez máris érezteti jótékony hatását a nemzetközi kapcsolatokra. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet

eredményes befejezése, a békés egymás mellett élés elveit tükröző záróokmány aláírása nemcsak Európa, de az egész világ békéjére és biztonságára is pozitív hatást gyakorol. Hasznos lenne erőfeszítéseket tenni kollektív biztonsági rendszer megteremtésére más kontinenseken is. Időszerű, hogy az európai biztonsági értekezlet eredményeire támaszkodva Ázsia népei is növeljék erőfeszítéseiket az ázsiai kollektív biztonsági rendszer létrehozására.

A nemzetközi béke és biztonság megszilárdításában rendkívül jelentős tényező a sok szenvedést, áldozatot és pusztulást okozott indokínai háború befejezése, a béke helyreállítása az egész indokínai félszigeten. Küldöttségünk szívből üdvözli a vietnami nép győzelmét. Fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy az ENSZ nem nélkülözheti a VDK és DVK teljes jogú részvételét, ezért felvételük éppen közös feladataink érdekében nem halasztható.

A háború okozta sebek begyógyításához, a VDK és a DVK újjáépítéséhez a gazdasági blokád felszámolásán és a párizsi megállapodás 21. cikkelyében foglaltak végrehajtásán túlmenően nemzetközi segítségre van szükség, amelyben az ENSZ-nek és a nemzetközi szakosított intézményeknek is hatékony szerepet kell vállalniuk. Megelégedéssel állapíthatom meg, hogy ez a kérdés kellő figyelmet kapott az ENSZ főtitkárának a szervezet munkájáról szóló jelentése bevezetőjében.

Különösen jól támasztaná alá az új nemzetközi gazdasági kapcsolatok felépítését, ha a politikai enyhülés katonai enyhüléssel egészülne ki. A leszerelési intézkedések óriási anyagi eszközöket szabadítanának fel, amelyeknek egy részét a fejlődő országok megsegítésére lehetne fordítani. Éppen ezért fontosnak tartjuk a Leszerelési Világkonferencia mielőbbi összehívását, a Biztonsági Tanács állandó tagjai katonai költségvetésének 10%-os csökkentésére vonatkozó, széles körű támogatást élvező szovjet javaslat megvalósítását.

A Magyar Népköztársaság gazdaságában nagy szerepet játszik a külkereskedelem. Nemzeti jövedelmünk csaknem fele a külkereskedelem csatornáiban realizálódik. Következésképp kormányom rendkívül nagy figyelmet tanúsít a világkereskedelem problémái iránt és a legközvetlenebbül érdekelt azok megoldásában.

Külkereskedelmünk, gazdasági együttműködésünk a szocialista közösség országaival gyors ütemben fejlődik. Az egyenjogúságon, a kölcsönös előnyökön és a testvéri együttműködésen nyugvó gazda-

sági-kereskedelmi kapcsolat elvei és gyakorlata példamutató és követésre méltó. Széles körűek külkereskedelmi-gazdasági kapcsolataink a világ nem szocialista országaival is. Az a szándékunk, hogy ezeket a kapcsolatokat az érvényben levő bilaterális és multilaterális kereskedelmi szerződéseinkben foglalt jogaink és kötelezettségeink alapján, és azoknak érvényt szerezve, tovább fejlesszük. Különösen dinamikusan erősödnek kapcsolataink a fejlődő országokkal; így 1974-ben, 1973-hoz viszonyítva, a fejlődő országokból származó importunk 59 százalékkal növekedett.

Magyarország érdekelt a nyersanyagpiacok stabilizálásában annál is inkább, mivel nyersanyagokban szegény. A nyersanyagpiacok hatékony szabályozására csak az összes ország érdekeinek figyelembevételével kerülhet sor. Ebből a szempontból jelentőséget tulajdonítunk az UNCTAD jövő évben összeülő IV. konferenciájának.

A Magyar Népköztársaság kormánya segíti a világgazdaság és kereskedelem akut betegségeinek mielőbbi orvoslását. Mindennek előfeltétele a kérdések univerzális megközelítése. Ezért tartjuk fontosnak, hogy az UNCTAD IV. konferenciája hivatásának megfelelően napirendre tűzte az eltérő társadalmi és gazdasági berendezkedésű országok közötti kereskedelem kérdését. A nemzetközi kereskedelemben meg kell szüntetni a fejlett tőkés országok részéről alkalmazott mindenfajta diszkriminációt, beleértve az agrárprotekcionista intézkedéseket is.

Nagy figyelemmel kísérjük a tokiói GATT Deklaráció alapján elindított multilaterális kereskedelmi tárgyalásokat. A magyar kormány a Deklarációt elfogadta és a tárgyalásokon kész a kézzelfogható eredményeket ugyanilyen ajánlatokkal viszonozni. A tárgyalásokat az Általános Egyezmény olyan alapfontosságú elveinek kell vezérelniük, mint a legnagyobb kedvezmény elve, a kölcsönös előnyök tényleges érvényesítése. Exportérdekeinknek megfelelően mielőbb érdemleges és mérhető eredményeket várunk el, elsősorban a mezőgazdaság és a vámtarifán kívüli akadályok leküzdése terén.

Lényeges feladat a fejlődő országok iparosítása. Ismerjük ennek a nehézségeit és akadályait. A nemzetközi tőkés monopóliumok olyan iparosítást támogatnak, amely erősíti a függőséget és különleges előnyöket biztosít számukra. Előmozdíthatják iparosítási feladataik megvalósítását, ha a fejlődő országok kormányai ezt intézkedéseikben

figyelembe veszik és terveikben a szocialista országok tapasztalataira, segítségére is támaszkodnak. Egyetértünk azzal, hogy a fejlődő országok részesedését a világ ipari termelésében növelni kell és ehhez igyekszünk minden lehetséges segítséget megadni.

A fejlődő országok iparosításában rendkívül nagy a szerepük a természeti erőforrásoknak, hiszen ez sok esetben a belső akkumuláció egyik legjelentősebb forrása. Ezért nem engedhető meg külföldi beavatkozás a fejlődő országok olyan intézkedéseibe, amelyek természeti kincseik saját kezükbe vételét célozzák.

Véleményünk szerint az UNIDO II. általános konferenciáján elfogadott Deklaráció jól tükrözi a fejlődő országok iparosítási törekvéseit. A mostani szakaszban arra kell törekedni, hogy a fejlődő országok fokozott iparosításával, valamint az UNIDO fejlesztésével kapcsolatos lépések összhangban maradjanak a Deklaráció pozitív tartalmával.

Komoly aggodalomra ad okot a világ mezőgazdasági helyzete. Különösen élesen merül fel ez a fejlődő országokban. A mezőgazdasági termelés egyre inkább lemarad a növekvő népesség szükségletei mögött. A fejlődő országok élelmezési gondjai tartósan csak saját termelésük növelésével oldhatók meg, s ehhez intézkedések sorozatara, elsősorban mélyreható agrárreformra van szükség. Nélkülözhetetlen ehhez a legfejlettebb országok jelentős segítsége, a nemzetközi közreműködés. A nagyüzemi mezőgazdasági termelés megszervezése, a korszerű technológia meghonosítása, a mezőgazdaság műtrágyával, növényvédő szerekkel, nemesített vetőmagokkal való ellátása, a vízellátás megszervezése – mind-mind elengedhetetlen követelmény. Az élelmiszer-segélyezés rendszerének megjavítását lehetőségeinkhez képest támogatjuk, azzal, hogy annak elsődleges célja a fejlődő országok mezőgazdaságának fejlesztése.

Gondosan és jóindulattal tanulmányozzuk az ENSZ gazdasági és szociális szervei struktúrájának reformjára, a szervek munkája hatékonyságának növelésére vonatkozó javaslatokat. A változtatások azonban nem eredményezhetik az Alapokmány módosítását, a választott szervek súlyának csökkentését, az ENSZ-nek az Alapokmányban megjelölt fő tevékenysége háttérbe szorítását.

Elnök Úr!

A Magyar Népköztársaság kormánya mindig arra törekedett, hogy építően közreműködjék az ENSZ Közgyűlés ülésszakainak napirendjén szereplő problémák megoldásában. Támogatjuk a fejlődő országokat abban, hogy mielőbb megszabaduljanak az egyenlőtlen gazdasági kapcsolatok hátrányos következményeitől; ebben a törekvésünkben legfontosabb eszközünk a fejlődő országokkal az egyenlőségen, a kölcsönös előnyökön és segítségen alapuló gazdasági együttműködésünk erősítése. Lehetőségeinkhez képest preferenciális vámokkal segítjük a fejlődő országok exportját. Segítjük a fejlődő országokat az egyéb piacokra való bejutásban is. Egyetértünk azzal, hogy a fejlődő országok nagyobb pénzügyi támogatást kapjanak gazdasági fejlődésük meggyorsításához. Alapvető kritériumnak azt tartjuk, hogy ez a segítség a fejlődő országok gazdasági függetlenségének megszilárdítását mozdítsa elő. A Magyar Népköztársaság ezt a célt eddig is figyelembe vette. Segítségnyújtásunknak továbbra is összhangban kell állnia gazdasági lehetőségeinkkel, minthogy ennek fedezete nem a fejlődő országok kizsákmányolásából eredő profit, hanem egyedül a népünk szorgalmas munkájával megtermelt érték.

Politikai tekintetben is minden módon támogatjuk ezeket az országokat; segítjük őket az imperializmus, a neokolonializmus elleni harcukban, a teljes politikai és gazdasági függetlenség kivívásában.

Biztosíthatom Önt, hogy a Magyar Népköztársaság és annak képviselői – a nemzetközi politikai kérdésekben alkalmazott irányvonalunknak megfelelően – a jövőben is mindent megtesznek azért, hogy hozzájáruljanak az itt tárgyalt bonyolult problémák progresszív tartalmú megoldásához.

A KÜLGAZDASÁG KULCSKÉRDÉSEIRŐL*

[INTERJÚ]

MN: – *Milyen külső hatások befolyásolják gazdálkodásunkat?*

M: – Az elmúlt évek világgazdasági változásainak hatásai Magyarország külgazdasági kapcsolataira ma már közismertek. Két történelmi folyamat olyan időbeli egybeeséséről van szó, amelyeknek végül is nagy szerepük van külgazdasági helyzetünk alakulásában.

Az egyik *a monopolkapitalista világrend válsága,* amely a tőkés világpiaci árviszonyok és pénzügyi rendszer megingását, átrendeződését eredményezte; egy gyors és egyenlőtlen infláció kíséretében zajlik le, egybeesik a piaci elhelyezési nehézségek fokozódásával, a verseny kiéleződésével, s egyben az árarányok olyan változásaival jár, amelyek jelenlegi exportunk és importunk összetétele miatt kedvezőtlenek számunkra. Jelentősen, több mint egyötödével, romlottak cserearányaink – egyszerűen kifejezve: ugyanannyi áruért ma lényegesen többet kell szállítanunk, mint öt évvel ezelőtt – és még ilyen kedvezőtlen feltételek mellett is nehezültek eladási lehetőségeink. Ez is odavezetett, hogy tőkés importunk évek óta meghaladja exportunkat. A nem szocialista világ részéről számunkra kedvező változást *nem várhatunk,* a kialakult helyzet tartósnak ígérkezik.

A másik folyamat önmagában törvényszerű előrehaladást jelez: *a szocialista közösség országai lényegében egy időben érkeztek el az iparosítás extenzív szakaszának végpontjára;* innen a továbblépés fokozott erőfeszítéseket kíván, beruházási feszültségekkel jár együtt, valamint azzal, hogy szükségletünk *rohamosan növekszik* minőségi termékek, különösképpen minőségi anyagok, féltermékek és korszerű termelőeszközök iránt, amelyet termelésünk és egymás közötti exportkínálatunk átmeneti időre nem tud teljes egészében kielégíteni. A tőkés

* A Magyar Nemzet interjúja

országok piacain ezek a cikkek beszerezhetők, de jelentősen magasabb és gyorsan emelkedő árakon. Erre az időszakra esik, hogy elsősorban természeti és geológiai okok következtében a szocialista országok energiahordozó- és nyersanyagkészleteit a korábbinál csak lényegesen nehezebben és drágábban lehet kiaknázni, ez mérsékli e termékekben az egymás közötti forgalom növekedésének ütemét. A cserearány-romlás – *számunkra kedvezően,* jelentős késleltetéssel – a szocialista országokkal lebonyolódó forgalmunkban is érvényesül.

Az említett, együttesen jelentkező nehézségek *különös erővel hatnak* az olyan kisméretű, az exportra és importra erősen ráutalt gazdaságokra, mint amilyen Magyarországé. Az utolsó egy-két év külső gazdasági körülményei számunkra *nem hoztak javulást.* A cserearányok romlása ugyan lassúbbá vált, de ezzel párhuzamosan növekedtek a tőkés piacokon az eladási nehézségeink és nem vált könnyebbé a növekvő importszükséglet biztosítása a szocialista közösség országaiból. Miután népgazdaságunk minőségi mutatóiban eddig elért eredményeinkkel csak kisebb mértékben tudtuk ellensúlyozni a számunkra folyamatosan érvényesülő hátrányokat, *cserearány-veszteségeink jelentős mértékben újratermelődnek,* külkereskedelmünk mérlegegyensúlya tovább romlott.

A külgazdasági egyensúlyhelyzet tehát bonyolult: hosszabb idő alatt következetes, célratörő munkával lehet és kell az egyensúlyt helyreállítanunk.

MN: – *Hogyan lehet a magyar népgazdaság külgazdasági teljesítőképességét erősíteni?*

M: – Alapvető problémánk az, hogy népgazdaságunk szerkezete a kelleténél *lassabban igazodik* a megváltozott külső és belső követelményekhez. Két példát mondok ennek illusztrálására.

A korszerű feldolgozó ipari termelésnek igen széles féltermék-, szerkezetielem-, alkatrész-, részegység-, vegyipari, intermedier- stb. termelő szektorra kell támaszkodnia. Csak ez biztosíthatja a kutató-fejlesztő tevékenység koncentrálását, féltermékek és végtermékek állandó korszerűsítését, a gyorsan változó követelmények kielégítését. Magyarországon – a többi szocialista országhoz hasonlóan – ez a specializált féltermékszektor az elmúlt évtizedekben hiányosan épült ki, bár a mai

megnövekedett hatékonysági követelmények a folyamatos és magas színvonalú, széles választékú féltermékellátást mind jobban sürgetik. Ma ezt a szükségletet sem hazai piacról, sem szocialista együttműködésből nem tudjuk kellő mértékben és minőségben kielégíteni. Az importár-emelkedésekre a gazdaság még nem a takarékosabb felhasználással válaszolt. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy egészségtelen mértékben felduzzadt a termeléshez szükséges féltermék- és alkatrészimportunk, ami ma már teljes konvertibilis behozatalunk körülbelül egynegyedét teszi ki. Összehasonlításképpen: egész (szocialista és tőkés) energiahordozó-importunk mintegy feleannyiba kerül, mint a tőkés anyag- és féltermékimportunk.

A másik példa: gépiparunk az ipar termelési értékének csaknem egyharmadát adja, ezzel szemben a fejlett tőkés országokba irányuló, ipari eredetű exportunknak csak kerek 6 százaléka gépipari eredetű cikk. Gépiparunk versenyképessége gyenge azokon a piacokon, ahol az eladhatóság mércéje elsősorban a műszaki teljesítőképesség, beleértve ebbe a kereskedelem kultúrájával összefüggő olyan szolgáltatásokat is, mint az alkatrészellátás, a javítószolgálat. A viszonylagos műszaki elmaradottság alapvető oka elsősorban nem a magyar konstruktőrök, technológusok és szakmunkások képességeiben keresendő, hanem mindenekelőtt abban, hogy gépiparunk szerkezete egy olyan korszakban alakult ki, amikor a kevéssé szakképzett, újonnan bevont munkaerő számára munkahelyeket teremtő berendezések iránt volt nagy az igény mind itthon, mind pedig a szocialista partnerországokban. A hatékonyságot gyorsan növelő termelőeszköz-iparra való átállás nem megy máról holnapra és mostani helyzetünkben számunkra a szükségesnél lassabban történik. Mindez erősen *korlátozza* a magyar gazdaság e legnagyobb és leginkább progresszív blokkjának exportlehetőségeit.

Egyébként a gépipart csak példának hoztam; többé-kevésbé hasonló a helyzet a vegyipar, könnyűipar és az élelmiszer-feldolgozó ipar területén is.

Ahhoz tehát, hogy a gazdaság exportképessége arányos legyen importszükségleteivel, a gazdasági szerkezet továbbfejlesztése – a megváltozott népgazdasági feladatok és külpiaci körülmények igényeihez való alkalmazkodása –, valamint egyidejűleg a gyártási eljárások és termékek műszaki színvonalának gyors növelése szükséges. Mindezt

össze kell kötnünk racionális anyag- és energiagazdálkodással, a hazai erőből gazdaságosan megtermelhető és külgazdasági egyensúlyunkat károsan befolyásoló anyag- és féltermékimport mérséklésével, helyettesítésével. Így lépésről lépésre felszámolhatjuk azokat a gyenge pontokat, amelyeknek nagy szerepük van népgazdaságunk külkereskedelmi hiányában. Ennek eredményeként a termeléshez és a lakosság ellátásához szükséges, gazdaságosan csak külföldről beszerezhető áruk ellenértékét nem elsősorban több, hanem mind nagyobb mértékben a gazdaságosan előállított, mindenütt értékesíthető, értékesebb áruk exportjával kell fedeznünk.

Kiemelten fontosnak tartom a szocialista országokból származó, fejlesztési politikánknak, terveinknek és céljainknak megfelelő színvonalú, s összetételű behozatal minél gyorsabb növelését. Fokozottabban *érdekeltté kell tennünk* szocialista partnereinket a hazánkba irányuló áruszállításaik növelésében – a szocialista országokba szállított termékeink minőségének, műszaki színvonalának emelésével. Ezzel párhuzamosan az átlagosnál gyorsabban kell növelnünk a konvertibilis devizaövezetbe irányuló kivitelt.

MN: – *Gazdaságfejlesztési elképzeléseink megvalósításában mennyiben támaszkodhatunk a szocialista országokkal kiépített együttműködésre?*

M: – Fejlesztési és modernizálási elképzeléseink végrehajtásakor természetesen eleve számolunk összes nemzetközi munkamegosztási kapcsolatainkkal: *a szocialista országokkal, a fejlett tőkés és fejlődő országokkal kialakítottakkal.*

Mindenekelőtt arra törekszünk, hogy tervezett szerkezetfejlesztéseink *előnyösen illeszkedjenek be a KGST,* a szocialista gazdasági integráció irányvonalába, a gazdaságaink előtt álló feladatokra mind nagyobb mértékben találjunk közös megoldást. Az utolsó harminc év igen nyomós bizonyítékokat szolgáltatott arra, hogy egész fejlődésünk és ezen belül külgazdasági teljesítőképességünk legfontosabb alapja a KGST keretében végzett munkánk, szoros és a gazdaság egészére kiterjedő együttműködésünk *a Szovjetunióval.*

Ezt nemcsak szocialista mivoltunkból fakadó politikai meggyőződésünk mondatja velünk, hanem a legtárgyilagosabb gazdasági számvetés, a *tiszta ésszerűség* is.

Ismét két, alapvető fontosságú tényezőre utalok: alaposan elemezve a magyar gazdaság szerkezetét, szembeötlő, hogy energia- és nyersanyag-ellátásunk zöme külföldről származik. Érthető, hogy elsőrangú fontosságúnak tartjuk az import tervszerűségét, az ellátás biztonságát. Kivitelre kerülő termékeink oroszlánrésze olyan gyártóberendezés, tömegközlekedési eszköz, a szociális és kulturális infrastruktúrához szolgáló beruházási cikk, amelyeknek exportra való termelésében ugyancsak nagy szerepet játszik – a gazdaságosság mellett – a biztonság tényezője. Ezt az ellátási és elhelyezési biztonságot – különösen a mai világpiaci viszonyok között – csak a szocialista országokban találjuk meg. Bármilyen mértékben növekedjék is a magyar áruk versenyképessége a nem szocialista piacokon, a gazdaság alapszerkezetéből adódó biztonsági követelmények miatt mindenképpen előnyben kell részesítenünk a testvéri szocialista országokkal kiépített tervszerű kapcsolataink fejlesztését. Érdemes utalni arra, hogy milyen különbség érvényesül irányunkban a nyugat-európai piacok – mindenekelőtt a Közös Piac – és a KGST-országok piacainak természetéből: ott diszkrimináció, bizonytalanság, protekcionizmus, itt kölcsönös előnyök, kölcsönös segítség, biztosított ellátás, értékesítési lehetőség.

Az eddigi tapasztalataink azt is jól mutatják, hogy a legfejlettebb iparágaink *tőkés piaci exporthatékonyságát nagymértékben növeli a szocialista együttműködés,* amely az adott területeken egyidejűleg megvalósul. Gondoljunk a járműiparra, az alumíniumiparra vagy akár az élelmiszeripar egyik-másik ágára. A szocialista együttműködés, a kooperációk egyfelől biztosítják számunkra azt az elhelyezési piaci hátteret, amely elengedhetetlen feltétele a magas színvonalú technika meghonosításának, a versenyképes ár biztosításának és a szükséges tömeggyártás elérésének is. Másfelől a szocialista országok mindinkább képesek szállítani a versenyképes gyártáshoz szükséges korszerű technológiai berendezéseket, géprendszereket. Fokozottan törekednünk kell tehát a szocialista országokból importálható korszerű gépek, komplett berendezések beszerzésének növelésére. Magyarul: a nem szocialista világgal is csak az erősödő szocialista integrációra támaszkodva tudjuk gazdasági kapcsolatainkat számunkra előnyös módon továbbfejleszteni.

Három évtizede tudatában vagyunk ezeknek az előnyöknek és éppen ezért tartottuk is mindig elsődleges nemzeti érdekünknek a szo-

cialista együttműködésben való részvételt. Világosan látnunk kell, hogy mindezek a tényezők a szocialista együttműködésnek állandó tényezői, tehát nemcsak függetlenek a pillanatnyi világgazdasági helyzettől, de azok a nehézségek sem módosíthatják, amelyek abból származnak, hogy a szocialista országok számára egyenként is, s így természetesen az együttműködés továbbfejlesztése számára is, a feladatok mind összetettebbekké válnak. Különös érdekünk fűződik ahhoz, hogy a szocialista együttműködés tartalékait fokozottan kihasználjuk. Munkamegosztásunkat olyan új területekkel, formákkal, módszerekkel kell gazdagítanunk, amelyek megfelelőek a szocialista országok – köztük hazánk – gazdasági fejlődése jelenlegi szakaszában.

MN: – *Milyen új együttműködési területekre és formákra gondol?*

M: – Ismét példához folyamodom. Említettem, hogy a konvertibilis valutaövezetből származó importunk tetemes hányadát félkész termékek – vegyi cikkek, alkatrészek, részegységek, finom szerkezeti anyagok – behozatala jelenti, holott jobban szeretnénk eszközeinket korszerű berendezések, licencek vásárlására koncentrálni. Meggyőződésem, hogy a szocialista országok szorosabb összefogásával, célszerűen kialakított árakkal, a termelő és felhasználó vállalatok között kialakítandó rugalmas, tervszerű szerződéses rendszerrel belátható időn belül kiépíthetők azok az egymással koordináltan működő „háttériparágak", amelyek zavartalanul biztosíthatják a közösség féltermék-ellátásának igen jelentős hányadát. Ezzel mindenütt eszközöket szabadíthatnának fel olyan jellegű cikkek importjára, amelyek közvetlenül fejlesztik a szocialista országok termelőerőit. Magyarországnak jelentős érdekei fűződnek a féltermék-, alkatrész- és részegységimport nagymértékű és igen széles körű növeléséhez szocialista országokból. Ez bizonyos mértékig fékezhetné népgazdaságunk nyersanyagimport-szükségleteinek növekedését is. Természetesen Magyarországnak a jövőben is elsőrendű érdeke, hogy a szocialista országokból importálja növekvő energiahordozó- és nyersanyagszükségletének mind nagyobb hányadát. Az együttműködés módszereinek, formáinak továbbfejlesztése tehát mindegyikünk számára *kézzelfoghatóan hasznos* és szükséges, konkrét feladathoz kapcsolódik.

A másik példa: a kutatási-fejlesztési kapacitások szétforgácsoltsá-

gán csak a szelektív fejlesztés segíthet. Műszaki fejlesztő erőink zömét összpontosítani kell azokra a területekre, ahol a legjobbak az adottságaink. A specializációt és a kooperációt a kutatási-fejlesztési és licencpolitika összehangolásánál kell kezdeni, népgazdasági ágazati és vállalati szinten egyaránt. Magyarország nagy szükségét érzi az ilyen típusú együttműködés szélesítésének.

Az együttműködés továbbfejlesztésében kiemelkedő szerephez jutó területek tehát egyben az intenzív továbbfejlődés kulcsterületei, az új formák és módszerek pedig mindazok, amelyek felszabadítják a gazdaság energiáit az intenzifikálás tervszerű meggyorsítása érdekében. Mindez a szocialista országok között az intenzív fejlődés meggyorsításához kölcsönösen szükséges termékek forgalmának dinamikus emelkedéséhez, a Magyar Népköztársaság számára az ennek ütemét meghatározó szocialista import jelentős növekedéséhez kell hogy vezessen. Gazdasági munkánkban igen nagy gondot kell fordítanunk a szocialista import növelésében rejlő lehetőségek feltárására, a nehézségek elhárítására.

MN: – *Utolsó kérdés: megítélése szerint milyen esélyeink vannak arra, hogy az elkövetkező években javuljon külkereskedelmi egyensúlyhelyzetünk a konvertibilis devizaövezet irányában?*

M: – A magyar gazdaság – nyugodtan állíthatom – lényegesen *többre képes,* mint amit ma nyújt. Mindenekelőtt műszaki színvonalban, minőségben, a termelési és szállítási fegyelemben, a racionális, fegyelmezett anyag- és munkaerő-gazdálkodásban. Ezeket a ma még csak részben kihasznált lehetőségeket már 1979-ben maximálisan be kell vonnunk fejlődési forrásaink közé. Egyidejűleg meg kell gyorsítanunk a szerkezet átalakulásának azt a folyamatát, amelyet az MSZMP Központi Bizottságának 1977. október 20-i határozata előírt. Mindehhez folyamatosan igazítjuk a szabályozókat, és gazdaságunkat szervezetileg is mind alkalmasabbá tesszük a megnövekedett követelmények teljesítésére. Ezek azok a tényezők, amelyek kifejezetten rajtunk múlnak. Kedvező a magyar népgazdaság helyzetének nemzetközi megítélése is. Ez eddigi jelentős eredményeink, a gazdaságunkban meglevő tartalékok és teljesítőképesség *objektív értékelésére* támaszkodik.

Külgazdasági egyensúlyhelyzetünk terveinknek megfelelő fokozatos javítása reális, szükségszerű és egyúttal lelkesítő, mozgósító feladat. *Helyreállítása elengedhetetlen feltétele eddig elért eredményeink megőrzésének és a gyorsabb fejlődés megalapozásának* is. Nem lehet kétséges, hogy ez minden erőfeszítést megér. Nemcsak jobban, sok vonatkozásban másképp kell dolgoznunk, és ebben már 1979-ben jelentős *előrehaladást* kell elérnünk.

SZÁMUNKRA LÉTFONTOSSÁGÚ A RÉSZVÉTEL A KGST-BEN*

A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsában részt vevő tagországok erőinek összefogásával, gazdaságfejlesztési erőfeszítéseinek koordinálásával az egyenlőség, a kölcsönös előnyök és a kölcsönös elvtársi segítségnyújtás elveinek következetes érvényesítésével a KGST olyan tervszerű gazdasági együttműködést valósított meg, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja minden tagja számára, a nemzeti erőforrások minél teljesebb kihasználására.

A szocialista gazdasági közösség az elmúlt évtizedekben a világ legdinamikusabban fejlődő régiójának bizonyult. A KGST-országok együttes bruttó ipari termelése több mint a 11-szeresére, az egy lakosra jutó ipari termelés több mint a nyolcszorosára emelkedett. Ez idő alatt világviszonylatban az egy lakosra jutó ipari termelés csak a 3,2-szeresére nőtt.

A KGST-tagországok iparának együttes részesedése a világ ipari termelésében jelentősen emelkedett. 1950-ben a KGST-tagországok a világ ipari termelésének 17,8 százalékát állították elő, jelenleg 33–34 százalékát.

Az anyagi termelés másik fő ágazatában, a mezőgazdaságban az ipari fejlődésnél szerényebb ütemű, de nemzetközi összehasonlításban mégis jelentős az elmúlt évtized alatti növekedés. Összességében a KGST-tagországokban gyorsabb ütemben nőtt az élelmiszer-termelés, mint bolygónk más területein. 1960–1977 között az egy főre jutó mezőgazdasági termelés világviszonylatban 7 százalékkal, a KGST-tagországokban 31 százalékkal emelkedett.

A KGST Alapokmányában is rögzített célokkal összhangban folyamatosan emelkedett a népjólét.

* A KGST megalakulásának 30. évfordulóján, 1979. május 23-án, az Országházban elhangzott ünnepi megemlékezés.

Az eredmények tanúsága szerint a szervezetet létrehozó országok helyesen ismerték fel, hogy az összefogás a gazdaságban nagymértékben megkönnyíti szocialista társadalmi-gazdasági céljaik elérését, nemzeti programjaik teljesítését. Helyesen ismerték fel azt is, hogy korunkban a nemzeti keretekben zajló termelési folyamatok mindinkább összekapcsolódnak és nemzetköziekké válnak, s hogy a tervszerű szocialista nemzetközi munkamegosztás keretében nagyobbak a termelőerők fejlesztésének, a szocialista gazdasági rend építésének és megerősödésének objektív lehetőségei. A közösség tagjaiként a magyar nép rövid idő alatt le tudta rakni a mai korszerű nagyipar alapjait, és a baráti szocialista országokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval kialakított munkamegosztásra támaszkodva az elmaradott, agráripari jellegű gazdaságot ipari-agrár gazdasággá fejlesztette. A KGST-tagországok között kialakult gazdasági együttműködésnek nagy szerepe van abban, hogy Magyarország nemzeti jövedelme 1950–1978 között 4,7-szeresére nőtt, az ipar termelése több mint 8-szorosára, a mezőgazdaságé a 2-szeresére, az egy lakosra jutó reáljövedelemé pedig több mint a 3,3-szeresére emelkedett.

A KGST-tagországok közösségének tekintélye a világban a 30 év alatt jelentősen növekedett. A tekintély és a gazdasági súly növekedéséhez nagyban hozzájárult, hogy a KGST-tagországok az utóbbi években bekövetkezett viharos erejű s az országok többsége számára kedvezőtlen irányú világgazdasági változások ellenére is megőrizték gazdasági stabilitásukat: a népgazdaságok fejlődésének irányát és ütemét a lehetőségek változásához igazodva tervszerűen alakították.

A KGST nemzetközi súlyát növelte az is, hogy szó szerinti értelemben a KGST már nem tekinthető regionális nemzetközi gazdasági szervezetnek, a szocialista közösség pedig gazdasági régiónak, mert a közösséget ma már három kontinens – Európa, Ázsia, Amerika – országai alkotják. A KGST 10 tagállama mellett a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság különmegállapodás alapján aktívan részt vesz a KGST különböző szerveinek munkájában. A KGST legutóbbi, XXXII. ülésszakán különböző minőségben már négy kontinens országai képviseltették magukat.

A KGST – ahogy ezt Alapokmánya is rögzíti – nyílt szervezet, amely kész és képes fejleszteni gazdasági kapcsolatait és az együttműködést szocialista és nem szocialista országokkal egyaránt.

A KGST-vel együttműködési megállapodást írt alá a Finn Köztársaság, az Iraki Köztársaság, valamint a Mexikói Egyesült Államok. A KGST-nek ez a készsége megnyilvánul az Európai Gazdasági Közösség irányában is. Nemzetközi gazdasági szervezetünk kezdeményezései a kapcsolatok normalizálását és bővítését, a két országcsoport és integrációs szervezet, valamint tagországaik diszkriminációmentes, kölcsönösen előnyös együttműködését kívánják elősegíteni.

A szervezet és a tagországok nemzetközi tekintélyéhez nagymértékben járul hozzá a Szovjetuniónak, a közösség legnagyobb országának békepolitikája csakúgy, mint katonai ereje, továbbá következetes áldozatkészsége a világ elnyomott népei harcának támogatásában, állhatatossága az imperializmus elleni küzdelemben.

A KGST léte és tevékenysége nyomán napjainkra történelmi ténnyé vált, hogy lehetséges olyan nemzetközi gazdasági közösséget létrehozni, amely nem irányul egyetlen kívülálló érdekei ellen sem, nem alkalmaz diszkriminációt, és nem csorbítja, hanem elősegíti tagországainak gazdasági együttműködési lehetőségeit a világ bármely más országával.

A KGST XXIII. ülésszaka 1969-ben mélyrehatóan elemezte a gazdasági fejlődés új szakaszának kezdetét országaink életében. Az akkori döntéseket realizálta a két évvel később jóváhagyott, a szocialista gazdasági integráció kibontakoztatására irányuló komplex program.

A komplex program felgyorsította a szocialista gazdasági integráció teljes körű kibontakozásához és elmélyüléséhez vezető folyamatot. Ennek során az együttműködés szervezésének fő módszere a tervezésben való egyre szorosabb együttműködés lett.

A tervegyeztetésben a hangsúly az áruforgalom területéről mindinkább áthelyeződött a termelés szférájára. E folyamatot segíti nagy közös létesítmények együttes megtervezése és kivitelezése. Az idén már teljes kapacitással üzembe lép a Szövetség gázvezeték. Ma már villamos energiát szállít a 750 kilovoltos nemzetközi távvezetékrendszer első szakasza Vinnyica és Albertirsa között. A megvalósulás szakaszában van az uszty-ilimszki cellulózkombinát. Az érdekelt tagországok erőforrásainak egyesítésével új vasércdúsító és ferroötvözetet, továbbá nyersazbesztet előállító kapacitások épülnek.

A komplex program végrehajtása során nagymértékben szélesedtek a tagországok közötti termelési kapcsolatok. 1970-ben a KGST-

tagországok egymás közötti forgalmában még alig egy százalékkal részesedtek a tartós termelési együttműködésből, a szakosításból és kooperációkból származó termékek; 1976-ban arányuk már 14 százalékra nőtt, és 1980-ra előreláthatólag a kölcsönös árucsereforgalom több mint egyötödét teszik majd ki. Ez mindenképpen szép eredmény. Ha azonban a tagországok közötti szakosítás és kooperáció szükséges és kívánatos mértékét tekintjük – vagy a reális lehetőségeket e hatékony kapcsolatok létrehozására –, akkor nem lehetünk elégedettek.

A komplex program végrehajtásával erőteljesen bővül a tudományos-műszaki együttműködés is, amelynek keretében főleg a komplex programban felvázolt problémakörök megoldása került előtérbe. Az utóbbi években jelentősen kiszélesedett a műszaki-tudományos együttműködés szervezeti és intézményi bázisa is.

A hosszú távú komplex együttműködési célprogramok az anyagi termelés kulcságazatainak nemzetközileg összehangolt fejlesztési programjai az energetika, a nyersanyagok termelése, a mezőgazdaság és élelmiszeripar, a gépipar, az ipari fogyasztási cikkek gyártása, továbbá a közlekedés területén.

Magyarország számára létfontosságú a gazdasági együttműködés a Szovjetunióval és a többi KGST-tagországgal.

A KGST-tagországokkal való együttműködés teszi lehetővé, hogy növekvő energiahordozó, nyers- és alapanyag-, gép- és berendezésszükségletünk nagyobb részét a testvéri szocialista országokból elégítsük ki. Ugyanakkor a KGST-tagországok a magyar export számára is állandóan bővülő felvevőpiacot jelentenek. A szocialista országokból származik az importált beruházási javak 64 százaléka, az energiahordozók mintegy 90, a nyers- és alapanyagok 58 százaléka. Mi viszont a szocialista országokban értékesítjük gép- és produktív alkatrészkivitelünk mintegy 85 százalékát, az exportált fogyasztási cikkek 56, az élelmiszerek 51 százalékát. Külkereskedelmi forgalmunk több mint 50 százaléka a KGST-tagországokra jut. E számok tanúsítják, hogy a magyar gazdaság fejlődésének alapvető külgazdasági feltétele és meghatározója a KGST-tagországokkal való együttműködés.

Hazánknak az együttműködés keretében módja nyílott arra, hogy a hagyományainak és adottságainak legmegfelelőbb ágazatokat fejleszthesse: az alumíniumipart, a gyógyszeripart, a műszer- és híradás-

technikai ipart, a mezőgazdaságot, a vegyipar egyes ágait, a közúti-jármű-gyártást.

Az 1970-es években néhány újabb nagy jelentőségű együttműködési megállapodás született. Ezek sorába tartozik a magyar–szovjet petrolkémiai, továbbá az agrokémiai egyezmény, amely ugyancsak egy speciális magyar műszaki kultúrára épül: a bioaktív vegyipari termékek gyártási kultúrájára. Ezek ellenértékeként más energia- és anyagigényes vegyi termékeket kapunk.

A jelenlegi ötéves tervidőszakban általában gyorsan növekedett a szakosítási és kooperációs egyezmények száma. Az integráció előrehaladását jól érzékelteti, hogy tavaly például a KGST-tagországokból származó behozatal 20 százalékát, kivitelünknek pedig 34 százalékát alkották a szakosítás és kooperáció keretében előállított gyártmányok. A KGST-tagországokba irányuló gépexportnak mintegy 60 százaléka már szakosított vagy kooperációban gyártott termék.

A szocialista integráció kibontakozásának folyamatában egyre több gazdaságfejlesztési feladatot kell – mert csak így lehet – közösen megoldanunk. Ez persze nem könnyű: ehhez folyamatosan meg kell teremteni az érdekazonosságot, össze kell egyeztetni az egyes országok nemzeti érdekeit a közösség egészének érdekeivel, erősíteni kell az együttműködés stabilitását és fegyelmét.

Nemzeti érdekünk, hogy népgazdaságunk minél szervesebben beilleszkedjék a szocialista integráció folyamatába. Ezért fokozottan szükség van arra, hogy fejlesztési politikánkkal összhangban levő, azt alátámasztó kezdeményezésekkel, javaslatokkal éljünk a KGST-tagországok két- és több oldalú együttműködésének fejlesztésére.

Továbbra is arra kell törekedni, hogy energia- és nyersanyagszükségletünket döntően a szocialista országokból elégítsük ki. El kell érni, hogy valamennyi jó minőségű fogyasztási cikk, amit a közösség ipara előállít, ismertté és népszerűvé váljék a magyar lakosság körében. Ugyanakkor az is célunk, hogy a magyar ipar termékei is ismertté és keresetté váljanak a többi KGST-tagországban.

Gyors ütemben, a közgazdasági feltételek javításával is szükséges fejleszteni a munkamegosztást az éleimiszer-termelésben, a mezőgazdasági és élelmiszeripari kutatásokban, az élelmiszeripari termelőeszköz-gyártásban. Ezek az ágazatok az integráció mind fontosabb területei.

Kiemelkedő jelentőségű, hogy elmélyüljön és korszerű módszerekkel gazdagodjék a KGST-tagországok kutatási-műszaki fejlesztési tevékenységének koordinációja. Nem kevésbé fontos feladat, hogy meggyorsuljon a kutatási eredmények felhasználása a termelésben.

A magyar népgazdaság érdekei megkövetelik, hogy szorgalmazzuk a kölcsönösen előnyös kereskedelmet és gazdasági kapcsolatokat a KGST-n kívüli országokkal is. A szocialista integráció fejlődése javítja a világ más országaival való gazdasági kapcsolatainak feltételeit, növeli bővítésük lehetőségeit.

Mély meggyőződésünk, hogy a magyar nép továbbra is minden erejével azon lesz, hogy az ország erőforrásainak mozgósításával, a tartalékok feltárásával, fegyelmezett és jó munkával számottevően hozzájáruljon a magyar népgazdaság gyarapításához, a szocialista gazdasági közösség, a KGST szervezetének erősítéséhez. Csak ez lehet a forrása a magyar nép életszínvonala, életkörülményei további javításának. Ez szolgálja országaink biztonságának megszilárdítását, népeink boldogulását. A KGST 30 éves fejlődése megerősít bennünket ebben a meggyőződésünkben.

GAZDASÁGPOLITIKA, GAZDASÁGI SZABÁLYOZÁS ÉS A VÁLLALATI GAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGA*

Kellemes kötelezettségemnek teszek eleget, amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a kormány nevében szeretettel köszöntöm a XVIII. Közgazdász Vándorgyűlés részvevőit. A Magyar Szocialista Munkáspárt és a kormány a gazdaságpolitika elveinek kidolgozásában, a gazdasági feladatok kijelölésében, a gazdaságirányítás rendszerének kialakításában, a népgazdasági tervek megfogalmazásában és azok teljesítési feltételeinek megteremtésében erőteljesen *támaszkodik a közgazdászok munkájára,* mind a kutatókra, mind pedig a gyakorlati területen dolgozókra. Ma a termelési szerkezetnek a tudományos és technikai haladáson nyugvó olyan korszerűsítése szükséges, amelyhez elengedhetetlen a gazdasági hatékonyság, a munkatermelékenység fokozása, a rendelkezésre álló termelési eszközök, a tartalékok jobb és okosabb kihasználása. Ez a közgazdászok aktív és sokoldalú közreműködését igényli.

Közgazdászainknak magukévá kell tenniük *azt a felelősséget,* amely szakmájukból, hivatásukból következik; szakmai tudásukat, lelkiismeretességüket és szorgalmukat ezzel a felelősséggel kell céljaink szolgálatába állítaniuk. Az évről évre megrendezett vándorgyűléseken a népgazdasági fejlődést alapvetően érintő kérdéskomplexumok kerülnek napirendre. A gazdasági és a termelési szerkezet korszerűsítése és a szelektivitás, a gazdasági növekedés forrásai, az üzem- és munkaszervezés, a versenyképesség, a népgazdasági tartalékok stb., vagyis olyan kérdések, amelyek a gazdasági vezetés és a gazdasági gyakorlat szintjén élő problémaként jelentkeznek.

* A XVIII. Közgazdász Vándorgyűlésen 1979. június 21-én elhangzott előadás.

Ebben az évben a tanácskozás középpontjában a gazdaságpolitika, a gazdasági szabályozás és a vállalati gazdálkodás hatékonyságának kérdése áll. Már a téma címében szereplő fogalmak is gondolkodásra késztetőek, hiszen így együttesen kifejezik azt az egységet, amelyet a szocialista társadalmi viszonyok között e közgazdasági kategóriáknak valóban képviselniük kell. Logikus, hogy a gazdasági adottságokat, feltételeket és a gazdasági környezetet mérlegelő, *reális és előremutató gazdaságpolitikához* szervesen hozzátartozik egy ugyancsak *reális gazdasági szabályozás,* a kijelölt célok megvalósításának közvetlen és közvetett módszerekkel kialakított eszköztára, amely hidat képvisel a gazdaságpolitikában fogant szándék és a vállalatok, a szövetkezetek között.

Pártunk 1978. decemberi központi bizottsági ülése áttekintette a XI. pártkongresszus határozatainak és a Központi Bizottság 1977. októberi határozatainak teljesítését. Megállapította, hogy *a szükségesnél lassabban oldódnak fel a több év óta fennálló feszültségek.* A megváltozott belső és külső gazdasági helyzet követelményei mindennapi gondolkodásunkban a szükségesnél nehezebben törnek maguknak utat. Nem alakult ki elég erős gazdasági kényszer a minőségi fordulatot kiváltó gazdasági cselekvésre, a hatékonyság növelésére, a nemzetközi versenyképesség sokoldalú kibontakoztatására, a takarékos, ésszerű gazdálkodásra a termelés és a felhasználás területén. Azoknak az intézkedéseknek a kezdeti eredményei, amelyeket az 1978. decemberi központi bizottsági határozat után a gazdasági élet különböző területein hoztak, az utóbbi öt hónapban már bizonyos mértékig jelentkeznek: javult az összhang a felhasználás és a termelés között, helyenként tapasztalható a racionálisabb irányba fordulás a munkaerőgazdálkodásban és mutatkoznak már első jelei a termékszerkezet kedvező irányú változásainak is.

Sajnos, a különösen kedvezőtlen téli és nyár eleji időjárás, az árvíz, a belvíz mezőgazdasági termelésünkben súlyos veszteségeket okoz, ami az egész népgazdaságra és külgazdasági egyensúlyunkra káros következményekkel jár. Meggyőződésem, hogy széles körű támogatással és összefogással a mezőgazdaságban mindent megtesznek a kiesés ellensúlyozására, de úgy vélem, hogy ennek a gondnak jelentős részét most más ágazatoknak is át kell vállalniuk, a termeléskiesés egyensúlyi következményeivel együtt.

A Központi Bizottság decemberi határozata *egyértelműen szól a gazdaságpolitika és a gazdaságirányítás gyakorlatának változásairól:* a kongresszusi határozatban jóváhagyott gazdaságpolitikai irányvonal mozgásterében módosítja a hangsúlyokat. Pártunk és kormányunk az elkövetkezendő években – a hatodik ötéves terv időszakában is – *a gazdasági egyensúly helyreállítását, majd megszilárdítását helyezi gazdaságpolitikája középpontjába.* E célnak kell *alárendelni* a népgazdasági terv előirányzatait, a gazdaságirányítást, a gazdasági szabályozást és a vállalati tevékenységet.

A gazdaságpolitika alapvető elvei és céljai *nem változnak.* Az új feltételek azonban szükségképpen módosítják a célrendszer belső rész-összefüggéseit, és egyben konkretizálják azokat az utakat-módokat, ahogyan a célokat meg tudjuk közelíteni. Mindez jelentősen *módosítja* a gazdálkodás *napi gyakorlatát:* ha módosulnak a gazdaságpolitika megvalósításának feltételei, akkor változnia kell a gyakorlati cselekvésnek is. Alapjában véve arról van szó, hogy a gazdasági fejlődés intenzifikálását minden eddigi elképzelésnél gyorsabban, az eredetileg tervezettnél szerényebb anyagi ráfordítás segítségével kell megoldanunk: vagyis *fokozottan előtérbe kerül az ember:* annak szorgalma, tudása, szervezettsége, fegyelme. Úgy gondolom, egyetérthetünk abban, hogy a népgazdaság termelőerői közül a legalapvetőbbről van szó, arról, mely minden érték ősforrása, s amelyben hazánk a leggazdagabb.

A dolgozó ember alkotó munkájának tervszerű és ésszerű megszervezését, helyesen kitűzött célok érdekében, helyesen megállapított szabályozók segítségével való mozgásba hozását állítjuk egész gazdaságpolitikánk gyújtópontjába: még következetesebben, mint eddig tettük. A gazdasági folyamatok középpontjában az ember áll, akár felismerjük, akár nem. Ha a gazdaságpolitika erről az alapigazságról csak ideiglenesen is megfeledkezik, a természeti kincsekkel és a beruházott javakkal való, az emberi szorgalmat és tehetséget másodlagos tényezőként kezelő gazdálkodás óhatatlanul tékozlásba torkollik.

Különösen megszívlelendő ez az igen mély társadalmi összefüggés olyan időkben, amikor beruházási eszközeink egy ideig szűkösebbek lesznek és ebből is jelentős összegeket kényszerülünk fordítani energia- és nyersanyag-kitermelési lehetőségeink bővítésére, valamint az

infrastruktúra fejlesztésében tapasztalható elmaradások csökkentésére. A fennmaradó eszközöket, igen szigorú és következetes szelekcióval, olyan célok elérésére kell koncentrálnunk, amelyek elsősorban a termelés minőségi jellemzőit szolgálják. Ahhoz viszont, hogy a korlátozott eszközök magas hatásfokkal hasznosulhassanak, a dolgozók tevékenységét igen világosan és egyértelműen e célok elérésére kell irányítani. Ezért is szigorú összhangnak kell lennie gazdaságpolitikánk cél- és eszközrendszere, valamint a gazdaságirányítási központ és a vállalati szféra törekvései között.

Közgazdászaink tapasztalják és *joggal bírálják, hogy ez az összhang a legutóbbi időkig távolról sem volt tökéletes.* A helyi stabilitásra való törekvés a társadalmi érdek, s különösen a gazdasági ésszerűség rovására kapott túlzott jelentőséget, sőt, gyakran *politikai támogatást is.* Az átlagos fejlesztési és bérnövelési feltételek megteremtése minden vállalat, szövetkezet számára, függetlenül munkájuk hatékonyságától, gazdaságosságától, versenyképességétől csaknem egyértelműen előtérben volt.

A stabilitásra való törekvés persze önmagában nem káros: jellemzője a szocialista gazdálkodásnak. Túlhajtása, a gazdaságosság rovására való érvényesítése azonban veszélyekkel jár: egyebek között a stabilitásra is. Tudomásul kell vennünk, hogy napjainkban, amikor a fejlesztés szelektivitása továbbfejlődésünk alapvető feltételévé vált, különösen nem szabad a területi és a vállalati fejlesztésben az egyenlősdi útját követni és követelni sem. Legyünk önkritikusak: ismerjük el, hogy bizonyos „kétlelkűség" alakult ki a vállalati és az ágazati vezetésben, sőt a kétlelkűség különböző kompromisszumok formájában a szabályozás gyakorlatába is belopja magát.

Mire is gondolok?

Arra, hogy a vállalati vezetés, amellett, hogy elvben elismeri a szelektivitás helyességét és szükségességét, s támogatja az erre vonatkozó párt- és kormányhatározatot, saját magát azonban csaknem minden esetben *kivételnek* tekinti. Különböző felmérések igazolják és a vállalati vezetés részéről bizonygatják, hogy szó sem lehet a saját vállalatuknál folyó gazdaságtalan termelés visszafogásáról. Ha a takarékosság konkretizálására kerül sor, formai dolgokat, kis jelentőségű „felajánlásokat" tesznek. Ha a kooperációról, a vállalatok közötti együttműködésről van szó, akkor ostorozzák a partnert, de elfeledkeznek

arról, hogy partnereik is joggal bírálhatják őket. Mint vevők, a legjobb minőséget várják, de mint eladók, már korántsem ilyen igényesek. Ha a háttéripar gondjairól van szó, egyetértenek és példálóznak, de amikor ennek fejlesztésében részt kellene venniük, akkor a végtermék válik szentté. A munkaerővel való jobb gazdálkodással mindenki egyetért addig, amíg nem a saját vállalatáról van szó. Erre a gazdaságirányításunk jelenlegi módszerei is lehetőséget adnak. Az egyének és a vállalati kollektívák még mindig jobban járnak anyagilag, ha a termelés mennyiségét növelik – akár a minőség és a műszaki fejlődés rovására is –, mint akkor, ha gondos, pontos munkát végeznek, ha takarékosan bánnak az energiával és az anyagokkal.

Ez *az irányítás hibája és gyengesége.* Jelenlegi értékrendszerünk *jobban jutalmazza a végterméket termelőt, mint a „bedolgozót", szabályozásunk nem hat erélyesen a szerződéses viszony, a „szocialista vállalati együttélés" szabályainak tiszteletben tartása irányában.* Pedig most ezeken több múlik, mint a beruházási összegek nagyságán, vagy azon, hogy vállalataink milyen szabadon diszponálhatnak az import felett.

Engedjék meg, hogy néhány égetően fontos népgazdasági problémánk felidézésével illusztráljak. Köztudomású, hogy behozatalunk jelentős hányada munkatárgy-jellegű áru: energiahordozó, alapanyag, félkész termék, alkatrész stb. Elemzéseink azt mutatják, hogy ez a szélesebb értelemben vett árucsoport alkotja egész külgazdasági egyensúlyhelyzetünk legneuralgikusabb területét: egyrészt azért, mert e termékvilág ára nőtt meg leginkább kivitt termékeink árához képest, vagyis itt keletkezett cserearányromlásunk legnagyobb hányada. Másrészt azért, mert szocialista partnereink szállítóképességének növekedése ezen árucsoportok tekintetében a legkorlátozottabb. Végül azért is, mert a fejlett tőkés országokból származó behozatalunknak is több mint a fele munkatárgyak importja, ami nem egyértelműen pozitív jelenség, ha arra gondolunk, hogy az ily módon kiadott valuta jelentős hányadáért termelőerőink továbbfejlesztésének meggyorsításához elengedhetetlen licenceket, berendezéseket, műszereket kellene vásárolnunk.

Persze egy kitermelhető ásványi kincsekben nem bővelkedő ország esetében az energia- és az anyagimport természetes jelenség: ugyanilyen természetes jelenség az is, hogy iparunk nem törekszik féltermék-

és alkatrész-önellátásra, hanem szükségleteink jelentős részét importból fedezi. Nem az autarkia érdekében emelek szót.

Azt sem lehet azonban szó nélkül hagyni, hogy hazánkban *egységnyi nemzeti jövedelem megtermeléséhez jóval több energiahordozót használunk fel, mint nem egy, Magyarországnál energiaforrásokban gazdagabb országban, s ráadásul ez az arány – fűtőértékben kifejezve – az olajárrobbanás óta még emelkedett is.*

Továbbá: nem tekinthető normális jelenségnek, hogy az ipar és az építőipar szerkezeti anyagfelhasználása – nemzetközi összehasonlításban – igen *magas*. Gépeink nehezek, szerkezeteink túl vannak méretezve, a megmunkálási hulladék és selejt *mértéke sem indokolt*.

Az a körülmény, hogy a vállalati presztízstől az árakig és addig a gyakorlatig bezárólag, amelyet a szaknyelv devizacímzettségnek nevez, s amelynek lényege, hogy a nyugati exporttal kapcsolatos anyagi és erkölcsi előnyöket a közvetlenül exportáló vállalat élvezi, lényegében minden, mindenkit a végfelhasználásra alkalmas termékek termelésére késztet, azt eredményezi, hogy minden vállalat vásárolni igyekszik az alkatrészeket. Figyelembe véve az ösztönzöttségben mutatkozó országos tendenciát, valamint a gyenge kooperációs kultúrát – ez a vásárlási törekvés viszont az esetek jelentős részében csak importból realizálódhat és mondjuk ki, hogy tőkés importból; csak importalapon biztos és kényelmes.

1966-hoz képest a vegyipar és gépipari vállalatok konvertibilis valuta viszonylatú, halmozott importanyag- és alkatrész-felhasználása több mint duplájára növekedett, a könnyűipar sem sokkal maradt le ettől. Hivatkozhatnánk az ország nyersanyag-szegénységére: de mire hivatkozzunk az élelmiszer-gazdaság adatai láttán, amely nem szenved a hazai természeti feltételek mostohaságától? A közbeeső felhasználási célokból beszerzett, a konvertibilis valutaövezetből származó import 1966 óta a mezőgazdasági szektorban majdnem megötszöröződött, az élelmiszeripari szektorban pedig megháromszorozódott. Állatifehérjetakarmány-termelő képességeinknek csak egy töredékét használjuk ki itthon, miközben jóval nagyobb fajlagos fehérjefelhasználással állítunk elő egy kilogrammnyi húst, mint amennyi biológiailag indokolt volna: önmagában ennek a lazaságnak, vagy félreösztönzöttségnek az ára a népgazdaság számára évenként százmillió dolláros nagysággal mérhető. De nem kisebb annak a pazarlás-

nak az ára, ami az energetikában, a fémfeldolgozásban és a hazai alkatrész-kooperáció alacsony szervezettségében, a szerződéses fegyelem lazaságában tapasztalható fogyatékosságok miatt keletkezik. Márpedig az a megváltozott világ, amelyben élünk, nem tűr pazarlást, illetve nagyon drágán fizetteti meg a gondatlan gazdálkodást az energiával, az anyagokkal, a termelőkapacitásokkal és a szerkezetben rejlő lehetőségekkel. Az elkövetkező években a népgazdaság felemelkedését – szokjuk meg – nem látványos termelésnöveléssel, hanem szívós és könyörtelen takarékossággal tudjuk megalapozni.

Takarékoskodnunk kell az energiával és az anyaggal: a meglevő technológiák előírását könyörtelenül be kell tartanunk és az anyagi ösztönzés eszközeivel is kényszerítenünk kell magunkat a racionális felhasználásra. A fejlesztéseknél mindenképpen az anyag- és energiatakarékos technológiákat kell előnyben részesítenünk és a gazdaságossági ismérveknek is erre kell kényszeríteniük. A termelési szerkezet továbbfejlesztésekor is előnyben kell részesítenünk a kevéssé energia- és alapanyag-igényes termékeket, termékcsoportokat és gyártási ágakat.

Csökkentenünk kell a haszontalanul kárba vesző anyag és energia mennyiségét: maximálisan hasznosítanunk az energiatermelés közben keletkező hulladékhőt, a különböző ipari és mezőgazdasági melléktermékeket és hulladékokat. Nem szabad megengednünk azt, hogy szeméttéé, környezetszennyeződéssé változzanak át olyan értékes anyagok, amelyeket más országoktól különben drága devizáért kell megvásárolnunk.

Azt hiszem, bevallhatjuk, hogy ebben a vonatkozásban *elmaradtunk és sokat késtünk.*

Energiagazdálkodásunk *nem felel meg* a ma és az előttünk álló idők követelményeinek. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez az egyik fő gátja az egyensúly javítására irányuló törekvéseinknek, de akadályozza a korszerű, szelektív fejlesztés követelményeinek érvényesítését is.

Az energiatakarékossággal periferikus módon, immel-ámmal foglalkozunk. Az egyik legutóbbi vállalati felmérés megdöbbentő képet adott arról az érdektelenségről és közönyről, ahogy a vállalataink jelentős része az energiagazdálkodás, az energiatakarékosság kérdéseit kezeli. És hosszan sorolhatnánk a konkrét példákat. Ezen a területen *radikális változásokra* van szükség, mindenekelőtt a szemléletben és

a cselekvésben, amit most meg lehet tenni, azt most kell megtenni és párhuzamosan, folyamatosan fel kell készülni a további teendőkre.

Ha a konkurrenciáról veszünk példát és érdemes példát vennünk, akkor elmondhatjuk azt, hogy a világgazdasági árrobbanás pillanatában a fejlett tőkés országok azonnal megtették azokat az intézkedéseket, amelyet azonnal megtehettek, és egyidejűleg hozzákezdtek a távlati intézkedések kidolgozásához is. Nem késlekedtek és nem is szégyellték az intézkedéseket a gyakorlatban megvalósítani. Ennek is megvan a maga jelentősége, a szerepe abban, hogy több fejlett nyugati tőkés ország sikeresen és gyorsan leküzdötte azokat a hátrányos következményeket, amelyek az árrobbanás következtében számukra is kialakultak, sőt a helyzetet bizonyos idő eltelte után a maguk javára fordították. Már utaltam arra, hogy *a fejlett európai országok energiafogyasztásának a növekedése tartósan elmarad a nemzeti jövedelem növekedésének ütemétől, nálunk pedig lényegesen tartósan afölött van.* Például éppen 1978-ban, amely pedig számunkra eléggé kritikus év volt ebben a vonatkozásban, kiugró módon előzte meg a nemzeti jövedelem növekedésének a mértékét. Ilyenkor persze a vita során azt szoktuk hallani, hogy ott más körülmények vannak, azok más gazdaságok, más fejlettségi szinten vannak. Ez igaz, de a gyakorlati példák, a hozzáállás módja, a szemlélet, a cselekvés módszere és következetessége mindenképpen tanulságos és követendő a számunkra.

Az egyik nagy nyugati magazinban olvashattuk nemrégen: nyugati számítások szerint egy dollár nemzetijövedelem-növekedéshez kőszénre számítva a fejlettebb nyugat-európai országokban 0,44 kilogrammtól egy kilogrammig terjed a többletenergia-felhasználás. Magyarországon ugyanezen táblázat szerint ez 1,72 kilogramm. Ha a nyersolaj-behozatalt nézem, 1973-mal szemben a Közös Piac közismerten „nálunk szegényebb" országai 1977-ig 8–12 százalékkal csökkentették a tényleges kőolaj-behozatalukat, Magyarország ugyanezen időszak alatt 39 százalékkal növelte. A mostani, egyesek szerint miniárrobbanásnak nevezett jelenségekre a nyugati reagálást időnként fölényesen lekezelő módon nézzük és vizsgáljuk, tőkés manipulációnak meg spekulációnak minősítjük egyes vonatkozásait, amiben persze ilyesmi is van, de lényegét tekintve nem erről, hanem arról van szó, hogy a tőkés világ ebben a helyzetben is szervezetten készül fel, és hosszabb távra készül fel, az ellenintézkedésekre.

A cserearányromlásról sokszor beszélünk, de arról kevesebbet, hogy tőkés és szocialista viszonylatban is a cserearányromlás döntő része a szénhidrogénekre jut, és ha az elsődleges és a másodlagos feldolgozást is hozzáveszem, akkor ez a cserearányromlás mértékét meg is haladja mind a két nagy relációban. Ha két olyan alapterméket veszek egyik oldalról, mint az olaj, a másik oldalról mint a búza, akkor egészen durva összehasonlítással azt mondhatom: az 1973-at megelőző időszakban egy tonna búzáért négy tonna olajat kaptunk, ebben az évben, most májusban egy tonna búzáért alig valamivel kaptunk többet, mint egy tonna olajat, de sajnos, nagyon valószínű, hogy az év végéig egy az egy lesz az arány. Most arról nem is beszélek, hogy az 1972-es, vagy 1973-as búzával összehasonlítva az 1978-as búza mennyivel több olajat tartalmaz, az üzemanyagtól kezdve vegyszereken keresztül a szárításig. Azt hiszem, ezek a számok mutatják igazán, és teszik jól érzékelhetővé, hogy mit jelent az energiagazdálkodás ma a mi számunkra is.

Mindezek mellett mi a szénhidrogéneket mégis elsősorban eltüzeljük. Azt hiszem meggyőződéssel állíthatjuk, hogy a legnagyobb optimizmussal sem várhatjuk a magyar népgazdaság hatékonyságnövekedésének olyan ütemét, amelyik képes megakadályozni a cserearány-veszteségek folytonos újratermelését és javítani a helyzetünket abban az esetben, hogyha az energia- és az anyaggazdálkodásban nem következnek be forradalmi változások, ha ezen belül a szénhidrogéneknek lényegesen jóval nagyobb és növekvő részét nem ipari továbbfeldolgozásra használjuk és csak kisebb, csökkenő részét közvetlen energiaforrásként. Úgy érzem, nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy *itt az ideje* olyan, mindent átfogó komplex energiaprogram elkészítésének, amely ebben az országban minden szférát cselekvésre késztet és egész társadalmunkat mozgósítja a végrehajtásra. Én nem szégyellném ezt nagy *nemzeti programnak* sem nevezni.

Ki kell használnunk gazdaságosan kitermelhető természeti javainkat, különösen azokat, amelyek hasznosítása nem haladja meg népgazdaságunk tőkemegelőlegezési, beruházási teherbíró képességét.

És végül: *alaposan át kell gondolnunk – népgazdasági tervezési szinten is és vállalati viszonylatban is – hogyan szélesíthetjük, mégpedig jelentős mértékben a félkész termékek, az alkatrész- és a részegységtermelő háttériparunkat, mégpedig oly módon, hogy az egyidejűleg*

importot is helyettesítsen és képes legyen exportra is, tehát lényegében termelje ki a közbenső termékimport-szükségletünk devizafedezetét. Meg kell tennünk mindent, hogy a szocialista testvérországokkal kiépített munkamegosztásunk továbbfejlődésének egyik fő iránya az alkatrész- és részegység-kooperáció tervszerű, sokoldalú növelése legyen. Ennek érdekében Magyarország a közelmúltban jelentős kezdeményezést tett a KGST-ben, amely a tagországok teljes egyetértésével találkozott. Azóta az illetékes KGST-szervek foglalkoznak az alkatrész- és részegység-kooperáció kiszélesítésének lehetőségeivel és módjaival. Reméljük, hogy ennek meglesznek az eredményei. Hadd tegyem hozzá, a magyar vállalatoknak – termelő és külkereskedelmi vállalatoknak egyaránt – mindent meg kell tenniük a szocialista országokból származó import – így a féltermékimport növelésére. Alapos piackutató munkát kell végezni, hogy megismerjük a tényleges kínálatot, felkutassuk az importlehetőségeket és megteremtsük ezek realizálási feltételeit.

Magyarán: csökkentenünk kell a munkatárgyak részesedését a nyugati importban és növelnünk a szocialista importban, ugyanakkor fejlesztenünk az ipar félkésztermelő bázisát mind hazai, mind pedig kiviteli célokból. Ez racionális gazdálkodásunk egyik sarkköve.

Fejlődésünk másik kulcskérdése ugyanis a népgazdasági kibocsátás *értékének növelése.* Előre látható, hogy gazdaságunk, a legracionálisabb anyag- és energiagazdálkodás, az optimálisan kiépített féltermék-termelő háttéripar mellett is e termékvilág tekintetében nettó importőr marad. Elképzelhetetlen a népgazdasági egyensúly helyreállítása és fenntartása abban az esetben, ha alacsony a hazai munka által az anyagokhoz és az energiához hozzáadott érték, ha a termékek silány minőségűek, ha a minőség ingadozó, ha az exportált termékeinkhez járuló szolgáltatások hiányosak, vagy alacsony kulturáltságúak. A fejlesztési szelektivitás sem sokat hoz a konyhára, ha a prioritást élvező termékek, vagy gyártási ágak termékei a világpiac mérlegén megmérette éppoly „könnyűnek találtatnak", mint azok, amelyeket kiszelektáltunk.

Ezért bátorítanunk, követelnünk és jutalmaznunk kell a gondos munkavégzést, legyen az fizikai vagy szellemi, közvetlenül termelő vagy termelésszervező és -irányító, kutató vagy a kutatás eredményeit a termelésben megvalósító munka, egyéni vagy kollektív teljesítmény.

A követelés, a bátorítás, a jutalmazás a jövedelemben is és a munkafeltételekben is, az anyagi és az erkölcsi területen egyaránt előtérbe kell hogy kerüljön. Az igényességnek igen következetesen tért kell hódítania az iskolai oktatástól kezdve a munkahelyi légkörig.

Gondolják csak meg: jelenleg – a világpiac mércéjével – kevésnek bizonyul a magyar népgazdaság termelési teljesítménye a nemzeti jövedelem felhasználásához – mind a felhalmozáshoz, mind a fogyasztáshoz – mérve. Szabadon levő munkaerő-tartalékaink nincsenek, csak általában gyengén kihasznált munkaidő, szakértelem és tenni vágyás: ez a mi teljesítménytartalékunk, ezt kell a jövőben a világpiac által is teljes értékűnek elismert termelési teljesítménnyé, hozzáadott értékké változtatnunk. Ez elsősorban szervezési és ösztönzési-szabályozási feladat, s amíg itt kihasználatlan lehetőségeink vannak, ezeket nem is szabad anyagiráfordítás-többletekkel helyettesítenünk. Nemzeti energiánk kétszeres pazarlását jelenti az, ha a munkaidőalap, az egészséges munkaintenzitás és a szakértelem teljes mértékű gyümölcsöztetése helyett mind nagyobb tömegű, és mind gyengébben hasznosuló beruházásokkal próbálunk célt érni. Önbecsapás az, ha az eleven munka teljesítményének stagnálása mellett, importanyag- és amortizáció-ráfordítás növelésével érjük el az egy dolgozóra jutó termelési értéknövekedést, vagy ha az import féktelen növelésével érjük el a bruttó exportbevétel mérsékelt növekedését.

A népgazdasági és a vállalati hatékonyság növelésének egyetlen, a népgazdaság mai feladatai tükrében egyedül elfogadható útja az egy dolgozóra jutó, világpiaci árakban is elismerést nyerő, hozzáadott-érték-növekedés. Ezt pedig másképpen, mint *gondos, fegyelmezett, jól szervezett és intelligens munkával nem lehet elérni.*

Szeretném ebben a vonatkozásban is érzékeltetni a közgazdászokra háruló felelősség nagyságát. Pártunk és kormányunk nemcsak az egyetértést várja tőlük, hanem rendkívül nagy *kezdeményezést is kér e célok megvalósítása érdekében.* Gazdaságpolitikánknak megfelelően olyan gazdasági szabályozást kell minden szinten kialakítanunk, amely a népgazdasági hatékonyság növekedésén alapuló egyensúlyt, mint elsőrendű társadalmi érdeket a gazdasági döntések minden szintjén, a gyakorlati munka minden területén és szakaszában előtérbe helyezi.

Több mint tíz esztendeje birkózunk ezen összetett és bonyolult

feladattal. Még ma sem állíthatjuk, hogy a célirányos szabályozás természetrajzát teljesen ismerjük, hogy megfelelően tudjuk vezérelni az állandóan változó gazdasági feltételek közepette az általunk kialakított, és időről időre továbbfejlesztett szabályozórendszert. Észlelhető, hogy a gazdaságpolitikai célok és *a szabályozás által kialakult érdekek nem minden esetben vannak összhangban.* A vállalatoknál a nyereségre való ösztönzés rövid távú hatóereje sokszor ütközik a hosszabb távon érzékelhető érdekekkel, de még rövid távon is, a nyereségérdekeltség erejét tompítja a jövedelemszabályozás és a pénzügyi hidak bonyolult rendszere. A bér- és a keresetszabályozás nem ösztönöz kellően a gazdálkodás minőségi oldalainak előtérbe kerülésére. A szabályozórendszer stabilitásáról, normativitásáról eddig is sok vita folyt. Helyes-e időnként változtatni a szabályozókat és helyes-e megkövetelni a gazdálkodási feltételek egységességét a népgazdaság egészén belül?

Ami a stabilitást illeti, egyes vélemények szerint a szabályozórendszernek semmit sem szabad a tervidőszak alatt módosulnia, mert akkor a gazdálkodó szervezetek elvesztenék orientáltságukat, s a tervezés is bizonytalanná válik a folyamatosan változó paraméterek következtében. Persze az is igaz, hogy a szocialista gazdaság mindenkor a gazdasági fejlődés elemeinek kiegyensúlyozottságára törekszik. Korszakunkban azonban a gazdasági környezet olyan gyorsan változik, hogy a szabályozók stabilitása bizonyos határon túl inkább dezorientál, mintsem biztonságot nyújtana. Újra kell értelmezni tehát a stabilitás követelményét. Meg kell tanulnunk a változó feltételekhez igazodó, arra aktívan reagáló szabályozórendszer kialakítását.

Hasonló dilemmában vagyunk a *normativitást* illetően is. Önöknek nem kell ecsetelnem a normatív szabályozás vitathatatlan előnyeit. Ugyanakkor azt is be kell látnunk, hogy a magyar népgazdaság, mint minden modern gazdaság, szerkezetileg meglehetősen heterogén: nagy- és kisvállalatok, dinamikus és fejlődési lendületüket vesztett szektorok, természetüknél fogva rövid és hosszabb távra „hangolt" termelőtevékenységek együttélése. A szabályozás mechanikus normativitása tehát éppúgy *félreorientálhat,* mint az, ha minden egyes folyamatot egyedileg próbálnánk vezérelni. Meg kell találnunk népgazdasági és vállalati szinten egyaránt azokat a különböző szektoroknak és feladatoknak leginkább megfelelő, testre szabott normatívákat,

amelyek a legjobban elégítik ki e heterogén gazdaság igényeit. Általános rendezőelvként leszögezhető, hogy az újratermelési feladatok szabályozásában a normativitásra kell törekedni, de a gazdaság fejlődését egyenként is erősen befolyásoló, nagy horderejű döntések előtt a szabályozás módját egyedileg is meg kell vizsgálni, úgy, hogy azzal a követelmények érvényesítését minden területen következetesen erősítsük. Ez nem egyszerű feladat, ezt a vándorgyűlés minden részvevője mindennapi munkájából is jól ismeri.

A vállalatok vezetői gyakran hangoztatják, hogy azért nem tudják a népgazdasági érdekeket figyelembe venni, mert a szabályozás nem erre ösztönöz. Igen veszélyes irányzat is kialakulhat, tudniillik az, hogy vállalati szakemberek a szabályozókkal való „vitatkozásra", vagy a szabályozók egymással való kijátszására fordítják energiájukat ahelyett, hogy a termelés szerkezetének javításában, a termelőerők jobb kihasználásában, a munkatermelékenység növelésében, a takarékos és korszerű gazdálkodásban keresnék a továbbfejlődés lehetőségét. Szeretném, ha egyetértenénk abban: ha *realisták akarunk maradni, arra nem várhatunk, hogy sikerül létrehozni valami olyan tökéletes gazdasági szabályozórendszert, amely automatikusan, ellentmondások nélkül közvetít a társadalmi és a vállalati érdekvilág között, és biztosítja annak tartós harmóniáját.* Ilyen rendszer nincs és a jövőben sem lesz. A gazdálkodásban mindennap újraszületnek konfliktus-helyzetek, amelyeket a gazdaságirányításnak és a társadalomnak együttes erővel kell feltárnia és megoldania. A megoldás eszköze nem a dohogás és nem is a kibúvók keresése. A közgazdászokat szakmai és politikai becsületük a társadalmi, csoport- és egyéni érdekek közötti ellentmondások feloldásának keresésére kötelezi, amely szocialista gazdaságunk egészének fejlődését mozdítja elő.

A múlt évtizedben megfigyelhető volt, hogy a gazdasági szabályozás egyes eszközeinek mozgástörvényeit és hatásmechanizmusát sok esetben egymástól elszigetelten ítéltük meg. Külön-külön foglalkoztunk az árak, a valutaárfolyam, a bérszabályozás, a jövedelemszabályozás, a hitelpolitika, a támogatáspolitika egyes eszközeivel, s nem mindig tekintettük ezeket egységes komplexumnak. Ma már tisztázott, hogy a gazdasági szabályozás nem más, mint a társadalom gazdasági értékítéletének komplex rendszere, amelyben az egyes eszközök csak viszonylagos önállósággal rendelkezhetnek, de a hatás mindig összetett

módon jelentkezik. Végeredményben arról van szó, hogy a társadalom, e sokféle szabályozóeszköz működésének végkihatása képpen bizonyos magatartásokat, tevékenységeket jutalmaz, másokat pedig diszpreferál, büntet. Hangsúlyozom, nem az egyes szabályozók jutalmaznak, vagy büntetnek, hanem ezek eredője, maga az értékrend. Ha tehát elégedetlenek vagyunk az eredményekkel, a szabályozórendszert *komplexen kell átvizsgálnunk.*

Az *árrendszert* éri talán a legtöbb és legsúlyosabb kritika. Jogosan, bár arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a jelenleg működő árrendszer sok vonatkozásban segítette gazdaságpolitikai céljaink elérését. Az állam magas világpiaci árak begyűrűző hatását központi eszközökkel fékezni tudta, biztosította gazdaságunk dinamikus fejlődését, népünk életszínvonalának emelkedését. A világpiaci infláció hatásának erős lefogása azonban azzal a következménnyel is járt, hogy jelenleg a termelői árszínvonal meghaladja az általános fogyasztói árszínvonalat és egész árrendszerünkben nem érvényesültek a világban bekövetkezett igen jelentős arányváltozások; így még jobban elszakadtunk a világpiac értékrendjétől. A termelői és a fogyasztói árak arányai nem érzékeltetik a ráfordításkülönbségeket sem, ami nehezíti a tisztánlátást, a hatékony gazdálkodást.

Gondolom, e körben nem kell bizonyítani, milyen kár származik abból, hogy végső soron senki sem tudja, az adott termék mibe kerül a társadalomnak. Közismert, hogy a vállalati gazdálkodásban az ár a gazdálkodás legfontosabb mércéje, ami azt jelenti, hogy a vállalati döntéseket alapvetően az árak, illetve a szabályozórendszernek az árak direkt hatásait módosító egyéb elemeinek összessége határozza meg. Az árakkal szemben sokrétűek a követelmények: egyidejűleg kell kifejezésre juttatniuk a magyar gazdaság ráfordítási és értékítéleti viszonyait a világgazdaságéval, a vállalat orientációját a népgazdasági prioritásokkal. Ha ezeket a követelményeket az árak már nagyjából sem elégítik ki, *elérkezett az ideje annak, hogy felülvizsgáljuk árrendszerünket – hangsúlyozom: a komplex szabályozási rendszer keretén belül.*

Az egyik legfontosabb követelmény, amit ezzel kapcsolatban támasztunk – *a külpiaci értékítélet helyes, előrevivő közvetítése.* Szerkezetileg nyitott gazdaság lévén nem engedhetjük meg magunknak azt, hogy belső értékrendünk elszakadjon annak a piacnak értékrendjétől,

amely évről évre mind szigorúbban ítél nemzeti munkateljesítményünk mintegy négy tizede felett. Ezért határoztuk el, hogy áraránya inkban a jövőben *jobban érvényesítjük* a külgazdasági környezet hatásait. Persze ezt a szerepet az árrendszer önmagában nem képes betölteni, mivel hatását semlegesítheti sok más szabályozó: elvonások, támogatások, jövedelempolitika és így tovább. Az árrendszer módosítása ezért óhatatlanul magával vonja *a szabályozás egész láncolatának újraértékelését.*

Vegyük például *a valutaárfolyamot.* Alapvető érdekünk fűződik konvertibilis devizabevételeink növeléséhez, illetve kiadásaink növekedésének fékezéséhez, tőkés eredetű import szocialista importtal való helyettesítéséhez, a takarékossághoz az importanyagokkal.

Alaposan megfontolandó és beható vizsgálat alá kell venni, hogyan építjük ki azt a komplex szabályozórendszert, amelynek egyik eleme az olyan valutaárfolyam, és hozzáteszem olyan árfolyam-politika lesz, amely segíti a nettó tőkés exportbevételek növelését, az import racionális felhasználását, kényszerítő erőt jelent a szocialista viszonylatú export gazdaságosságának növelésére, ugyanakkor előrelépést jelentene a magyar gazdaságban a két fő külső piac feltételeinek és követelményeinek érvényesítésére. Az árak és az árfolyamok módosítása a különböző támogatások és elvonások rendszerének egyszerűsödéséhez, jelentőségük csökkenéséhez kell hogy vezessen. Ehhez kapcsolódik a KGST-országok között alkalmazott külkereskedelmi árak tökéletesítésének, fejlesztésének kérdése, amely ugyancsak jelentős elméleti és gyakorlati teljesítményt igényel a magyar közgazdásztársadalomtól is.

Előttünk áll *a termelői árak* átfogó módosításának feladata. Pártunk több határozatban leszögezte, hogy ezzel összefüggésben a fogyasztói árak rendezésére is sor kerül. A fogyasztói áraktól azt is várjuk, hogy racionálisabb fogyasztásra, a pazarlás csökkentésére, egyidejűleg – más intézkedésekkel együtt – a termelésben nagyobb teljesítményekre ösztönözzenek.

Az 1979. évi tervben az életszínvonal *szerényebb mértékű növelését irányoztuk elő.* Pártunk és kormányunk tisztában van az ebből adódó gondokkal, de azzal is, hogy népünk tudja, a gazdasági egyensúly helyreállítására irányuló törekvések az egyéntől is többletteljesítményeket követelnek. Badarság lenne azt hinni, hogy tartósan többet

lehet fogyasztani, mint amennyit termelünk. Ez az út gazdasági és társadalmi megrázkódtatásokhoz, az életszínvonal jelentős visszaeséséhez vezetne. Az is egyértelmű, hogy az árak növekedése miatt jelentkező feszültségek az intenzívebb és hatékonyabb termelőmunkával oldhatók fel. Nem mondunk le az életszínvonal növeléséről, de annak gazdasági megalapozottságát elengedhetetlennek tekintjük, nem vállalkozhatunk tovább semmi olyan megelőlegezésre, amely a gazdasági egyensúly további romlásához vezetne. Az eddig elért fogyasztási színvonal megtartása senki számára sem válik lehetetlenné: a társadalom azonban *arányos* munkateljesítményt követel érte, mert a saját fejlődési érdekei és külgazdasági partnerei is magasra állítják a követelmények mércéjét.

Politikánk lényegéhez, munkánk stílusához tartozik, hogy idejében és nyíltan jelezzük problémáinkat, és a társadalom összefogását kérve és elnyerve oldjuk meg feladatainkat. Ezt tettük és ezt tesszük most is, amikor olyan lépésekre is sor kerül, amelyeket már évek óta előre is jeleztünk. Tisztában vagyunk azzal, hogy népgazdaságunkban végső soron minden a vállalatoknál és a szövetkezeteknél dől el. Ezért tartjuk nagyon fontosnak azt, hogy a gazdaságpolitikai szándékaink *mindig eljussanak* a megfelelő címzettekhez.

Gazdaságunk eredményes fejlődése nagymértékben függ attól, hogy milyen az egyes vállalatok különböző szinten dolgozó vezetőinek munkája, felkészültsége, kezdeményezőkészsége. Növelni kell biztonságérzetüket, és támogatni kell előremutató kezdeményezőkészségüket, az értelmes kockázatvállalást; és ezt meg is kell védeni. A vállalatoknál uralkodó alkotó munkaszellem, a vezetők és a dolgozó kollektívák szocialista kapcsolata a helyes és a világos célokért folyó munka során anyagi erővé válik.

Az utóbbi hónapokban a vállalati hatékonyság fokozott növelésének ösztönzésére a kormány több lépést tett. A vállalatokat kötelezték, hogy *tárják fel* a veszteségforrásokat, s dolgozzanak ki programot ezek felszámolására. Az alaphiányos, veszteséges, fizetési zavarokkal küzdő vállalatoknak felül kell vizsgálniuk gazdálkodásukat, fejlesztési döntéseiket, ezek átütemezésének, a felesleges készletek leépítésének lehetőségeit. Ha ez nem jár a kívánt eredménnyel, és a veszteség a tartalékalap, az amortizáció, a műszaki-fejlesztési alap igénybevételével sem rendezhető, akkor feltételekhez kötve mérlegelhető a törlesztések

átütemezése, a képződő tartalékalap előlegzése. Ha viszont a veszteség, az alaphiány csak jelentősebb külső pénzforrással rendezhető, akkor olyan intézkedési tervet kell kidolgozni, amely dönt a vállalat sorsáról.

Mindez következetes, az eddiginél következetesebb irányítást feltételez! Eddig sok vállalat és szövetkezet folytatott lehetőségeit meghaladó bér- és fejlesztési politikát. A már-már automatikussá váló támogatási rendszerben, a követelmények fellazulása közepette ez nemcsak lehetséges, de „kifizetődő" is volt számukra. Ennek a helyzetnek mindenképpen véget kell vetnünk. Az elkövetkező időben a közösség anyagi eszközeiből csak a társadalom számára végzett hasznos tevékenység támogatására fog jutni: csak a minőségi teljesítményt szabad honorálni. Ez differenciálni fogja az egyéneket és a vállalatokat egyaránt, de igazságosan és előremutatóan fog differenciálni. Olyan légkört kell teremtenünk az egész országban, s minden egyes vállalatnál is, amely tudatosítja a munka minőségének felfokozott szerepét és becsületét, s amely világossá teszi a differenciálás szempontjait. *Meg kell növelnünk országszerte a vállalkozói készséget.* Bátorítjuk, igyekszünk kedvező gazdasági környezetet teremteni hozzá. Azt akarjuk elérni, hogy a vállalkozás előnyeit és hátrányait a vállalat egyaránt *felelősen viselhesse.* Gyakran hallani manapság, hogy a szabályozók módosítása nehéz helyzetbe hozott vállalatokat. Az igazság viszont az, hogy a szabályozás szigorítása felszínre hozta, nyílttá tette a gazdálkodás gyengeségeit. Ilyen esetekben nem szabad a gazdálkodás javítása helyett még most is a felsőbb szervek mentőakcióira várni.

Azt hiszem, hogy közgazdászaink új és megtisztelő feladata: jól megérteni az új gazdasági folyamatokat és követelményeket, *a gazdasági folyamatok minőségére koncentráltan gondolkodni, levonni a következtetéseket saját munkájukban és mindezt minél szélesebb körben másokkal is megértetni, érvényesítve a közgazdászok szocialista társadalmunkban betöltött szerepét.*

Engedjék meg, hogy ehhez a munkához Önöknek tiszta szívből sok sikert kívánjak.

KÜLGAZDASÁG-POLITIKÁNK A SZOCIALISTA FEJLŐDÉS SZOLGÁLATÁBAN*

Az emberiségnek az a része, amely életformájául a kizsákmányolásmentes társadalmat választotta, a történelemben példa nélkül álló vállalkozásba fogott. E folyamat első szakasza: az a győztes forradalom, amelyet 1917 őszén Oroszország munkásosztálya és dolgozó népe, Lenin és a Bolsevik Párt által vezetve megvívott, a ma élő nemzedék számára is kimeríthetetlen forrás. Arra tanít bennünket, hogyan kell helyesen ötvözni a hétköznapi és távlati célkitűzéseket, a sziklaszilárd elvi következetességet és a művészi fokra emelt politikai hajlékonyságot. Azt bizonyítja, hogy a nehézségek áthidalása, a feladatok megoldása a nagy embertömegekkel egybeforrott munkát követeli meg, ahol minden kollektívának és minden egyénnek a maga posztján egyforma felelősséggel és önállósággal kell tudni gondolkodni, dönteni, cselekedni.

Persze, mai gondjaink más természetűek, mint 1917 őszének nehézségei, a mai feladatok különböznek az akkori tennivalóktól, a mai helyes megoldások csak a mostani helyzetből, feltételekből vezethetők le. Ami a két korszakot összeköti — az a szocializmus ügyéért vívott közös küzdelem, a lenini eszme helyességének időtállósága.

A 62 évvel ezelőtt Péterváron győzelemre jutott szocializmus, amelynek igazsága a Nagy Októbert követő másfél éven belül Magyarországon is forradalmat és munkáshatalmat érlelt, amelyért a magyar internacionalisták százezrei szovjet földön is harcoltak, hazánkban csaknem 35 éve valósággá, mindennapos életünk természetes közegévé vált. Ezt a szocializmust gazdagítjuk, tökéletesítjük építőmunkánkkal. Ez a Magyarországon kiformálódó szocialista társadalom szerves része a világ tekintélyes hányadán valósággá vált, illetve kialakulófélben levő szocialista rendnek, de része egyben a szocialista forradal-

* Magyar Hírlap, 1979. november 7.

mak által nagymértékben megváltozott teljes világképnek is. Azok az eredmények, amelyeket gazdasági és társadalomépítő munkánkban elérünk, egyben a szocialista világrendszer, a kommunista világmozgalom eredményei is, hozzájárulás ahhoz a világméretű küzdelemhez, amelyet a dolgozó emberek vívnak a békéért és haladásért. Azoknak a problémáknak a sikeres megoldása, amelyek fejlődésünk minden egyes szakaszán elébünk tornyosulnak, népünk hozzájárulása a szocializmus egész ügyének előremozdításához, s egyben gazdagítja azt a társadalmi tapasztalatot is, amelynek alapkövét a győztesen megvívott orosz forradalom rakta le. A szocializmus története Magyarországon is a nehézségek leküzdéséért vívott kemény küzdelmek krónikája; ennek nem érdektelen lapjait írja történelmi felelősséggel a mai nemzedék.

NEHEZEDŐ VERSENYBEN KELL HELYTÁLLNUNK

Amikor a szocializmus építését elkezdtük, termelőerőink fejlettsége alacsony volt. A lakosság túlnyomó többségének nem volt semmiféle szakképzettsége, általános iskolázottsága is rendkívül alacsony fokú volt. Gazdasági szerkezetünk egyoldalú, hiányos, elmaradott volt a bennünket környező országok többségéhez képest is.

Az előállított termékek kevesebb, mint egyötöde ütötte meg az exportálhatóság színvonalát, ennek zöme is nyersanyag, vagy alacsony fokon feldolgozott termék volt. Műszaki és szervezési szakemberekben hiányt szenvedtünk, nem volt kellő tapasztalatunk a gazdaságpolitika területén. A lakosság túlnyomó többsége szegénységben élt, kenyérínséget, fedélnélküliséget, ruhátlanságot hagyott ránk a múlt.

Mindezek a belső körülmények párosultak a nemzetközi politika területén a hidegháborúval, az ennek megfelelő külkereskedelmi korlátokkal. Három évtizede ilyen természetű nehézségekkel kellett megküzdenünk.

Ma sokarcú, kiterjedt, jól felszerelt és szakemberekkel jól ellátott iparunk, gyors ütemben iparosodó mezőgazdaságunk van. A lakosság igen jelentős hányada értékes szaktudással rendelkezik. Kinevelődött az az új műszaki és szervező szakembergárda, amely képes a korszerű termelőerőket hatékonyan mozgásba hozni és folyamatosan továbbfejleszteni. Termelésünk több mint egyharmada exportra kerül. Az or-

ságban emberhez méltó konszolidálódott életviszonyok vannak. Három évtizedes szorgalmas munkánkkal visszafordíthatatlanul magunk mögött hagytuk a gazdasági és társadalmi elmaradottság korszakát, egyre inkább magasabb igények jelentkeznek.

Jelentősen megváltoztak életünk nemzetközi feltételei is: hazánk egyenrangú tagja a szocialista országok közösségének, támaszkodik e közösség együttműködésére. A szocialista Magyarország megbecsült helyet vívott ki magának a világpolitikában és a világgazdaságban. Ez gyökeresen más helyzet, mint akár az 1945 előtti, akár a felszabadulást követő éveké.

Népgazdasági fejlődésünk törvényszerűen jutott el egy fejlettebb, új szakaszhoz, valóságos fordulóponthoz. Ez egybeesik a világgazdasági helyzet számunkra kedvezőtlen alakulásával. A tőkés világban az 1970-es évek elején olyan, válság kíséretében jelentkező átalakulási folyamatok bontakoztak ki, amelyek jelentősen megdrágították behozatalunkat és egyben megnehezítették kivitelünk növelését. Ennek következtében megbomlott a konvertibilis valutában lebonyolított külkereskedelmi forgalmunk egyensúlya. A szocialista országokkal kiépített munkamegosztásunk gyors és látványos továbbfejlesztését pedig korlátozza egyfelől partnereink átmeneti export-, különösen energia- és nyersanyagexport-képességének behatároltsága, tekintettel a nyersanyag-kitermelés növelésének fokozódó drágulására, a lelőhelyek földrajzi távolságának megnövekedésére, a fokozott szállítási nehézségekre.

Problémát okoz az is, hogy gazdasági együttműködésünk módszerei nem tartanak minden tekintetben lépést a munkamegosztás megváltozott követelményeivel. A mai bonyolult áruforgalom, kooperáció, műszaki-tudományos együttműködés feltételrendszerében összetettebb feladattá vált megtalálni a közös érdekeltséget és a kölcsönös érdekek valóra váltásához szükséges megoldási formákat. A mai fejlődési szakaszban a gazdasági integráció útján előrehaladni olyan komplex feladatok megoldását jelenti, mint például a számítástechnikai együttműködés megvalósítása, vagy az atomerőmű-építésben való együttműködés. Ezeknek a korábbi időszakban elképzelhetetlen bonyolultságú együttműködési irányoknak a szervezési és érdekeltségi formái ma még nem mindenben tartanak lépést az igényekkel. Ez ideiglenes jelenség, amely előbb-utóbb meg fog változni: ma azonban részét

képezi problémáink rendszerének, amelyekkel a szocialista országokkal karöltve Magyarországnak is meg kell birkóznia.

A magyar népgazdaságnak a külgazdasági nehézségek ellenére tovább kell haladnia azon az úton, amelyre több mint három évtizede rálépett. Kiépítvén népgazdaságunk korszerű ágazati rendszerét, meg kell gyorsítanunk termelőerőink fejlődését, a termelés hatékonyságának növelését, s mindennek a magyar gazdaság exportképességének megsokszorozását kell eredményeznie mind a szocialista, mind pedig a tőkés országok piacain.

Végső soron a magyar népgazdaságnak egy, a mainál jóval magasabb szinten vissza kell állítania azt a képességét, hogy dinamikus fejlődés közepette, gazdaságos kivitellel tudja maradéktalanul kitermelni a behozatalához szükséges eszközöket. A magyar népgazdaság teljesítménye napról napra szembekerül a megszigorított nemzetközi piaci követelményekkel. A körülmények jelenleg nehezítik a munkát, de végül is gyorsítják, sürgetik a korszerűsítést.

Szüntelenül nehezedő versenyben kell helyünket megállnunk új, igényesebb feltételek között kell élnünk és fejlődnünk. Ha a felszabadulást követő évek forradalmi feladata a gazdaságépítés területén az elmaradottság közegéből való kiszakadás volt, a mai – nem kevésbé forradalmi – feladat a magasan fejlett gazdaság építése, a múltból örökölt gazdasági elmaradottság utolsó maradványainak felszámolása. E pálya bejárása még kedvező külgazdasági közegben is a megoldandó nehéz feladatok légióit szülné: a mostani körülmények között azonban olyan helytállást követel mindenkitől és olyan célirányos következetes tevékenységet a gazdasági vezetéstől, amelynek sikeres megvalósítása minden szellemi erőforrásunkat, alkotó lehetőségünket, energiánkat igénybe veszi. Október követőihez méltó forradalmi feladat ez, a mi nemzedékünk nagy erőpróbája.

ALAPVETŐ ÉRDEKÜNK AZ INTEGRÁCIÓ GYORSÍTÁSA

A magyar népgazdaság feladatai megoldásában meghatározó szerepe van a szocialista nemzetközi munkamegosztás továbbfejlődésének, a gazdasági integráció kibontakozásának. A magyar népgazdaság

számára felbecsülhetetlen értéke van annak a stabilitásnak, amelyet a szocialista munkamegosztás újratermelésünkhöz biztosít. Törekednünk kell a továbbiakban is kihasználni mindazokat az előnyöket, amelyeket a testvéri KGST-tagországokkal folytatott tervkoordináció nyújt.

A népgazdasági tervek egyeztetésének most, hatodik ötéves tervünk kidolgozásának idején kiemelt jelentősége van. Meg kell értenünk, hogy az integráció előrehaladása mind összetettebb, bonyolultabb feladatok megoldását követeli meg. Alapvető nemzeti érdekünk, s egyben az októberi eszmék melletti elkötelezettségünkből fakadó internacionalista feladatunk, minden tőlünk telhetőt megtenni a szocialista gazdasági együttműködés felvirágoztatása érdekében. Történelmi tapasztalataink által alátámasztott meggyőződésünk az, hogy a szocialista közösség összefogott erejére való támaszkodás, s az ahhoz való maximális hozzájárulás a magyar népgazdaság előtt álló új fejlődési szakaszba való átlépésünknek éppen úgy alapfeltétele, mint a nem szocialista országok piacain való fokozottabb helytállásunknak. Ez különös erővel érvényes a magyar–szovjet gazdasági kapcsolatokra, hiszen a Szovjetunió hazánk legfontosabb együttműködési partnere, alapvető felvevőpiaca, legnagyobb importszállítója nemcsak az energiahordozók és alapanyagok területén, hanem a feldolgozott ipari termékek területén is.

A gazdasági integráció folyamatának meggyorsítása ma és az elkövetkező években egymással szorosan összefüggő, egymást kölcsönösen feltételező területeken követel meg tudatos, tervszerű előrehaladást.

El kell mélyítenünk a munkamegosztást mindenütt, ahol az együttműködés egyértelműen előremozdítja a KGST-tagországok népgazdaságai egyensúlyának erősítését, valamint műszaki fejlődésének meggyorsítását, s egyben gyorsítja az egymás közötti árucsere fejlődését is. Ilyen például az ipari kutató-fejlesztő munka nagyobb mértékű és szélesebb körű összehangolása, a szabványok fokozatos egységesítése, a racionális energia- és nyersanyag-gazdálkodás megvalósítása érdekében kifejtett erőfeszítések mélyebb és szélesebb körű összehangolása, az alapvető élelmiszerek termelésének és kölcsönös cseréjének előmozdítása, a nagy létesítmények építésében, valamint felszerelésében való fővállalkozói együttműködés mind a KGST-tagországok területén, mind pedig a KGST-n kívüli országokban.

Különös jelentőséget tulajdonítunk a nemzetközi munkamegosztás fejlesztésének a gépipari alkatrészek, részegységek, építőelemek gyártásának területén. A korszerű gépgyártás, járműgyártás, erősáramú és elektronikai ipar elképzelhetetlen a nagy mennyiségű és kiváló minőségű féltermékek nemzetközi forgalma nélkül. A munkamegosztásnak ez az igen fejlett formája a KGST-ben fejlődésének még csak a kezdeti stádiumában jár. Nagy érdekünk fűződik minél szélesebb körű és minél gyorsabb kifejlesztéséhez.

A jelzett együttműködési területek jelentős részét, különböző formában és különböző súllyal a KGST szervei által elfogadott együttműködési célprogramok magukba foglalják. E célprogramokban kitűzött feladatok széles köre szükségessé teszi, hogy a megvalósítás során időbeli elsőbbséget is élvezzenek azok, amelyek a legközvetlenebb jótékony hatást gyakorolják az egyes országok gazdasági egyensúlyi helyzetére, valamint termelőerőik továbbfejlesztésének gyorsítására.

Azok a feladatok, amelyek valóra váltása az integrálódó gazdaságú szocialista közösség előtt áll, megkövetelik tervszerű együttműködésünk horizontjának kiszélesítését. Már most is érezhető annak jótékony hatása, hogy mind több fontos együttműködési feladatot öt évnél hosszabb távlatban vizsgálunk és oldunk meg. Hazánknak életbe vágó érdekei fűződnek ahhoz, hogy a szocialista nemzetközi munkamegosztás hosszú távon tervezett legyen: ez növeli az abban részt vevők fogékonyságát egymás igényeinek kielégítése iránt és egyben tág teret ad arra, hogy az együttműködés rugalmasan alkalmazkodhassék a gazdasági feltételek változásaihoz.

Magyarország nagymértékben érdekelt a szocialista munkamegosztás fent vázolt irányban való továbbfejlesztésében. Annál inkább, mivel amellett, hogy hatékony segítséget kaphatunk saját egyensúlyi és fejlődési problémáink megoldásához a KGST többi tagországától, egyúttal magunk is növekvő mértékben hozzá tudunk járulni a partnergazdaságok hasonló jellegű feladatainak megvalósításához, s ezzel egyidejűleg a megvalósult szocializmus nemzetközi értelemben vett gazdasági erejének növeléséhez.

Fontos szerepük van népgazdaságunk továbbfejlődési feladatainak megoldásában azoknak a kapcsolatoknak, amelyeket a fejlett tőkés országokkal, illetve azok vállalataival alakítottunk ki. Arra törek-

szünk, hogy a fejlett tőkés országokkal kiépített gazdasági kapcsolataink bővítése során kivitelünkben is mind nagyobb részaránnyal szerepeljenek azok a termékek, amelyeket hazánkban az átlagosnál kedvezőbb hatékonyságú munkával állítunk elő. Ezáltal számunkra előnyösen törekszünk részt venni a világgazdaság egészében kialakult munkamegosztásban is. Ennek keretén belül a fejlett tőkés országokkal kialakított kapcsolatok a magyar gazdaság számára elsősorban arra szolgálnak, hogy segítségükkel gyorsítsuk termelőerőink fejlődését, megvásároljunk olyan gyártási eljárásokat, berendezéseket, műszereket, amelyek használata hozzájárul a hazai termelés fejlesztéséhez, ellássuk vállalatainkat olyan félkész termékekkel és anyagokkal, amelyeket itthon nem tudunk előállítani és a szocialista országokból sem tudunk a szükséges mértékben beszerezni.

Természetesen kapcsolatainkat a hátrányos megkülönböztetések kizárásával, a kölcsönös előnyök és egyenjogúság alapján kívánjuk kifejleszteni. Ezt azért szükséges hangsúlyozni, mert tőkés partnereink egy része hátrányos megkülönböztetéseket – többé-kevésbé nyílt vagy burkolt formában – ma is alkalmaz a szocialista Magyarországgal folytatott gazdasági kapcsolataiban. A fejlett tőkés országokkal folytatott gazdasági kapcsolatok számunkra kedvező irányú és ütemű fejlesztését a kapitalista világ válsága is fékezi. Éppen ezért fokozottan törekednünk kell arra, hogy exportképességünk növekedjék, exportra kínált termékeink minőségileg kifogástalanok legyenek, vevőszolgálatunk kulturáltsága fejlődjék és piaci munkánk erősödjék. Exportunk hiányosságai ugyanis eleve háttérbe szorítanak bennünket a válság által kiélezett versenyben, és egyben pótlólagos ürügyet szolgáltatnak a kelet–nyugati gazdasági kapcsolatok fejlesztésének ellenzői számára a hátrányos megkülönböztetések fenntartásához.

Növekvő jelentőségűek külgazdasági kapcsolatrendszerünkben a fejlődő országok. Számolnunk kell azzal, hogy ez a világgazdasági régió fokozatosan iparosodik, nagy energiákat fordít élelmezési helyzetének, egészségügyi ellátásának és népjólétének fokozására, a gazdasági önállóság és fejlődés feltételeinek megteremtésére.

Mi, akik az októberi eszmék örököseinek és folytatóinak valljuk magunkat, azoknak az oldalán állunk, akik lerázzák magukról a monopoltőke jármát és a gazdasági-társadalmi haladásért munkálkodnak. Azzal is számolunk, hogy az egyenrangú, kölcsönösen előnyös, s egy-

ben a gazdasági és műszaki-tudományos segítség elemeit is magában foglaló munkamegosztás kiépítése az ebben érdekelt fejlődő országokkal a magyar népgazdaság számára is hasznos: piacot teremt leghatékonyabb szellemi és ipari termékeink, valamint élelmiszereink számára, s emellett hozzájárulhat a magyar népgazdaság importszükségleteinek kielégítéséhez olyan termékekből, többek között energiahordozókból, nyersanyagokból, ipari féltermékekből és fogyasztási cikkekből, amelyeket ezen országok mind nagyobb mennyiségben exportálni képesek.

A HATÉKONYSÁG NÖVELÉSÉNEK FELTÉTELEI

Ahhoz, hogy növekedjék külgazdasági tevékenységünk jótékony hatása a magyar gazdaság fejlődésére és egyensúlyára – más szóval ahhoz, hogy a mai élet által elébünk állított nehézségeken sikerrel úrrá tudjunk lenni és ezt az erőfeszítést távlatban a javunkra tudjuk fordítani –, jelentős változásokat kell kibontakoztatnunk egész gazdálkodási szemléletünkben és tevékenységünkben. Ennek fő vonásai a következők:

a) Meg kell növelnünk – a társadalmi értékrend egészében: az ösztönzésben csakúgy, mint a közfelfogásban – a minőség becsületét. Tudjuk, hogy a megnövekedett termelési, fogyasztási és külkereskedelmi igények kielégítése érdekében többet is kell termelnünk, de azt látnunk kell, hogy az igények ma gyorsabban emelkednek a kifogástalan minőség, a magasrendű használati érték, a tartósság, mint a mennyiségi teljesítmény növelése iránt.

b) Meg kell tanulnunk takarékosan gazdálkodni az idővel, az energiával, az anyagokkal és a kapacitásokkal egyaránt. Ez nem átmeneti feladat, hanem egy kulturáltabb gazdálkodás, életmód alapvető, mindig érvényes vonása.

c) Minden rendelkezésünkre álló eszközzel ösztönöznünk kell a szakmai tudás és tapasztalat gyarapítását, az új, korszerű, haladó iránti törekvést, a tudomány és a technika fejlődését. Társadalmunk legnagyobb kincse az a termelő- és újítóképesség, amely a dolgozó emberek fejében van. Ez további gazdasági felemelkedésünk legfontosabb záloga.

d) Fel kell értékelnünk a szervezettséget, fegyelmet, pontosságot, mivel a magas műszaki igényű, takarékos, racionális termelés laza szervezettség mellett nem valósulhat meg, a dolgozó nép szorgalma és tehetsége kihasználatlan energiaként tűnik el a rosszul szervezett vállalati és népgazdasági munkafolyamatokban.

e) Végül, de nem utolsósorban ki kell fejlesztenünk és nagyon meg kell becsülnünk gazdasági életünkben a szocialista vállalkozókészséget. Olyan gazdálkodási környezetet kell létrehoznunk, amelyben lehetséges és egyben nélkülözhetetlen a tettrekészség, a közösség egészének céljaival összeforrott kezdeményezés, a kockázatvállalás.

Az öt feltétel érvényesülésének eredményét hatékonyságnak lehet nevezni. Ez a hatékonyság teszi képessé a gazdaságot arra, hogy megállja helyét a megváltozott külgazdasági viszonyok közepette, növelje gazdaságos exportképességét, racionális szinten tartsa importszükségleteit, tevékeny részt vállaljon a szocialista gazdasági integrációban, hasznos gazdasági kapcsolatokat fejlesszen a világgazdaság nem szocialista szektorával, s mindezeken keresztül biztosítsa a népgazdaság egyensúlyának helyreállítását csakúgy, mint termelőerőink további gyors fejlődését.

A szabályozórendszer módosítása, tökéletesítése olyan közgazdasági feltételek közé helyezi termelőegységeinket, hogy világossá, kézzelfoghatóvá váljanak feladataik a hatékonyságnövelés és a külgazdasági munka tökéletesítése területén, s egyben kedvező közeget teremtsenek számukra e feladatok végrehajtásához. Sok a tennivalónk, de érdemes birkózni, küzdeni azért a jövőért, amelynek alapjait a Nagy Októberi Szocialista Forradalom rakta le.

KÜLGAZDASÁGI ÉS HAZAI FELADATOK*

A nemsokára beköszöntő 1980-as esztendő komoly *teherpróbának* ígérkezik az egész magyar népgazdaság számára. Az idei évben megtettük az első lépéseket a külgazdasági egyensúly helyreállítására. A nem rubelelszámolású kivitel gyorsabban nőtt az éves tervben előirányzottnál, míg a behozatal – a terv előirányzatával összhangban – csökkent, 1979-ben az áruforgalom egyenlege ebben a viszonylatban lényegesen kedvezőbb lesz az 1978. évinél. Ez azonban, bár nem lebecsülendő eredmény, még csak a kezdete – mondhatjuk: *csírája – annak a javulásnak,* amely külgazdasági egyensúlyunk helyrehozatalához, népgazdaságunk harmonikus, egyenletes fejlődéséhez szükséges.

A külkereskedelmi mérleg egyensúlyának romlása – mint tudjuk – az 1973-as, a tőkés világban bekövetkezett olajárrobbanást követő években kezdődött meg. 1973-ban még több, mint 16 milliárd Ft exporttöbblettel rendelkeztünk, 1974-ben ez már majdnem *27 milliárd Ft importtöbbletbe csapott át.* Különösen kedvezőtlen volt az 1978-as év. Hozzáteszem, hogy e helyzet kialakulásáért a számunkra kedvezőtlen világpiaci árváltozások csak részben felelősek. A nem rubelelszámolású külkereskedelmi mérleghiánynak mintegy *60 százaléka származott a cserearányok romlásából, 40 százaléka pedig abból, hogy az export volumene sem tudott lépést tartani az importéval.* Az árrobbanás előtti árakon számolva exportunk 1973–1978. között 34 százalékkal növekedett, importunk ezzel szemben 58 százalékkal, a megváltozott, tényleges árakon számolva pedig 50, illetve 110 százalékkal.

Hadd tegyem hozzá: bár külgazdasági egyensúlyunk megbomlásának jelentékeny része az árváltozásokból adódik, a saját gazdálko-

* Népszava, 1979. december 24.

dásunk *hiányosságai* is közrejátszottak e veszteségek keletkezésében. A megváltozott külgazdasági viszonyokhoz – amint több más ország példája bizonyítja – alkalmazkodni lehet az export- és importszerkezet változtatásával, a versenyképesség fejlesztésével. A magyar népgazdaság alkalmazkodóképessége az eddigiekben ehhez még *nem volt elegendő.*

Legalább másfél évtizede törekszünk a gazdasági fejlődés jellegének megváltoztatására. A termelés mindenáron való növelésével szemben igyekszünk fokozatosan előtérbe állítani a minőség javítását, a piaci igényekhez való alkalmazkodást, a műszaki fejlődést és általában a *hatékonyság* növelését. Gazdaságunk belső szerkezete, a szabályozórendszer egyes vonásai és a berögződött szokások ezt az átállítást nem teszik könnyűvé. Nagyrészt az extenzív fejlődés népgazdaságunkban tapasztalható *nagyfokú tehetetlenségi ereje az oka annak, hogy a minőségi váltás feltételei* a *kelleténél lassabban érnek.*

A külső piaci feltételek viszont *nincsenek tekintettel* a mi átállásunk lassú tempójára. Ellenkezőleg, az utóbbi fél évtizedben a szerkezetváltozás egész világgazdasági környezetünkben felgyorsult, s ez a csereviszonyokban is, és a piacképességben is érvényesült. Különösen fontos ezért a kedvező irányú fejlődésnek az idei évben tapasztalható kezdeti csíráit a gazdaságpolitika minden rendelkezésre álló eszközével továbbfejlesztenünk. Az intenzív irányba való átállás az egyetlen, távlatban is használható módszere annak, hogy a külkereskedelmi mérleghiány – az életszínvonal-politikánk sérelme nélkül – felszívódjék, s a külgazdasági kapcsolatoknak a társadalmi munka hatékonyságát növelő szerepe a jövőben *fokozódjék.* A népgazdaságot ezért egyértelműen és visszafordíthatatlanul erre a vágányra kell ráállítanunk.

Az a gazdaságpolitikai *irányvonal,* amelyet fokozott következetességgel kívánunk érvényre juttatni, komplex intézkedéssorozatot követel. Nemcsak a külkereskedelemmel közvetlenül összefüggő területeken kell átgondolnunk egész gazdálkodótevékenységünket, hanem az élet minden szektorában, hiszen nincs olyan sarka gazdasági életünknek, amely nem volna száz szállal kötve a külgazdasági kapcsolatrendszerhez. Népgazdaságunk belső fejlődési problémái is azonnal, szinte áttételek nélkül jelentkeznek a külgazdasági viszonyok egyensúlyában.

Itt *kettős feladatot kell megoldanunk,* illetve – az 1980-as évben – jelentősen előrehaladnunk a megoldás útján: egyfelől növelnünk kell

exportár-bevételeinket, mindenekelőtt ott, és azokban a viszonylatokban, ahol mérlegünk a legnagyobb hiányt mutatja. Olyan termékeket kell termelnünk és kínálnunk exportra, amelyek a partnereink piacain keresettek, a kereslet irántuk tágul, az árak magasak, és nem csökkenő irányzatúak. Természetesen, a piaci lehetőségeket csak akkor tudjuk népgazdaságunk számára gyümölcsöztetni, ha a termékek minősége kifogástalan, nem ingadozik, „természetessé válik" a vevő számára; ha gondoskodunk a folyamatos, a határidőket szigorúan betartó szállításokról, a pótalkatrész-ellátásról, a vevőszolgálatról, javításról, karbantartásról; s végül, ha megvívjuk mindennapos harcunkat azért, hogy elismertessük partnereinkkel áruink valóságos értékét, biztosítsuk a hazai munkaráfordítások *megtérülését*.

A vállalatokon és az egész népgazdaságon belüli szerkezetátalakítási folyamatot ma elsősorban e cél szolgálatába kell állítanunk, számolva azzal, hogy a piac követelményei állandóan változnak, s ezért a szerkezetátalakítás is folyamatos feladat.

Rövid és középtávon *nem számíthatunk arra, hogy exportkínálatunkat túlnyomórészt olyan áruk piacra dobásával növeljük, amelyek a világpiac keresletének dinamikusabb szektorához tartoznak*. Olyan termékek kivitelére is szükségünk van, amelyek iránt a kereslet kisebb mértékben bővül, árai alacsonyabb fekvésűek. Ezeket viszont különösképpen *olcsón* kell megtermelnünk, mivel vásárlóink is szerény árat kínálnak értük: exportjuk magas hazai költségek mellett mindenképpen ráfizetéses lenne. A ráfizetés a népgazdaság számára azt eredményezi, hogy nem képződik elegendő forrás a gazdaság és az életszínvonal növeléséhez. Nemcsak az export nyomán keletkező devizabevétel mennyisége a fontos, hanem az is, hogy a kivitel nyereséges legyen.

A hazai költségek csökkentésében rendkívül fontos szerepet játszik *az ésszerű, takarékos gazdálkodás*. Takarékosságon nemcsak a nemtörődöm, olykor bűnösen hanyag gazdálkodás kiküszöbölése értendő; ez a takarékosság minimumfeltétele. A takarékosság szélesebb értelmezésében a gazdálkodás egészének kulturáltsága. Magában foglalja az energiával, anyagokkal, ásványi vagyonnal és termőfölddel csakúgy, mint a rendelkezésre álló gépi kapacitásokkal és a munkaerővel való körültekintő, ésszerű gazdálkodást. A takarékosság a hatékonyság közvetlenül érvényesülő tényezője.

Takarékoskodunk, ha a munka termelékenységét növeljük. *Pazar-*

lunk azonban, ha az egy főre jutó darabszám növelése minőségromlással jár, termelésünk nehezen, vagy csak áron alul eladható termékekben testesül meg. Takarékoskodunk, ha jól értékesíthető áruk termelésére kihasználjuk gépparkunkat; pazarlunk viszont, ha túlságosan alacsony műszakszámmal működtetjük azt, csakúgy, mint akkor, ha elhanyagoljuk gépeink karbantartását. Takarékos gazdálkodás az, ha gondot fordítunk a dolgozók továbbképzésére, munkahelyi körülményeik javítására. Ezzel szemben pazarlásnak minősül a munkaidő rossz kihasználása, szervezetlenség, vagy a munkafegyelem meg nem követelése miatt, de az is, hogy ha embereket nem képességeiknek megfelelő munkákkal látunk el.

Különösen fontos takarékoskodnunk – a szó szűkebb és szélesebb értelmében egyaránt – az importált anyagokkal, *energiával.* Egyfelől ezek ma már igen drágák, másfelől behozataluknak sokszor korlátai is vannak. Mindenképpen józan beosztással kell élnünk velük. Amennyi import gazdaságunk zavartalan és hatékony működtetéséhez kell, annyit mindenképpen be kell hoznunk. Ha drágul, ezt az export hatékonyságának növelésével kell ellensúlyoznunk. Ami viszont az importban felesleges, kiküszöbölhető, azt mindenképpen ki kell küszöbölnünk – például a technológiai fegyelem szigorúbb betartásával, a munka jobb megszervezésével, gazdaságosan termelő hazai termelés beindításával vagy növelésével. Közismert, hogy e téren igen sok tennivalónk van még: gazdaságunk fajlagos energia- és nyersanyagfelhasználása kitermelési és importfeltételeinkhez képest magas, sok a felhasználatlan hulladék, melléktermék. Olyan ipari és mezőgazdasági anyagot, félkész terméket és berendezést is importálunk, amit gazdaságosan részben itthon is meg tudnánk termelni.

Az ésszerű, takarékos gazdálkodás – a szerkezetátalakításhoz hasonlóan, sőt, azzal egységben – ugyancsak nem valamiféle kampány, amit addig kell folytatnunk, míg külkereskedelmi mérlegünk egyensúlyhiánya fennáll, hanem az *intenzív vágányokra átállított* népgazdaság természetes viselkedése.

Ahhoz, hogy népgazdaságunk egyensúlyi helyzetét 1980 folyamán *javítsuk, majd fokozatosan visszaállítsuk* és erősítsük, a népgazdaság minden szintjén, minden munkahelyen *az eddiginél racionálisabb, fegyelmezettebb, intelligensebb munkára van szükség.* A gazdaságirányítás minden eszközével oda szándékozunk hatni, hogy minden

egyénnek és minden vállalatnak megérje a munka minőségi oldalát fejleszteni. 1980-ban olyan komplex módosításokat vezetünk végig a termelői árakon, a bérrendszeren, a valutaárfolyamokon, a pénzügyi „hidak" rendszerén – tehát a szabályozók összességén –, amelyek együttes feladata kikényszeríteni a műszaki fejlődés, minőség – általában az igényes, gondos munka – felé való fordulást. A termelőmunka és a vállalati gazdálkodás hatékonyságának mércéjéül egyértelműen a világpiaci mércét tesszük meg. A népgazdaság egészének teljesítményét ugyanis alapjában véve már a világpiaci értékrend méri és értékeli. Önáltatás volna bármilyen termelőtevékenységet az országon belül „hatékonynak", „rentábilisnak", végső soron szükségesnek és eredményesnek kikiáltanunk, amelyről közvetlen vagy közvetett export- és importvonatkozásai révén pillanatokon belül kiderül, hogy ténylegesen nem az.

A gazdasági szerkezet lehető legzökkenőmentesebb továbbfejlesztése és a műszaki fejlődés gyorsítása érdekében természetesen átmeneti támogatást kell nyújtani azoknak a termelőkollektíváknak, amelyek a külpiaci értékítélet rendkívül szigorú mércéjén nem találtatnak megfelelő teljesítményűeknek, de ennek elérésére rövid időn belül képesek, akiknél a segítség így megtérül. A segítségen nagyon is célirányos segítséget kell érteni: *hozzájárulást a munkaerő átképzéséhez, átcsoportosításához, a gyártmány- és gyártásfejlesztéshez, új, rentábilis termékszerkezet kialakítása érdekében stb.* A segítség fokozatosan csökkenő kell hogy legyen, és mértéke nem lehet – különösen a gazdaság mai pénzügyi helyzetét figyelembe véve – akkora, hogy eredményesen felhasználható legyen a vállalat összes anyagi és szellemi erőforrásainak *bevetése nélkül.*

Arra törekszünk, hogy a segítség *ne szolgáltasson alapot bármilyen önáltatásra.* Egyértelműen el fog válni, mi az a teljesítmény, amit a termelőkollektíva a saját erejétől kap munkafeltételeinek javítása céljából. Ez különösen vonatkozik *a beruházásokra,* amelyeket a jövőben fokozottan kell a vállalatoknak a bankhitelforrásokkal kiegészített, saját felhalmozási eszközeikből finanszírozniuk. A központi beruházási keretekből pénzelt termelőlétesítmények számát a kifejezetten szükségesekre kívánjuk korlátozni: a rendelkezésre álló szűkös eszközöket a folyamatban levő nagy objektumnak mihamarabbi befejezésére, üzembe léptetésére kell koncentrálnunk.

Az a gazdaságpolitikai irány, melyet az 1980-as évben célul tűztünk ki, *nem tartalmaz egyetlen olyan lényeges elemet sem, amelyet pártunk és a kormány az eddigiek folyamán ne hirdetett volna meg, és ne épült volna be már korábban gazdaságfejlesztési koncepciójába.* A magyar közvélemény nem manapság hallja először sem a minőség és a műszaki fejlesztés, a szükségletekhez és adottságainkhoz egyaránt igazodó gazdasági szerkezet döntő jelentőségét, sem a racionális, takarékos gazdálkodását. A gyökeresen megváltozott világgazdasági környezet az e téren meglevő hiányosságainkat hozta napfényre, elmaradottságunkat *tűrhetetlenné tette,* s halaszthatatlanná a teljes erőnkkel alátámasztott cselekvést a megoldás felé.

A népgazdasági egyensúly helyreállításának és az intenzív fejlődés kibontakozásának programja gazdaságpolitikánknak *nem „szükséghelyzeti" lépése, hanem olyan követelmény, amely évtizedekre megszabja magatartásformánkat.* A racionális, takarékos gazdálkodás, a gazdaság folyamatos szerkezeti átépítése nem ideiglenes jelenség, amelyet külkereskedelmi mérlegünk megkönnyebbülését követően ismét egy olyan szakasz válthat fel, amelyben lazább lehet a gazdálkodás. A természeti kincsekkel, tőkével, munkával és importtal való ésszerű, fegyelmezett gazdálkodásnak, a termékszerkezet folyamatos fejlesztésének vérünkké kell válnia, mert ez vezeti át a magyar népgazdaságot fejlődésének, éretté válásának minőségileg új szakaszába.

Az átállás nemcsak a tervezéstől és a szabályozástól követel többet, hanem az egyéni és társadalmi tudattól is. Pontosabban, a legtökéletesebb tervezés és szabályozás is csak félsikerű, ha mindenki a maga posztján nem vállalja tudatosan a feladat legjobb tehetsége szerinti megvalósítását, nem érvényesíti ezt tudatosan mindennapi munkájában. Persze, a másik kettő közül is bármelyiket ki lehetne ilyenformán emelni. A három elválaszthatatlan *egységet* alkot. Félsikereket pedig nem engedhetünk meg magunknak, mivel a mai helyzetben népgazdaságunk olyannyira érzékennyé vált, hogy minden sikertelenség vagy félsiker tízmilliárd forintokkal nyirbálja meg felhasználható – felhalmozható és elfogyasztható – nemzeti jövedelmünket. *A külgazdasági egyensúly helyreállítása érdekében végzett céltudatos, következetes, ésszerű* munkával, gazdálkodással jelenünket és jövőnket alapozzuk meg.

ÉRDEMIBB, HATÉKONYABB MÓDSZEREKET KERESVE*

Együttműködésünk *fejlesztése* szempontjából rendkívül fontosnak tartjuk, hogy időről időre – nemcsak a Végrehajtó Bizottságon, hanem más fórumokon, a legmagasabb szinten is – áttekintsük együttműködésünk sokrétű, bonyolult folyamatának alakulását.

Az elmúlt hónapok és napok eseményei arról tanúskodnak, hogy befolyásos imperialista körök a nemzetközi feszültség további növelésére, az enyhülés folyamatának *megakadályozására* törekednek. Az imperialisták a kínai vezetéssel együtt agresszívebbekké váltak a szocialista világgal és a Szovjetunióval szemben. Ez még bonyolultabbá teszi a világgazdaság enélkül is bizonytalan, rendkívül változékony helyzetét. Ilyen körülmények között gazdasági együttműködésünk további szilárdítása még nagyobb, sürgetőbb jelentőséget kap.

A magyar népgazdaság fejlődése, hasonlóan a többi európai KGST-országéhoz, az 1960-as évek végén napirendre tűzte a gazdasági fejlődés *új szakaszára* való áttérés szükségességét. A továbbfejlődés és a gazdasági növekedés fenntartása a termelés hatékonyságának lényeges javítását követelte.

Tervünket, fő fejlesztési céljainkat a szocialista építőmunka kibontakozásának időszaka óta következetesen egyeztettük a szocialista gazdasági integráció lehetőségeivel és KGST-beli partnereink, elsősorban a Szovjetunió gazdasági igényeivel. Az egyébként is rendkívüli erőfeszítéseket igénylő intenzív gazdaságfejlesztési célkitűzéseink megvalósítását azonban rendkívüli módon megnehezítették az 1973 óta bekövetkezett világgazdasági változások.

A tőkés országok elhúzódó válságának protekcionista intézkedéseinek, továbbá az egyes fejlődő országok által támasztott verseny

* A KGST Végrehajtó Bizottságának 1980. január 15–17-i moszkvai ülésén elhangzott felszólalás, rövidítve.

hatására, a jelenlegi ötéves tervünk időszakában *nehezebbé váltak a tőkés külkereskedelmi egyensúly* helyreállításának feltételei.

Nehézségeinkhez hozzájárul az is, hogy a rubelelszámolású forgalomban öt év alatt a behozatal volumenének növekedése előreláthatóan 10–12 százalékkal elmaradt a tervezettől, miközben a kivitel növekedése megközelíti az előirányzott mennyiséget. Sok fontos termék behozatala a kontigentáltnál *kisebb* mennyiségben valósul meg, ami növeli a tőkés importot. Emellett belső gazdasági munkánk hatékonyságának javulása, a termelési szerkezet korszerűsítése jelentős erőfeszítéseink ellenére sem a tervben feltételezett mértékben halad előre. Ilyen körülmények között a külgazdasági egyensúly javításának érdekében *el kell térnünk* az ötéves terv eredeti előirányzatától.

A Központi Bizottság határozatának megfelelően 1979-ben radikális, a megszokottól eltérő intézkedésekre kényszerültünk. Ezek az intézkedések Önök előtt ismeretesek: tovább mérsékeltük a gazdasági növekedés ütemét, ennek következtében a belföldi felhasználás és a reálbér csökkent.

Szigorú intézkedésekkel 1979-ben – 1978-hoz viszonyítva –, mintegy *egyharmadára* szorítottuk vissza a tőkés külkereskedelmi mérleghiányunkat. A kedvezőtlen mezőgazdasági terméseredmények miatt nemcsak a tervezett gabonaexportunk hiúsult meg, hanem 1979 második felében tőkés importra is kényszerültünk.

Összességében 1976–1980 között az előzetes számításaink szerint a nemzeti jövedelem növekedési üteme a tervezett 30–32 százalékkal szemben mindössze 20–22 százalék, a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése pedig a tervezett 23–25 százalék helyett várhatóan csak 12–13 százalék lesz. A külkereskedelmi mérleg hiánya minden erőfeszítésünk ellenére *jelentősen meghaladja* a tervezettet.

Az 1973 óta lényegesen, folyamatosan és időszakonként robbanásszerűen változó világpiaci árarányok számunkra nemcsak jelentős cserearány-veszteségeket, a belföldön felhasználható nemzeti jövedelem csökkenését és növekvő fizetésimérleg-hiányt okoztak, hanem alapvetően megváltoztatta a gazdasági növekedésünk *feltételrendszerét*. A megváltozott világpiaci értékarányok miatt a számunkra nélkülözhetetlen importért nagyságrendileg több hazai munkát megtestesítő exportot kellett és kell teljesíteni.

Az olyan természeti-gazdasági adottságokkal, fejlettségi szinttel,

minimális tartalékokkal rendelkező, nyersanyagokban és energiahordozókban szegény, a szocialista integráció kialakulásának folyamatában létrejött gazdasági struktúrával rendelkező ország, mint a Magyar Népköztársaság, *a legnagyobb erőfeszítésekkel is alig lehet képes a gyökeresen hátrányára megváltozott körülmények között ezt a folyamatot ellensúlyozni;* ha ez a folyamat folytatódik, és ha ehhez – az eddigi nagy segítségen és támogatáson túl, amit a Szovjetunió és a szocialista integráció számára eddig biztosított – a szocialista integráció célirányos fejlesztése pótlólagos erőforrásokat nem szabadít fel.

A népgazdaság fejlesztését az 1981–1985 közötti tervidőszakban a valóságos helyzetből, a várhatóan továbbra is kedvezőtlen világgazdasági feltételekből kiindulva kell megoldani. Ez azt jelenti, hogy erőfeszítéseinket a külső egyensúlyi helyzet javítására kell összpontosítani. Még tovább kell mérsékelni a gazdaság növekedési ütemét, az életszínvonal terén pedig csupán az eddig elért vívmányok védelmét és megszilárdítását tűzhetjük ki célul, mint ahogyan ezt az MSZMP XII. kongresszusának irányelvei is leszögezik.

Célkitűzéseink megvalósításának, jövőbeni fejlődésünknek kulcskérdése *a KGST-országokkal, ezen belül elsősorban a Szovjetunióval való együttműködés tervszerű, hosszú távra szóló bővítése.*

Ez közép- és hosszú távon egyaránt *nélkülözhetetlen* a hazai gazdasági szerkezet előnyös távlati fejlesztéséhez és döntő feltétele a tőkés gazdasági kapcsolatokkal járó bizonytalanság és kockázat mérséklésének. Ezért a magunk részéről mint eddig, most is messzemenően érdekeltek vagyunk abban, hogy közösségünk országaival a jelenlegi ötéves tervidőszakénál *dinamikusabb* gazdasági együttműködést biztosítsunk. Amennyiben a szocialista gazdasági integráció lehetőségeit nem tudnánk megfelelő mértékben kihasználni, *úgy népgazdaságunknak még a mérsékelt fejlődési üteme és eddig elért életszínvonala sem tartható, ennek minden következményével együtt.*

Egy konzultáció keretében természetesen nem lehet áttekinteni együttműködésünk valamennyi lényeges kérdését. Ezért a legfontosabb kérdések közül most néhányat érintek.

Együttműködésünk fejlesztési lehetőségeit *érzékenyen* befolyásolja az a körülmény, hogy a KGST-tagállamokban is *lassult* a gazdasági növekedés üteme.

A növekedési feltételekben bekövetkezett változások arra késztetik

országainkat, hogy fokozzuk az erőfeszítéseket a termelőerők korszerűsítésére, a gazdasági struktúra javítására, a műszaki színvonal emelésére. A hatékonyság növelését célzó törekvésekkel kapcsolatban fokozódik a korszerű technikai eszközök iránti kereslet. Tapasztalataink szerint azonban közösségünkön belül *nehéz hozzájutni az intenzív fejlesztéshez igényelt berendezésekhez, valamint a hatékonyan feldolgozható minőségi anyagokhoz, félgyártmányokhoz, részegységekhez.*

Gazdasági fejlődésünknek változatlanul kulcskérdése a folyamatos energia- és nyersanyagellátás biztosítása. Országainkban – így Magyarországon is – e szektorok fejlesztése az erőforrások mind jelentősebb részét köti le. A termelés növekedése ennek ellenére *nem tart lépést* a takarékosan tervezett szükségletekkel. A közösségen kívüli beszerzés súlyos gazdasági feltételekkel jár és gyakran a legkeményebb árualapokat vonja el az egymás közötti kereskedelemtől. E termékek kölcsönös áruforgalomból való beszerzésének növelése ugyancsak mind nagyobb nehézségekbe ütközik és az ehhez szükséges beruházási javak és a valutaeszközök hiánya együttműködésünk keretében az ilyen megoldások lehetőségét is behatárolja. Ezenkívül néhány fontos nyersanyagból az exportőr országok az 1980. évi szállítási volumenek fenntartását sem vállalják.

Mindez odavezet, hogy a munkamegosztás tényleges lehetőségei, közösségünk keretében *nem tudnak kibontakozni*. Több ország népgazdasága nehéz helyzetbe kerül, ha a nyersanyagokat elsősorban nyersanyagszállításokkal kell kiegyenlítenie, amit természeti adottságai nem tesznek lehetővé. Az együttműködésben azonban meggyőződésünk szerint *nem volna szabad háttérbe szorulnia* annak, hogy kellőképpen figyelembe vegyük egymás országainak *eltérő* természeti-gazdasági adottságait, a kialakult hagyományos gazdasági struktúráknak KGST-szintű, az optimális hatékonyság-növekedést eredményező hatásait.

Bonyolultabbá váltak az együttműködés körülményei azért is, mert a külkereskedelmi mérleg javítása érdekében, valamint más okok miatt országaink gyakran olyan termékeket is kénytelenek a nyugati piacokra exportálni, amelyek iránt a KGST-ben ugyancsak nagy a szükséglet. Mindezek máris azt eredményezik, hogy a szocialista országok integráción *kívüli* áruforgalma *gyorsabban* növekszik.

Nekünk azonban mindenekelőtt abból kell kiindulnunk, hogy közösségünk, elsősorban a Szovjetunió, hatalmas és fejlődő gazdasági potenciállal rendelkezik. Ezt az erőt belső és együttes erőfeszítéssel, a most kialakult világgazdasági helyzetben, sokkal intenzívebben és célratörőbben kellene kihasználnunk, gazdasági fejlődésünk égető problémáinak mielőbbi és minél sikeresebb megoldására. Együttműködésünket a kedvezőtlen körülmények nem gyengíthetik, ellenkezőleg, összefogásunknak tovább kell bővülnie és erősödnie.

Együttműködésünk legidőszerűbb kérdéseit – Magyarország helyzetéből kiindulva – a következő problémákban látom:

Először: az energia- és nyersanyagprobléma világméretű kiéleződése nyomán országainkban is napirenden van e szektorok *gyors fejlesztése*. Időközben azonban az is egyre inkább megmutatkozik, hogy a fűtőanyagok kitermelése – közös erőfeszítéseink ellenére – sem növelhető az igényelt mértékben. Országainkban viszonylag nagy beruházási eszközöket köt le az ásványi nyersanyagok kitermelése és elsődleges feldolgozása, ugyanakkor ezen ágazatokhoz sokszor *hiányoznak* a korszerű technológiák, és megfelelő méretű kapacitások ahhoz, hogy több jó minőségű anyagot és szélesebb választékú előtermékeket bocsássanak a feldolgozó ipar rendelkezésére, bár tudjuk, hogy a nyersanyagminőség javulása és az előtermékek megfelelő választékban történő előállítása lényeges tényezője a hatékonyság növelésének. Erről szólt Koszigin elvtárs a Tanács XXX. ülésszakán mondott beszédében a vaskohászat példáján. Az együttműködési intézkedések előkészítésekor következetesen érvényesíteni kell ezt a megközelítést. Ebben az esetben a vaskohászatban és a vegyiparban is bővíthetnénk a nemzetközi termelési szakosítást és a különböző anyagok kölcsönös szállításával az egymás közötti forgalmunk növelhető, a konvertibilisvalutakiadások pedig csökkenthetők lennének.

Másodszor: úgy látjuk, hogy a *gép-* és *elektronikai ipar* együttműködésben jobban kell koncentrálni a műszaki fejlődés meggyorsítására, a korszerű gépek és berendezések iránti igények teljesebb kielégítésére. Ezt szükségessé teszi egyfelől az, hogy a hagyományos gépszállítások körében az igények mérsékelten nőnek, másfelől viszont a korszerű termelőberendezésekből és főként gépipari félgyártmányokból, részegységekből, produktív alkatrészekből – egész közösségünkben – *jelentős hiányok* mutatkoznak. A korszerű technika, illetve

részegység- és produktív-alkatrészek importja a fejlett tőkés országokból számottevően *terheli* országaink fizetési mérlegét.

Pártunk Központi Bizottságának határozata a hosszú távú külgazdasági politika és a termelési szerkezet fejlesztéséről előírja, hogy gazdasági kapcsolataink bővítésénél az eddigieknél *fokozottabban* kell törekedni a gazdasági lehetőségekből és a KGST-tagországok földrajzi közelségéből adódó kedvező kooperációs lehetőségek kihasználására. Mindezt szélesebb körben szükséges olyan hosszú távú együttműködési megállapodásokra alapozni, amelyek messzemenően figyelembe veszik a tagállamok strukturális adottságait. Az 1981–1985. évi tervkoordináció eddigi tapasztalatai azonban arra mutatnak, hogy *újabb szakosítási és kooperációs megállapodások csupán csekély mértékben jönnek létre és a régiek meghosszabbítása is vontatottan halad.* Erre mutatnak a célprogramok realizálásának egyes tapasztalatai is.

Az optimális munkamegosztás közelítése érdekében intenzívebbé és célraorientáltabbá kell tenni a tudományos kutatást és a műszaki fejlesztést, tovább kell közelíteni ezeket a termelési szakosításhoz. El kell érnünk, hogy integrációnk keretében a tudományos-műszaki együttműködés mindinkább fogja át a teljes termelést, azaz a kutatást, a fejlesztést, gyártásbevezetést és magát a szocialista munkamegosztást.

Harmadszor: *közös stratégiai érdek fűződik a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekben való KGST-szintű ellátáshoz.* Meg kell szüntetni azt a helyzetet, hogy a hosszú távú, végső soron a szükséges termékmennyiséget biztosító tervszerű fejlesztés helyett az exportőrök és importőrök napi érdekei befolyásolják az élelmiszeripari termékek kölcsönös áruforgalmának alakulását. A hosszú távú fejlesztési programokat ösztönző és a világpiaci árak ingadozásától megtisztított stabil szerződéses árak alkalmazásával is szükséges alátámasztani.

Negyedszer: együttműködésünk *közgazdasági eszközrendszere* – véleményünk szerint – *még mindig nem eléggé hatékonyan szolgálja* a gazdasági kapcsolatok elért szintjének továbbfejlesztését. Ár- és pénzügyi problémák sok esetben merev korlátok közé szorítják a szocialista nemzetközi munkamegosztást, fékezik annak teljesebb kibontakozását. Igen jellemző megnyilvánulása ennek az árucsoportonkénti kiegyenlítésre való törekvés. Ez az irányzat az utóbbi években *ismét megerősödött.*

A feldolgozó ipari szakosításban, egy-egy termékcsoportban, kiegyenlített szállítási megállapodások sok esetben nem a szakosodás érvényre jutását, hanem a párhuzamos termelés termékcseréjét szentesítik.

A világpiaci árak alakulásában *nem csupán gazdasági, hanem politikai jellegű deformáló tényezők is szerephez jutnak.* Mi ilyennek tartjuk az árak politikai indítékú felhajtását és a nemzetközi monopóliumok részéről jelentkező spekulációt, ami főként az energiahordozók áralakulásában az utóbbi években sorozatosan előfordult. Lényeges tehát, hogy külkereskedelmi szerveink hatékony módszereket alakítsanak ki a világpiaci árak torzító tényezőktől való *megtisztítására.*

A transzferábilis rubel pénzfunkcióinak elégtelensége is korlátozza a nemzetközi munkamegosztásból származó előnyök kihasználását.

Ötödször: a külkereskedelmi szállítások teljesítését az elmúlt években gyakran *közlekedési nehézségek* is akadályozták. Korlátozott az európai KGST-tagországok vasútjainak észak–déli irányú átbocsátóképessége, s ez többek között a balti-tengeri kikötők igénybevételét is hátráltatja.

A szállítás szűk keresztmetszeteinek feloldása ma már *halasztha-tatlan,* összehangolt intézkedéseket igénylő komplex feladat, amelyet a kölcsönös érdekek figyelembevételével kell megoldani.

Hatodszor: az igen aktuális követelmények közé soroljuk azt, hogy erősítenünk kell az országaink közötti gazdasági kapcsolatok tervszerűségét. Érvényt kell szerezni a vállalt kötelezettségek *maradéktalan teljesítését* jelentő korábbi gyakorlatnak. Figyelembe kell venni, hogy a megállapodásokban egyeztetett kötelezettségektől való eltérés vagy lemaradás sok esetben szinte *megoldhatatlan* nehézségeket okoz az importőr országok számára. Törekednünk kell arra, hogy elkerüljük az egyoldalú akciókat, az elkerülhetetlen esetekben pedig időben kellene megtárgyalni a kölcsönösen elfogadható megoldásokat, például a kompenzáció lehetőségeit. Ezenkívül a gazdasági kihatásokkal arányban álló szankciók alkalmazására vonatkozó jogi szabályozást is *újra kellene gondolni.*

Ismételten szeretném hangsúlyozni, hogy *kívánatosnak* tartom a hasonló gazdaságpolitikai eszmecserék folytatását legfelsőbb szinten is. A világgazdasági helyzet növeli egymásrautaltságunkat. A ma és a holnap követelményei elengedhetetlenné teszik, hogy közösségünket

és együttműködésünket *tovább fejlesszük és erősítsük.* Létérdekünk, hogy *megállítsuk* azokat a folyamatokat, amelyek az integrációt gyengítik; fejlesszük az integráció egésze és annak minden tagja számára előnyös és pótlólagos forrásokat jelentő ésszerű munkamegosztást. Következetesen kell küzdeni az együttműködést zavaró tényezők ellen. A jelenlegi helyzetben az integráción belüli gazdasági kapcsolatainkban el kell kerülnünk egymással szemben minden olyan lépést, ami rövid és középtávon *rontja* az egyes szocialista országoknak a nem szocialista világgal szembeni pozícióit. Sürgősen ki kell dolgoznunk az együttműködés *eddiginél érdemibb, hatékonyabb módszereit, formáit és kereteit,* hogy az egyes országok minél eredményesebben tudjanak tevékenykedni az integráción kívüli külső piacokon is, annak érdekében, hogy megállítsuk a tőkés adósságállomány növekedését, és újra biztonságos gazdasági egyensúlyi helyzetbe kerüljünk a tőkés világgal való pénzügyi és gazdasági kapcsolatainkban.

Vannak feladatok, amelyek gyorsan oldódnak meg. Ezeket ki kell vennünk a lassú és nehézkes mechanizmusunk menetéből.

Ez többek között elősegítheti azt, hogy minden KGST-szervben, így a Végrehajtó Bizottságban is, időnként napirendre tűzzük az együttműködés *továbbfejlesztése* szempontjából meghatározó jelentőségű területek problémakörét. A körünkben lefolytatott eszmecsere *indítást adhat* az illetékes KGST-szervek részére tevékenységi területükön a reális helyzetfelmérésre és konkrét javaslatok kidolgozására. Véleményünk szerint *ez is egyik módszere* lehet közös ügyünk, a szocialista gazdasági integráció fejlesztése, hatékonysága további *növelésének.*

LENIN SZÜLETÉSNAPJÁN*

Tisztelt Elvtársak!

Forradalmi hagyományunknak megfelelően, vezérlő eszméinkhez híven, a Magyar Népköztársaság dolgozói megünnepelték V. I. Lenin születésének 110. évfordulóját, tisztelegve századunk legnagyobb gondolkodója, a világ első szocialista államának, a Szovjetuniónak, és lenini kommunista pártjának megalkotója előtt. Lenin eszméjével és személyes vezetésével a munkásosztály a világtörténelemben először szakította át az imperializmus láncát, törte meg hegemóniáját. Lenin és az orosz proletariátus példája lelkesítették a magyar népet, amikor 1919-ben országunkban kikiáltották a Tanácsköztársaságot. A mű, amelyet megalkotott, világtörténelmi jelentőségű, ma is formálója és meghatározója a forradalmi fejlődésnek. Mi magyarok – azt követően, hogy a nemzetközi imperializmus átmenetileg vérbe fojtotta a munkáshatalmat – ennek a fejlődésnek a menetében közvetlenül a Szovjetunió nagyszerű győzelme eredményeként nyertük el függetlenségünket, szabadságunkat és léphettünk rá a szocialista fejlődés útjára.

A történelem tényei bizonyítják a marxizmus–leninizmus éltető erejét, Marx–Engels–Lenin eszméinek világméretűen érvényes időszerűségét. Lenin joggal hirdette már akkor, hogy a kommunizmus győzelme nem egy ország ügye, csakis a nemzetközi munkásosztály harcának eredményeként valósulhat meg. A szocializmus építésének útjára lépő országok sokoldalú és szoros testvéri együttműködésének ragyogó távlatait vázolta fel akkor, amikor megállapította, hogy az emberiség egész gazdasági, politikai és szellemi életét a szocializmus

* Felszólalás a KGST Végrehajtó Bizottsága 95. ülésének Lenin születése 110. évfordulója alkalmából tartott ünnepi megemlékezésen 1980. május 5-én.

teljesen internacionálja. A lenini útmutatás helyességét a történelem igazolja, a szocializmus ma élő valóság négy kontinensen. Ebben kiemelkedő szerepe van a Lenin alapította pártnak, a Szovjetunió Kommunista Pártjának, a Szovjetuniónak. A lenini külpolitika az egész emberiségnek a tartós és szilárd béke megvédésének lehetőségébe vetett hitét erősíti. Ennek jelentősége különösen nagy a mai világpolitikai helyzetben, amikor a hidegháborús imperialista erők fokozzák aktivitásukat és megkísérlik aláásni a békés egymás mellett élés lenini elvének érvényesülését.

A lenini eszmék időszerűsége megnyilvánul abban is, hogy a szocializmus építése előrehaladásának mértékében a szocializmust és kommunizmust építő országok népgazdaságai sokoldalúan egyesítik erejüket. A Szovjetunió felszabadító harcának, a testvéri szocialista országoknak a Szovjetunió segítségével elért fejlődése tette lehetővé a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának, a szocialista nemzetközi gazdasági együttműködés és integráció szervezetének létrejöttét, annak szakadatlan fejlődését a kölcsönös érdekek alapján.

A KGST fejlődő tevékenysége döntő mértékben hozzájárult ahhoz, hogy országaink pártjai és kormányai, alkotóan alkalmazva a marxizmus–leninizmus elveit, sikeresen oldották meg a szocializmus építésének, a népgazdaság gyors ütemű fejlesztésének feladatát, szüntelenül növelhették népeink jólétét.

Lenin az elméletet a cselekvés vezérfonalának tekintette és sohasem dogmának. Figyelmeztetett arra, hogy a proletárforradalom, a szocialista építés általános törvényszerűségeit az egyes országok konkrét nemzeti sajátosságainak megfelelően kell alkalmazni. A lenini eszmék alkotó továbbfejlesztését, alkalmazását korunk viszonyaira a kommunista és munkáspártok végzik, amelyek sorában a legtöbb tapasztalattal Lenin pártja, a Szovjetunió Kommunista Pártja rendelkezik.

A lenini eszmék időszerűségét hazai építőmunkánk sikerei is igazolják. A magyar nép munkája, amelyhez hozzájárult a KGST-tagországokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval folytatott együttműködés az elmúlt években is sikeres volt. A fejlődés annál inkább számottevő, mert a gazdálkodás belső és külső feltételei nehezebbé váltak.

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa a lenini útmutatást követve tárta fel őszintén a jelenlegi helyzetet, határozta

meg a további feladatokat, amelyek lényege: társadalmunk szocialista vonásainak további erősítése, népgazdaságunk egyensúlyának és minőségi átalakulásának biztosítása, a társadalom sokoldalú fejlesztése, a nép jólétének emelése.

Ebben a bonyolult, nagy erőfeszítést követelő munkában a szocialista gazdasági integráció fejlődése nagy jelentőségű számunkra. Pártunk XII. kongresszusa megfogalmazta, hogy országunk adottságai, népünk érdekei igénylik fokozódó részvételünket a nemzetközi munkamegosztásban. Gazdaságunk fejlődésének alapvető feltétele, hogy bővítsük és elmélyítsük együttműködésünket a Szovjetunióval és a többi KGST-tagországgal. A nemzetközi gazdasági körülmények és a közös érdekek egyaránt sürgetik, hogy a KGST-tagországok gazdaságfejlesztési politikája összehangoltabbá, együttműködésük tervszerűbbé, hatékonyabbá váljék.

Kedves Elvtársak!

Pártunk XII. kongresszusának fő elve: Előre a lenini úton. Mélyen egyetértünk Brezsnyev elvtárs megállapításával: az emberiség jelene és jövője elképzelhetetlen Lenin és a leninizmus nélkül, a lenini eszmék fénye az egész emberiségnek megvilágítja a jövő útját.

A magyar nép nemcsak emlékezik Leninre, hanem híven őrzi és alkalmazza eszméit. Ezzel ünnepelheti a legméltóbban Lenint és művét.

MIVEL FOGLALKOZIK A KORMÁNY GAZDASÁGI BIZOTTSÁGA? MI AZ IPARI MINISZTÉRIUM FELADATA?*

[INTERJÚ]

MTI: – *Mi tette szükségessé a kormány gazdaságirányító munkájának szervezeti korszerűsítését?*

M: – A szervezeti lépések alapvető indítékát gazdasági fejlődésünk megváltozott feltételeiben, a XII. kongresszus határozataiban megfogalmazott gazdaságpolitikai feladatok jellegében találhatjuk meg. Gazdasági fejlődésünk intenzív szakasza, a gazdaságunkat igen magas követelmények elé állító világgazdasági változások, az ezekhez való rugalmas alkalmazkodás csak a gazdaságirányítás valamennyi eszközének összehangolt, a megoldandó feladatokhoz igazodó fejlesztésével biztosítható. A korábban, más helyzetben kialakult gazdaságirányítási gyakorlatot és szervezetet is hozzá kell igazítanunk a gazdasági tennivalókhoz, a magasabb követelményekhez.

Önmagukban a szervezeti intézkedések természetesen nem biztosítják azt, hogy a gazdaságirányítás megfeleljen az új körülményekből fakadó magasabb követelményeknek. De annak is tudatában kell lennünk, hogy a szervezeti keretek szerepe nem lebecsülendő: segíti, de a szükséges korszerűsítés elmaradása gátolná is a ma és a jövő gazdasági feladatainak megoldását.

Az államigazgatási munka hatékonyságának növelése, munkamódszereinek és szervezetének fejlesztése folyamatos feladat, amelyet eddig is napirenden tartottunk. A gazdaságirányítási rendszer tudományos elemzése, a megoldandó gazdasági feladatokkal való összevetése alapján azonban arra a következtetésre jutottunk, hogy feladataink a folyamatos intézkedéseknél nagyobb léptékű változásokat kívánnak a kormányzati gazdaságirányítás szervezeti rendszerében.

Összehangolt lépéssorozatról van szó, s az egyes konkrét intézkedé-

* Az interjút az MTI készítette. Népszabadság, 1980. december 9.

sek meghozatalának időpontját alapvetően az a nélkülözhetetlen követelmény határozza meg, hogy a döntések összhangban legyenek egymással, és biztosítsuk a munka folyamatosságát és zavartalanságát. A szervezeti intézkedések során elsőrendű követelménynek tekintjük a döntési és felelősségi hatáskörök világosabb, pontosabb, következésképpen ellenőrizhetőbb kialakítását. Ebből következik az, hogy a változások gyakorlatilag az irányítás és a végrehajtás valamennyi szintjét érintik. A cél az, hogy a központi irányítás és a vállalati önállóság dialektikus egységét mind fejlettebb módszerekkel biztosítsuk. E folyamatban került sor a Gazdasági Bizottságnak ez év közepén történt létrehozására.

MTI: – *Mi indokolta a Gazdasági Bizottság létrehozását?*

M: – Régóta valljuk, hogy gazdasági eredményeinkben – a gazdaságpolitikai célok és az elérésükhöz szükséges eszközrendszer helyes kialakítása mellett – alapvető szerepe van a megfelelő, következetes végrehajtásnak. Ezt azonban gyakran leszűkítik az egyes országos irányító szervekre és a gazdasági egységekre, holott az egész gazdaság folyamatos irányítása és ellenőrzése mindenekelőtt kormányzati felelősség.

Ennek megfelelően a Minisztertanács az Állami Tervbizottság feladatait úgy alakította ki, hogy a tervezés és szabályozás döntő kérdéseire összpontosíthassa tevékenységét –, az irányítás folyamatos, operatív feladatainak összehangolására, valamint nemzetközi gazdasági kapcsolataink irányítására pedig létrehozta a Gazdasági Bizottságot. A Minisztertanács a két kormánybizottság hatáskörét és felelősségét úgy határozta meg, hogy tevékenységük összehangolt, egymást kiegészítő legyen.

A Gazdasági Bizottság feladatai ellátásához olyan munkamódszereket alakított ki, amelyek lényege, hogy ha az események természete azt kívánja, a kormányzat gyors döntésekkel reagáljon, úgy, hogy a tényleges cselekvést elindító intézkedések késedelem nélkül szülessenek meg. Alapvető, hogy a Bizottság csak a valóban kormányzati döntést igénylő kérdésekben, nem pedig a felelős vezetők, miniszterek helyett foglaljon állást. Tevékenységével éppen a miniszterek nagyobb felelősségének gyakorlati érvényesülését kell alátámasztania és meg-

követelnie azt, hogy minden szerv és minden vezető a gyakorlatban éljen a rábízott hatáskörrel és felelősséggel, a megérett döntéseket, intézkedéseket idejében meghozzák.

A Gazdasági Bizottság különös súlyt fektet a határozatok végrehajtásának folyamatos figyelemmel kísérésére, ellenőrzésére. Ez nemcsak a feladatok következetes számonkérése miatt elengedhetetlen, hanem azért is, hogy megbizonyosodjon róla, elérte-e célját egy-egy adott határozat, azaz a kívánt irányban befolyásolja-e a gazdasági folyamatokat.

MTI: – *Mi indokolja a három ipari minisztérium egy szervezetbe való összevonását?*

M: – Mindenekelőtt hangsúlyozni szeretném, hogy az intézkedés lényege nem a szervezeti változás, hanem az iparirányítás tartalmának, színvonalának fejlesztése. Alapvető érdekünk, hogy a magyar ipar, népgazdaságunk vezető ága egységes, hosszú távú – a hazai szükségletekkel és a külpiaci igényekkel egyaránt számoló – koncepció alapján fejlődjön, s ez a koncepció szervezetten, összehangoltan valósuljon meg. E fontos feladat eddiginél magasabb szintű megoldását szolgálja az Ipari Minisztérium létrehozása.

A gazdaságirányítás szemszögéből az Ipari Minisztérium létrehozása kettős célt szolgál. Részint erősíti a központi irányítást, javítja az iparirányítás egységességét, koordináltságát, s ezáltal az egységes minisztérium tevékenysége szervesebben illeszkedik a kormányzati munkába. Részint pedig növeli a vállalatok önállóságát és felelősségét. A vállalatok abban kapnak több segítséget és iránymutatást a minisztériumtól, amiben eddig is joggal többet és jobbat vártak: fejlesztési koncepcióik kialakításához, nemzetközi kapcsolataik fejlesztési irányainak megválasztásához. Egyúttal nő önállóságuk és felelősségük abban, amiben nekik jobbak a feltételeik: termelési szerkezetük és értékesítési irányaik megválasztásában, a színvonalas gazdálkodásban.

Az Ipari Minisztérium létrehozása nem egyszerűen a három minisztérium egybeolvasztását jelenti, hanem új minisztérium létrehozását, új tartalommal, kisebb, de kvalifikáltabb létszámmal. Az új minisztérium körülbelül feleannyi dolgozót foglalkoztat majd, mint a három jelenlegi.

Az Ipari Minisztérium változatlanul el fog látni ágazati, hatósági és vállalatfelügyeleti funkciókat. Ennek megfelelően részt vesz az általa irányított gazdasági ágazatokban érvényesülő gazdaságpolitikai célok kidolgozásában és megvalósításában, összehangolja az általa irányított ágazatok fejlesztését egymással, illetve a népgazdaság többi gazdasági ágazatával. Kiemelten foglalkozik a műszaki fejlesztés, a tudományos kutatás és a nemzetközi együttműködés ágazati feladataival. Hatósági jogkörében érvényesíti az ágazati, szakmai követelményeket. Az ipari miniszter gyakorolja a vállalatfelügyeleti jogokat mindama állami vállalat és gazdálkodó szervezet felett, amelyekre nézve az államot illető tulajdonosi, alapító jogokkal rendelkezik.

Az új minisztérium egyik alapvető feladata, hogy az ipar nemzetközi szakosítási és kooperációs tevékenységét az iparpolitikával összehangoltan irányítsa és szervezze. Nagyrészt mentesül viszont a termékforgalmazási és főképp árhatósági feladatok alól, amelyeket az Országos Anyag- és Árhivatal vesz át.

A vállalati önállóság gyakorlati kiterjedésével egyidejűleg hatásosabbá tesszük az irányító szervek piacfelügyeleti tevékenységét, hogy minden területen – fogyasztási cikkek, termelőeszközök, külkereskedelmi áruforgalom – rövid távon is kiegyensúlyozott, a népgazdasági tervnek megfelelő keresleti-kínálati viszonyok érvényesüljenek. A piacfelügyelet központi szerve az Országos Anyag- és Árhivatal, de meghatározott felelőssége van igen fontos részterületeken – a belkereskedelemben, a mezőgazdaságban, a külkereskedelemben – más szerveknek is, amelyek között az Országos Anyag- és Árhivatal koordináló és irányító funkciót is betölt.

Az Ipari Minisztérium fokozottabban részt vesz elsősorban a KGST-együttműködés, az ipar nemzetközi kapcsolatainak alakításában. Ennek megfelelően bizonyos módosulások következnek be a Külkereskedelmi Minisztériummal és a Munkaügyi Minisztériummal kialakított munkamegosztásban. Ezenfelül szükségesnek látszik, hogy a vállalati érdekek közvetítésében, egyeztetésében, kibővített feladatot és hatáskört kapjon a Magyar Kereskedelmi Kamara.

MTI: – *Hol tartanak az új minisztérium létrehozásának előkészületei?*

M: – Részletes, pontos terv szerint halad a szervező munka, miközben még a régi szervezetek is folytatják tevékenységüket. Az átmenetet mindenképpen megkönnyíti, hogy a vállalatok már ismerik az 1981. évi népgazdasági tervet, a szabályozórendszer változásait, s részletesen tájékoztatták őket a hatodik ötéves terv tervezetéről is. Az új minisztérium felállításának előkészületei december végéig befejeződnek, s az január elsején hivatalosan is megkezdheti működését.

Az Ipari Minisztérium vezetői és munkatársai nagyrészt a három ágazati minisztérium káderállományából kerülnek kiválasztásra, szoros összhangban a feladatokkal és a minisztérium szervezeti tagozódásával. A minisztériumok közötti feladatok átcsoportosításának megfelelően az ágazati minisztériumok sok munkatársa más irányító szervekhez kerül. A káderkérdéseket a párt- és a társadalmi szervekkel szoros együttműködésben folyamatosan rendezzük. A három megszűnő minisztérium valamennyi dolgozójával személy szerint foglalkoznak, hogy képzettségüknek, képességüknek és a népgazdasági érdekeknek megfelelő munkahelyekre kerüljenek. Egzisztenciális gondokkal senki sem kerül szembe, de a változtatások természetszerűleg felszínre hozhatnak egyéni problémákat. Ezeket nagy türelemmel, emberségesen, az érdekek kölcsönös figyelembevételével kell megoldani.

Itt szeretnék rámutatni arra, hogy minden, egyébként helyes intézkedés sikeres végrehajtása döntően függ attól, hogy a dolgozók milyen felelősséggel, áldozatvállalással és eredményesen tudnak, illetve akarnak dolgozni. Joggal számítunk ebben az esetben is arra, hogy a minisztérium dolgozói munkájukat a szükséges felelősséggel és odaadással fogják végezni.

NEMZETI ÖSSZEFOGÁSSAL – SZENVEDÉLYES TENNI AKARÁSSAL*

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa, majd legutóbb az országgyűlés decemberi ülésszaka – az ötéves terv vitája – erőteljesen hangsúlyozta vívmányaink, életszínvonalunk megőrzésének követelményét, a továbbfejlődés új feladatait, mindezt nemzeti programmá emelte. Meggyőződésem, hogy ez jól érzékelteti az egész ország, a nép előtt álló teendők tartalmi lényegét.

Mi az, amit meg kell védenünk és megőriznünk?

A magyar munkásosztály és a dolgozó nép nagy történelmi tette a hatalom megszerzése, az újjáépítés, a szocialista iparosítás. Az elkövetett hibák, a belső és külső ellenség tevékenysége következtében kitört ellenforradalom leverése után az MSZMP vezetésével új korszak kezdődött. A politikai konszolidáció az adott viszonyokhoz és feltételekhez képest rendkívül gyors volt. Pártunk politikája sikeresen érvényesítette a marxizmus–leninizmus klasszikus tanításait, a szocialista építés nemzetközi tapasztalatait a magyar valóságra és feltételekre. A munkáshatalom megteremtésével népünk – mint 1919-ben – a társadalmi haladás élvonalába került, de ennek kiteljesedését, igazi tartalommal való megtöltését az ellenforradalom utáni politikai fejlődés végezte el. Ez az időszak stabilitást, politikai és emberi viszonyokat, szocialista nemzeti egységet teremtett. Országunk, amelyik az új korszak indulásáig minden vonatkozásban Európa perifériájára szorult, az európai középmezőnyhöz zárkózott fel. A magyar nép e nagy tette az egyetemes magyar történelem kiemelkedő teljesítményei közé tartozik. Egyben nagy nemzetközi szocialista érték is, amelyet védeni, gazdagítani, fejleszteni az egész ország, az egész nép, minden állampolgár elsődleges érdeke, további boldogulásának alapja és előfeltétele.

A politikai és gazdasági viszonyok párhuzamosan, egymásra hatóan

* Figyelő 1981. január 7.

fejlődtek. A Magyar Szocialista Munkáspárt különleges érdeme az, hogy a politikai konszolidáció kezdetétől fogva képes volt arra, hogy időben felismerje a termelési viszonyok fejlesztésében a változtatások szükségességét. El tudta érni, hogy a nép megértse, elfogadja, magáévá tegye az ebből eredő feladatokat. A párt a néppel együtt képes volt minden időben előrelépni és a visszatérően jelentkező kedvezőtlen külső hatások és belső – egyébként természetes – zökkenők és nehézségek időszakát a lehető legrövidebbre kurtítani. A gazdaság működésének keretei, szabályai, belső kapcsolati rendszere, annak minden elemének bátor, a marxizmus–leninizmus szellemében végzett alkotó és folyamatos fejlesztése ugyancsak kiemelkedő teljesítménye volt, nemzetközi elismerést és megbecsülést biztosított az országnak. A termelési viszonyokban a folyamatos továbblépés és -fejlesztés képességét fenntartani, erősíteni ugyanolyan nagy nemzeti feladat, mint a szocialista nemzeti egység erősítése és továbbfejlesztése.

Az elmúlt negyedszázadban a politika és a gazdaság követelményeinek harmonikus összekapcsolása a szocializmus építésében – az észszerűbb és adottságaink figyelembevételével folytatott szocialista iparosítás sikereire támaszkodva – két külön elhatárolható területen is kiemelkedő eredményt hozott. Ezek egyike a mezőgazdaság és az élelmiszer-termelés példátlanul gyors ütemű átformálása és kiugró teljesítménye. A munkásosztály vezetésével, az egész nép részvételével a magyar mezőgazdaságban gyakorlatilag egyidejűleg zajlott le a társadalmi forradalommal a műszaki, üzemgazdasági és a termelési forradalmi átalakulás. A parasztság, amely történelmünkben a társadalmi lét és ranglétra legalján szerepelt, a munkásosztállyal való szoros politikai szövetségben, azzal fokozatosan és folyamatosan összefonódva világnézetében, életformájában, életszínvonalában, a dolgokhoz és a feladatokhoz való viszonyában politikai, társadalmi és termelési vonatkozásban is átformálódott. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemek és az abban integrált széles körű kiegészítő tevékenység kialakult rendszere eredeti, mélységesen szocialista tartalmú megoldást jelent, aminek a termelési eredményekben is kiemelkedő szerepe van. A magyar élelmiszer-termelés, amelybe egyébként ma már nemcsak a parasztság, hanem gyakorlatilag közvetlenül is a társadalom minden rétege bekapcsolódik, rekordidő alatt kisebb földterületen, kevesebb munkaerővel, világviszonylatban kiemelkedő teljesítményszintet ért el.

Vitathatatlanul nagy teljesítmény az, amit az utolsó negyedszázadban az életszínvonal emelésében, az életkörülmények javításában elértünk. Ma minőségileg másképpen él a nép, mint azelőtt. Az általános jólét és a kultúra soha nem lépett akkorát előre ezeréves történelmünk során, mint ebben az alig emberöltőnyi korszakban. Kevés olyan ország van, amelyik a miénkhez hasonlítható történelmi előzmények, indulási szint, természeti adottságok és a nemzeti munka termelékenységi szintje mellett ez alatt az idő alatt ilyen életszínvonalat, életkörülményeket tudott biztosítani. Ez akkor is igaz, ha tudatában vagyunk annak, hogy a dolgozók és a családok még mindig jelentős része küzd napi gondokkal és nem él könnyen. Az elmúlt negyedszázadban nálunk gazdaságilag fejlettebb, gazdagabb országok mércéjével mérve is, nagyot javult a lakosság ellátása, az árukínálat és -választék. Ez is a politika és a gazdaság óriási erőfeszítéseinek gyümölcse.

Eredményeink megőrzése, továbbfejlesztése a következő évek nagy nemzeti feladata. Enélkül további nagy korszakos előrelépés elképzelhetetlen. Ha nem erre összpontosítjuk a nemzet minden erejét és alkotókészségét, akkor az elért színvonal is veszélybe kerül, visszaesés következik be.

Előrelépésünket ma és várhatóan még egy jó darabig hallatlanul megnehezítik azok a radikális világgazdasági változások, a világpiaci árarányok teljes felborulása, amelyek Magyarországnak rendkívüli veszteségeket okoztak. Még ha túlzásnak is tűnik az, ha árveszteségeinket egy Mohács, egy világháború anyagi veszteségeivel hasonlítják össze, az bizonyított tény, hogy csak az ezt megelőző rendkívüli politikai és gazdasági fejlődés tette lehetővé, hogy gazdaságunk hét éve állja a hatalmas külső nyomást, amely ránehezedik. Ha e szorítás a szokásos mennyiségi növekedési ütemben mérséklődést hozott is, az életszínvonalban és az életkörülményekben nem jelentett törést, visszaesést és továbbra is jelentősen fejlődtek az ország termelőerői. Kevés nálunk gazdagabb, nagyobb tartalékokkal és jobb természeti adottságokkal rendelkező ország mondhatja el ezt magáról! A gyakorlatilag elkerülhetetlenül bekövetkezett konvertibilis külkereskedelmi mérleghiány 1978-ban tetőzött és az adósságállomány növekedése megállt.

Továbbra is számolnunk kell a számunkra kedvezőtlen világgazdasági változásokkal, ugyanakkor várhatóan a nemzetközi politikai helyzet is bonyolultabb, ellentmondásosabb lesz. Rendkívül gyorsan

változó, vajúdó világban élünk, amely ismételten drámai és előre nem látható fordulatokat hoz. A tőkés világ viszonylagos gazdasági stabilitásának és gazdasági fejlődésének a hatvanas években elért szintjét hosszú ideig nem nyerheti vissza. Nő a differenciálódás a fejlődő világban, csökken a fizetőképes fejlődő országok számaránya és sok árucsoportban a fejlett tőkés országok piacain ők is élezik a versenyt. Egyelőre még a mélypont sem látható, mint ahogy kiszámíthatatlanok az igen jelentős hullámzások az instabillá vált viszonyok körülményei között. Az viszont megállapítható, hogy a nemzetközi kereskedelem tartósan magasra értékeli az alapvető fontosságú energiahordozókat, nyersanyagokat, amelyeknek szűkében vagyunk; ugyancsak magasra értékeli a korszerű technikát megtestesítő szellemi termékeket, beruházási javakat, alkatrészeket és féltermékeket, amelyekben még szegények vagyunk. Az exportbevétel növekedésének zöme most már szinte kizárólag az értékesebb, minőségileg is kifogástalanabb, a piac igényeit magasabb szinten kielégítő termékeket eredményező munkából származhat. Ez nemcsak a fejlett tőkés országok piacain érvényes, ahol egyébként a legnagyobb mértékű előretörést kell elérnünk, ahol áruinkkal szemben különlegesek a műszaki és minőségi követelmények és ahol hátrányos megkülönböztetés is sújtja exportőreinket. Ugyanez a követelmény folyamatosan és erősödő mértékben jelentkezik a szocialista integrációban is. Ezért a magyar gazdaság gyors átalakítása, korszerűsítése nélkül terhünkre a cserearányok romlása állandósulna, elnyomorodásunkhoz vezetne.

Az tény, hogy a KGST-tagországok jelenleg közgazdasági értelemben gazdasági fejlődésüknek azonos szakaszában vannak, a partner szocialista országokban is hasonló ellentmondások jelentkeznek, mint nálunk. Elkerülhetetlen a továbblépés egy új gazdasági fejlődési korszak irányába, és ez fokozott erőfeszítéseket kíván, nagyobb mértékben köti le eszközeiket és tartalékaikat. Beruházási feszültségek lépnek fel, szükségletük rohamosan növekszik a jó minőségű termékek, különösképpen a minőségi anyagok, féltermékek és korszerű termelőeszközök iránt. Jelentősen fokozódik a fogyasztási cikkek mennyiségi növekedésének és minőségi fejlesztésének igénye. Ezeket a szükségleteket és az igényeket a KGST-tagországok saját termelésükben és egymás közötti forgalmukban nem tudják teljes egészében kielégíteni. Ugyanakkor a szocialista közösség az energiahordozó- és nyersanyagkészleteit a ko-

rábbinál lényegesen nehezebben és drágábban tudja kitermelni. Mindez – legalábbis egy átmeneti időszakra – érezhetően visszafogja gazdasági kapcsolataink növelésének korábbi mennyiségi ütemét és mérsékli az integrációból eredő pótlólagos erőforrások hasznosításának lehetőségét.

Miután az eddiginél is szélesebb, fejlettebb világgazdasági kapcsolatok nélkül olyan nagyságrendű és természeti feltételekkel ellátott gazdaság, mint a magyar, nem fejlődhet, a világgazdaságot olyannak kell vennünk, amilyen, illetőleg amilyenné előreláthatólag válik. A feltételekhez nekünk kell alkalmazkodnunk. Pozíciónkat így kell, és így lehet javítanunk. Ezért a kedvezőtlen világgazdasági változások halaszthatatlanná tették a következő fejlődési korszakra való átmenet meggyorsítását. Elengedhetetlen, hogy a mindennapi tettekben megnyilvánuló nemzeti összefogás, a gazdaság irányításában és működtetésében a megújulás, a szükséges változtatások képessége ne csak fennmaradjon, hanem erősödjék.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy a gazdaságtörténetben egyedülálló feladatra vállalkozunk, amelyet teljesítenünk kell és amelyiknek teljesíthetőségében biztosak vagyunk. Hatalmas, gazdaságunk egészét átfogó minőségi változást olyan rövid idő alatt, ami most rendelkezésünkre áll, saját erőre támaszkodva, lényegében külföldi források bevonása nélkül fogunk megvalósítani. Velünk összehasonlítható országok esetében ismereteink szerint erre eddig nem volt példa. Ehhez a belső feltételek és lehetőségek biztosítottak. Társadalmunk, amely sikerrel megharcolta a maga politikai, gazdasági, kulturális forradalmát, magának otthonos hazát teremtett, összegyűjtötte mindazt a tudást, tapasztalatot és energiát, amelyre támaszkodva megvívhatja boldogulásának, további felemelkedésének új forradalmi harcát.

Munkánk gazdaságpolitikai irányát az MSZMP Központi Bizottságának 1978. decemberi határozata szabta meg, és azt a XII. kongresszus megerősítette. Bizonyos, hogy a fordulat valamelyest késéssel, de még időben következett be. Ezen belül egyes területeken, például az energiagazdálkodásban, az olajtól, mint hő- és villamosenergia-termelő forrástól való fokozatos elszakadásban csak 1980-ban sikerült a káros és terhes folyamatokat megfordítani. A késésnek nemcsak nemzetközi hátterű okai voltak. Az is közrejátszott, hogy a tartós másfél-két évtizedes folyamatos gazdasági fellendülés fenntartotta azt

az érzetet, miszerint különleges erőfeszítések, vajúdások és fájdalmak nélkül lehet folytatni úgy a munkát, mint ahogy a – szerintem joggal – magyar gazdaságtörténet aranykorának nevezett időszakban tettük, az új, a minőségi szakaszra való áttérés gyakorlatilag a korábbi folyamatok egyszerű továbbvitelével történhet meg. Biztos, hogy a világgazdaság részéről bennünket ért súlyos csapások nélkül az átmenet könnyebb lenne, de akkor sem mehetett volna végbe olyan idillikus módon, ahogy ez sokak tudatában élt. A gazdasági növekedés korábbi ütemének fenntartása hosszabb ideig, és az új korszakra való áttérés veszélyeztetése nélkül, akkor sem lett volna lehetséges, ha nem érnek bennünket ilyen súlyos veszteségek.

Miután külső forrásokra alapvetően nem számíthatunk, azzal kell gazdálkodnunk, amink van, azokat a tartalékokat kell mozgósítanunk, amelyekkel rendelkezünk. Ezeket viszont céltudatosan, ésszerűen, a gondos gazda módjára kell hasznosítanunk. A magyar gazdaság nagy mozgósítható belső erejét bizonyítja, hogy fokozatosan következetesebbé váló központi irányítással és a gazdálkodás feltételeinek a szabályozás eszközeivel a világgazdaság tényleges feltételeihez való mégcsak részleges közelítésével is, az 1978. évi jelentős tőkés külkereskedelmi mérleghiány 1980-ra szerződéses paritáson aktívummá alakult át és nagymértékű, kedvező változás következett be konvertibilis fizetési mérlegünkben is.

Minden tevékenységünkben alapvetően érvényesíteni kell azt az elvet, hogy minőségi változásokra van szükség gazdálkodásunk és életünk teljes folyamatában. Másképpen kell élnünk és dolgoznunk, mint eddig. A magasabb fokú műveltségünk birtokában általános társadalmi reflexszé kell fejlesztenünk az igényességet, a szervezettséget, a kulturáltságot a technika kezelésében, a munkaszervezésben, a fogyasztásban és az emberi viszonyok területén egyaránt. Az effajta gondolkodásmód, reflex, munkastílus kifejlesztése ma sokszorta fontosabb, mint a termelés vagy a nemzeti jövedelem növekedésének megtoldása még egy-két százalékponttal. Ne azonosítsuk a növekedés és a fejlődés fogalmát! Ha ugyanis ez az új típusú munka és gazdálkodás kifejlesztésének számlájára menne, nemzeti felemelkedésünk további lehetőségét torlaszolnánk el.

Az új típusú munka nagy felelősséget ró minden állampolgárra, fizikai munkásra, termelésirányító szakemberre, értelmiségire, politi-

kusra egyaránt. Mindenkinek saját maga, dolgozó kollektívája és az egész néppel szemben vállalt fokozott felelősséget kell éreznie mindazért, amit tesz. Társadalmi viszonyaink továbbfejlesztésének alapvető iránya az, amely most előtérbe kerül, és amelyet nem nélkülözhetünk akkor, amikor a következő korszak magyar népgazdaságának képét rajzoljuk magunk elé. Amin társadalmunk további fejlődése most múlik, az a kulturáltabb, gondosabb és szervezettebb, fegyelmezettebb munka. Ez vonatkozik a termékek minőségére és műszaki színvonalára, az áru- és termékforgalom racionalizálására, a vállalatok közötti üzleti és kooperációs kapcsolatokra, a külkereskedelemre, de a vállalatok irányítására is. Önmagában azzal, hogy növeljük a rendet és a fegyelmet a vállalatokon belül, és a népgazdasági kapcsolatrendszer egészében, vigyázunk áruink minőségére, kulturáltabbá tesszük belső és külső gazdasági kapcsolatainkat, jelentős forráshoz juthatunk a népgazdaságban, és jelentős importmegtakarításokra, valamint exportbevételekre tehetünk szert.

Minden eddiginél jobban előtérbe kell állítanunk az alkotást és annak forrását, az alkotó embert. A kutatásnak, műszaki fejlesztésnek, a teremtő erőnek számos olyan területe kerül ma előtérbe, amely igen nagy lehetőségeket kínál tudósoknak, mérnököknek, szakmunkásoknak egyaránt. Kiemelkedő jelentőségű a munkájuk a népgazdaság egész területén, a mainál jóval energia- és anyagtakarékosabb gazdálkodás, az ehhez szükséges technikai, technológiai, szervezési, gazdálkodási feltételek megteremtéséhez. Mint nettó energiahordozó- és nyersanyag-importőr ország, a minden korábban elképzeltnél elvadultabb áremelkedést ezen a területen csak azzal tudjuk ellensúlyozni, hogy kevesebb energiával és kevesebb anyaggal nagyobb értékű félkész- és késztermékeket állítunk elő. 1973 óta a KGST-n belül is az akkorinak 6–7-szeresére emelkedett a nyersolaj ára, a tőkés piacon az áremelkedés ennek a dupláját is elérte. A késztermékek áránál lényegesen gyorsabban emelkedett más nyersanyagok ára is. Ennek ellensúlyozása rendkívüli erőfeszítéseket, következetességet és szigorú gazdálkodást követel, többek között abban is, hogy meglevő természeti erőforrásainkat (szén, bauxit, mangán, termőföld, vízkészlet stb.) komplex módon hasznosítsuk, a melléktermékeket, hulladékokat sokoldalúan és veszteség nélkül dolgozzuk fel.

Nagy, még távolról sem kihasznált forrásunk a rendelkezésre álló

beruházási összegeknek a termelékenységet jelentősen növelő fejlesztésekre való fordítása, a meglevő kapacitásaink korszerűsítése, átállítása korszerű termékek gyártására, a szűk, a hatékonyságot rontó keresztmetszetek elemeinek az összhangba hozása a termelési folyamat egészével. Nemcsak takarékosan és ésszerűen kell bánnunk a rendelkezésünkre álló beruházási eszközökkel, de gyorsabban is kell forgatnunk a beruházásra szánt pénzünket.

Fontos érdekünk a termelési szerkezet korszerűsítésének meggyorsítása a vállalatokon belül, és általában a gazdaságban. E téren még csak kezdeti eredményeket mutathatunk fel. A szerkezetváltozások három célt szolgálnak, exportképesség növelését, a felesleges – hatékony, hazai munkával megtermelhető – import helyettesítését, és a belső piac jobb, választékosabb ellátását féltermékekkel, beruházási javakkal és fogyasztási cikkekkel.

A szükséges szerkezetmódosítások közül különös jelentőségű feldolgozó iparunk hazai hátterének bővítése, fejlesztése, vagyis jó minőségű anyagok, féltermékek, alkatrészek termelése. Néhány ma még az új viszonyok között csak a helyét kereső vállalatnak erre kell átállítania a termelését, de lehetőséget kell teremtenünk új kis- és középvállalatok létesítésére is.

Az élelmiszer-termelés kiemelkedő termelési színvonalának megőrzésével és emelésével egyidejűleg a fő feladat a fajlagos ráfordítások csökkentése, a termőföld, a gépek, a vegyi anyagok igen ésszerű kihasználása, az állattenyésztés fehérje-takarmánybázisának erősítése, az energiatakarékos technológiák, a mezőgazdaságban keletkező melléktermékek és hulladékok energiatermelésre való felhasználása, az élelmiszer-feldolgozás műszaki színvonalának emelése, a minőség, a versenyképesség javítása. Az élelmiszer-termelő szektornak az ország exportképességét még az eddiginél is biztosabb és hatékonyabb módon kell erősítenie.

A külgazdasági egyensúlyi helyzet javításának központi feladata nem szoríthatja háttérbe a belső piac, a lakosság ellátását fogyasztási cikkekkel. Az ipart és a mezőgazdaságot a mainál nagyobb választékú, jobb minőségű, korszerűbb termékek termelésére késztetjük, a belkereskedelemtől pedig megköveteljük, hogy igényeljék az ipartól a bőséges, jó minőségű ellátást, a fogyasztók számára rugalmasan és kulturáltan biztosítsák az áruválasztékot.

Életszínvonal-politikánk szerves részeként fenn kell tartanunk, és tovább kell fejlesztenünk az 1980. évben bevezetett árrendszer és ármechanizmus teljes kiépítése keretében fogyasztói árpolitikánkat is. A mi viszonyaink között a lakosság árukkal és szolgáltatásokkal való ellátásának szintjét csak akkor tudjuk megőrizni és tovább javítani, ha fogyasztói árrendszerünk és annak működtetése eléggé rugalmas. A fogyasztói árak differenciált változása – emelkedése és csökkenése – továbbra is tervezett, szabályozott és ellenőrzött módon mehet végbe, összhangban a vásárlóerő és az árualap – beleértve a szolgáltatásokat is – egyensúlyának biztosításával. Ez a teljesítményhez kötött, eddiginél differenciáltabb ösztönzés eszköze és feltétele is. A rugalmas árrendszer teszi lehetővé az árukínálat minőségi továbbjavítását és a szükségletek gyors változásaival való lépéstartást, ezzel biztosítva a vásárlónak a választás tényleges szabadságát. A demokrácia érdemi elemének tekintjük, hogy a lakosság a szükségletei kielégítésében saját elhatározása szerint rangsorolhassa jövedelmének felhasználását.

Következetesen tovább kell folytatnunk a tervezés, a szabályozás, az irányítás, az intézményi és szervezeti rendszer, a kapcsolati rendszer működésének a jobb összhangját célzó munkát. Ez nem egyszerű feladat. A szocialista építés továbbfejlesztése és hatékony működtetése új megoldásokat követel. Ezeket a szocializmus építése során felhalmozott tapasztalataink figyelembevételével alakítjuk ki. Tudomásul kell vennünk azt, hogy ebben az időszakban sem állnak rendelkezésünkre egy későbbi társadalmi fejlődés ideális állapotainak megfelelő tökéletes megoldások. Minden lépésünknek és megoldásunknak elkerülhetetlenül lesznek mellékhatásai, részben negatív következményei is, amelyeket figyelembe kell vennünk; eredményességük és hatékonyságuk csak fokozatosan növelhető. A legjobb tudásunk alapján kialakított döntésekkel, érvényesítésükkel, életbe léptetésükkel nem késlekedhetünk valamilyen elvont, absztrakt, nem létező, tökéletes megoldásra várva. Ebben a vonatkozásban is meg akarjuk őrizni az utolsó negyedszázad politikájának, gazdasági irányításának azt az erényét, hogy képes volt időben és megfelelő módon, a valóság kritikája alapján korrigálni saját magát.

Éppen ezért különösen fontos követelmény az irányítás rugalmassága, mivel gazdaságunk minőségi átalakítása és ezen belül a termékszerkezet változtatása, a versenyképesség növelése egy igen gyorsan

változó világban hajtandó végre. Az éves távlatú gazdálkodásban is nagy szerepe lesz a vállalatok és irányítószervek találékony, a változó helyzethez gyorsan alkalmazkodó és egymással fegyelmezetten összehangolt, konkrét tevékenységének.

Változik nemcsak a szocialista országok, de a fejlett tőkés országok gazdasága is, ahol 1973 után ma már a második struktúraváltás megy végbe. Ezért a mi előrelépésünknek nemcsak a mai és a tegnapi világpiaci változásokat kell figyelembe vennie, előre kell látnia a várható folyamatot is. Különösen fontos a gondos, kulturált, racionális munka érvényesítése az irányítás minden szintjén. A munkánk, tevékenységünk iránti igényességnek ma már elsősorban abban kell érvényesülnie, hogy ne szegényítsük el magunkat és embertársainkat az elmulasztott lehetőségek egymásra halmozásával. A megérett döntések halogatása az elmulasztott tett, ebben az időszakban a legnagyobb bűn saját magunkkal, az egész közösséggel szemben, jóvátehetetlen kár az elmulasztott haszon.

Erősítenünk kell a demokratizmust a gazdasági élet teljességében, a közösség részvételét és aktivitását a központi feladatok megoldásában, a helyi kezdeményezést. Ugyanakkor a gazdálkodó egységekkel szemben a gazdasági kényszert is fokozni kell a lehető leggyorsabb előrehaladás érdekében. Még nem kellően megoldott feladatunk a fejlődésre leginkább képes, a jól gazdálkodó, a különösen jelentős alkotóerőt koncentráló gazdasági szervezetek, vállalatok fejlődési „kifutásának" támogatása, hogy e vállalatoknál a jövedelem nagyobb része maradjon. Az átmenetileg feltétlenül szükséges jövedelemcentralizálási időszak után csökkentenünk kell a jövedelmeknek költségvetésen keresztüli újraelosztását, erősítenünk kell a vállalatok pénzügyi önállóságát és egyben felelősségét is.

Ezzel egyidejűleg ki kell alakítanunk a tőkemozgásnak az eddigi merev, lassú és nehézkes formáin túlmenő, ésszerű, racionális, gyors megoldásait, a dolgozók értelmes és emberi módon történő nagyobb arányú mozgatásának a módját is. Ezzel egyidejűleg biztosítanunk kell, hogy az árak, a pénzügyi szabályozók, a vállalati, valamint a személyi jövedelmek a gondos és a kulturált munkát honorálják, ami egyet jelent azzal is, hogy forintban érzékelhetően ki kell fejeződnie a társadalom rosszallásának, a drága és gyenge minőségű termelés, a szervezetlenség, a kulturálatlan gazdálkodás iránt.

A nemzetközi munkamegosztásba való fokozottabb bekapcsolódás következményei és mai feltételei számunkra nem csökkentik a KGST és ezen belül a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolatunk és együttműködésünk meghatározó jelentőségét, s annak alapvetően stabilizáló, minden további tevékenységhez biztonságot nyújtó jellegét.

A nem szocialista világgal is csak a szocialista integrációban elfoglalt helyünkre támaszkodva tudjuk gazdasági kapcsolatainkat előnyösen fejleszteni.

Ha nem is számíthatunk a következő években a szocialista integráción belüli áruforgalomnak a korábbihoz hasonló ütemben való bővülésével, minden tőlünk függőt meg kell tennünk, minden lehetőséget a továbbiakban is ki kell használnunk kapcsolatainknak a gazdaságpolitikánk céljait szolgáló növelésére. Maximálisan hasznosítanunk és bővítenünk kell a tervidőszak folyamán pótlólagosan kínálkozó importlehetőségeinket, amely meghatározza az exportunk további növelésének mértékét is. Közös erőfeszítéseket kell tennünk partnerországainkkal együtt annak érdekében, hogy a KGST működési mechanizmusa, amelyik egy korábbi – nagy sikereket felmutatott – politikai és gazdasági fejlődési korszak terméke, és annak az egész közösség, és minden nemzetgazdaság számára pótlólagos forrásokat biztosító tényezője volt, ma az új korszak, új feladatainak megfelelően fejlődjék tovább.

Amikor a KGST-országoknak egy új, magasabb fejlődési korszakra való áttérésével összefüggő erőfeszítésekről van szó, felvetődhet az a kérdés, hogy az integráció fejlesztésében jelenthet-e nehézségeket az a sokszínűség, amely a tagországok nemzetgazdaságainak belső működési, irányítási rendszerében, gazdasági, pénzügyi feltételeiben kialakul. Meggyőződésünk, hogy ez inkább szélesíti, bővíti az együttműködés lehetőségeit, annak új távlatokat nyit, mert amikor a tagországok folyamatosan alakítják a saját feltételeikhez és adottságokhoz legjobban alkalmazható működési mechanizmust és irányítási rendszert, azzal egyúttal mindenütt a szocializmus építésének és az előrehaladásnak a legkedvezőbb feltételeit és kereteit biztosítják, erősítik és fejlesztik a szocialista nemzetgazdaságok alapvető, meghatározó, közös elemeit.

Gazdasági fejlődésünk új korszakának előkészítése, megfelelő megalapozása, és az abba való áttérés feltétele a fejlettebb és szélesebb

nemzetközi munkamegosztás kialakítása a nem szocialista világgal is. A különböző társadalmi berendezkedésű országok közötti gazdasági kapcsolatoknak a kölcsönös érdekeltség alapján való fejlesztése elengedhetetlenül szükséges az egész emberiség létérdekét jelentő béke megőrzéséhez, az enyhülési folyamat fenntartásához. Kétségtelen, hogy ez a kölcsönös függőséget növeli, ami ma – mikor az imperializmus ismételten megkísérli, hogy a kelet–nyugati kapcsolatokat politikai fegyverként használja fel a szocialista világ ellen –, nem kevés kockázattal jár.

A tőkés országok vonatkozásában a kockázatot az csökkenti, ha a kapcsolatoknak a legésszerűbb, legracionálisabb, számunkra a legkedvezőbb megoldásait szorgalmazzuk és szélesítjük olyan módon, hogy a kölcsönös függőségen belül a mi gazdasági pozícióink erősödjenek, az együttműködés fenntartása a partnerországok számára is a függőségnek legalább olyan mértékét teremtse meg, mint a mi számunkra.

Ez ma nemcsak az árukínálat oldaláról javítandó piaci versenyképesség kérdése. Alapvető törekvésünk az, hogy a versenyképességünket mesterségesen rontó hátrányos megkülönböztetések, a diszkrimináció, a velünk szemben érvényesülő protekcionizmus, amelyek helyenként és időnként még erősödnek is, szűnjenek meg. A magyar népgazdaság a tőkés országokkal a nemzetközi munkamegosztásban szocialista alapjait, viszonyait és működési formáit megőrizve a versenyben a tőkés világpiac játékszabályai és előírásai szerint vesz részt. Ezt a GATT-ban és más nemzetközi szervezetekben, számos, kétoldalú megállapodásban kodifikált helyzetünk, jogaink és kötelezettségeink biztosítják. Ezért versenyhelyzetünket a tőkés világ piacain egyenlőtlenné tevő, velünk szembeni rendszabályoknak a megszüntetése nem adomány vagy kegy a tőkés országok részéről, hanem egyezményekben vállalt kötelezettségük.

Joggal esik sok szó az emberi tényezők megnövekedett jelentőségéről és fontosságáról. A társadalom minden termelő tagjával szemben megnőnek a követelmények, s ez különösen vonatkozik a legkülönbözőbb irányító vezető posztokon dolgozókra. Még mindig találkozunk különböző szinteken olyan vezetőkkel, akik vagy nem akarnak, vagy nem képesek új módon, a helyzetünkből eredő, és a programunkban megfogalmazott módon dolgozni, vagy akiknek az átállítása túlságo-

san hosszú és ellentmondásos folyamat. Sok poszton még mindig nagyobb a hajlam a történtek, a kialakult helyzet, a folyamatok magyarázására, mint azok befolyásolására, megváltoztatására. Az új korszakra való áttérés meggyorsítása megköveteli azt, hogy az irányítás minden szintjén, a legfelsőbb gazdaságirányítástól a közvetlen termelésirányításig változtatásra képes és erre kész emberek dolgozzanak. Csak így tudjuk a társadalom egészét mozgósítani, tudatosítani a feladatokat.

A szakmai rátermettség mellett lényegesen magasabb mércével kell mérni a cselekvőképességet, a mindennapi megújulás készségét, a felelősségvállalást, de bizonyos emberi normák és érzelmi elemek meglétét is. Vezető tisztségviselőink szintjén fokozott követelmény az alapvető emberi tisztesség normáinak az érvényesítése mind a termelési folyamatban meglevő személyi kapcsolatokban, mind az egész termelési kapcsolatrendszerben, beleértve a vállalati kapcsolatokat is.

Az előttünk álló feladatokat a rendelkezésünkre álló idő alatt nem lehet szenvedélyesség nélkül megvalósítani, nagy jelentőségű az azokkal való érzelmi azonosulás; a szakmai követelmények növelése nem elegendő. Ebben a korszakban minden vezetői, minden tisztségviselői poszton csak azok tudnak igazán helytállni, akik a mostani forradalmi átalakulással sem csak alkalmazotti viszonyban állnak.

Olyan vezetőkre van szükségünk, akik mindennapi cselekvésükkel és magatartásukkal képesek környezetükre kisugározni céljainkat, szenvedélyesen küzdeni ezekért, és átoltani ezt munkatársaikba is. Akiknél nem képzelhető el az a még ma is tapasztalható tudathasadásos állapot, amikor szakembereink, vezetőink egy része világosan meg tudja fogalmazni a helyes cselekvés irányát és módját, a szükséges újat, tényleges magatartásában és cselekvésében azonban a régi érvényesül. A vezetési stílusnak a megváltozott viszonyokra való alkalmazása egyik elengedhetetlen feltétele annak, hogy szebbé, biztonságosabbá, emberibbé és eredményesebbé tegyük tevékenységünket a termelőmunkában és a mindennapi életben is olyan közérzetet teremtsünk, amelyben mindnyájan, külön-külön, és együttesen is jobban érezzük magunkat.

Az országgyűlésen elfogadott hatodik ötéves terv tartalmazza a nemzeti-forradalmi és nemzetközi jelentőségű programnak a kereteit, megvalósítási módját. Ennek sikeres teljesítése felér azokkal a már a nem-

zeti történelmünkbe is bekerült nagy teljesítményekkel, amelyek a szocialista Magyarország és a magyar nép nemzetközi megbecsülését, tekintélyét és elismerését biztosítják. Ez a nemzet igazi, tényleges „sorskérdése".

Ez a nemzeti, forradalmi program nem a lassítás, hanem a fejlődés gyorsításának programja, amelyik nem védekező jellegű, még azokban az esetekben sem, amikor az elért eredmények, vívmányok megvédéséről beszél. A program offenzív magatartást, aktív értékteremtő, saját magunkat is átalakító tevékenységet igényel. Ehhez szükséges a nemzet – minden állampolgár, minden közösség – összes ereje, tudása, alkotókészsége, igaz, teremtő szenvedélye.

NAGY A MEZŐGAZDASÁG POLITIKAI FELELŐSSÉGE*

A KITE közgyűlésének hangulata is azt tükrözte, hogy van mit értékelni, van mit megbecsülni és van mit továbbfejleszteni... Megállapítható, hogy a két alapvető célkitűzést teljesítettük; a külgazdasági egyensúlyi helyzet javítására tett erőfeszítéseink 1980-ban a tervezettnél jobb eredményt hoztak; meg tudtuk tartani életszínvonalunkat és valamivel javítottunk életkörülményeinken is. Ezeket az eredményeket olyan gazdasági folyamatok, pozitív minőségi változások felgyorsításával sikerült elérni, amelyek erősítése és fokozása gazdaságpolitikánk sikerének elengedhetetlen feltétele.

A mezőgazdaság 1980. évi teljesítménye a tervtől ugyan elmaradt, de az eredmény nagyon tisztességes munkát, a korábbinál is nagyobb erőfeszítést takar.

Melyek a mostani időszak fő feladatai? A mennyiségi növekedéssel, a hozamok növelésével együtt, azzal szoros összhangban a gazdaságosságra, a hatékonyságra, a hozam és a ráfordítás arányának javítására, a minőségre összpontosuljon a cselekvés. E feladat teljesítése minőségileg is más munkát követel. A váltás nem 1981-ben kezdődik, már benne vagyunk ebben a folyamatban, de az ehhez elengedhetetlen szemlélet tudatosítása, a hogyanra való tudatos válaszok megfogalmazása ennek az esztendőnek hangsúlyos feladata.

A nagyon igényes tennivalók valóra váltásához jó alapot ad bevált agrárpolitikánk, amelyet folytatni, az eddigieknél is következetesebben érvényesíteni kívánunk. A mezőgazdaság szocialista alapjait, jellegét tovább erősítjük. Teret adunk és folyamatos ösztönzést biztosítunk a mezőgazdaság termelési, műszaki, strukturális, szervezeti fejlődéséhez és megújulásához. Támogatjuk, sőt igényeljük, hogy mezőgazdasá-

* Felszólalás a KITE közgyűlésén, rövidítve. Magyar Mezőgazdaság, 1981. március 11.

gunk megőrizze, sőt gazdagítsa sokszínűségét, rugalmasságát, mozgékonyságát, alkalmazkodóképességét.

A változatlanul nehéz külgazdasági feltételek között a progresszív szervezeteknek, köztük a megújulni tudó termelési rendszereknek, így a KITE-nek is jelentősek a tennivalói, szerepük és súlyuk nő. A gabonaprogram valóra váltása kulcskérdés, s ebből a KITE taggazdaságai eddig és most is intenzív gabonatermesztési program életre hívásával is tevőleges részt vállalnak.

A fejlesztési elképzelésekhez természetesen jelentős anyagi források kellenek. A rendelkezésre álló erőket, eszközöket a leggyorsabban megtérülő helyekre összpontosítjuk. A kormány minden értelmes, előrevivő elképzelésben partner: elhez, de csak is ehhez van és kell hogy legyen pénz – mondotta a kormány elnökhelyettese. Viszont a ma még alacsonyabb szinten gazdálkodóknál is csak a követelményekhez szabott értelmes befektetés talál támogatást; ezeknél az üzemeknél a nem közvetlenül mezőgazdasági tevékenység a szokásosnál is nagyobb támogatást érdemel.

A feladatokból kitűnt, hogy a vezetőkkel szembeni követelmények nagyon megnőttek. Ezt az igényt a gyakorlatban haladéktalanul érvényesíteni kell. A kimagasló teljesítményt meg kell becsülni és meg is kell fizetni.

A mezőgazdaság elismerésre méltó eredményei országunk politikai stabilitásában, jó közérzetében, gazdasági életében kiemelkedő fontosságúak. Az ágazatban dolgozók ennek a nagy felelősségnek a tudatában dolgozzanak.

CÉLUNK A GAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE *

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara több mint hat évtizede kitartóan dolgozik a nemzetközi kereskedelem fejlesztésének és akadálymentességének, a protekcionizmus visszaszorításának érdekében. A világpolitikában jelenleg fenyegető feszültségi tendenciák mellett, amelyek végeredményben a nemzetközi gazdasági kapcsolatokat is fenyegetik, nagy a jelentősége minden olyan széles körű nemzetközi rendezvénynek, amelyen a gazdasági, az üzleti élet vezető személyiségei, a józan, a gyakorlatias – az értelmes – megközelítés jegyében folytatnak eszmecserét. A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara találkozói mindig is e konstruktív törekvések szellemében jöttek létre, és külön öröm számunkra, hogy ez alkalommal Magyarországon kerül sor a magas szintű párbeszédre, a hasonló jellegű moszkvai, varsói, szófiai rendezvények után.

Ezért a Magyar Népköztársaság kormánya is igen magasra értékeli a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara munkáját és örül annak, hogy ezzel az értékeléssel összhangban a Magyar Kereskedelmi Kamara e hasznos és konstruktív tevékenységnek aktív tényezője.

Magyarország – mint ahogy Önök bizonyára tudják – kedvezőtlen történelmi körülményei folytán Európa elmaradottabb gazdaságai közé tartozott az évszázad első felében és csak az elmúlt időszakban értünk el tekintélyes előrehaladást. Ma fejlett mezőgazdasággal rendelkező ipari ország vagyunk, iparunk fejlettségét tekintve országunk az európai tisztes középmezőnyben helyezkedik el. 1979-ben és 1980-ban az egy főre jutó gabonatermelésben az Egyesült Államok szintjét értük el, de nem kevésbé jelentős hústermelésünk és élelmiszer-gazdaságunk produktuma, amivel megelőzünk néhány fejlett mezőgazda-

* A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara tanácskozásán Budapesten 1981. március 17-én elhangzott beszéd, rövidítve. Magyar Hírlap, 1981 március 18.

sággal rendelkező európai országot is. Országunk energiahordozókban, ásványi nyersanyagokban és fában nem gazdag, a műszaki fejlődés szükségszerű megvalósításához pedig korszerű gépeket, berendezéseket kell behoznia. Kőolajigényünknek mintegy 80 százalékát, földgázigényünknek egyharmadát, villamosenergia-igényünknek egynegyedét importtal fedezzük. Ugyancsak nagy mennyiségű importra szorulunk ásványi nyersanyagokból – mindenekelőtt vasércből. Vegyiparunk anyag- és féltermék-felhasználásának ugyancsak egynegyede importból származik.

Mindebből az következik, hogy gazdaságunk szerkezete nyitott, bruttó nemzeti termékünknek 40 százaléka elcserélődik a külföldi piacokon. Számos fontos anyag és energiahordozó folyamatos beszerzését a KGST-tagországokkal kötött hosszú lejáratú megállapodások biztosítják, de igen jelentős mennyiséget szerzünk be anyagjellegű termékekből más országokból is. A magyar gazdaság fejlődését nagyon megnehezítették azok a radikális világgazdasági változások, amelyeknek az elmúlt évtizedben tanúi voltunk – még akkor is, ha ezzel nem állunk egyedül a világon. A nemzetközi kereskedelem cserearányainak gyökeres módosulása 20–25 százaléknyi relatív leértékelést okozott a nemzeti teljesítményünk azon részében, amely külpiaci cserére került. Helyzetünket az is súlyosbította, hogy a világgazdasági cserearányok számunkra hátrányos, drasztikus változása akkor következett be, amikor a fejlesztésben amúgy is korszakváltást kellett végrehajtanunk. A gazdaság extenzív fejlesztésének tartalékai minden vonatkozásban kimerültek, illetve beépültek a gazdaságba a hatvanas években és így a további fejlesztés során kizárólag intenzív módszerekre támaszkodhatunk. A külgazdasági kapcsolatainkban több mint 50 százalékban képviselt KGST-tagországok általában ugyancsak ebben az időszakban érkeztek el az extenzív gazdaságfejlesztés lehetőségeinek határaihoz, ami az ezekből az országokból származó importunk korábbiakban megszokott magas növekedési ütemét csökkentette.

A kedvezőtlen világgazdasági változások halaszthatatlanná tették a hatékonysági, termelékenységi követelmények előtérbe helyezését a gazdasági növekedéssel szemben. Az 1976–1980-ra szóló népgazdasági terv első három évében ezt a követelményt nem érvényesítettük kellő következetességgel, ezért feszültség keletkezett a gazdaság elsődleges érdekei és a belső gazdasági szabályozás rendszere között. Romlott

gazdaságunk külső és belső egyensúlya, és 1978-ban már e folyamat – a távolabbi jövőt tekintve – fenyegette azt az elsőrendű hitelképességet, amelyet országunk közismerten évtizedek óta fenntartott, s amelyet gazdaságunk egyik alapvető vívmányának tekintünk.

A gazdasági növekedés ütemének erőltetése ebben a helyzetben az egyensúlyi helyzet további romlásával járt volna, mivel az olyan mértékű importot igényel, amelyet nem lettünk volna képesek teljes mértékben ilyen rövid idő alatt gazdaságos exporttal ellensúlyozni. Ezért nem ragaszkodtunk az 1976–1980-as időszakra kialakított ötéves terv valamennyi, mennyiségi mutatókban megfogalmazott célkitűzéséhez, hanem 1979–1980-ra gazdaságirányítási rendszerünk már korábban megkezdett korszerűsítésének folytatásaként – ennek gyorsabb érvényesítésével – lényeges módosításokat hajtottunk végre a gazdaságpolitikai gyakorlatban és az azt szolgáló központi irányításban, az ár- és pénzügyi szabályozásban, a szervezeti rendszerben. Elsődlegessé vált a népgazdaság külső és belső egyensúlya, valamint a lakosság életszínvonalának ezzel összhangban álló megőrzése; olyan ösztönzőket alakítottunk ki, amelyek jobban rászorítják a termelő vállalatokat az energiával és nyersanyagokkal való takarékoskodásra, a belső tartalékok gyors feltárására, és a világpiac értékítéletéhez való rugalmas alkalmazkodásra. Tehát az értelmes, racionális gazdálkodásra.

Ez mindenekelőtt az árpolitikában igényelt határozott lépéseket annak érdekében, hogy a vállalatok egész gazdálkodási tevékenységüket tekintve érezzék a külső piaci értékítélet hatását – a feldolgozó iparban a belső, nagybani árak színvonalát –, a termelői árszínvonalat – a külkereskedelemben elért áraktól tesszük függővé. A legfontosabb nyersanyagok és energiahordozók belföldi nagybani árait a világpiaci importbeszerzési árszinthez igazítottuk. Ilyen formán a belső nagybani árakat két tényező szabályozza: a külkereskedelmi ár és a valutaárfolyam. Ez utóbbi meghatározásában és szabályozásában alapvető az exportra kerülő áruk devizaárának átlagos hazai költsége. Árfolyammódosításainkban – amelyek most már folyamatosak – figyelemmel vagyunk arra, hogy a világpiaci infláció hatását a belső gazdasági életre a lehető legkisebbé tegyük. A kiskereskedelmi árakat is fokozatosan közelítjük ezekhez az árarányokhoz. Itt természetesen érvényesítjük a kormány szociálpolitikai preferenciáinak korlátozó tényezőit is. Erről távlatilag sem kívánunk lemondani. A vállalati gazdálkodás

legfőbb érdekeltségi tényezője továbbra is a nyereség marad, az áraknak a világpiaci árakkal való szorosabb kapcsolata következtében azonban a nyereség sokkal inkább tükrözi a termelésnek a világpiac által elismert hatékonyságát.

A gazdaságpolitikai intézkedések következtében külgazdasági egyensúlyunk 1979-ben és 1980-ban lényegesen javult, kedvezőbbé vált az összhang a nemzeti jövedelem termelése és felhasználása között. A gyakorlatban bizonyosodott be, hogy a magyar gazdaság teljesítőképessége lényegesen nagyobb, mint azt feltételeztük. Alapvető gazdaságpolitikai céljaink teljesültek, a lakosság életszínvonalát, a belső ellátás zavartalanságát sikerült megőrizni, hatékonyabbá vált exportunk. Nőtt vállalataink versenyképessége és érzékelhetőbbé vált a termelők jövedelmezőség szerinti differenciálódása; több kedvezőtlen jövedelmezőségű termék kivitele megszűnt vagy csökkent. A jövedelmezőbb termékek exportja emelkedett. Ugyanakkor – összhangban gazdaságpolitikai céljainkkal – a gazdasági növekedés számokban kifejezhető üteme jelentősen csökkent, mind az előző öt évben, mind pedig a terv eredeti célkitűzéseihez képest.

Itt kikívánkozik belőlem annak megállapítása: a gazdasági növekedésnek az elmúlt öt évben elért átlagos évi 4,5 százalékos eredménye – ha kevesebb is az előző öt év átlagos 6 százalékánál – jelentősen meghaladja számos fejlett nyugat-európai ország növekedési ütemét. Az NSZK bruttó nemzeti termelésének növekedése 1973–1978 között 1,9 százalék, Franciaországé 3 százalék, az Egyesült Királyságé 1,1 százalék volt és ezért – úgy gondolom, hogy növekedési ütemünkkel – nem kell szégyenkezni. Egyébként is úgy véljük – ezt bizonyítják tapasztalataink – a gazdasági növekedés lelassulása, amennyiben az a gazdaság minőségi mutatóinak javulásával együtt jár, nem tekinthető hátrányosnak, sőt, kifejezetten előnyökkel jár.

Gazdaságirányítási rendszerünk megmarad annál az alapelvnél, hogy a gazdaság tervszerű, arányos fejlesztése és irányítása – a közvetlenül megfogalmazott, vállalatokra vagy szakágazatokra, minisztériumokra lebontott tervutasítások nélkül – a gazdaságpolitika komplex eszköztárának felhasználásával valósítható és valósítandó meg. A mindenkori világgazdasági helyzet, a nyitott szerkezetű magyar gazdaság esetében, szüntelenül befolyásolja a célszerű arányokat a különböző szintű gazdasági döntések között. Nem mondunk és nem

mondhatunk le a makroökonómiai döntések primátusáról azokon a területeken és azokban a vonatkozásokban, ahol a helyes döntés csak a gazdaságvezetés legfelsőbb szintjén születhet meg: e tekintetben érvényesülnie kell a népet képviselő állam tulajdonosi funkciójának. Ugyanakkor teljes önállóságot biztosítunk a magyar vállalatoknak – és ezt az önállóságot ki is kényszerítjük – azon döntések tekintetében, amelyeket csak a piaci, termelési, technológiai és általában szakmai szempontok alapos ismeretében lehet meghozni. Amelyeknek eldöntése optimálisan csak vállalati szinten történhet meg.

Fejlődésünk kulcskérdésévé vált a „managemant" javítása mind az állami, mind vállalati szinten. Ezért az iparral kapcsolatos mikroökonómiai döntések jobb megalapozása, a komplexebb iparpolitika érdekében, 1981. január 1-től létrehoztuk az egységes Ipari Minisztériumot. E szervezeti változással összefüggésben megnövelt feladatkört kapott a Magyar Kereskedelmi Kamara is. A kormánynak az a kívánsága, hogy ezzel a megnövekedett hatáskörrel minél hamarabb és következetesebben éljen a Kamara. A vállalatok külső kapcsolatalakításában és bizonyos szakmai körök vállalatközi kapcsolatainak fejlesztésében, a tagvállalatok tájékoztatásában a Magyar Kereskedelmi Kamara eddig is jelentős munkát végzett; de e hagyományos funkciói mellett a továbbiakban fontos feladata és célja lesz az, hogy a vállalati tapasztalatok feldolgozásával és a felsőbb gazdasági vezetés előtti képviseletével közreműködjön a gazdasági szabályozók végső megformálásában, a gazdaság működési feltételeinek kialakításában mind az országon belül, mind külgazdasági kapcsolatainkban. Arra is számítunk, hogy számos olyan ellentmondást, amely a magyar vállalatok egymás közötti kapcsolataiban eddig felmerült – s amelyeket eddig a felügyeleti-ágazati minisztériumoknak kellett vagy kellett volna megoldani –, azok megoldásához kereteket most a Magyar Kereskedelmi Kamarának kell teremtenie.

Gazdaságpolitikánk tengelyében a következő években is a népgazdaság egyensúlyának – mindenekelőtt külső egyensúlyának – a javítása marad. Az ipari ágazatok közül átlagon felüli fejlődést irányoz elő a terv a gépiparnak és a vegyiparnak. A vaskohászatban a jó minőségű hengerelt acélok részarányának növelése a cél; fejleszteni kívánjuk az élelmiszer-feldolgozást, ami mögött világviszonylatban is elismert színvonalú mezőgazdasági teljesítmény áll. A központi programok szá-

mára népgazdasági tervünkben külön beruházási előirányzatok szerepelnek, amelyek részben tartalmazzák az érintett vállalatok erre szánt pénzforrásait, ugyanakkor központi kedvezményes hitelforrásokat is számításba vesznek, illetve biztosítanak. A feldolgozó iparban a piaci – ezen belül is a világpiaci mércével mért – hatékonyság dönti el, hogy milyen ágazatok, mely vállalatok fognak dinamikusan fejlődni, hol keletkeznek beruházási-fejlesztési lehetőségek. Mi úgy gondoljuk, hogy mindezek az eddigiekhez képest is újabb üzleti lehetőséget biztosítanak a nyugati vállalatok számára. Bizonyos, hogy előnyben részesülnek azok az ajánlatok, amelyek – a technológia és a know-how átadása mellett – olyan kooperációs lehetőségeket is nyújtanak, amelyek az ország konvertibilis deviza egyensúlyának javítását szolgálják. Ilyen kooperációs lehetőségeket elsősorban a szerszámgépiparban, a járműiparban, az elektrotechnikában, az orvostechnikában, a mezőgazdasági gépgyártásban, a kábelgyártásban, a vákuumtechnikai iparban, a gyógyszer- és növényvédőszer-gyártásban, az élelmiszeriparban lehet találni, tehát azokon a területeken, ahol termékeink elérik a világpiaci színvonalat, és ezért az átlagos gazdasági növekedési ütem csökkenése ellenére továbbra is dinamikusan fejlődhetnek. Fel kell hívnom a figyelmet arra is, hogy azoknak a külföldi vállalatoknak, amelyek eddig velünk kapcsolatban voltak, illetve lépnek, jobban kellene élniük a vegyes tulajdonban levő magyarországi vállalatalapítás lehetőségével. Ilyen kapcsolattal eddig csak Magyarország élt, itt a kölcsönösség hiányzik.

Ismételten alá szeretném húzni, hogy a magyar gazdaság előtt álló igényes feladatok sikeres megoldásához maximális mozgásteret kell biztosítanunk a termelő vállalatoknak, hogy érdemben tudjanak dönteni és cselekedni a rendelkezésre álló források felhasználásáról és a lehetőségek kihasználásáról. Ezért kapnak – az eddigi intézkedéseken és lépéseken túl – további vállalatok jogot az önálló exportra. Ezért következett be, hogy a több önálló üzemegységből álló vállalatokból, amelyeknél az üzemegységek közös gazdálkodása nem bizonyult technológiailag indokoltnak és hatékonynak, több kisebb vállalat alakult. Ez a folyamat még nem fejeződött be és tovább folyik, hogy a helyi termelőerőket optimálisan tudjuk működtetni. Magyarország túlságosan kis ország ahhoz, hogy csupa nagyvállalata legyen, ugyanakkor

vitathatatlan: egyes termelési kultúrák kutatás- és fejlesztésigényessége, a korszerű technológia biztosítása és az ehhez szükséges anyagi ráfordítás olyan vállalati méreteket indokol, amely a mi viszonyaink mellett nagyvállalatnak minősül, egyes kivételes esetekben nemzetközi méretekben is. Ezeket természetesen a jövőben is meg kívánjuk őrizni.

Továbbra is alapvető érdekeink fűződnek mind a Kelettel, mind a Nyugattal folytatott gazdasági együttműködéshez, annak érdemi és tartalmi előmozdításához, kiszélesítéséhez. A KGST-tagországokkal kiépített, a gazdasági integráció felé haladó együttműködésünk továbbra is meghatározó jelentőségű. Erre az integrációra támaszkodva akarjuk és tudjuk bővíteni a nem szocialista világgal kiépített gazdasági kapcsolatainkat. Ehhez lényeges érdekeink fűződnek.

Lényegesnek tartom azt, hogy külgazdasági politikánkban a nemzetközi kereskedelem és a gazdasági együttműködés mesterséges akadályoktól mentes fejlesztésének hívei vagyunk, voltunk és leszünk, politikánkat erre alapozzuk. Ezt gazdaságunk kialakított működési mechanizmusa teszi lehetővé. Erre építve lettünk 1973-ban a GATT tagja. A kölcsönösség alapján minden országgal készek vagyunk az együttműködésre, a vám vagy egyéb jellegű akadályok leépítésére. A leghatározottabban ellene vagyunk a protekcionizmusnak; a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara tevékenységét ebben a vonatkozásban – a törekvéseinkhez való hozzájárulását – igen nagyra értékeljük. Arra törekszünk, hogy Magyarország s a nem szocialista országok gazdasági kapcsolataiban a jövőben maradéktalanul érvényre jusson a kölcsönös előnyök elve, természetesen nemcsak elvben, hanem gyakorlatban is. Ez az egyetlen elv, amelyre tisztességes és hosszú távon is fenntartható, fejleszthető üzleti kapcsolatokat építeni lehet. Ezért a kormány részéről is erőfeszítéseket teszünk arra, hogy partnereink hagyjanak fel az exportálási és importálási feltételeinket mesterségesen rontó, hátrányos megkülönböztetések alkalmazásával akár nyílt, akár burkolt formában jelentkezzenek is azok. Magyarország a szocialista gazdasági-társadalmi berendezkedések alapjait megőrizve, a világpiacon annak játékszabályai szerint versenyez. Ezt számos nemzetközi egyezményben és szervezetben, kétoldalú megállapodásban kodifikáltuk; ezt írott jogaink és kötelezettségeink biztosítják. A számunkra hátrányos megkülönböztetések megszüntetését nem tekintjük ado-

mánynak, és ragaszkodunk ahhoz, hogy partnereink tartsák magukat a vállalt kötelezettségekhez. Hangsúlyoznom kell azt is, hogy külgazdasági politikánkban nincs, s a továbbiakban sem fog érvényesülni – ha erre nem kényszerítenek bennünket – semmiféle adminisztratív megkötés, kizárólag a versenyképesség dönti el, hogy honnan vásárolunk és kizárólag az üzlet hatékonysága dönti el, hogy hová adunk el.

Önök, mint a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara munkájában részt vevő és egyben mint gazdasági – főleg vállalati – vezetők, hozzánk hasonlóan pontosan tisztában vannak azzal, hogy akadálytalan, lukratív üzleti kapcsolatok csak feszültségtől mentes, konstruktív politikai légkörben lehetségesek igazán. A gazdasági kapcsolatoknak elengedhetetlenül stabilitásra, biztonságra és távlatokra van szükségük. Ezt csak egészséges, nemzetközi politikai légkör tudja nyújtani. Ugyanakkor az is világos, hogy a kölcsönös előnyökön alapuló tartós üzleti kapcsolatok fékezőleg hatnak azokra a feszültségi tendenciákra, amelyek az utóbbi időben a politikában – sajnos – erősödni látszanak. Mindannyiunknak tisztában kell lennünk azzal, hogy mind a vállalati szintű, mind az országos szintű gazdaságfejlesztési programoknak lételeme a különféle társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése, vagyis a kedvező világpolitikai helyzet. Ez döntő az általam vázolt magyar nemzeti gazdaságfejlesztési program megvalósításához is. Ezért is tulajdonítunk olyan nagy fontosságot a politikai és gazdasági kapcsolatok megjavításának, vagy ha úgy tetszik, a jó kapcsolatok visszaállításának és további reményteljes fejlődésének.

Szeretném befejezésül kifejezni azt a meggyőződésemet hogy a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara – mint ahogy eddig – tevékenységével a jövőben is jótékony hatást gyakorol a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztésére és az azokat fékező akadályok feloldására, az egész nemzetközi légkörre és ezzel végeredményben az emberiség békéjének megőrzését segíti elő.

AZ EMBERI TÉNYEZŐK ÉS A NÉPGAZDASÁGI FELADATOK*

[INTERJÚ]

A felszabadulás óta eltelt, több mint három és fél évtized, de különösen az elmúlt negyedszázad a nemzet történetében soha nem tapasztalt rohamos fejlődés időszaka. Most mégis többet szólunk a közvélemény előtt a gondokról, a nehézségekről, mint korábban valaha is. Mi ennek az oka?

– Hogy ne tévedjünk nagyot: az elmúlt 25 év sem volt mindig rózsás. Az első években, a politikai konszolidáció, a szocialista iparosítás bizonyos arányok, korábban elkövetett *hibák és tévedések* korrigálása, a mezőgazdaság szocialista átalakítása kötötte le energiánkat. Olyan időszakban, amikor a fél világ vagy a világ nagyobbik fele szinte szóba sem akart állni velünk, s nem kevesen azon mesterkedtek, hogy megfojtsanak bennünket. Majd e negyedszázad utolsó tíz esztendejében *két óriási és egyidejűleg jelentkező terhet kellett cipelnünk.* Az egyik, a belső feladat, az extenzív fejlődés korszakából az intenzív fejlődés szakaszába való *átmenet.* Ez elég közismert. Nagyon figyelmes munkát kívánó, nagy követelményeket támasztó, rendkívül eszközigényes feladat a gazdaságot egy elért fejlettségi szintről magasabbra emelni. Mindenütt, ahol ez napirendre kerül – mondhatni, társadalmi rendszertől függetlenül – ellentmondásokkal, konfliktusokkal és különleges erőfeszítésekkel jár. Hatása ezért nemcsak a gazdasági életben érezhető, hanem az egész társadalomban, az emberi viszonylatok minden szférájában. Így van ez nálunk is. A másik teher: *a világgazdaság átrendeződése* és annak hatása az országra – a mi adottságaink, fejlettségi szintünk, történelmileg kialakult feltételeink között. Elmaradott, és nem elég rugalmas a termelési struktúránk. Ez is az oka, hogy ez az átrendezés óriási veszteségeket okozott számunkra.

* Magyar Hírlap, 1981. október 4.

– Ami a külső feltételeket illeti: mire számíthatunk a következő években?

– Semmiképp sem várható, hogy a külső feltételek gyorsan kedvezőbbre fordulnak. A nemzetközi politikai helyzet néhány évvel ezelőtt kezdődött romlása egyelőre továbbra is tapasztalható. Ennek oka és háttere az imperializmus agresszív köreinek a reagálása a világ számunkra kedvezőtlen változásaira és a világgazdaság átrendeződési tendenciáira. Nagyobb súlyt szereztek az amerikai vezetésben azok az erők, amelyek agresszivitással, hazardírozással, a világ békéjét veszélyeztető kalandorpolitikával szeretnék megerősíteni a pozícióikat, megállítani és visszaszorítani a szocializmus és a haladás erőit. Veszélyes illúziók ezek, s komolyan kell vennünk. *Az enyhülésnek az a korszaka, amely hosszú időn keresztül nyugalmat és biztonságot jelentett békés építőmunkákhoz, a régi formájában már nem jön vissza.* De megfelelő erőfeszítésekkel visszafordíthatók a kedvezőtlen folyamatok. Reméljük, hogy az értelmes módon, ésszerű alapon együttműködni kész erők szerepe a nyugati világban újra növekedni fog. Mi ebben a nagytőke bizonyos köreivel is szót tudtunk érteni, ez a célunk a jövőben is. Hosszabb távon nincs más járható út az imperializmus számára sem, mint a világban meglevő tényleges erőviszonyok felismerése és elfogadása. Minden olyan törekvés, ami ennek erőszakos megváltoztatására irányul, a háborús konfliktus veszélyét rejti magában. Ebben a helyzetben még világosabban kitűnik: *folytatnunk kell világos, becsületes, egyértelmű politikánkat. Erősíteni szövetségünket, összefogásunkat, egységünket a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal. Fokoznunk kell nemzetközi tevékenységünket a nem szocialista világban is,* felhasználva országunknak azt a tekintélyét, politikai és erkölcsi hitelét, amelyet az utóbbi évtizedekben szereztünk.

Nem kedvezőbb a helyzet a világgazdaságban sem. Bizonyos javulásra lehet számítani, de egy olyan évtized előtt állunk, amelyben hullámzásokkal, visszaesésekkel, stagnálásokkal terhes időszakok váltják egymást. Ideális feltételek az elkövetkező 150 évben sem lesznek. Lehet, hogy ebből 140-et tévedek, de 10 biztos belőle. Márpedig nekünk ebben a 10 évben kell úgy élni és dolgozni, hogy a következő 140-ben is számon tartsanak bennünket a világban. A tőkés piacokon az eddiginél határozottabban és következetesebben kell fellépnünk

– gazdasági és politikai eszközökkel egyaránt – a saját érdekeink védelmében, a politikai és gazdasági diszkrimináció minden válfajával szemben. Felül kell vizsgálnunk a nem szocialista világ gazdasági és pénzügyi intézményeivel eddig kialakult kapcsolataink rendszerét. Minden eszközzel arra kell törekednünk, hogy *javítsuk* pozícióinkat.

– *Külkapcsolataink meghatározó eleme a szocialista integráció, a KGST-hez való tartozásunk. Ennek fejlődésétől mit várhatunk a következő években?*

– Tudomásul kell vennünk és meg kell értenünk, hogy barátaink – saját fejlődésük közgazdasági tartalmát illetően – ugyanabban a periódusban tartanak, mint mi. Ha nem is egyforma színvonalon, de hasonlóak a gondjaik. Valamennyiünk feladata minden lehetséges tartalékot mozgósítani a fejlesztés eszközeinek növelésére, a hiányok pótlására. Nincs a szocialista világban egymástól „elkérhető" felesleg. Legfeljebb a gondokból. Azt se feledjük, milyen nagy pótlólagos terhet jelent a világhelyzet stabilitásához a világbéke megőrzéséhez szükséges eszközöket fenntartani, fejleszteni. Ezért, ami a szocialista integrációt illeti: soha nem volt ennyire fontos, mint ma, hogy a közös gondokra közös megoldást keressünk. Olyan megoldásokat, amelyek minden tagországnak a belső gazdasági, politikai céljai érvényesülését szolgálják, pótlólagos erőforrásokat teremtenek számukra, olyan megoldásokat, amelyek erősítik minden tagország pozícióját a világpiacon. Ezek tartós, hosszú távú követelmények. A mai nap követelménye az, hogy *egymással szembeni kötelezettségeinket maradéktalanul teljesítsük* az előírt határidőre, az előírt minőségben, a megállapodott módon. Meg kell mondanom, mi nem állunk rosszul ebben a vonatkozásban. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy tisztességgel teljesítsük kötelezettségeinket, s ugyanezt várjuk el szocialista partnereinktől is.

– *A külső körülmények és azok várható alakulása mellett, szóljon arról a bizonyos „belső teherről" is.*

– Nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, sokat beszélünk belső feladatainkról. Mindenekelőtt egy dolgot szeretnék kiemelni. Nem új követelmény, a kor követelménye, hogy gyorsítsuk meg saját magunk át-

alakításának folyamatát. Érvényesítsük gyorsan, határozottan és következetesen azt, amit már az 1970-es évek elején is követelt tőlünk a helyzet. Csak néhány példát említek a legkirívóbbak közül. Az anyag- és energiafelhasználásban, a melléktermékek, a hulladékok felhasználásában az elmúlt három év kiemelkedő eredményei mellett is sajat színvonalunk, lehetőségeink alatt dolgozunk. Az olajtól mint elsődleges energiaforrástól való elszakadást igényeljük az egész gazdaságtól, mert ez a gazdaság nem lesz képes a cserearányromlást ellensúlyozni, ha még ma is egyszerűen tüzelésre, elektromosenergia-termelésre, fűtésre használjuk az olajat. Azt a mennyiséget, amihez a szocialista integrációban és kemény valutáért hozzájutunk, az ipar nyersanyagaként, üzemanyagként kell hasznosítani, de semmiképpen nem eltüzelni való. Igen nagy tartalékok vannak a vállalatközi kapcsolatokban, a vállalati együttműködés indokolatlan, értelmetlen és súlyos veszteséget okozó zökkenőinek, ellentmondásainak a feloldásában, ott, ahol egymásnak okoznak kárt vállalatok és dolgozók. A vállalati gazdálkodásban a gazdálkodó egységek nagy részénél ma is 20–25, esetenként 30 százalék többletet érhetnénk el a technológiai és a munkafegyelem megszilárdításával, a vállalati belső szervezet korszerűsítésével olyan, vállalaton belüli érdekeltségi rendszer kialakításával, amely biztosítja és támogatja az alkotókészség és az emberi képességek érvényesülését.

Ennek a korszaknak elengedhetetlen követelménye a technikai, technológiai fejlesztés. Ugyanakkor szerényebb eszközök állnak a rendelkezésünkre. Viszont a beruházások előkészítésében igen jelentős tartalékok vannak. Átgondolt előrelátó döntések után, jó előkészítéssel, tisztességes munkával, a legszükségesebb ráfordítással, a lehető leggyorsabb befejezéssel kevesebből nagyobb eredmény érhető el. A vállalati döntéskörben előtérbe kell helyezni az olyan kisebb beruházásokat és fejlesztéseket, amelyek az egész termelési folyamat hatékonyságát és a végén a termék értékét és versenyképességét növelik. Ebben összefogásra és a kollektivák minden erejére és tudására szükség van. *Tűrhetetlen és nem folytatható tovább az, hogy éveken át mondjuk, így és így kell, kellene dolgozni, ám magatartásunk, cselekvésrendszerünk marad a régi.* A prédikációk és saját magunk győzködésének ideje *lejárt.* Nagy luxus volna fenntartani azt az állapotot, amelyben – bizonyos értelemben – mi magunk vagyunk, régimódi gondolko-

dásunkkal és beidegződéseinkkel a korlátai, akadályai saját elhatározásaink megvalósításának. Eszköztárunk nagy részben még *mindig egy korábbi gazdaságpolitika követelményeit tükrözi*, ezért ma már szegényes; alkalmazásának, érvényesítésének nem ugyanazok a következményei, mint a maga idejében volt, vagy mint ahogyan a régi tankönyvekben áll.

– *Ezek szerint tehát a mérési eszközeink, elemzési módszereink, ennek következtében preferenciarendszerünk is késésben van. Ezért későn kapunk a népgazdasági folyamatokról használható információkat, azok sem tükrözik mindig pontosan a tényleges tartalmakat. Ha ez igaz, nemcsak időbeli elmaradásról van szó, hanem másról is?*

– *Igen.* Nézzük ipar- és energiapolitikánkat. Évek teltek el, amíg az illetékes fórumokon jól megfogalmazott követelmények érvényesülni kezdtek. S közben az elvektől *eltérő* tevékenységet folytattunk, azzal össze nem egyeztethető fejlesztésekbe kezdtünk. Későn kezdtük el azt a korrekciós tevékenységet, amit már korábban, időben és megfelelő módon megtehettünk volna. *Még nagyon hosszú ideig folytattuk az intenzív fejlesztés szükségességének felismerése és meghirdetése után is, az extenzív fejlesztés gyakorlatát.* Az imént vázolt számunkra hátrányos világgazdasági helyzetben most mindezek „eredményei" összegyűlnek, egymásra halmozódnak – és az elkerülhetetlennél, a feltétlenül bekövetkezőnél is súlyosabb helyzetet eredményeznek. Ennyivel is nagyobb az a teher, amit cipelnünk kell. Ami egyébként e jelenség fő vonalát illeti, 1978 decembere óta jelentős változások történtek, de tegyük hozzá: az eredményt illetően nagy szóródással és különbségekkel. Hiszen még az 1980-as terv is tartalmazott olyan elemeket, amelyek egy előző gazdaságpolitikai korszakba valók.

– *Szó esett eddig objektív, tőlünk független okokról. De az ön válaszait mind sűrűbben szövi át a szubjektív tényezők sorolása. Most mire kellene a nagyobb hangsúlyt helyezni?*

– Ami a jó határozatok megvalósulásának kulcsát illeti, én *az emberi tényezőkre* helyezem a hangsúlyt. Ma is találkozunk azzal, hogy egyetértünk, helyeslünk, szavakban támogatunk határozatokat és

döntéseket, sokszor megbeszéljük, mit kell tennünk, mit kellett volna már tegnap megtennünk, de ugyanakkor a cselekvést illetően, magatartásunkban még mindig a régi tükröződik. Hogy konkrét példával éljek: itt van a javak elosztásának, a túlelosztásnak a dolga. Ma már mindenki tudja, hogy a korábbi évek gyakorlata nem folytatható. Nem lehet többet elosztani, mint amennyit megtermelünk. Tapasztaljuk ugyanakkor, hogy a túlelosztás megakadályozására hozott intézkedéseink nem mindig járnak a szükséges eredménnyel. Ha nem találnánk meg ennek orvosságát – változatlanul szem előtt tartva a gazdaságban a politika prioritását –, súlyos zavarok keletkezhetnének. *A túlelosztás folytatása gazdasági csődhöz vezetne, kedvező nemzetközi megítélésünk elvesztéséhez, pozíciónk romlásához.* Az országban pedig a stabilitás megbomlásához. Sajnálatos, jól érzékelhető nemzetközi példák vannak erre. És itt már nemcsak a nemzetről, az országról általában van szó, hanem mindenkiről, személy szerint is, minden családról, minden közösségről, beleértve a jókat, a fegyelmezetteket, a lelkiismereteseket is. Ha elveszítenénk, kockáztatnánk alapértékeinket – stabilitásunkat, gazdaságunk teljesítőképességét, fejlődőképességét –, nemcsak a gyengék és a hanyagok károsulnának. A jók is. Akkor az értelmes és tisztességes munka is veszendőbe menne.

– *Ön a kormány elnökhelyettese. Ebből a pozícióból hogyan ítélhetők meg ezek a jelenségek?*

– Nem kevés az, amit a kormánynak kell tenni. Tett is sokat az utóbbi években. Sok minden történt annak érdekében, hogy a gazdaságirányítás *egyszerűbb, áttekinthetőbb, következetesebb legyen;* a döntéshozatal értelmesebb és gyorsabb; erősödjön a gazdaságirányítás és a vállalatok tevékenysége közötti összhang; a gazdaságpolitika célkitűzéseivel összhangban legyen mindaz, ami a szabályozás, a gazdaságszervezés szférájában történik. Mindez nem kevés. Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy *az utolsó két, két és fél évben sokkal több történt ez ügyben, mint a megelőző 5–6 évben.* Amikor a sürgető feladatokat sorolom, azt is értem, hogy ezeket a folyamatokat kell felerősítenünk. Ezt kell még erőteljesebben folytatnunk. Nem mondhatjuk ugyanis, hogy a mi munkánk tökéletes. Meg kell akadályozni a régi

jelenségek, a régi rossz beidegződöttségek időnkénti újratermelődését. Az egyszerű, áttekinthető, következetes irányítás bevált elemeit mindennap újra meg kell erősítenünk, úgy, hogy tevékenységünk mind a realitásokkal, mind a lehetőségekkel a legteljesebb összhangban legyen.

– *Hol, a gazdaságirányítás mely szintjein, területein találkozhatunk jelenleg a legsürgősebb tennivalókkal?*

– *Lemaradás van az irányítás és az igazgatás középszintjén.* Ezt a lemaradást is *meg kell szüntetnünk.* De minden területre érvényes, hogy szigorúbb feltételeket kell teremtenünk, nagyobb követelményeket, teljesítményeket kell kikényszerítenünk a gazdasági tevékenységben. Ezt nem a kormány szubjektív szándékai diktálják, ezek a realitásokat tükrözik. Ide sorolom az olyan feladatokat, mint az egyenlő feltételek megteremtése – a sajátosságok és eltérések figyelembevételével – a vállalatok számára; annak elérése, hogy a vállalatok, a csoportok, a dolgozók jövedelmei a tényleges teljesítményekkel arányosak legyenek; a még mindig széles körű és sok ellentmondást is tartalmazó támogatások rendszerét fokozatosan és gyorsan le kell építenünk, a megmaradókat szigorú feltételekhez kell kötni, és ellenőrizhetőbbé kell tenni; a termelés növekedését mindenütt a gazdaságosságtól, a versenyképességtől és a piaci feltételektől kell függővé tenni. Folytathatnám még a feladatokat, de inkább ismételten azt kívánom hangsúlyozni, hogy a helyzetünk mindezekkel a gondokkal együtt is *biztató.* Van világos programunk, képesek vagyunk jó döntéseket hozni, értünk a feladatok végrehajtásának a megszervezéséhez, *az emberekben él a cselekvésvágy, a tenni akarás.* Nekünk ebben az időszakban úgy kell dolgoznunk, rendezni és fejleszteni munkánkat, mindazt, ami meghatározza mindennapi életünket és azt, hogy jól érezzük magunkat a hazában, mint hogyha egyedül lennénk magyarok ebben a világban, barátok és szövetségesek nélkül, mintha egyedüli szocialista ország lennénk a földön, ugyanakkor mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy őszinte, erős, szilárd szövetségeseinkkel fejlesszük a kapcsolatainkat, erősítsük azt, s az előnyeit érvényesítsük; támaszkodjunk a barátainkra, akik a világ minden részén megtalálhatók a szövetségi rendszerünkön kívül is. Hasznosítsuk még

azt is, hogy ellenfeleink, és részben még ellenségeink is, tisztelettel és megbecsüléssel tekintenek ránk; azt, hogy mi még a konkurrenciának is megbecsült versenytársai vagyunk.

Ha mindezt szem előtt tartjuk, és mindazokkal a feltételekkel, amelyeket a beszélgetés során emberi tényezőkként említettünk, jól gazdálkodunk, az eredmények nem maradnak el.

A MAGYAR–AMERIKAI KAPCSOLATOKRÓL*

Marjai József: Üdvözlöm Önöket a magyar kormány nevében, s engedjék meg, hogy utána ülve folytassam beszélgetésünket, hogy egyenlő testhelyzetben legyünk. A technika nyugati – azért, hogy ennyi előnyük legyen –, egy gombot kell megnyomni és mindenki átveheti a szót.

Az a véleményünk, jó dolog, hogy Önök eljöttek hozzánk. Ennek sok okból kedvező hatása van és lehet. Ez közvetlenül magyar és magyar–amerikai érdek is!

Aki Önök közül valamennyire ismeri a magyar történelmet, tudja, hogy a magyarok szívesen csavarognak, ez génjeinkben van. Sok ezer kilométert megtettünk már, amíg idáig eljutottunk. Ezer év óta itt vagyunk, mert tovább nem engedtek bennünket, vagy „túl sokba" került volna ez nekünk. Jó ezer évvel ezelőtt István király – akit ezért szentté avattak – felismerte az akkori korszak realitásait és követelményeit, és véglegesen itt telepített le bennünket, ezen a területen, olyan körülményeket és feltételeket kialakítva, amelyek megteremtették a létezés feltételeit. Ezt ezer év igazolta. Igaz, hogy sok kritikus időszak volt ebben az ezer évben, de mi azóta is *megtartottuk* azt a hajlamunkat, hogy szívesen mászkáljunk a világban. Ennek mai, modern formája egészen békés jellegű – állami, hivatali, vállalati-üzleti – érdekből, tudományos kapcsolatok okán, meg minden egyébtől vezérelve történik. De azért az utazásaink legnagyobb része turizmus, amelyet támogatunk olyan körülmények között is, amikor a nemzetközi feltételek erre nem túlzottan kedvezőek.

E történelmi és egyéb okok miatt a világon mindenütt van „tartósan tartózkodó" magyar és „átmenetileg ott tartózkodó" magyar. Igaz,

* Beszélgetés a „TIME Magazin" küldöttségével 1981. október 25-én az Országház Vadásztermében.

hogy elfogultak vagyunk, de amennyire fel tudjuk mérni ennek hatásait: *ebből nyert a világ,* még az Egyesült Államok is! Ezt nem akarom Önöknek felszámolni és ezért nem kérünk semmit Önöktől...

A másik jellemző tulajdonságunk az, hogy a magyarok imádnak vendégül látni látogatókat, és ez nem egyszerűen hivatalos kormánypolitika. Bárki, aki eljön hozzánk – akárkivel találkozik az országban – erről megbizonyosodhat. A kormány érdekelt ebben, mert nekünk is előnyös, ha külföldi látogatóink saját tapasztalataikból összegezhetik, elemezhetik: ténylegesen *mi van* ebben az országban.

Nálunk *szabadon* lehet mozogni. A hatóságok *nem akadályozzák* a szabad mozgást – *a szabad mozgást nem akadályozza társadalmi helyzetünk, állapotunk sem.* Nálunk éjszaka lehet szabadon, egyedül sétálni veszély nélkül az ország egész területén; a közbiztonság, azt hiszem, világviszonylatban – hogyan fogalmazzam, hogy ne legyek szerénytelen? – *igen jó.* Nem tudom, mennyire lehet érzékelni ilyen rövid idő alatt ezt, de reméljük, hogy Önök közül többen mind többször térnek majd vissza hozzánk. Mindenesetre erre a napra jó időt készítettünk elő – a nagykövet úr igazolni tudja, hogy tegnap egész nap esett az eső és holnap is esni fog.

Ami *helyzetünket* illeti – kollégáim erről minden értelmes dolgot elmondtak már. Amit én a figyelmükbe ajánlanék, az a következő: ennek a népnek és ennek az országnak a helyzete *minőségileg változott* meg az utolsó néhány évtizedben, miközben egy évezred alatt tulajdonképpen állandóan a nemzeti létért és a fennmaradásért küzdött. Ezt ma senki nem fenyegeti. Abban a helyzetben és abban a rendszerben – *szövetségi rendszerünkben* –, amelyben mi élünk, ezt *minden erő garantálja ma.*

Minket a nemzetközi helyzet romlása fenyeget, de ez az egész emberiséget fenyegeti. Mi *a békés viszonyokban* vagyunk érdekeltek – és azért kell mindent megtennünk, hogy távol és közel, az egész világban kizárjuk a fegyveres összeütközések lehetőségét.

Mindez innét, Budapestről nézve, annyit jelent, hogy Magyarország hosszú idő óta először *jó viszonyban él szomszédaival.* A Szovjetunióval, Romániával, Jugoszláviával, Ausztriával, Csehszlovákiával jószomszédi viszonyban élünk. Erre nagyon széles körű együttműködés épül minden területen: a politikában, a gazdaságban és a kultúrában, a tömegméretű, emberi kapcsolatokban. Tulajdonképpen ugyanazt

mondhatjuk el Magyarországról és egész Európáról: nincsenek Európában olyan országok, amelyekkel ne lennének rendezettek a kapcsolataink.

Természetesen az a terület érdekel bennünket elsősorban, ahol létezünk. Ezenkívül, vagy ezzel együtt hozzánk közel áll a Földközitenger térsége – az is, amelyik nem Európához tartozik – és sok okból az amerikai kontinens is, itt sincsenek rendezetlen ügyeink.Tehát, *ami bennünket időnként zavar, az nem kétoldalú kapcsolatok, hanem az általános nemzetközi és világgazdasági helyzet következménye.*

Ami belső dolgainkat illeti, nyugodtan állíthatom, hogy országunkban *a nép jól érzi magát,* a társadalmi rendszert és a fejlődés irányát illetően erős nemzeti egyetértés van. Ezenkívül minden más kérdésben állandóan vitatkozunk – *a gazdasági* növekedés ütemén, mértékén és főleg a jövedelemelosztáson. Hogy kinek vagy kiknek mennyi jusson a terhekből és mennyi a jövedelemből. Ebből következik, hogy Magyarországon természetesen mindenki szidja a kormányt – én is –, de mindenki azt is tudja, hogy tulajdonképpen ez után a kormány után csak rosszabb jöhet! Sajnos! Mert elég terhes feladatot kell a mai viszonyok között vállalnia egy kormánynak! Úgy gondolom, ez nagyjából másutt is így van. Kormányon lenni a mai világban – nem könnyű feladat!

Ami a gazdaságunkat illeti – azt hiszem, erről sokat hallottak –, számunkra alaptétel s ebben ugyancsak teljes nemzeti egység van, hogy *létünk és fejlődésünk előfeltétele a folyamatosan erősödő bekapcsolódás a nemzetközi munkamegosztásba.*

Természeti adottságaink, méreteink, földrajzi helyzetünk csak abban az esetben teszik lehetővé a továbbfejlődést, ha minél szélesebb és minél korszerűbb, fejlettebb külgazdasági kapcsolatokat tartunk fenn és építünk ki a világ más országaival. Egyébként ez határozza meg növekedésünk mértékét is. Gazdaságpolitikánk ezzel a követelménnyel összhangban alakult ki és fejlődik; ez határozza meg gazdaságpolitikai gyakorlatunkat. A magyar gazdaság növekedése olyan mértékben lehetséges, *amilyen mértékben előre tudunk törni a nemzetközi piacokon.* Ez egyidejűleg eszköze – és egyben feltétele – a gazdaság minőségi átalakulásának.

Tehát kormányunk abban érdekelt, hogy vállalataink növekvő versenyképességgel szerepeljenek a nemzetközi piacokon, és mind na-

gyobb jövedelemre tegyenek szert. *Nincs lehetőségünk arra, hogy olyan vállalatokat támogassunk, vagy eltartsunk, amelyek nem képesek ennek a feltételnek a teljesítésére.* Ezért vannak a bizonyos akciósorozatok, amelyeket *gazdasági reformnak* neveznek, és amely hosszú évekkel ezelőtt kezdődött el. Ennek alapjai: a *vállalatok önállósága, a költségvetési támogatások leépítése* – olyan mértékűre, vagy ha lehet, akkor még az alá is, amelyek a nemzetközi gyakorlatnak megfelelnek, – s ezzel egyidejűleg *a gazdálkodási akadályok megszüntetése.* E programban nagy lépést tettünk előre, és ez a folyamat az utóbbi három évben egyébként, a kedvezőtlen világpiaci feltételek közepette is *felgyorsult.*

A kormány gazdaságpolitikája jelentősen korlátozta a belső felhasználást az utóbbi években és a továbbiakban is ez a szándékunk! Radikálisan csökkentettük és tovább csökkentjük az államilag finanszírozott beruházásokat és a költségvetési kiadásokat. Azt hiszem, ezek nehézségeit nem kell külön ecsetelni: ezt a gyakorlatot úgy akarjuk tovább folytatni, hogy *elkerüljük* a munkanélküliséget, az inflációt. Eddig nagyon előkelő keretek között maradtunk, és akarunk maradni: az áremelkedést évente 5 százalékon belül szeretnénk tartani.

Ennek a szigorú, kemény gazdaságpolitikai vonalnak és gyakorlatnak jelentős eredményei vannak. Ezt elismeri az ország, s a nép, ha szabad így fogalmazni – *támogatja ezt a gazdaságpolitikát.* Ám mindenki és minden réteg kritizálja azt a részletet, amely számára terhet jelent, de hát még mi sem tudunk olyant kitalálni, ami minden vonatkozásban csak előnyöket hoz az egyének, a vállalatok számára, illetve a nagyobb kollektívák, az egész közösség számára.

Ennek a szigorú, sok tekintetben kegyetlen gazdaságpolitikai gyakorlatnak komoly eredményei vannak: *az ország politikai stabilitása erősödött a közelmúltban is,* a nagyon labilis világban erősödött és javult a külső és belső piaci egyensúly, és három év alatt eltüntettük külkereskedelmi deficitünket a konvertibilis viszonylatokban. Ez nem a kormány dicsérete – ez a vállalatok érdeme. Ebben igen nagy szerepe volt a magyar mezőgazdaságnak, amely magas színvonalat ért el – ezzel együtt az élelmiszeripar néhány ágazata is –, és világviszonylatban kiemelkedő pozíciókat szerzett az ipar több ágazatban. Mindez *igazolja a gazdaságpolitika helyességét, és azt követeli tőlünk, hogy ugyanezen az úton járjunk tovább – csak következetesebben, gyorsabban.* Hogy folytassuk a nyitást a világpiac irányába; követelményeit,

feltételeit érvényesítsük gazdaságunkkal szemben, sőt, ehhez igazítsuk közös fogyasztásunkat is.

Ez persze nem jelentheti azt, hogy a szociálpolitikában vissza akarunk lépni – mi nem megyünk olyan messzire, mint az Egyesült Államok kormánya, nemcsak azért, mert nálunk ennek erősebb az ellenzéke, mint Önöknél, az Egyesült Államokban. De abban igenis előre kell lépnünk, hogy *racionálisabb, takarékosabb gazdálkodás legyen e szférában.*

Nem vitás, a magyar–amerikai kapcsolatokban nagyon sok minden történt, különösen az utolsó 10 évben. Olyan kérdéseket is rendeztünk most, amelyek még az első világháborúból maradtak fenn, tehát minden lehetőségünk megvan arra, hogy a gazdasági kapcsolatokat *gyorsabban* fejlesszük. De hogy félreértés ne essék: nemcsak a gazdasági kapcsolatokra gondolok, jóllehet Önöket elsősorban ez érdekli. Mi azért vagyunk érdekeltek ebben, mert a gazdasági kapcsolatok ilyen módon való diverzifikálása számunkra előnyös, s ezért külgazdasági kapcsolatainkat három-négyszeresen gyorsabban kell fejlesztenünk. És mi nemcsak exportálni akarunk – bár elsősorban azt –, hanem importálni is. Erre mutat, hogy a korlátozás éveiben is növekedett a magyar–amerikai kereskedelem, természetesen sajátos körülmények között.

Úgy látjuk, hogy a magyar–amerikai kapcsolatokban a kétoldalú szférában nincs olyan tényező, ami zavarná a gyorsabb növekedést. A nemzetközi légkör romlása persze erre is kihat, reméljük azonban, hogy ez csak korlátozottan érvényesül, mondjuk, évente nem 200 százalékkal nő majd a külkereskedelmünk, hanem valamivel – néhány tíz százalékkal – kisebb mértékben...

Philip Caldwell: Kollégái ma délelőtt jellemeztek nekünk egy sor olyan tényezőt, amelyek a magyar kormányt fokozatosan a piaci gazdálkodás irányába vitték. Előretekintve, lát-e olyan lehetőséget, hogy a külföldi magántőke beruházzon Magyarországon?

Marjai József: Gondolom, hogy ezt megválaszolták már a kollégáim. Én nemcsak *lehetőséget* látok a kormány oldaláról – ezt *kívánatosnak is tartom.* Hogy megvannak-e ennek a jogi lehetőségei? Természetesen, de vannak bizonyos feltételek és szabályok nálunk is, miként

a világon mindenütt. Azt nem tudnám megítélni, hogy az Egyesült Államokhoz viszonyítva mennyiben vagyunk liberálisabbak, valószínűleg kevesebb adót kell fizetni, mint Önöknél. Ezzel a magyar vállalatok egyébként nem értenek egyet – ők sokallják az adót. De hát valamiből fenn kell tartani az egészségügyi szolgáltatásokat és sok egyebet. És minden drágább ebben a mai világban, az egészségügyre például 40 százalékkal többet kell költeni, ha jól emlékszem, mint amennyit az előző 5 évben.

Paul C. Sheeline: Szabad biztosra venni azt, hogy pontosan értjük egymást? Csak azért, hogy tisztázzuk: a magántőke-befektetésen én azt értem, hogy a beruházó tulajdonában lehet a beruházás, ott – noha alkalmazkodva az ország elképzeléseihez, terveihez – a saját elképzelései szerinti árukat termelve, továbbá azzal a joggal felruházva, hogy a megtermelt árut más személyeknek vagy vállalatoknak eladja, majd természetesen adót fizetve, de a nyereségből külföldön...

Marjai József: ...a profitot repatriálhassa. Igen, hogy elvihesse a nyereséget.

Paul C. Sheeline: A korábban feltett kérdéshez kapcsolódva hadd kérdezzem meg: Önök ösztönzik a kis- és középvállalkozásokat, s ez azt jelenti-e, hogy a kapitalizmushoz való visszatérést szorgalmazzák? Hogyan egyeztethető ez össze a kommunista ideológiával?

Marjai József: Ha ez a kapitalizmushoz való visszatérés, akkor nem egyeztethető össze. Talán nem haragszanak meg, de nem mondom el mindazt, hogy mi tartozik a kommunista ideológiához, mert ahhoz az Önök alapképzettsége hiányos. Ennek pótlásához viszont kevés az időnk. Inkább azt szögezném le, amit teszünk, az a szocializmus keretei között van, és gazdasági törekvéseink e területeken sem gyengítik a szocializmust, hanem erősítik. Legfeljebb nincs összhangban azzal a képpel, amit Önök a szocializmusról saját maguknak alkottak. Meglehet azért, mert volt egy olyan időszak, amikor csak nagy ritkán találkoztak szocialista, meg a nem szocialista országok állampolgárai, aztán amikor elkezdődtek ezek a találkozások, akkor mindkét fél rácsodálkozott a másikra...

Tehát én azt tanácsolom, hogy ne „féltsenek" bennünket – a szocializmus Magyarországon erősödni fog, ésszerűbb, hatékonyabb, emberibb lesz; fejlesztjük is, és nem lesz olyan, hogy azzal az Egyesült Államokban ijesztgetni lehessen a kisgyerekeket.

Matina S. Horner: Pszichológus vagyok és az ohioi egyetemnek a rektora. Szeretném megkérdezni: a lengyelországi helyzet az Ön meglátása szerint milyen lehetőségeket és veszélyeket rejt magában társadalmi, gazdasági, ideológiai és egyéb területeken erre a szép országra nézve, amelyben jelenleg tartózkodunk? Hogyan befolyásolja ez kapcsolatainkat?

Marjai József: Minket félt? Most erről van szó?

Matina S. Horner: Azt szeretném tudni, hogy Önök aggódnak-e magukért?

Marjai József: Már emlékeztettem rá: nekünk most sok gondunk van. Azoknak zöme a *külvilágból* ered, onnan hat ránk. Az egyik ilyen: Lengyelország. De Lengyelországnak például kisebb a részesedése a magyar külkereskedelemben, mint a Német Szövetségi Köztársaságnak, és azt meg sem kérdezik tőlem, hogy az ottani dekonjunktúra milyen hatással van ránk! Mert abból is csak kárunk származik, és természetesen amiatt szintén, hogy Lengyelországban nincs meg a gazdaság normális működéséhez szükséges alapvető rend. De én nem hiszem, hogy ez veszélyezteti Magyarországot! Nekünk a jelenlegi *világgazdasági* helyzet okoz sok nehézséget!

Egyébként, hogy visszatérjek előző mondatomra, amelyet félbeszakítottam: gazdálkodásunk külső feltételeinek romlása, amely szakadatlanul tart, tényleg nagyon sok gondot okoz. De mi meg fogunk küzdeni ezekkel. Ebben az országban van ehhez tényleges erő. A fejlődőképesség, az alkalmazkodóképesség, a rugalmasság, a változásokra való készség, a gyors reagálóképesség – bár ez utóbbival nem vagyunk teljesen elégedettek, bár nemzetközileg nem számít rossznak. És még valamit hozzátennék a külpiaci helyzet értékeléséhez: Lengyelország nemcsak nekünk gond! A lengyel szén egész Nyugat-Európának hiányzik. Lehet, hogy ennek Önök az Egyesült Álla-

mokban örülnek, mert ez lehetőséget nyújt az erőteljesebb amerikai szénexportra, de ez azért ott a gazdaságnak csak egy szűk sávjában jelent előnyt. Hisszük, nemcsak a mi érdekünk, hanem *Nyugat-Európáé is,* meg a világgazdaságé is, hogy *a lengyel gazdaság rendbe jöjjön* – ez nem elhanyagolható tényező gazdaságilag sem!

Amikor kiéleződnek a nemzetközi politikai viták, meg az ellentétek, akkor egy ilyen helyzet, amilyen Lengyelországban kialakult, nagyobb veszélyt és kockázatot jelent mindnyájunk számára. Ezt ne vegyék válasznak, mindössze hangos gondolkodásnak, mert mi nem tudjuk megoldani a lengyelek helyett a lengyel kérdést, pedig minket szeretnek is a lengyelek, tradicionális, jó kapcsolataink vannak velük, ez a tömegekben is érvényesül. Még tanácsokat is tudunk adni nekik, de ennél többet nem nagyon!

Robert H. Malott: Szeretném megkérni a miniszterelnök-helyettes urat, vázolja elképzelését arra vonatkozóan, hogyan lehetne a közel-keleti kérdést megoldani, amelyet én túlságosan nagy leegyszerűsítéssel Izrael és az arab világ viszonyaként jellemzek. Milyen kapcsolataik voltak Egyiptommal és Szadattal? Milyenek Líbiával és Kadhafival?

Marjai József: Bonyolult kérdés, nem lehet két mondatban elintézni. Ennek kulcspontja az arab–izraeli viszony. Egy dolgot semmiképpen nem lehet megkerülni, akármennyire is kísérleteznek és próbálkoznak ezzel sok helyütt – ez az arab nép jogainak – nem elismerése, hanem – *érvényesítése,* a *gyakorlati érvényesítése.* És ezzel együtt mindazokat a biztosítékokat és garanciákat be lehet építeni ebbe a térségben, amelyek Izrael számára is létfontosságúak. Mert ez a kettő szorosan összefügg.

Ami az arab országok egymás közötti viszonyát illeti, azt nagyon nehéz kívülről követni és értékelni. De hát azok is erősen leegyszerűsödnek, ha ez az alapkérdés megoldódik. És akkor a harmadik kérdéskör az, hogy az arab világon *kívüli* világnak nagyon nagy érdekei fűződnek a Közel-Kelethez. Én azt hiszem, hogy ezek az érdekek is akkor érvényesülhetnek *konfliktusok nélkül,* ha az alapkérdés megoldódik.

Ami Líbiát és Kadhafi ezredest illeti – véleményünk elvi alapokon nyugszik. Mi e szerény országban nem szoktuk senkinek sem előírni,

hogy *milyen legyen annak az országnak a politikai stílusa és hangneme, amelyben él, vagy amelynek vezetője* – mindaddig nem bíráljuk, amíg súlyos veszélyt nem jelentenek ránk vagy a nemzetközi helyzetre nézve. Önök túl kevés időt töltenek itt, hogy érzékeljék: nekünk is van saját stílusunk, nemcsak a saját politikánk, és *senkitől sem hagyjuk előírattatni magunknak azt, hogy stílusunkat és politikánkat miként formáljuk.* De kormányunk mások számlájára vagy címére sem csinálja ugyanezt. Úgyhogy én csak ezt tudom mondani: nekünk jó kapcsolataink vannak Líbiával és Kadhafi ezredessel.

Tehát abban az arab világban nem ugyanúgy szoktak beszélni – nemcsak Líbiában, hanem más országokban sem –, mint ahogy az Egyesült Államokban szokás, és az Egyesült Államokban is más a hangnem, mint Magyarországon. Gondolom, ez minket nem kell, hogy zavarjon különösebben. Mi nem szoktunk úgy beszélni, mint Kadhafi ezredes, a mi stílusunk a szomszédainktól is eltér, pedig azok közel vannak hozzánk. És ezen nem lenne érdemes összeveszni...

Frank Pace: Kollégáim megkértek arra, hogy szívből megköszönjem Önnek azt a nagyon udvarias és tartalmas beszélgetést és összejövetelt, amelyben részesítettek bennünket. Mindenekelőtt hadd köszönjem meg Önnek a humorérzékét, mert a mi meggyőződésünk az, hogy ahol megvan a humorérzék, ott megvan az érzék a problémák megoldására is.

Tudatában vagyunk annak, hogy Ön és kollégái egy vasárnapot, a hétvégét áldoztak fel azért, hogy velünk lehessenek, s ezért külön hálásak vagyunk. Engedje meg, hogy biztosítsam arról: itt- tartózkodásunk, látogatásunk rövidsége semmiféle módon nem kifejezése azoknak a pozitív érzelmeknek, amelyeket táplálunk az Önök országa iránt, és a tiszteletnek, amelyet vezetőik iránt táplálunk. Sajnos az időzítésnek sajátos problémái vannak.

Ugyancsak szeretném kifejezni köszönetemet a Magyar Kereskedelmi Kamarának, amely olyan nagy körültekintéssel és gonddal készítette elő programunkat. És ne féljen attól miniszterelnök-helyettes úr, hogy nem fogjuk szaván a meghívással kapcsolatban, hogy ismét idelátogassunk. Nagyon is rövid ideig élveztük csak e város kedvességét, zenéjét és ételeit, s amikor visszajövünk, barátokként tesszük majd ezt.

Marjai József: Nagyon kedves. Engedje meg, hogy erre ne reagáljak. Megköszönöm, amit mondott. Mert vitatkozni tudnék azon, amit mondott, de maradjunk abban, tényleg szívből köszönöm Önnek a kedves szavait. De azért ezt ne tekintsük a beszélgetés lezárásának, úgy hogy én még rendelkezésükre állok addig, amíg Önök nem mondják azt, hogy most már elég. Ez a vendégek joga. Régi magyar szokás: az Önök kezében vagyunk mi mint házigazdák.

Albert V. Casey: Nagy érdeklődéssel hallgattam a miniszterelnök-helyettes úr által elmondottakat, és megkérdezem, hogy hajlandó volna-e általában kommentálni a magyar–amerikai kapcsolatokat, és kérem, mondjon néhány szót arról, mikor érezték jobban magukat: a múlt vagy a jelen amerikai adminisztráció időszakában?

Marjai József: Elnézést kérek: de – hát a választási kampány még nem kezdődött meg! Ezt két év múlva vessék fel nekem! Most van egy adminisztráció, és az volt a kérdés, hogy jobb-e, mint az előző? Ez majd a választási kampányban lesz központi kérdés.

Albert V. Casey: Mindkettőre ugyanaz a nagykövetünk van!

Marjai József: De ez az Önök belügye! Egyébként nekem a mostani is tetszik. Ezt mondtam akkor is, amikor még más adta neki a fizetést!

A KÉPESSÉGEK ÉS KÉSZSÉGEK MOZGÓSÍTÁSÁVAL*

Tisztelt Országgyűlés!

Mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy egyetértek a költségvetés tervezetével és a pénzügyminiszter elvtárs által elmondottakkal. Ezekhez kívánok kapcsolódni.

A magyar nép pártunk politikáját támogatva, és azzal egyezően meggyőződéssel vallja, hogy a szocializmus előnyei, értékei teljes kibontakozásának nélkülözhetetlen feltétele az enyhülés, a feszültség csökkentése. Népünk nagyra értékeli és megbecsüli azt a történelmi jelentőségű változást, ami felszabadulásunk óta a szocializmus építésének évtizedeiben következett be. Történelmünkben több évszázadra visszatekintve először mondhatjuk, hogy nemzeti létünket, békénket és biztonságunkat olyan szövetségi rendszer garantálja, amelynek egyenrangú és megbecsült tagjai vagyunk, és ami békénket és létünket fenyegeti, az nem a magyarság ellen, az egész emberiség ellen irányul.

Így a legszorosabban fonódik össze a világbéke megőrzésében és biztosításában a magyar nemzeti érdek és az egész emberiség érdeke. Ez nemcsak kedvezőbb helyzetet teremt a korábbiaknál, hanem nagyobb felelősséget is a világ dolgaiért, sokkal szélesebb kitekintést és részvételt igényel a nemzetközi kérdésekben.

Gazdasági fejlettségünk jelenlegi szintjén és természeti adottságaink miatt előrehaladásunknak a korábbinál is fontosabb feltételévé vált a széles körű, növekvő és minőségileg is fejlődő bekapcsolódásunk a nemzetközi munkamegosztásba a lehető legszélesebb gazdasági kapcsolatok kiépítése a kölcsönösség alapján együttműködésre kész országokkal.

* Felszólalás az országgyűlés költségvetési vitájában 1981. december 17-én.

Természetes közegünk és minden ilyen jellegű tevékenységünk alapja a szocialista integráció és ezen belül mindenekelőtt a Szovjetunió, amely meghatározó tényező a ma és a jövő szempontjából is. A világ minden más részével gazdasági kapcsolataink, gazdasági együttműködésünk fejlesztését, kiterjesztését erre az alapra támaszkodva folytatjuk. A bennünket körülvevő világ helyzete és annak változásai olyan adottságoknak tekinthetők, amelyekben a számunkra kedvezőtlen elemek ellensúlyozása és a lehetőségek maximális kihasználása folyamatos feladatunk.

Közös munkánk eredményeként lényegesen nőtt szerepünk és nőttek lehetőségeink mind a nemzetközi politika, mind a nemzetközi gazdaság viszonyaira való ráhatásunk és az abból eredő lehetőségek kihasználása tekintetében is. Nagyobb mértékben, mint amennyire az ország nagyságrendjéből, az általános fejlettségéből, termelőerejének fejlettségi szintjéből következne. Az ország politikai és gazdasági stabilitása, teljesítőképessége, népünk jó közérzete annak a politikának köszönhető, amelyet már több mint negyedszázada követ a Magyar Szocialista Munkáspárt, és amely nemcsak idehaza, de határainkon kívül is tiszteletet és elismerést vált ki.

Nagy nemzeti politikai és gazdasági érték, hogy történelmünkben soha ilyen jó hírünk, tekintélyünk és megbecsülésünk nem volt, mint most. Különösen nagy érték, jó biztatás számunkra mindenekelőtt szocialista barátaink, testvéreink megbecsülése és a velünk szemben táplált bizalom. Ezért szívesen emlékeztetem saját magunkat Brezsnyev elvtárs megállapítására a Szovjetunió Kommunista Pártjának XXVI. kongresszusán, Tyihonov elvtársnak, a Szovjetunió miniszterelnökének magyarországi látogatása során megfogalmazott értékelésére rólunk, munkánkról, helytállásunkról a szocialista közösségben és a világban.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának lapja a „Pravda" 1981. december 7-i számában többek között a következőket írta: „Gyorsan alkalmazkodva a szocializmus építésének legsürgetőbb követelményeihez, rugalmasan reagálva, dinamikusan megoldva a felmerülő nehézségeket, folyamatosan keresve a jövedelmezőség növelésének lehetőségeit, a hatékonyság emelésének mozgatórugóit, felkarolva az alkotó gondolkodást és támaszkodva az emberi tényezőre, a személyes felelősségre, így dolgoznak a magyar kommu-

nisták a legnehezebb fronton, a gazdaság frontján. A szocialista tervgazdaság összeegyeztetését, az áru–pénz viszonyok aktív szerepével, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a kormány állandó ellenőrzésével valósítják meg. A párt és a kormány rendszeresen hajtja végre a szükséges korrekciókat. A párt nyíltan megosztja a néppel gondjait, problémáit."

Sok tény bizonyítja, hogy az utolsó 25 év a magyar nemzeti történelem legkiemelkedőbb, igazán maradandó teljesítményeket teremtő korszaka. Tekintélyünket a világban ez alapozta meg. Biztató, hogy kedvező megítélésünk az utolsó években nem gyengült, hanem erősödött. Az egész 25 év gazdag nagy megpróbáltatásokban és újszerű, az egész országot átalakító óriási erőfeszítéseket igénylő és sikeresen megoldott feladatokban. Eredményeinket és értékeinket, mindazokat a pozitívumokat, amelyeket a hazában és a hazán kívül ma megbecsülnek és számon tartanak, az utolsó évek igen nehéz viszonyai és feltételei között nemcsak megőriztük és megvédtük, hanem tovább erősítettük is.

Joggal állapíthatjuk meg, hogy olyan nagy erőfeszítések, mint amilyeneket 1978 óta ez az ország, ez a gazdaság kifejtett, a korábban megszokott kedvezőbb körülmények között rendkívül látványosak lettek volna. Nem rajtunk múlik, és nem rajtunk múlott, hogy ezek most nem kétjegyű számokban jelentkeznek.

Nem kívánok a cserearány-romlásról szólni, hiszen ezt a kérdést már sok vonatkozásban agyonbeszéltük. Az az első nagy megrázkódtatás és átrendeződés, amit világgazdasági korszakváltásnak nevezünk, már majdnem tíz éve mögöttünk van. A párt XII. kongresszusa, s az ezt követő kormányprogram elfogadása óta azonban olyan súlyos csapások értek bennünket, amelyek közül egy is elég lett volna arra, hogy hasonló adottságokkal rendelkező és fejlettségi szinten álló ország stabilitását megrendítse, mint amilyenek mi vagyunk.

Az utolsó időszakban jelentős mértékben romlott a nemzetközi helyzet, időnként drámai módon kiéleződtek a nemzetközi politikai viszonyok, ennek minden közvetlen gazdasági és anyagi hatásával és terheivel együtt. 1979-től következett be a második árrobbanás, amely méreteiben és hatásában az elsőnél nem volt kevésbé terhes a számunkra, és ugyanebben az időszakban mélypontjához került, és közel került hozzá a tőkés világgazdaság válsága, magával rántva

a legfejlettebb országokat is, köztük legfontosabb kereskedelmi partnereinket.

Olyan tőkés országokban, amelyek gazdasági teljesítményeik alapján igazán nagy tekintélyt élveznek a világban, az utolsó évek megpróbáltatásai nemcsak súlyos munkanélküliséget, igen terhes inflációt, óriási deficitet eredményeztek a külkereskedelemben, a fizetési mérlegben, a költségvetésben, de a munkásosztály és a forradalmi haladó erők által kivívott szociális vívmányok jelentős megnyirbálását és visszaszorítását is magukkal hozták.

Politikánk és politikai gyakorlatunk helyességét – beleértve gazdaságpolitikánknak a Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusán megerősített irányvonalát –, az ország stabilitását, szocialista társadalmunk és gazdaságunk teljesítőképességét igazolták; a tények és a nagy megpróbáltatások mércéjével felértékelték az elmúlt évek. Most nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy a szocialista Magyarország minden összehasonlításban – nemcsak az őt körülvevő világhoz mérve – erősítette helyzetét, pozícióit, megbecsülését és hitelét, az iránta érzett, tanúsított bizalmat: saját magához képest is fejlődött, előrelépett. Mindezt olyan időszakban, amikor a külső feltételek halmozottan romlottak, és az igénybe vehető források jelentősen mérséklődtek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa meghatározta az alapvető gazdaságpolitikai prioritásokat, népgazdaságunk külső egyensúlya javításának és az elért életszínvonal megvédésének feladatait. E célok elérésének nélkülözhetetlen feltétele és eszköze is, hogy folytatódjék egész gazdálkodásunk minőségi átalakításának, az intenzív gazdasági fejlődés szakaszára való áttérés meggyorsítása, a gazdaság teljesítőképességének, fejlődőképességének, nemzetközi versenyképességének érdemi és erőteljes javítása, rugalmasságának és alkalmazkodóképességének fokozása.

Eddig nemzetközi méretekben is elismert módon teljesítettük a két fő gazdaságpolitikai célkitűzésünket. Az ország külgazdasági egyensúlya javult, külkereskedelmi mérlegünk gyakorlatilag egyensúlyba került, és megteremtettük a feltételeit annak, hogy a következő években fokozatosan többletet biztosítsunk. Lényegesen javult nemzetközi fizetési mérlegünk, hitelképességünk erősödött. A forintnak nemzetközi megbecsülése van. Ezek olyan tények, amelyek a gazdaságpolitika

helyességét igazolják. Igazolják ugyanakkor, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt megőrizte és erősítette azt a forradalmi erényét, hogy az alapkérdések, az alapcélkitűzések stabilitásának és változatlanságának megőrzése mellett a gyakorlatban rugalmasan alkalmazkodik a változó feltételekhez, képes a megújulásra.

Az 1978. decemberi központi bizottsági határozat ezt a megújulási képességet újra bizonyította, és az azóta eltelt idő ezt tényekkel igazolta. Gazdaságpolitikai irányvonalunk és gyakorlatunk következetes érvényesítése, annak aktív támogatása egyidejűleg a bevált politika védelmét, erősítését is jelenti.

Tisztelt Országgyűlés!

A felszabadulásunkat követő évek, a mögöttünk levő 25 év, de az utolsó évek is azt bizonyítják, hogy ez a szocialista nemzet egészséges, életképes és mindennel rendelkezik ahhoz, hogy a legnagyobb megpróbáltatásokkal szemben is nemcsak megőrizze, hanem javítsa és erősítse létének és fejlődésének feltételeit.

A költségvetés, ami most itt van a tisztelt országgyűlés előtt, és ezzel összefüggésben az 1982. évi tervünk, ezt a gazdaságpolitikát, ezt a gyakorlatot folytatja és fejleszti tovább. Ehhez a szilárd alapokat, a szükséges önbizalmat a kongresszusi határozat végrehajtásának eredményei adják. Erősödik azóta az a szemlélet, az a felismerés, hogy azzal a kemény válsággal szemben, ami bennünket körülvesz, siránkozással, szidalmazással és mentségek keresésével nem lehet védekezni. Hanem úgy kell reagálnunk, mint minden egészséges, élő szervezetnek – és ez egészséges, élő szervezet, amiben élünk –, a tartalékok, az erőforrások, a képességek és készségek mozgósításával és érvényesítésével.

A terv és a költségvetés azt a szilárd elhatározást fejezi ki, hogy folytatjuk eddigi gazdaságpolitikánkat, folytatjuk a reformot. Folytatjuk az egész társadalom, és ezen belül mindenekelőtt a gazdaság ösztönzését és kényszerítését nagyobb teljesítmények elérésére. Folytatjuk az alkotó erők lehetőségeinek szélesítését, ennek érdekében minden gát és korlát folyamatos és fokozatos feloldását. Folytatjuk társadalmunk és gazdaságunk szocialista jellegének erősítését, a szocialista termelési viszonyokból adódó előnyök gyakorlatias, jobb kihasználását.

Tisztelt Országgyűlés!

Nem azt állítjuk, hogy tervünk és költségvetésünk tökéletes, azt sem, hogy befejezett. A mai világ túlságosan gyorsan, ellentmondásosan, és sok vonatkozásban kiszámíthatatlanul változik, és nekünk a rugalmasabb, a gyors reagálási készséget nemcsak meg kell tartanunk, hanem erősítenünk kell. Ezért a terv és a költségvetés kiindulási alap a jövő évi gazdálkodásra, és abból azt kell megvalósítanunk, amely gazdaságpolitikánk fő célja, a fő célok érvényesítését biztosítja.

Gyorsan változó világunkban, olyan körülmények között, amikor gyorsan kell magunkat is megváltoztatni és átalakítani, amikor folyamatosan új, eddig nem ismert, és máshol ki nem próbált megoldásokat kell alkalmaznunk, természetes a széles körű, időnként élessé váló vita és a sokoldalú mérlegelés. Ezek alapelveinket nem érintik. Egyértelműen le kell és le lehet szögezni, hogy a mi politikánk, a Magyar Népköztársaság politikája, kül- és belpolitikánk tiszta, világos, egyenes, becsületes és kiszámítható. A világon mindenki tudja, hogy kik vagyunk, és tudja, hogy mi ezek is maradunk. Szocialista ország, a Varsói Szerződés, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának tagja, megbízható, szilárd szövetségese barátainknak, korrekt partnere mindenkinek a világon, aki velünk kapcsolatban áll, és együttműködni kész. Ez mind a szocialista fejlődés kérdéseiben, mind a nemzetközi viszonyokban a helyünket és magatartásunkat meghatározó, megváltoztathatatlan elkötelezettség.

Visszatérő vitakérdés, és különböző módon itt is érintették a növekedés kérdését. A politika és a gazdaságpolitika számára természetesen az lenne a kedvező állapot, ha abszolút számokban is kifejezve olyan gyors növekedést tudnánk biztosítani, amely teljes mértékben összhangban van a minőségi átalakulás és a fejlődés követelményeivel is. Ez azonban a jelenlegi körülmények között és a mai adottságaink mellett, a külső feltételek és lehetőségek oldaláról irreális igény ma és a közeljövőben is.

A növekedés a magyar gazdaságban csak olyan mértékben engedhető meg, amilyen mértékben ez minőségi előrelépést és fejlődést jelent. A növekedést jelző abszolút mutatóknak még a stagnálása is előrelépést takarhat, ha azok mögött érdemi, minőségi átalakulás van. A régi módon értelmezett, leegyszerűsített növekedés erőltetése értelmetlen, óriási társadalmi méretű veszteségeket okozna. A növekedés-

nek viszont nincs korlátja, ha az megfelel a ma és a holnap szigorú nemzetközi mércéinek, ha amögött ténylegesen értékesíthető, jövedelmezően eladható termelés van. Tervezésünk, szabályozásunk, a folyamatos gazdaságirányítás és gazdaságtervezés erőfeszítései éppen ebben az irányban koncentrálnak, hogy csak ilyen növekedés lehetőségét biztosítják.

Tisztelt Országgyűlés!

Az utolsó években sokat tettünk ennek érdekében, de erre sem mondhatjuk, hogy amit létrehoztunk, az befejezett és tökéletes. Így 1982-ben is folytatjuk, folytatnunk kell a reformot. A reform folytatása azonban csak a megfogalmazott követelményrendszernek a nagyon gyakorlatias érvényesítésével történhet, előrelépéseinknek gazdaságpolitikai céljainkat közvetlenül kell szolgálniuk, a realitásokhoz ragaszkodnunk kell. Nem térhetünk vissza semmiféle direkt irányítási elemhez, de nem mehetünk valamilyen elvont, ideális, nem létező, csak elképzelt feltételek között működtethető megoldás irányában sem. Továbbra is menteseknek kell maradnunk mindenfajta gazdaságpolitikai dogmától és divattól. Ami ilyen megközelítésben viszont megérett, azt késedelem nélkül meg kell lépnünk úgy, hogy az a követelményrendszerünk szerint a társadalmi teljesítmény fokozását segítse elő. A kormány erre törekszik és ezt számos rendelkezés mutatja.

De a kormány és a kormányszervek munkájának javításában még nagyon sok a teendő. Az államigazgatási munkában még mindig nagy a bürokrácia, jelentős mértékű a tehetetlenség, gyakori a döntésekkel kapcsolatos huzavona, mindennap újra és újra meg kell küzdeni régi beidegződöttségek és régi rossz szokások újratermelődésével. Minden kormányzati szervnél a munka tartalmában, a szemléletben, a magatartásban, a döntési és cselekvési rendszerben ugyanazokat a követelményeket kell érvényesítenünk, amiket a gazdaságtól igénylünk.

Tovább kell javítanunk a tervezés, a szabályozás rendszerét. Sok tennivalónk van még az árrendszerünk tökéletesítésében, a bér- és a jövedelemszabályozásban, megoldatlan a társadalmi tőkemozgásnak mai körülmények között nélkülözhetetlen módja és formája. Nagyon keveset léptünk előre a gazdaságtalan termelés visszaszorítá-

sának és megszüntetésének kikényszerítésében, ugyanakkor a fejlődőképes, teljesítőképes, versenyképes tevékenységek, vállalatok, ágazatok számára szabadabb, nagyobb lehetőségek biztosításában. Ez a munka az érdekeltekkel együtt tovább folyik, s az év folyamán is, minden megérett korrekciót és előrelépést időben meg kell tennünk.

Erősítjük azt az irányvonalunkat, hogy a vállalatok, a termelőegységek önállósága növekedjék, és bővüljenek, gazdagodjanak a tényleges lehetőségeik is arra, hogy az önállósággal éljenek. Az irányítás, a tervezés, a szabályozás és a gazdaság szervezésének együttes feladata, hogy a vállalati vállalkozás lehetőségeit olyan irányban bővítse, amilyen irányban ezt a gazdaságpolitikai követelmények, az ország érdeke igényli és állítson hatékony korlátokat minden olyan vállalati tevékenység elé, amely ezzel ellentétes.

Tisztelt Országgyűlés!

A megtett jelentős és minőségi előrelépés ellenére sajnos nincs és valószínűleg ebben a mai világban és abban az időszakban, amely számunkra belátható, nem is áll majd rendelkezésünkre tökéletes szabályozási rendszer. A gazdaságirányításnak a tervezés és a szabályozás által kialakított feltételrendszerét ezért folyamatosan karban kell tartanunk, a gazdaságtól megkövetelt azonos szemlélettel és magatartásformával, tehát vállalkozási szellemmel is. A folyamatos gazdaságirányításnak, -szervezésnek mindenekelőtt arra kell összpontosítania, hogy a tervezés és a szabályozás rendszerében meglévő átmeneti ellentmondásokat megoldja, az újonnan keletkezőket ugyancsak feloldja, a hiányzó, nem kellően hatékony elemeket felerősítse, a kitöltetlen tereket betöltse és mindenekelőtt rásegítse a gazdaságot, a vállalatokat arra az útra, amelyet a közgazdasági eszközökkel kialakítani kívánunk.

A kormánynak, a kormányszerveknek ugyanakkor a tulajdonos elemi jogait – azt a követelményt – megfelelő irányítási eszközökkel érvényesíteniük kell, hogy a vállalatok a rendelkezésükre álló értékes emberi erőt, a nagy anyagi értékeket, fejlesztési eszközeiket maximálisan, minden lehetőség kihasználásával, a legjobb jövedelmezőséggel hasznosítsák.

Tisztelt Országgyűlés!

Mezőgazdaságunk és élelmiszertermelésünk elért színvonala joggal sorolható nagy nemzeti teljesítményeink közé. Jól bizonyította ezt a tavalyi és az idei év is, amikor a klimatikus viszonyok igazán nem voltak kedvezőek. A mezőgazdaságtól 1982-ben újabb nagy teljesítményt várunk. Nemcsak növelnie kell a termelést – így például a gabonatermelésben új magyar rekordot kell elérnie, ami tovább javítja helyezésünket a világ első néhány országa között –, de egyidejűleg előbbre kell lépni a gazdaságosságban, a fajlagos ráfordítások csökkentésében, az energiatakarékosságban, és meg kell őriznie azt a lendületet, amely világviszonylatban is elismert eredményeihez vezetett. Ehhez elengedhetetlen jól bevált agrárpolitikánk folytatása, egységes értelmezése és alkalmazása.

Nem kisebb feladatok várnak az iparra. Keveset beszéltünk és kevésbé értékeltük az ipar eddigi teljesítményét, pedig az ipar sok vonatkozásban nem kisebb teljesítményt nyújtott, mint más ágazatok. Nem értékeljük eléggé bányászaink áldozatos és eredményes erőfeszítéseit. Ha a mezőgazdaság nagy eredményeiről beszélünk, akkor azt is meg kell fogalmaznunk, hogy ezekben a nagy eredményekben az ipar teljesítménye is benne van, mint ahogy a társadalom gyakorlatilag minden rétege részt vesz a mezőgazdasági és élelmiszer-termelésben.

Az ipartól, mindenekelőtt a gépipartól, gyorsabb minőségi előrelépést várunk, azoknak a nagy központi fejlesztési programoknak a mai követelményeknek megfelelő végrehajtását, amelyek fontos szerepet töltenek be a gazdaságos termékstruktúra kialakításában. Kiemelkedő jelentőségűek azok a programok, amelyek az utóbbi év termékei, mint az energiagazdálkodási program, az annak meggyorsítására vonatkozó határozatok, a fatakarékosság, a másodlagos nyersanyagok hasznosításának programja.

Beindult a gyógyszeripari központi fejlesztési program is. 1982. január elsején kezdjük meg az elektronikai program végrehajtását. 1982-ben el kell készülnie a kormány átfogó anyaggazdálkodási programjának is. Ezek a programok óriási szervező erőt jelentenek nemcsak az ipar, az egész népgazdaság számára és nagy szerkezetkorszerűsítő szerepük van. Érdemi és már eredményeket hozó tevékenység indult meg az ország energiafelhasználásának az ésszerűsítésében, a fajlagos felhasználás csökkentésében, ezen belül a struktúra

javításában; az olajtól, mint elsődleges energiaforrástól való fokozatos elszakadásban. Az utolsó két évben az energiafelhasználásban gyakorlatilag az 1978-as szinten vagyunk, és 1981-ben először csökken abszolút mértékben az ország teljes energiafogyasztása. Ez jelentős és önmagában is az egész népgazdaságra kiható minőségi struktúraváltást jelent.

Az építőiparban és a szállításban sem kisebbek a feladatok. Ezért az igény velük szemben az, hogy lépést tartsanak a többi ágazatok erőfeszítéseivel, az új követelményekhez való alkalmazkodásban.

Tisztelt Országgyűlés!

Minden ágazatban, és elsősorban az iparban különleges jelentősége van annak, hogy a mai követelményeknek megfelelő káderek kerüljenek a termelőegységeket vezető pozíciókba. Példaképért nem kell a szomszédba menni. Minden követelménynek megfelelő kiváló vállalati vezetőink vannak, sok vállalatunknak nagyon színvonalas vezetőgárdája van. Csak sokkal-sokkal több kellene belőlük. Ők minden tiszteletet és megbecsülést megérdemelnek.

Azért, hogy a káderhelyzetet és az ebben rejlő óriási emelőt hasznosítsuk, javítsuk, erőteljesebben kell támaszkodnunk a fiatal és a közép korosztályhoz tartozó műszaki, közgazdasági értelmiségre. Az ipar gyorsabb előrelépése a mai lehetőségeink között – és szűkre szabható beruházási eszközeink miatt is – elsősorban káderkérdés. A tapasztalatok azt mutatják, hogy önmagában a vállalatokon belüli irányítás és vezetés javítása, a technológiai fegyelem megszilárdítása, a munkafegyelem erősítése, a belső vállalati szervezet korszerűsítése, a vállalaton belüli megfelelő érdekeltségi rendszer kialakítása, az alkotókészség és -képesség felszínre juttatása, megfelelő erkölcsi, politikai és anyagi elismerési rendszer érvényesítése minden beruházás nélkül 20–30 százalékkal növelheti az egyes gazdálkodó egységek teljesítményét.

Például piaci pozícióink javításának egyik fontos gátja termékeink minősége. A gyártmányról ugyanakkor csak akkor mondhatjuk, hogy megfelel a minőségi követelményeknek, ha az versenyképes áron értékesíthető. A vizsgálatok azt mutatják, hogy a minőségi hibák mintegy háromnegyed részben vezetési és irányítási gyengeségek következményei és a vállalatoknál nem általában a munkamorál az, ami a minő-

ségi követelmények érvényesítését akadályozza, hanem a vezetési kultúra hiánya. Vétek az országgal és a néppel szemben, ha ennek a tartaléknak a gyors mozgósításával nem élünk.

Igaz, hogy az állami szervektől az állami irányítástól a minőségi fejlődés biztosítása jelentős további erőfeszítéseket, nagy körültekintést és rugalmasságot követel és nem utolsósorban gyorsaságot. De alapvetően azt kell megértenünk, hogy a feladatok megoldása a vállalatoktól, a szövetkezetektől, azok vezetésétől és tagságától függ. Műszaki-technikai fejlődést, struktúraváltást, a költségek csökkentését, a piacok biztosítását, az eladási képességek javítását helyettük senki sem végezheti el. Segíteni kell őket az államnak, a tudománynak, a politikai és társadalmi környezetnek. Megfelelő feltételeket kell biztosítani ahhoz, hogy élni tudjanak a lehetőségekkel, teljesíteni tudják a feladatokat, de elvégezni a feladatokat csak a gazdálkodó szervek képesek.

Rendkívül nagyok a tartalékaink a vállalatközi kapcsolatok javításában és erősítésében. A szerződéses fegyelem megsértése és azoknak továbbgyűrűző hatása mérhetetlen károkat okoz nemcsak az egyes vállalatoknak, kollektíváknak és egyéneknek, hanem az egész népgazdaságnak. Arra kell törekednünk, és erre megoldást kell találnunk, hogy a gazdasági szervek egymás közötti viszonyában minél gyorsabban a külföldi partnerek által támasztott követelményrendszer érvényesüljön. Ebben a kormánynak, az irányításnak, a szabályozásnak nagy feladatai vannak, de sokat várunk ebben a vonatkozásban a Kereskedelmi Kamarától is.

Tisztelt Országgyűlés!

Sok szó esik mostanában azokról a rendelkezésekről, amelyek kiterjesztik és gazdagítják a vállalkozási formákat. Szerintem mindenekelőtt azt kell nagyon világosan látnunk, hogy itt nincs másról szó, mint olyan alkotó erők érvényesítéséről, felszínre hozásáról, olyan többletteljesítmények lehetővé tételéről, amelyekre eddig nem fordítottunk kellő gondot. A szocialista termelési viszonyokban érvényesíthető formákat a szocialista építés kezdeti szakaszában indokolatlanul szegényítettük. Több év óta elkezdtük és folytatjuk ennek korrigálását. Most tovább kell gazdagítanunk mindazokat a formákat,

amelyek alapvető társadalmi céljainkat szolgálják, amelyek a társadalom teljesítményét növelik.

Itt persze, mint minden ilyen esetben, a korábbi lépéseknél is vannak különböző félreértések és félelmek is. Emlékezzünk vissza, milyen minősítések és megjegyzések hangzottak el a mezőgazdaság, illetve élelmiszer-kistermelés vagy a mezőgazdasági szövetkezetek kisegítő gazdasága, szolgáltatóipari tevékenysége vonatkozásában. Ma már nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk – és engedjék meg, hogy most ne idézzek se baráti, se a másik oldalon nyomott sajtóorgánumot –, hogy ebben a vonatkozásban jól sikerült, eredeti, a magyar viszonyokat és feltételeket jól érvényesítő, igazán szocialista megoldások jöttek létre, amelyek nem egyszerűen társadalmi többletteljesítmény, többletérték-termelést biztosítanak, nemcsak jelentős elemei a lakosság életszínvonalának, hanem a nagy társadalmi célok megvalósítását is szolgálják, elősegítik a város és a falu közötti különbségek csökkentését, a két nagy szövetséges osztály összefonódását és összekapcsolását.

Helytelen lenne, ha most a vita is, meg később a kibontakozó folyamat olyan téveszméket keltene, miszerint a vállalkozói kedv, a vállalkozói szellem, a vállalkozói tevékenység és magatartás ezeknek az új formáknak a kiváltsága vagy sajátossága lenne. Mi ezeket a tulajdonságokat mindenekelőtt saját érdekünkben, az egész gazdaság és a nép érdekében a szocialista nagyüzemektől várjuk és igényeljük. Azt várjuk tőlük, hogy ilyen erényekben is érvényesítsék a meglevő és igen jelentős erőforrásaikat és előnyeiket.

Tisztelt Országgyűlés!

Engedjenek meg még néhány szót szólnom a költségvetési keretek között gazdálkodó ágazatokról is. Természetesnek tartjuk, hogy a rendelkezésre bocsátható eszközöknél a terület vezetői, dolgozói többet igényelnek. A szociális és egészségügyi kiadások, valamint a kulturális és oktatási kiadások a rendkívül nehéz és feszített gazdasági helyzetben is és ilyen körülmények között is nőttek, és 1982-ben is tovább nőnek. Ezt mutatják a számok, ezt mutatják a tények. Amíg a nemzeti jövedelemből a szociális és egészségügyi kiadásokra 1970-ben 11,1 százalékot, 1978-ban 13,7 százalékot fordítottunk, addig 1982-re a terv erre a területre a nemzeti jövedelem 18,1 százalékát irányozza elő.

A kulturális és oktatási területen ugyanez 1970-ben 4,7 százalék, 1978-ban 5,6 százalék volt, és 1982-ben 6,4 százalék lesz. Mindez olyan körülmények között, amikor minden területen nagyságrendileg csökkenteni kell és kellett a kiadásokat, a beruházásokat a termelőszférában is.

Tisztelt Elvtársnők és Elvtársak!
Még előttünk álló feladat, hogy ezeken a területeken a rendelkezésünkre álló rendkívül jelentős értékeket, anyagi eszközöket, az ott levő, nemzetközileg is nagy értékű szellemi erőt okosabban, a jó gazda módjára és az eredmények és hatások növelésével egyidejűleg hasznosítsuk, még a külgazdaságban is.

Igaza van Bognár elvtársnak, aki a költségvetés tárgyalása során a bizottsági ülésen rámutatott arra, hogy nemcsak a nyersanyagoknál és energiáknál, hanem ebben a két ágazatban is szó szerint a „költségek forradalma" következett be. Az oktatásügyben és az egészségügyben rendkívül gyorsan nőnek a költségek, a ráfordítások, éppen a tudomány, a technika fejlődése és alkalmazása következtében. Ezért amellett, hogy az eddiginél sokkal jobban meg kell követelnünk a racionális, ésszerű gazdálkodást, felül kell majd vizsgálnunk e területek egész gazdálkodási politikáját, törekvéseit, institucióit, a kiadások struktúráját annak érdekében, hogy a gazdaság teljesítőképességének növekedése arányában ne csak megőrizni lehessen mindazt, ami ezeken a területeken a lakosság, a nép és a jövő szolgálatában áll, hanem azt még emelni is tudjuk. Nincs más kiút számunkra.

Tisztelt Országgyűlés!
A nemzetközi munkamegosztásba való fokozott és számunkra nélkülözhetetlen bekapcsolódásunk folyamatát, lehetőségét és eredményességét a mi oldalunkról alapvetően a népgazdaság minőségi fejlődése határozza meg. Ebben a kormánynak is sok teendője van.

Alapkérdés számunkra a szocialista integráció erősítése, fejlesztése, a KGST-tagországokkal eddig kialakított együttműködés megszilárdítása és megőrzése. A nehezedő viszonyok közepette is elengedhetetlennek tartjuk, hogy a KGST, a szocialista integráció jobban segítse a mai gazdasági fejlődési szakasz követelményeinek érvényesítését minden tagország számára, az országok gazdaságpolitikai céljainak alátámasz-

tását, pótlólagos forrásokat teremtsen, az együttműködés útján erősítse a tagországok nemzetközi pozícióit és versenyképességét. Mi mindent elkövetünk annak érdekében, hogy a közös feladatokra a szocialista integrációban új, közös megoldásokat alakítsunk ki. Rövid távon az egymással szemben vállalt kötelezettségek maradéktalan teljesítése a követelmény, amiben egyébként a Magyar Népköztársaságnak nincs szégyenkeznivalója, mi kötelezettségeinket tisztességgel teljesítjük ma is, a jövőben is, és ennek kiemelt fontosságot tulajdonítunk.

A nem szocialista világgal gazdaságunk versenyképességének növelése alapvető feltétele a kapcsolatok fejlesztésének. A kormánynak ugyanakkor továbbra is határozottan fel kell lépnie és minden eszközt fel kell használnia érdekeink védelmében, az ellenünk irányuló intézkedések elhárításában, a diszkrimináció visszaszorításában, mint ahogyan ott kell lennünk minden olyan nemzetközi gazdasági és pénzügyi intézményben, amely a világgazdaságban vagy annak jelentős szektorában szerepet játszik, és ott mint szocialista országnak érvényesítenünk kell befolyásunkat és jogainkat.

Alapelvként – és ezt már gyakorlatunk is igazolja – alá kell húznunk azt, hogy gazdaságunk működtetésének mechanizmusa már most, továbbfejlesztése még inkább lehetővé teszi, hogy a világon minden piacon annak szabályai szerint versenyezzünk és helytálljunk, vállaljuk az ezzel járó kötelezettségeket. Ennek megfelelően meg kell követelnünk és biztosítani kell érdekeink tiszteletben tartását, jogaink maradéktalan és csorbítatlan érvényesítését.

Tisztelt Országgyűlés!

Az eddig elhangzottak és mindaz, ami ma előrelátható, világossá teszi, hogy az 1982-es év nem lesz könnyebb, mint az 1981-es volt, és 1982-re se mondhatjuk azt, hogy csak az erőgyűjtés éve lesz és majd később gyorsabban fogunk haladni előre. A külső feltételek további romlása miatt és saját magunk fejlesztésének és átalakításának követelményeiben 1982 a kiélezett és nehezedő versenyfutás éve lesz, ahol nekünk érvényesítenünk kell mindazt az erőt, értéket és képességet, amelyet eddigi munkánkkal felhalmoztunk saját magunkban, azt a verseny közepette tovább kell erősítenünk és így kell helytállnunk.

Nehezíti az 1982-es évre elképzeléseink – korábbi elképzeléseink –

végrehajtását, hogy terveinkkel ellentétben alacsonyabb kiindulási bázisról indulunk. Viszont a minőségi változások eredményeinek megítélésünk szerint már 1982-ben érvényesülniük kell, azoknak is, amelyeket a terv nem számszerűsíthetett. Bizonyosak vagyunk abban, hogy mindkét fő célunkat 1982-ben teljesíteni fogjuk, tovább fognak javulni nemzetközi külgazdasági kapcsolataink, külgazdasági egyensúlyunk, fizetőképességünk. Biztosítani fogjuk és tudjuk a lakosság életszínvonalának megőrzését, ezen belül különös súllyal az ellátás színvonalának nemcsak fenntartását, hanem mindenekelőtt minőségi javítását is és az életkörülmények javítását is.

Mindezek alapja a gazdaság minőségi átalakításának gyorsítása. Biztosítani tudjuk és fogjuk azt, hogy megfelelő alapokat és átmenetet teremtsünk az 1982. évet követő évekre is.

Tisztelt Elvtársnők és Elvtársak!

Az 1982. évi költségvetés és a terv az elosztási viszonyokban világosan megfogalmazta a korlátokat. Ezeket be kell tartanunk. A további nagy erőfeszítéseket minden vonatkozásban és mindenütt arra kell összpontosítanunk, hogy a forrásainkat bővítsük, mégpedig kizárólag olyan forrásokat, amelyek megfelelnek a legszigorúbb mértéknek, és amelyek ténylegesen eloszthatók, távlatilag is felhasználhatók. Ilyen teljesítmény nélkül egy fillért sem szabad jövedelem formában kibocsátanunk, de a tényleges teljesítménytöbbletet tisztességesen meg kell fizetnünk, és meg kell becsülnünk.

Tisztelt Országgyűlés!

Mozgalmas világban élünk, érdekes és lelkesítő munka az, amit végzünk. Tisztességre, jószándékra, képzelőerőre, vállalkozókedvre, alkotó és teremtő akaratra sokkal inkább szükség van, mint eddig, és ezeknek az igazi emberi erényeknek a kibontakoztatására több lehetőség is nyílik ma, nemcsak egyéni, hanem csoport- és tömegméretekben is. Amit emberi tényezőnek nevezünk, annak kibontakoztatása, maximális érvényesítése igazi nagy nemzeti ügy, igazi nagy népi feladat. Ez a nemzet sorskérdése és ebben mindenkire számítunk. Ehhez hazánkban erősödő egység és cselekvő egyetértés van.

Engedjék meg, hogy ezzel összefüggésben csak az utolsó hónapokból egy olyan tényezőre hivatkozzam, mint a szövetkezeti és érdek-

képviseleti szervek kongresszusai, amelyek óriási tömegeket mozgósítottak, aktivizáltak, ahol az alkotó emberek százezrei mondtak véleményt, és foglaltak állást politikánk, gazdaságpolitikánk mellett több millió magyar képviseletében.

Most a nép és a nemzet érdeke azt követeli, hogy aki velünk van, annak a magatartásában és a cselekvésében a közös nagy nemzeti célok mind tudatosabban és erőteljesebben testesüljenek meg, hogy a nemzeti egységet, az emberi alkotókészséget, a tudást és a tenni akarást, a leleményességet szervezett és fegyelmezett formában anyagi értékké változtassuk. Ez a mi dolgunk, és nem is kevés.

Köszönöm a figyelmüket.

HASZNÁLJUK KI A KGST LEHETŐSÉGEIT*

[INTERJÚ]

– A KGST-tagállamok arra törekszenek, hogy a jelenlegi évtizedet az intenzív termelési és tudományos-műszaki kooperáció időszakává tegyék. Hogyan érvényesül ez a törekvés?

– A testvéri kommunista és munkáspártok 1979–1981-ben megtartott kongresszusai ismételten kiemelték a szocialista gazdasági integráció komplex programjának, a hosszú távú együttműködési célprogramok és a kétoldalú gyártásszakosítási és kooperációs programok eredményes végrehajtásának nagy jelentőségét az egész szocialista közösség, az egyes tagállamok gazdaságai számára. A KGST keretében folyó együttműködés fejlesztése országaink népgazdasági feladatainak megoldását, a szocialista közösség gazdasági és tudományos-műszaki potenciáljának ésszerű felhasználását, a KGST-tagállamok világpozícióinak további erősítését szolgálja. Éppen ma, a nemzetközi helyzet kiéleződésének feltételei között rendkívül fontos a meghatározó jelentőségű népgazdasági feladatok közös megoldása, mindenekelőtt a fűtőanyag-energetikai és nyersanyag-ágazatokban, a gépiparban és az elektrotechnikában. A gépipar területén a KGST-tagállamok többelsődleges fontosságú együttműködési irányt határoztak meg a népgazdaság hatékonysága növelése és a tudományos-műszaki haladás meggyorsítása érdekében. Ebben meghatározó jelentőségű a korszerű, a változó igényeket kielégítő gépek és berendezések folyamatos kifejlesztése és gyártásuk megszervezése. A külszíni fejtésekhez és a gázvezetékek építéséhez szükséges gépkomplexumok, energiatakarékos berendezések, korszerű folyamatirányító eszközök kooperációs gyártásának munkaprogramját a múlt év első felében, a Végrehajtó Bizottság 99.

* Az interjút az MTI készítette.

ülésén jóváhagyták. Most további intézkedéseket hoztunk, hogy ezek gyártása már a következő ötéves tervidőszakban megkezdődjék.

A Végrehajtó Bizottság ülése intézkedéseket hagyott jóvá a termelési folyamatok automatizálásának és gépesítésének növelése, az ipari termékek minőségének és műszaki színvonalának javítása, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar komplex gépesítése érdekében.

Előirányoztuk a fémfeldolgozó szerszámgépek, öntödei berendezések, préskovácsgépek távlati konstrukcióinak közös erővel történő fejlesztését. Fontos szerepet kell kapnia az általános gépipari rendeltetésű, korszerű, komplex gépelemek (többek között hidraulikák, pneumatikák és villamos motorok) kifejlesztésének és együttes gyártásának. E téren jók a lehetőségeink arra, hogy szükség esetén közvetlen kapcsolatokat alakítsanak ki egymással országaink termelő vállalatai és tervező-szerkesztő szervezetei.

A KGST-tagállamok állandóan figyelemmel kísérik a mezőgazdaság anyagi-műszaki bázisának fejlődését. A jelenlegi évtizedben bővíteni kell a szakosítást és kooperációt a mezőgazdaság komplex gépesítéséhez és az élelmiszeripari nyersanyagok ésszerű feldolgozásához szükséges géprendszerek gyártásában. Ez lehetővé teszi a mezőgazdaság szükségleteinek teljesebb kielégítését nagy teljesítményű komplett géprendszerekkel.

Az egyik nagyon időszerű feladat – amint az ülésen is elhangzott – a kézi munka csökkentése a KGST-tagállamok népgazdaságában, elsősorban a rakodási munkáknál, a szállításnál és raktározásnál, a kisegítő és egyéb munkaigényes műveleteknél. Sok ágazatban kerülnek majd alkalmazásra az ipari robotok, amelyekhez szabványosított részegységek és alkatrészek gyártását kívánjuk meghonosítani.

A feladatokat a KGST intézményrendszerének bevonásával, a közös ágazati szervezetek részvételével fogjuk megoldani.

– A KGST XXXV. 1981 nyarán megtartott ülésszakán aláírták az egységesített elektronikai elembázis és a gyártáshoz szükséges technológiai berendezések és anyagok létrehozásában való sokoldalú együttműködésről szóló általános egyezményt. Hogyan halad az egyezmény megvalósítása?

– Az általános egyezmény megvalósítása bonyolult és hosszadalmas folyamat. Gazdasági hatékonysága azonban jelentős lesz. Az elektro-

nika fejlődése gyakorlatilag a népgazdaság minden ágazatára a legközvetlenebbül hat. A Végrehajtó Bizottság konkrét határozatot hozott az általános egyezményből következő feladatok megvalósítása érdekében.

A hetvenes években a KGST-tagállamok elektronikai ipara gyors ütemben fejlődött. Ma már megvannak a feltételei annak, hogy az országainkban gyártott számos elektronikai termék közül kiválasszuk a legperspektivikusabbakat, azokat egységesítsük, s szakosítás és kooperáció alapján gyártásukat megszervezzük.

A közeljövőben be kell fejezni a mikroelektronika számára szükséges technológiai berendezések és különleges tisztaságú anyagok kifejlesztésében és gyártásában való sokoldalú nemzetközi együttműködésről szóló egyezmény kidolgozását és aláírását.

– Milyen egyéb fontos kérdések kerültek megtárgyalásra a Végrehajtó Bizottság mostani ülésén?

– A KGST-tagállamok testvérpártjai és kormányai a dolgozók életszínvonalának emelésére törekszenek. Ehhez elengedhetetlen országaink lakosságának kiváló minőségű élelmiszerekkel való ellátása, a fehérjék és a vitaminok részarányának ésszerű növelése. Az elfogadott közös intézkedések e feladat hatékony megoldását segítik elő, ami jelentős eszközöket igényel, hiszen az élelmiszer-termelés és -forgalom egész folyamatát érinti.

Javítani kell a mezőgazdasági nyersanyagok minőségét korszerű technikai eszközök és technológiák alkalmazásával. Az élelmiszeripart új, nagy teljesítményű berendezésekkel kell ellátni. Nagyobb figyelmet fogunk fordítani a göngyölegre és a csomagolóanyagokra, bővítjük a hűtéstechnika alkalmazását az élelmiszeripari komplexum valamennyi láncszemében.

A Végrehajtó Bizottság ülésén a KGST-tagállamok, valamint a JSZSZK közötti, a folyó ötéves tervidőszakra vonatkozó hosszú lejáratú kereskedelmi megállapodások megkötésével kapcsolatos munkák eredményeit is összegeztük.

A testvéri országok 1981–1985. évi népgazdasági terveinek koordinálása lehetővé tette a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés fő irányainak egyeztetését, a kölcsönös áruszállítás volumenének

meghatározását. Ennek során nagy figyelmet fordítottak a jelentős népgazdasági problémák megoldását segítő – elsősorban a fűtőanyag-, energetikai és nyersanyag-ágazatok területén folyó – együttműködésre.

A tervkoordináció alapján a hosszú lejáratú kereskedelmi megállapodások a gépek és berendezések, a fémek, a nyersanyagok, a vegyipari termékek, az élelmiszerek és a közszükségleti cikkek széles körű kölcsönös szállítását írták elő.

Az utolsó 10 év alatt a kölcsönös külkereskedelmi áruforgalom 3,3-szeresére nőtt, 1980-ban 120 milliárd rubelt tett ki – ez külkereskedelmünk összvolumenének 53,6 százalékát jelenti. A már aláírt hosszú lejáratú megállapodásoknak megfelelően, a KGST-tagállamok kölcsönös árucsere-forgalma 1985-re az 1980. évihez képest összehasonlítható árakon számolva 38 százalékkal nő.

A Végrehajtó Bizottság ülésén megállapítottuk, hogy nagyon lassan halad a kölcsönösen szállított gépek és berendezések pótalkatrészekkel történő tervszerű, az igényeknek megfelelő ellátására hozott korábbi határozatok végrehajtása. Országainknak ezt a kérdést most már időveszteség nélkül meg kell oldaniuk a termelés megszervezésével, megfelelő ösztönzésével és a szállítási kötelezettségek teljesítéséhez erőteljes jogi, pénzügyi biztosítások megteremtésével.

A népgazdaságokban a működésükhöz és fejlődésükhöz elengedhetetlen nyersanyagokkal, energiával és energiahordozókkal, technikával való tervszerű, megállapodások szerinti ellátása növeli a tagországok gazdálkodásának biztonságát. Együttműködésünk a KGST-ben erős támaszt jelent számunkra a tőkés országokban végbemenő gazdasági válság pusztító hatásaival, a nemzetközi piaci helyzet bizonytalanságaival szemben. Ugyanakkor az egész világgazdaságnak növekvő jelentőségű stabilizáló eleme. A KGST-n belüli együttműködés erősítése és további kiterjesztése nem szűkíti, hanem bővíti a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok lehetőségét a földkerekség minden részével, a fejlett tőkés országokkal, a fejlődő világgal is. E növekvő és bővülő lehetőségek mind jobb kihasználása, a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatok további gazdagítása a szocialista integráció tagországai és a világ más országai között a világgazdaság helyzetének javulását eredményezné.

A GAZDASÁGI ÉLET TELJES SKÁLÁJÁN NYILVÁNULJON MEG KITAPINTHATÓBBAN A VÁLLALKOZÓKEDV!*

[INTERJÚ]

– Lassan elcsépelt közhelynek számít, ennek ellenére nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a világ változásai erősen felgyorsultak. Igen nehéz előre látni az események menetének gyorsaságát és mértékét. Arra kényszerülünk, hogy nap mint nap újraértékeljük a holnapra vonatkozó elképzeléseinket, s a holnapi cselekvést előkészítő tetteinket. Soha még nem volt szükség ilyen mértékű rugalmasságra mind a gondolkodásban, mind a tettekben, mint amilyenre manapság.

– A nemzeti méretekben való rugalmas, s egyben a jövőbe is tekintő cselekvéshez – így is lehet nevezni azt a ma egyedül célravezető gazdaságpolitikai magatartást és gyakorlatot, amit a párt és a kormány magáénak vall – rengeteg agymunkára van szükség. A vállalati és állami, gazdasági döntéseket részletes számítások, latolgatások előzik meg, kemény vitákban alakulnak ki azok a cselekvési irányelvek, amelyek az adott körülmények között a legreálisabbaknak ítélhetők. Ez nem azt jelenti, hogy a gazdaságpolitikai intézkedések minden tekintetben ideálisan jó megoldást ígérnek, hanem azt, hogy kedvezőtlen hatásaik elviselhetőek lesznek annak a haszonnak a reményében, amelyet az intézkedésektől várunk. Minél ötletgazdagabb maga az a vállalati közeg, amelynek munkájára vonatkozóan a gazdasági-politikai döntések megszületnek, annál biztosabban lehet számítani arra, hogy a döntésekre helyesen fog reagálni: tehát megragadja az összes kínálkozó lehetőséget a cél elérésére és egyben visszajelez a gazdaságirányító szerveknek a sikeres továbbhaladás módját vagy a szükséges pályamódosítást illetően. Hasonló a helyzet a vállalatvezetés és a vállalati részlegek, műhelyek, egyének viszonyában is. Ahhoz tehát, hogy a gyorsan változó körülményekre gyorsan és helyesen tudjunk – hazai

* ÖTLET, 1982. agusztus 6.

méretekben – reagálni, folyamatos párbeszéd kialakulására és erősítésére van szükség a dolgozók, a vállalatok és a kormányzat között. E párbeszédnek legfontosabb célja és tartalma a meglátások közkinccsé tétele, összemérése, szintetizálása.

– Ön gyakorta hangsúlyozza az emberi tényezők jelentőségét. Előrelépésünk egyik legfőbb feltétele a mai helyzetben is, hogy ne csak a kezek, hanem az agyak munkamegosztását is szervezettebbé tegyük...

– Ha az érdemi döntéseket egyedül valamiféle országos „agytrösztre" bízzuk, óriási hatásfokveszteséggel kell számolnunk. Egyfelől az említett „agytröszt" ötletkapacitása – bármilyen jól képzett, tapasztalt és odaadó szakemberekből legyen is összetéve – nem pótolhatja a sokmillió ember meglátásait, töprengéseit, már csak azért sem, mert a maga szakterületén és a maga konkrét emberi közegében, az ott felvetődő problémák és lehetőségek tekintetében mindenki „versenyképes" – megkockáztathatom, hogy pótolhatatlan hozzájárulást tud adni a nagy közösségi ügyhöz. Másfelől a puszta végrehajtásra kárhoztatott embertől sohasem lehet várni, hogy olyan odaadással tegye dolgát, mint attól, aki hozzájárult a tennivalók kialakításához, s így magáénak érzi az ügyet. Más oldalról nézve a gondolkodási és cselekvési folyamatnak szervezettnek kell lennie, különben az ötletek, javaslatok, elképzelések tömegei megvalósíthatatlanok lesznek, hiszen bonyolult világunkban a legegyszerűbb elképzelés megvalósításához is sok-sok ember szervezett összműködésére van szükség és minden elképzelés valóra váltása számtalan ágon-bogon keresztül hat mások munkájára, sikereire vagy balsikereire. Végül, egyénileg is és kollektíve is sok ötlettartalékra van szükségünk, hogy idejekorán átválthassunk az egyik megoldási módról a másikra. Az a tv-szerelő, aki a hiba helyszínére nem visz magával minden lehetséges műszert, anyagot, szerszámot, könnyen bajba kerülhet. Az a gépkocsivezető, aki a fuvarcél megközelítésére csak egy, meghatározott útvonalat ismer, könnyen megrekedhet egy közlekedési dugóban.

A magyar népgazdaság ma fokozottan olyan helyzetben van, hogy nem nélkülözheti dolgozó állampolgárainak tömeges, szervezett és sokoldalú alkotó tevékenységét. Az elmúlt évtizedek fáradságos munkájával elértük, hogy az ország műszaki-gazdasági fejlődési potenciálja

összehasonlíthatatlanul kedvezőbb, mint a háború utáni években. A dolgozó lakosság több mint fele rendelkezik minősített szakképzettséggel vagyis szakmunkás-bizonyítvánnyal, illetve közép- vagy felsőoktatási intézményben szerzett diplomával. Az egy dolgozó emberre jutó munkaeszközök tömege az 1950-es évek eleje óta több mint háromszorosára nőtt. Egy ember ma több mint tízszer annyi villamos energiát használ fel, mint 1950-ben. A lakosság egy főre jutó fogyasztása – jólétünk legszintetikusabb mutatója – is az 1950-es évek elejének több mint háromszorosát teszi ki. Ehhez hasonló statisztikai adatok tucatjaival lehet számszerűen is érzékeltetni azt, amit mindennapos életünkben is érzékelünk, termelőerőink nagymértékű fejlődését saját, múltbéli állapotunkhoz képest. Ez a fejlődés képezi azt az alapot, amelyre ma, a rendkívül megnehezedett külgazdasági viszonyok között építeni tudunk.

– A kormány elnökhelyettesének székéből hogyan összegezhető gazdaságunk mai alapproblémája?

– Igaz, hogy saját történelmi kiindulópontunkhoz képest gyorsan és hatalmas mértékben haladtunk előre a gazdasági-műszaki-kulturális fejlődés útján, ám a világpiaci eladási viszonyokat meghatározó nemzetek és cégek felkészültségéhez viszonyítva még mindig nagy behoznivalónk van. Viszonylagos lemaradottságunk érezhető a fajlagos energia- és anyagfelhasználásban csakúgy, mint a hazai anyagok minőségében, a beruházások lassúságában, és a „termőre fordult" beruházások kihasználásának hatékonyságában, termékeink konstrukciós színvonala területén éppúgy, mint az ipar által megtermelt termékek minőségét, megbízhatóságát, esztétikai megjelenését, a vevőszolgálat szervezettségét tekintve. Mindezek a „félig-fejlettségi" jegyek az 1970-es évek óta különösképpen nyomasztóak külkereskedelmünk szempontjából. Azt eredményezik ugyanis, hogy a kelleténél több devizát kell költenünk anyagok, alkatrészek és energia behozatalára és a drága importanyagokból nem tudunk annyi és olyan értékes exporttermékeket kihozni, hogy devizabevételeink mindenkor biztos fedezetet szolgáltassanak a gazdaság importigényére. 1974–1978 között, a nagy árváltozások idején exportunk ténylegesen nem is fedezte importunkat, hiteleket kellett igénybe vennünk, amelyek visszafizetése és

kamatai nagy terheket ró gazdaságunkra. Az idei év ebből a szempontból különösen nehéz helyzet elé állít bennünket, mivel – a tőkés világgazdaság válságának éleződése miatt – a világpiacon fokozottan nehéz eladni, különösen nehéz jó áron eladni, de hitelhez jutni is mind körülményesebbé válik.

Gazdálkodásunk mai feladatai és feltételei természetesen nagyban meghatározzák a kormányzati szervek tevékenységét is. A gyorsan változó világhoz nemcsak a vállalatoknak, hanem a kormányzati szerveknek is alkalmazkodniuk kellett, és nekünk ebben a vonatkozásban az előző éveknek nemcsak a felhalmozott terheit kell viselnünk, hanem a lemaradásait is pótolnunk kell. Ez jut kifejezésre a sok tekintetben felgyorsult kormányzati döntési folyamatokban – ez még nem mindenhol érvényes a vállalatokra is – az operatívabb, de a vállalati gazdálkodás részleteibe változatlanul nem beavatkozó központi irányításban. Rugalmasabb lett az irányítás, ám megőrizte a gazdaságpolitikai követelmények érvényesítését, jobban biztosította az egyes döntések között a szükséges összhangot; a ma és különösen a holnap követelményeitől a kormányzati munka egésze azonban még mindig távol van.

Mivel elsődleges gazdaságpolitikai törekvésünk az, hogy az életszínvonal területén elért vívmányainkat megőrizzük, 1979 óta csökkentettük a nemzeti jövedelem hazai felhasználását, mindenekelőtt a beruházásokat és a közkiadásokat fogtuk vissza. Ennek van egy ésszerű alsó határa és ugyanakkor a világpiaci helyzet további roszszabbodásával szemben a beruházások és a közületi kiadások semmilyen radikális visszafogása sem elegendő a népgazdaság külső és belső egyensúlyi helyzetének tartásához. Ezért választanunk kell – hangsúlyozom, a választás nemcsak a gazdaságpolitikai vezetésen, hanem az egész nemzeten múlik – az eredményesebb, hatékonyabb munka és a mainál érezhetően szerényebb jóléti viszonyok között. Nem vitás, hogy az utóbbit mindenképpen el akarjuk kerülni. Azt azonban világosan kell látni, hogy a jóléti szint megőrzésének csak egyetlen útja van: a mainál jóval eredményesebb és hatékonyabb munka.

A megszokottnál ebben az évben nagyobbak és sűrűbbek voltak a fogyasztói áremelések. A fogyasztói árszint növekedését kívánatos továbbra is szerény keretek között tartani és azt alapvetően arra alkalmazni, hogy az árak mind jobban megfeleljenek a tényleges ráfor-

dításoknak, a népgazdasági érdekeknek megfelelően befolyásolják a fogyasztás szerkezetét. Változatlanul az a véleményünk: a vásárlóerő és az árualap egyensúlyát mindenekelőtt a kiáramló jövedelmek tervszerű szabályozásával kell biztosítani. Ha ezt nem tudjuk megtenni és a jövedelmi folyamatokban a tervezettől való eltérés veszélyei jelentkeznek, szükségszerű korrekcióként a tervezetten túlmenő árintézkedésekre kényszerülünk.

– Melyek azok a konkrét feladatok, amelyek megoldása tömeges, szervezett és rugalmas, nemzeti méretű leleményességet követel?

– Több, egymással egyenrangú horderejű témavilág igényli az innovációk özönét. Az energia- és anyagpazarlás kiküszöbölése, a józan energia- és anyagtakarékosság, beleértve ebbe a melléktermékek, hulladékok kis beruházásigényű hasznosítását. A gyártásban levő termékek minőségének javítása, a kibocsátott terméktömeg minőségi megbízhatóságának emelése, beleértve ebbe azokat az apróbb-nagyobb technológiai és érdekeltségi rendszerbeli újításokat, amelyek nem járnak import- és beruházástöbblettel, mégis növelik a gyártás megbízhatóságát. A gyártásban levő termékek műszaki színvonalának, esztétikai megjelenésének olyan apróbb-nagyobb újításokkal való növelése, amelyek ezeket az árukat a piacon a jó értelemben vett megkülönböztető jegyekkel látják el, s ennél fogva növelik eladhatóságukat. Kutatási-fejlesztési munkák kezdeményezése, illetve meglevők meggyorsítása olyan területeken, ahol a hazai szellemi kapacitás új, hasznos, eladható termékeket tud produkálni a bel- és külpiac számára.

– Milyen konkrét lépéseket tesz a kormány a nemcsak hasznos, de a korábbinál kreatívabb, hatékonyabb tevékenység elismerésére?

– Az elmúlt hónapokban számos olyan intézkedést hoztunk, amely biztosítja a magas szakmai színvonalú, leleményes innovátori tevékenység tisztességes honorálását, s továbbiak vannak kidolgozás alatt; ezek zöme az újítók és feltalálók tavaszi tanácskozásain vetődött fel, a kollektív gondolkodás hasznosságának ékes bizonyítékaként. A társadalom tehát nemcsak az alkotó ember szakmaszeretetére és közösségi felelősségére apellál, hanem kész a népgazdaság számára hasznos

alkotás kiemelkedő anyagi elismerésére is. Más összefüggésekben is komoly döntéselőkészítési munkálatok folynak azzal a célzattal, hogy a vállalatok vállalkozókészsége, a tényleges munkateljesítmények elismerése, az újítások iránti fogékonysága, a termelési költségek alakulására való érzékenység jelentősen fokozódjék. A társadalom tehát nem csak a vállalatok nemzeti felelősségére apellál, hanem kész szélesebbre tárni a fejlődési kapukat azon vállalatok számára, amelyek a legnagyobb erőfeszítéseket teszik a modern, szocialista nagyvállalkozás kifejlesztése érdekében: a dolgozóikkal és az országos gazdaságirányító szervekkel, illetve testületekkel karöltve.

Ehhez szervesen hozzátartozik az is: ott, ahol a „szocialista nagyvállalkozás" létrehozásának feltételei tartósan nincsenek meg, az adott vállalat tevékenysége hosszabb távon is népgazdaságilag veszteséges, vagy alacsony hatékonyságú, határozottan és az eddigieknél gyorsabban rá kell térni a tevékenység szűkítésére, felváltására.

– A nagy horderejű nemzeti feladatok megoldásában szükségszerűen kiemelkedő szerep jut a fiatal korosztálynak. Ön hogyan látja, mely területeken tehet a korábbinál többet a KISZ, az ifjúság?

– A fiatalok szakmai műveltsége az átlagosnál nagyobb, tettrekészségük dinamikusabb, mint az idősebb nemzedéké. Az ország tehát minden alappal számít arra, hogy az ifjúság a műszaki-gazdasági megújhodás legerősebb motorjává váljék. E tevékenységhez kell hogy a korábbinál bátrabb ösztönzést nyújtson az ifjúsági szövetség is. Minden kisközösség keresse meg azokat a részfeladatokat, amelyek ötletesebb, gazdaságosabb végrehajtásával a saját területén a nagy egész előrehaladását segítheti. Minden területen támogatnunk kell azokat a fiatalokat, kik többet vállalnak, többet tesznek. Ha a fiatalok gondolkodásmódjában sikerül a kreativitást a szükséges állhatatossággal, bátorsággal és szorgalommal, egyszóval a mindennapi munka többi elemével ötvözni, akkor jövőnket biztosítjuk be. A KISZ különböző ilyen irányú kezdeményezései – s ezek részeként az „Ötlet" című új hetilap – jó irányba mutatnak. A gazdaságosabb munka, a műszaki-technikai fejlődés ma már sok tízezer fiatal szívügye. Mindent tegyünk meg azért, hogy holnap a több millió fiatal is annak érezze.

Az „Ötlet" első néhány számában örömmel olvastam a vállalko-

zóknak is szóló konkrét tanácsokat, know-how-tippeket. A barkácsolóknak van már lapjuk, de afféle gazdasági mit? hogyan? hiányzik. Én mint olvasójuk ezt várom a lapjuktól. Buzdítsák bátrabban a vállalkozó kedvűeket. Persze hiba lenne a vállalkozás fogalmát leszűkíteni a kisvállalkozásra. Vállalkozókedv, fogékonyság az újra, ésszerű kockázatvállalás – ez nagyon sokat segíthet. A gazdasági élet teljes skáláján nyilvánuljon meg kitapinthatóbban a vállalkozókedv. Ez induljon el elsősorban a fiataloktól és ne hagyják magukat, mert a központi intézkedések keveset érnek, ha nem küzdenek meg a sikeres végrehajtásért a saját területükön, munkahelyükön. Hangsúlyozom: valaki nem akkor lesz tehát vállalkozó, ha a cégbíróság bejegyzi, higgyék el. Mindenki vállalkozzék a saját területén – legyen az nagyüzem vagy gazdasági munkaközösség – a jobb minőségre, a korszerűbb, nyereségesebb termelésre és harcolja ki ennek feltételeit.

KAPJON NAGYOBB MEGBECSÜLÉST AZ ALKOTÓ EMBER*

Olyan emberek gyűltek itt össze, akik meg vannak áldva – vagy egy iménti hozzászólásból ítélve –, akik meg vannak „verve" azzal, amit alkotni vágyásnak neveznek. Meggyőződésem: különös tiszteletre és megbecsülésre méltó minden olyan ember, aki napi munkáját azzal a törekvéssel végzi, hogy miként lehet tökéletesebben, ésszerűbben, hatékonyabban létrehozni az anyagi javakat.

A feltalálói és újítói tevékenység nélkül nincs sem gazdasági, sem társadalmi előrehaladás, viszont az egészséges gazdasági-társadalmi viszonyok éltetik, ösztönzik a műszaki fejlődést. A szocialista társadalomban – és a magyar népgazdaság mai helyzetében – különösen nagy szerepe van az alkotó szellemi energiák fokozott mozgásba hozásának. A minőségi átalakulás, a gazdaság, a társadalom minőségi átalakítása, e folyamat felgyorsítása nemcsak a fejlődés, hanem a létezés feltételévé vált. Ezt a követelményt a világgazdaság számunkra kedvezőtlen változásai, a világ politikai problémákkal, feszültségekkel terhes helyzete drámai élességgel állítja elénk. Termékeink értékének zömét a világpiac méri meg, ennek aránya adottságainkból, méreteinkből, feltételeinkből következően folyamatosan nő, és ez a fejlődés kényszere.

Piacképesnek, versenyképesnek kell lennünk, s ráadásul a világ szüntelenül, még a válságkorszakban is fejlődik, és a ma még korszerűnek ítélt vagy vélt termékek holnapra elavulnak; ami ma gazdaságos, holnapra esetleg ráfizetésessé válik.

Az energia- és nyersanyagárak radikális változásai, a tőkés világban csaknem évtizedek óta elhúzódó és a tartósnak bizonyuló gazdasági válság körülményei között különös jelentőségű, hogy a világpiaci

* Az újítók és feltalálók V. országos konferenciáján elhangzott felszólalás 1982. május 15-én.

konkurrenseink egy részénél jóval magasabb a munkatermelékenység, mint nálunk, ezért rentabilitásuk – magasabb munkabérek ellenére is – nagyobb a miénknél. Más részüknél viszont a miénkhez hasonló termelékenységet produkálnak, de a magyarországinál jóval alacsonyabb reálbérek mellett. Műszaki fejlődésünkkel – s minden erőfeszítésünkkel – az első kategóriához kell felzárkóznunk. A világgazdasági válsághelyzetben hosszú távon érdemi javulás nem várható. Sőt, a következő hónapok a válság elmélyülését hozhatják, ha a tőkés világban meghatározó szerepet játszó politikusok, illetve a tőkés világ gazdasági-pénzügyi rendszerének vezető körei nem változtatnak a politikájukon, azon, hogy gondjaikat mások rovására, a világgazdasági kapcsolatrendszer megtörésével, megbénításával akarják megoldani. Pártunk és kormányunk a Szovjetunióval és szövetségeseinkkel együtt mindent megtesz a világpolitikai helyzet javításáért, a világgazdasági problémák enyhítéséért, pozícióink megtartásáért és lehetséges javításáért. Az utóbbi időben látunk némi esélyt – és ezt utóbbi nemzetközi tárgyalásaink is érzékeltették – igen szerény mértékű kedvező változásra. Ez azonban – és ezt ugyancsak világosan látnunk kell – nem enyhíti azt a nyomást, amely ránk nehezedik, de nem csökkenti azokat a követelményeket, amelyeket velünk szemben állít az élet.

A válság, jelentősen visszaeső beruházások mellett, a beruházások struktúrájának átrendeződésével járt, ezzel racionálisabb gazdálkodásra és termelésre kényszeríti a tőkéseket. Ezért az esetleges enyhe és valószínűleg csak átmeneti élénkülés nem javítja a versenyhelyzetünket, egyelőre még nehezebb feltételeket teremt számunkra. Ez olyan kiindulási pont, amit nagyon komolyan kell figyelembe venni magatartásunkban, tevékenységünkben, minden cselekedetünkben.

Sokszor megfogalmaztuk: az importanyagokkal ésszerűen, takarékosan szükséges gazdálkodni. Másrészt az anyagimporton csak akkor tudunk nyerni, ha hazai, értékes alkotó munkát teszünk hozzá. Sok esetben az anyag- és alkatrészimport olcsóbbnak tűnik a belföldi anyagok, alkatrészek előállításánál, ez azonban csak látszat. Egy pillanatra se feledjük, hogy például a belföldi alkatrészek gyártását, felhasználását a vállalatok közötti együttműködés zavarai, a szervezetlen munka drágítja meg. Gyakorta oly mértékben, hogy aztán az importárak valóban alacsonyabbak. Ezért is kell állandó figyelmet fordítanunk a takarékos energia- és anyagfelhasználásra, a melléktermékek

és a hulladékok hasznosítására, az energia- és anyagtakarékos technológiák fejlesztésére, az importált anyagok, féltermékek, alkatrészek hazaiakkal való gazdaságos és műszakilag egyenértékű helyettesítésére. Itt tág lehetőségei vannak a műszaki alkotómunkának. Ez az esetek igen nagy hányadában újítói és feltalálói „aprómunkát" igényel, már csak azért is, mert a feladat aligha oldható meg kizárólag központi programok segítségével. Továbbá a beruházásokat az 1970-es évek második felének színvonalához képest a jelenlegi ötéves tervidőszakban nem növelhetjük. Csökkentenünk kellett, sőt, a közeljövőben tovább kell csökkentenünk – erre kényszerültünk. Választanunk kellett ugyanis aközött, hogy a lakossági fogyasztás színvonalát mérsékeljük-e vagy a beruházásokat. A beruházások csökkentése mellett döntöttünk, alighanem helyesen. Egyébként is meggyőződésem, hogy minden külső kényszer nélkül csökkentenünk kellett volna a beruházásokat. A beruházási és általában az egész termelési folyamat hatékonyságának növelésével ugyanis igen nagy tartalékhoz jutunk. A magas beruházási ráta az adott viszonyok és feltételek mellett pazarláshoz, a társadalmi tulajdon elfecsérléséhez vezetett, a társadalmi tőkével való gondatlan gazdálkodást eredményezte. A tartalékok feltárása és hasznosítása gazdasági kényszerűség és ez a kényszerhelyzet hatalmas lehetőséget nyit az újítóknak, feltalálóknak. Ezzel jelentősen növelnünk lehet és kell a termelés hatásfokát.

Persze nem ringathatjuk magunkat abban az illúzióban, hogy a gazdaság fejlődéséhez szükséges összes műszaki újdonságot, új termékeket, korszerű technológiákat mi magunk megalkothatunk. Tanulnunk kell másoktól, nagy számban kell átvennünk külföldi eredményeket is.

A szellemi termékek, a műszaki újdonságok területén is rá vagyunk utalva a bennünket körülvevő világra, a gyümölcsöző együttműködésre. Az is értékes műszaki újdonság, ha a megvásárolt külföldi eredményt a mi gyártási körülményeinkhez vagy felhasználói szükségleteinkhez igazítjuk és továbbfejlesztjük. Ahol viszont megfelelő színvonalú és az idejében elérhető sikerhez elegendő mennyiségű, összpontosított szellemi erőforrással rendelkezünk, ott ezeket kötelességünk maximálisan felhasználni. És nemcsak korszakalkotó horderejű eredeti találmányokban szabad gondolkodni, hiszen tevékenységünket mindenekelőtt az aprólékos napi munka viszi előre.

Most és a közeli években csak az eddig elért életszínvonal megtartására vállalkozhatunk felelősséggel. Ez nem kevés. De ez is csak úgy biztosítható, ha a világgazdasági helyzet változásaihoz, a nemzetközi fejlődéshez gyorsan alkalmazkodunk, ha lépést tartunk a világgal és egyes területeken még előnyt is szerzünk.

Világos mindnyájunk számára az is, hogy ilyen viszonyok között a reálbér- és keresetnövelési lehetőségeink behatároltak. Ha azt mondjuk – és helyesen mondjuk –, hogy teljesítmény szerinti keresetdifferenciálásra van szükség, akkor azt is meg kell mondani, hogy ezt nem lehet a szokásos vagy korábban megszokott „népszerű" módon megoldani. Úgy tudniillik, hogy a társadalom a kevés teljesítményt azonos jövedelemmel vagy csekély jövedelemnövekedéssel „bünteti", a nagy teljesítményt pedig kiugró jövedelemnövekedéssel jutalmazza. Ha a mai helyzetünkben – és ez nemcsak a ma, hanem a következő évek perspektívája is – fokozottan érvényt akarunk szerezni a teljesítmény-különbségekkel arányos jövedelemdifferenciálás elvének – márpedig ez az élethez és a fejlődéshez elengedhetetlen –, akkor nem kerülhetjük el a reálbérek „lefelé való korrigálását" azoknál az egyéneknél és kollektíváknál, akik és amelyek nem értik az idők szavát vagy nem akarják megérteni az idők szavát és nem hozzák ki magukból tudásuk, szorgalmuk, leleményességük legjavát. Annál is inkább, mivel a tényleges teljesítményekhez szorosan tapadó jövedelem egyidejűleg olyan eszköz is, amely minden agitációnál hatásosabban döbbenti rá az embereket arra, hogy egyéni sorsukért elsősorban saját maguk a felelősek, saját maguknak kell viselniük a felelősséget, ezért elsősorban önmaguk változtathatnak.

Gazdaságpolitikánk törekvése és még megvalósítandó feladata olyan légkör, olyan közgazdasági környezet létrehozása és erősítése, amelyben az ösztönzés és a kényszer egyaránt fegyelmezett, gondos alkotó munkavégzést követel meg, és egyben kemény következményekkel jár azok számára, akik – akár egyének, akár vállalatok – nem a szorgalmukkal, tehetségükkel, találékonyságukkal, hanem látszateredményekkel próbálnak érvényesülni. Sokat tettünk olyan pénzügyi rendszerek bevezetése érdekében, amelyek megakadályozzák a többletteljesítmény nélküli személyi jövedelmek kiáramlását. Sokat, de még nem eleget, hiszen fogyasztásunk még mindig meghaladja a teljesítményünket és ez szabályozásunk és irányításunk gyengéje és hibája.

Az, hogy folyamatosan újratermeljük a többletelosztást, amely súlyos és kivédhetetlen következményekkel jár, ha sürgősen nem találunk rá megoldást. Ez esetben ugyanis a külső egyensúly javításával és az elért életszínvonal lehetséges stabilizálásával kapcsolatos politikai céljaink kerülnek veszélybe.

Ösztönöznünk kell – és ez ügyben még sok a tennivalónk – a vállalati önállóságban rejlő lehetőségek kiaknázását. Olyan gazdálkodási feltételek kialakítására kell törekednünk, amelyben a vállalatok érdemben saját hatáskörükben dönteni tudnak. Olyan helyzetet kell teremtenünk, amelyben a szocialista vállalatok feladatainak teljesítésére az egyetlen előnyös – anyagilag és erkölcsileg is elismert – eszköz a vállalati kollektívában rejlő tehetség és szorgalom maximális és célszerű felhasználása – nem utolsósorban a vezetők és a dolgozók jólétének biztosítására is. Tény, hogy még az egyre jobban szorító külgazdasági körülmények kényszerítésére sem sikerült ilyen gazdasági körülményeket megteremtenünk. Ma is az a jellemző, hogy az országra nehezedő terhekből – amelyek a legkülönbözőbb formában jelentkeznek –, így a cserearányromlásban, a külpiaci válságban, a szűkülő piacokban, a kereskedelmi diszkriminációban – és még folytathatnám ezeket a „bibliai átkozódásoknak" ható, de nagyon súlyos tényezőket – még mindig jelentős részt vállal magára az állami költségvetés különböző támogatások vagy egyéb vállalati kedvezmények formájában.

Ennek is betudható, hogy sok olyan vállalat működik ebben az országban, látszólag zavartalanul és békésen, különösebb izgalom és nyugtalanság vagy a felszámolás veszélye nélkül, amelynek gazdálkodása, vezetési színvonala nem felel meg nemcsak a mai, hanem még a tegnapi követelményeknek sem.

Illúzió az, hogy a költségvetés vagy az állam ilyenkor a „jóisten funkcióit" tudja betölteni – tehát reális anyagi erőktől függetlenül gyakorolhatja a jóságát, segíthet és adományozhat a rászorulóknak. Az állami költségvetés csak abból a ténylegesen megtermelt értékből juttathat támogatást, kedvezményt az elmaradottak, a rosszul gazdálkodók és a rosszul dolgozók számára, amelyet valahol, valaki megtermelt. Az ilyen támogatás, amely a jók rovására, a rosszak javára történik, végül is mindnyájunk számláját emészti; végül is mindnyájan, fejlődési lehetőségeink szűkülésével fizetjük meg az effajta jótékonyságot.

A dolgozó kollektívák minőségi munkáját, a műszaki megújhodást, a közös töprengést helyettesítő vagy ezeknek hiányát ellensúlyozó, pontosabban elleplező beruházásokra, importra, bérpreferenciára nincs lehetőségünk. Ha ezt továbbra is megengedjük – vétkezünk mindnyájunk érdeke ellen, a nép, az ország, a nemzet ellen.

Előfordulhat, hogy lesznek vállalatok, ahol a körülmények gazdálkodási képességeikhez mérten túl szigorúak, s ezért – úgy is lehet mondani – csődöt mondanak. Ezt majd tudomásul vesszük, s vagy találunk olyan vezetőgárdát, amely képes megbirkózni a feladatokkal, vagy olyan vállalatot, amely hatékonyan hasznosíthatja az ilyen termelőkapacitásokat.

Az idősebbek jól tudják – a fiatalabbak pedig a tankönyvből ismerik –, hogy a tőkés azonnal kivonja a pénzét a veszteséges termelőhelyről. Mi sem engedhetjük meg magunknak azt, hogy a szocialista társadalom vagyonát tartósan ott kössük le, ahol az nem hozza meg a mindnyájunk számára szükséges tisztes nyereséget, a megfelelő jövedelmet. Erre nincs jogunk, mivel ez a köztulajdon pazarlása. Nem állítom, hogy az ilyen jellegű döntés egyszerű, de kénytelenek leszünk eszerint dönteni, mert a hatékony munka támogatása a nem hatékonnyal szemben nem egyszerűen az „akarom, nem akarom" kérdése, hanem szigorú, kegyetlen gazdasági törvény. Persze, erre szocialista társadalmunk alapeszméjéhez igazodó megoldást kell találnunk, és például: ki kell alakítanunk az emberek átcsoportosításának legmegfelelőbb módját; de mihamarabb, s még akkor is, ha a megoldás helyenként keservet, kínt és fájdalmat okoz; mindnyájunk érdekében, az ország érdekében.

A vállalati vezetés megkülönböztetett felelősséget visel nemcsak a vállalati anyagi, hanem a szellemi energiával való helyes gazdálkodásért is. A vezetőket az anyagi javakkal való pazarlásért rendszerint – vagy most már rendszeresebben – felelősségre vonják. Ez a gyakorlat még nem érvényesül a szellemi kapacitásokkal való pazarlás esetén. A vitában erre is elhangzott néhány utalás és néhány szégyenteljes példa. Hallottunk összehasonlítást és nemzetközi összehasonlításra alkalmas számokat arról, hogy milyenek az újításokkal és találmányokkal kapcsolatos hazai mutatók, valamint arról is, hogy mennyivel kedvezőbb tények jellemzik ezt a tevékenységet például a Szovjetunióban és más testvéri országokban.

A kapitalizmusban a tőketulajdonosok sem engedik meg maguknak azt a luxust, hogy a kezükben levő szellemi értékeket ne használják ki. Akkor mi ezt hogyan engedhetjük meg a szocializmusban? A szellemi alkotó energiák felhasználása a mi felelősségünk, és mindenütt elsősorban a vezetőké, akiknek gondjaira a társadalom tulajdonának jelentős részét rábízták. Hozzá kell tennem, hogy a műszaki-gazdasági vezetés feladata nem merülhet ki abban, hogy a benyújtott újítási javaslatokat egyszerűen átvegye, aztán megvizsgáltatja, és ha egyébként minden körülmény kedvezően alakul, még be is vezeti és újítási díjat fizet. Ez önmagában kevés. Igaz, egyes esetekben még sincs biztosítva: mindnyájan ismerünk olyan negatív példákat, amelyek érthetően kedvezőtlen visszhangot és jogos felháborodást váltanak ki a közvéleményből, károsan hatnak az újítómozgalomra. Megtörtént, hogy az újítói díjat tárgyilagos szakértői vélemény és bírósági eljárás után több mint hatszorosára kellett emelni! Hogyan, milyen lelkiismerettel állapították meg ezt eredetileg?! Vagy hogyan vélekedhetünk egy olyan vállalat üzletpolitikájáról, amely a frissen bevezetett szabadalom ellen megsemmisítési eljárást indít? A szabadalom bejelentése, illetőleg a megsemmisítési eljárás közül az egyik aktus mindenképpen megalapozatlan, felelőtlen. E példák sorába tartozik az a viszonylag gyakori eset is, amikor a vállalatvezetés kitér az újítás anyagi értékének megítélése elől és csak a bírósági ítéletre hajlandó a méltányos újítási díjat kifizetni.

Ha tárgyilagosak akarunk lenni, akkor azt is meg kell mondani, hogy vállalatvezetőink többsége felismerte: előrejutni, boldogulni csak az összes rendelkezésre álló szellemi erőforrás hasznosításával lehet. A puszta felismerés és jó szándék önmagában azonban kevés. A vezetőknek aktívan szervezni kell azt, hogy a vállalat előtt álló rövid és hosszabb távú feladatok megoldásához a kollektíva minden tagja erejéhez és képességéhez mérten járuljon hozzá.

Különösen fontos vezetői feladat a műszaki-szellemi alkotások gyakorlati megvalósításához nélkülözhetetlen anyagi, technikai és üzemi feltételek megteremtése. A vállalaton belüli ösztönző érdekeltségi rendszer kialakítása, a megfelelően értelmezett és érvényesített politikai, anyagi elismerési rendszer minden beruházás nélkül 20–30 százalékkal növelheti egyes vállalataink teljesítményét. Ha csak erre

gondolok, akkor az újítások, az ésszerűsítések, a találmányok gyors elbírálása és hasznosítása döntő jelentőségű.

Ahhoz persze, hogy a vállalataink magabiztosan tervezhessenek, fejleszthessenek és gazdálkodjanak a rendelkezésre álló pénzeszközökkel – mozoghassanak a belső és külső piacokon –, elsősorban anyagi önállóságra van szükségük, másodsorban önálló döntési hatáskörre, minden olyan területen, ahol az optimális döntést csak ők hozhatják meg. Csak ilyen körülmények között lehet elvárni, hogy a vállalati tevékenység ne szorítkozzon a rutinmunkákra, hogy az innováció és a vállalkozás a gazdálkodás elsőrendű elemévé váljon, hogy a vállalat merjen kockáztatni, viselje is a felelősséget döntéseiért. A vállalatoknak gyökeresen szakítaniuk kell a három évtized alatt beidegződött reflexszel, amely még mindig ott él és érvényesül az idegekben, amely minden többletfeladatot a várható eredménnyel rendszerint több forrás igénybevételével igyekszik megoldani.

Az újítások és találmányok gyakorlati hasznosítása ugyan alapvetően a vállalati gazdálkodás feladata, de a kormány, az irányító szervek felelőssége és feladata szintén jelentős ebben. A szükséges változásokhoz elengedhetetlen, hogy a gazdasági szabályozásban akadályozzuk meg az extenzív terjeszkedési kísérleteket – amire az előbb utaltam – és hárítsuk el a vállalkozás előtt álló akadályokat.

Ehhez a jogszabályok és a gazdasági szabályozás fokozatos, komplex módosítása szükséges: az árak, az árfolyamok, a bér- és kereseti rendszer, a jövedelemszabályozás, a hitelezési gyakorlat módosításától kezdve a sokszínűbb vállalati formák megteremtésén át egészen a népgazdasági és a vállalati tervezés korszerűsítéséig. Elemi érdekünk, hogy a módosítások egyik alapelve a társadalom innovációs képességeiben rejlő többletenergiák felszabadítása legyen. Ám a legtökéletesebb népgazdasági szabályozási és ösztönzési rendszer sem működhet jó eredménnyel, ha a közfelfogás, a szemlélet nem kedvez az újítóknak, a feltalálóknak, illetve az ilyen jellegű tevékenységeknek.

Újítónak lenni kétségtelenül kétélű dolog; egyfelől szimpatikus és tiszteletet vált ki az, aki energiájának jelentős részét olyan megoldások kutatására fordítja, amelyek növelik a termelékenységet, a vállalati hasznot, a munka biztonságát, s ezáltal kedvező hatásúak a környezetre is. Másrészt az újító-feltaláló egyben kényelmetlen embernek is számít a mindennapos rutinmunkához szokott környezetének, mert

változtatást, elrugaszkodást igényel a megszokottól. Magatartása önmagában is kritika azokkal szemben, akik nem ugyanígy viselkednek. Pedig a szocializmus megcsúfolása, a közérdek folyamatos megkárosítása az, ha a többletteljesítményt nyújtó, a feladatokat sikeresen megoldó, újat, jobbat, többet akaró és elérő embereket elszigetelik, kikezdik, lehetetlenné teszik. Minden ilyen jelenség és magatartás ellen közérdekből össze kell fognunk és fel kell lépnünk.

Le kell szögezni: a vállalati kollektíva szemléletmódján is múlik, hogy az újdonságot kereső alkotó szakembereket miként ítélik meg? Olyan kiváló, értékes munkatársaknak tartják-e őket, akik „motorjai" az egész kollektívának, a közös boldogulásnak, és ezért nemcsak tiszteletre, hanem tisztes többletjövedelemre is érdemesek, vagy akadékoskodó „nehéz embereknek" bélyegzik-e őket. Akik kényelmetlenségeket okoznak, és több pénzt is keresnek ezzel. A vállalati kollektívákat meg kell érteniük – és nekünk mindent meg kell tenni ennek érdekében –, hogy a saját érdekük csakúgy, mint az országé az újítók, a feltalálók, az ésszerűsítők megbecsülését követeli. Fontos az is, hogy az alkotó szellemű emberek ne képezzenek külön, zárt kasztot és nyitottak legyenek.

Tudjuk és érezzük, hogy a vállalatoknál az újítások és a találmányok kezelése sokszor hosszú, bürokratikus procedúrával jár. Az, hogy a műszaki újdonság bevezetésétől várható vállalati haszon érdemi kalkulációra kerül, azt hiszem, ez természetes dolog. Egyetlen újító vagy feltaláló sem neheztelhet azért, ha a hasznosító vállalat alaposan megnézi, mire vállalkozik.

Az sem ésszerűtlen – és ez az újító, illetve a feltaláló érdekét védi –, ha alapos iparjogvédelmi eljárást folytatnak le. Kétségtelen viszont, hogy jobb munkaszervezéssel és tökéletesebb technikai apparátussal a kalkuláció és az iparjogvédelmi eljárás is lerövidíthető. A kormányzatnak mindent meg kell tennie, hogy az iparjogvédelem és a szabadalmi elbírálás feltételeit javítsa, de ebben a tekintetben a legtöbb tennivalója mégis a vállalatoknak van. A vállalatok egy része gondot is fordít erre, de ez még nem jellemző, nem tekinthető általánosnak. A vállalatok fontos feladata, hogy növeljék az újításokkal foglalkozók szakmai felkészültségét, érdekeltségüket a műszaki újdonságok felkutatásában és az elismerés és bevezetési eljárás idejének rövidítésében. Nyugodtan mondhatjuk azt, hogy az állami és vállalati bürokrá-

cia kiirtása – és a bürokrácia alatt én nem a szükséges rendet, igazgatást és adminisztrációt értem, bár ezen a területen is elkerülhetetlen és itt is elengedhetetlen a folyamatos ésszerűsítés, egyszerűsítés – a gyors döntés és a megvalósítás biztosítéka.

A műszaki fejlesztés előmozdítására hívatott szervezeti, érdekeltségi és egyéb intézkedések előkészítésében és megvitatásában is a kormány támaszkodni kíván a tevékeny emberekre. Azokat a javaslatokat, amelyek az üzemi és azokat is, amelyek itt az országos tanácskozáson elhangzottak, gondosan tanulmányozni és hasznosítani fogjuk. Ugyanezt kérjük és követeljük a vállalatoktól is.

Tisztelt Elvtársnők, Elvtársak!

Az „elvtársnő"-ket félve szólítom meg, mert itt a tanácskozáson is rossz a nők–férfiak aránya. Gondolom, nem azért, mert az újítómozgalomban kicsi lenne a szerepük, hanem azért, mert hozzászoktunk ahhoz, hogy mindig férfiakat választunk, amikor képviseletről vagy tisztségekről van szó. Az emberi tényező ebben az országban mindig különleges szerepet játszott és politikánknak ma is középpontjában áll. Az emberi tényező kellő érvényesülése a gazdasági fejlődésben a feltétele annak, hogy Magyarország olyan ország maradjon, amelyre figyelnek, amelyet számon tartanak. De ezt nem elég ismételgetni, hanem meg kell teremteni mindennek a feltételeit, az eszközrendszerét.

Gyakran mondjuk: kis ország a miénk, s ha ránézünk a térképre, akkor ezt bizonyítottnak is látjuk. Ám annak a világkiállításnak, amelyen most részt veszünk – az Egyesült Államok déli részén –, az a jelszava, hogy az „energia forgatja a Földet". Mi a magyar pavilonra azt írtuk, hogy „a magyar alkotó energia a világért". A kiállítás nagy részét azok a fényképek töltik ki, amelyek a legnagyobb feltalálóinkat ábrázolják, mellettük azok a műszaki rajzok találhatók, amelyek bizonyítják: milyen sok komoly találmány született Magyarországon, vagy legalábbis magyar ember agyában.

És még csak nem is mindenkit szerepeltettünk ezen a listán. Gondoljuk el: a Ford-T-modelljétől kezdve az atombombáig „mindent" magyar talált fel, e sorban olyanok is akadnak, akiket nem szívesen emlegetünk. Ez utóbbi mit sem változtat azon az alaphelyzeten, hogy tekintélyes szellemi erőt tudunk történelmünkből felsorakoztatni.

Ehhez azt is hozzá kell tenni: a mai világban próbálnak ránk odafigyelni, kicsik és nagyok, barátok és nem barátok. Ez többek között annak a következménye, hogy a párt politikája az utolsó 25 évben nagyon magas színvonalon és folyamatosan figyelembe vette az emberi tényezőt. A párt politikája folyamatosan képes megújítani politikáját, miközben megőrzi az alapvető értékeit és az alapvető követelményeit. Ez a képesség a párt, az ország és a nép elengedhetetlen létfeltétele, követelménye. Ez nem egyszerűen gazdasági vagy műszaki kérdés: hanem nemzeti ügy.

És engedjék meg, hogy mindehhez, az Önök alkotó munkájához, mindnyájuknak és mindazoknak, akiket képviselnek, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága, a Magyar Népköztársaság kormánya nevében jó egészséget és sok sikert kívánjak és jó közös munkát: hiszen együtt kell ezeket a problémákat megoldanunk. A gondokon és az eredményeken is egyaránt hárman osztozunk. Önök, a vállalatok és a kormány. A bajok is, az eredmények is, a sikerek is közösek.

SZEMBE KELL NÉZNI A VALÓSÁGOS HELYZETTEL*

Ahhoz, hogy egy sor kérdésben – amelyekben már felismertük, hogy mit kell tennünk – előbbre tudjunk lépni, *a felismerésnek széles körben kell érvényesülnie,* és össze kell kapcsolódnia a cselekvési készséggel. A kettő nem ugyanaz: akiknek befolyásuk van az eseményekre – fel kell ismerniük azt, hogy cselekedniük kell, majd vállalniuk szükséges a cselekvés felelősségét és kockázatát is. Ez nem könnyű dolog. Úgyhogy ebben a vonatkozásban fel kell gyorsítanunk a folyamatot, hiszen olyan időszakban élünk, amikor rendkívül gyorsan változnak a feltételek a világban.

Gazdasági helyzetünket illetően nem mondhatok semmi újat márciushoz képest, amikor nagyon *nehéznek* és *kedvezőtlennek* ítéltem meg a gazdasági helyzetet és a perspektívát. Utólag többen – nem a Kamarában – kifogásolták, nagyon pesszimistának, lefegyverzőnek és isten tudja minek minősítették e véleményt, noha én *mozgósítónak* szántam. Volt, van, akire így is hatott, míg másoknál talán a saját készülékükben volt a hiba. Lám, a helyzet azóta sajnos semmivel sem lett jobb, sőt bizonyos vonatkozásban még kritikusabb is. Úgy vélem – amiatt is, hogy közben *a cselekvés késése nem csökkent, hanem tovább nőtt.* Vegyék az elvtársak ezt részben önkritikának, másrészt közös tevékenységünk „eredményének".

Tavasszal is utaltam már rá, hogy *mi az,* amit a következő időszakban *meg kell változtatnunk.*

A tervnek és a szabályozásnak, egyebek mellett, rendkívül fontos feladata, hogy a gazdaság számára *közvetítse-érvényesítse mindazokat a feltételeket, amelyek között a gazdaságnak működnie kell az adott időszakban, és a népgazdaság hosszabb távú fejlődési feltételeinek és*

* Felszólalás a Magyar Kereskedelmi Kamara 1982. június 21-i elnökségi ülésén (rövidítve).

követelményeinek megfelelően szervezze e tevékenység irányát. Dehát a tervezés és a szabályozás munkája – Önök által is elmondott módon – ma nagyobb mértékben elmaradt a követelményektől, mint korábban. Ez az egyik nagy gondunk, és e tekintetben eddig az 1982-es év *nem hozott jelentős változást.* Ezért persze minden bizonnyal ismét sokan megharagudnak, de ez a tényeken semmit sem változtat. Ez a terv, ez a szabályozás a vállalatoknak hosszú távra *nehézséget okoz, mert nem a létezés tényleges feltételeit közvetíti, hanem ennél irreálisan kedvezőbbet.* A terv most is úgy készül, hogy a forrásoldalról az egyes elemek, feltételek lehetséges *legkedvezőbb* változatával számol, és ennek megfelelően oszt el. Nagy konjunkturális időszakban, amilyenben 10–15 évvel ezelőtt éltünk, kis hibahatárral és nagy népgazdasági vállalati tartalékokkal ezt még lehetne ellensúlyozni. Dehát ma nincs konjunktúra. A betervezett és beépített *túlelosztást* így nem lehet másképpen helyrehozni, mint olyan fájdalmas korrekciókkal, amelyek *népgazdasági és vállalati veszteséget* okoznak.

Tény, ezzel idén is találkozunk, s ez rövid és hosszú távon egyaránt károkat okoz, és annak a szükséges gazdasági kényszernek az elmaradását eredményezi, amelynek hátrányát ma annyira érezzük. Márpedig *ha a tényleges gazdasági kényszer elmarad, akkor nem fogunk tudni előrejutni, meglehet, – ideig-óráig – élhetünk kényelmesebben vállalati szinten és kormányzati szinten is, de ennek a magatartásnak súlyos következmény – akár katasztrófa – lehet az ára.* Ezt, azt hiszem, nem kell tovább egymásnak magyaráznunk. Nekem a Labdarúgó Világbajnokság jut az eszembe: csak biztos vereség veszélyével lehet kimenni a világbajnokságra, ha a hazai bajnokság olyan gyenge, mint amilyen ma Magyarországon. Nem lehet egy világválság kellős közepén a világpiacon helytállni, ha itthon nem *ennek megfelelően szigorúak* a feltételek, a normák, a követelmények mindenkivel szemben. A kormánnyal, az irányítással, a gazdálkodó szervekkel szemben.

Meg kellene már egyszer érteni, hogy az átmeneti kényelem, az átmeneti előnyök tartósan súlyos károkat okoznak mindnyájunknak! Önmagukkal szemben vétkeznek azok, akik *megengedik* ezt saját környezetükben és saját kapcsolatrendszerükben, akik átmenetileg kellemesebbé teszik ugyan életüket, s a kínlódást, a vajúdást elhalaszják későbbi időszakra. Szembenézni a valósággal kínos, kellemetlen, kegyetlen, népszerűtlen dolog, de ezzel nem számolni felelőtlenség.

A szabályozórendszerről ezerszer elmondjuk sirámainkat meg önkritikánkat. De ennek a körnek nem egyszerűen csak gazdasági, hanem politikai funkciója is van, mert ma nagy felelősséget jelent a gazdálkodás; a felelősség vállalásában kell egymást kölcsönösen segíteni. A Kamara átszervezése is azt az alapvető célt szolgálta, hogy ebben a vonatkozásban az állam és a gazdaság – a vállalati szféra – együttműködése, összhangja *jobb legyen,* kialakuljon a kölcsönös korrekció, a kölcsönös támogatás. Alapvetően a kormánynak, az irányító szerveknek kell megteremteni az összhangot – hogy azután az elvtársak ne mondják azt: csökken a bizalom a vállalatok részéről. *Nem hiszem, hogy ez jó megítélés!* Milyen bizalom csökken?! Ki bízhat abban, hogy ha az egész világ válságba zuhan, akkor e világ kellős közepén Magyarország továbbra is egy „virágzó kert" marad? Ha a kormány nem tudja biztosítani a védettséget, akkor a bizalom „megrendül?" Ezt a gondolkodásmódot nehezen lehet felfogni! A vállalatok vezetőinek és vezető testületeinek látniuk kell, hogy milyen világban élünk: *látniuk kell, hogyan romlanak a létfeltételek mindenütt és minden irányban, és hogy nemcsak a tőkés gazdaságban van válság.* Ha ezeket látják, akkor miért igényelnek valamiféle mesterséges üvegházat? Inkább ezért kellene bírálni bennünket – ami itt el is hangzott –, hogy még mindig nehézkesen mozgunk és nem valós követelményeket érvényesítünk, nem ezt kényszerítjük ki, nem erre ösztönzünk – ami pedig gazdaságunk alapvető érdeke és ami ahhoz kell, hogy a nehéz időszakot minden erre érdemes túlélje. Szóval, akikben megvan az élet továbbvitelének a feltétele!

Nem az egyéneket akarjuk *visszaszorítani,* hanem mindazokat a szervezeteket és azokat a tevékenységeket, amelyek nem életképesek, és amelyek hosszabb távra is koloncot jelentenek számunkra, a társadalomra. Az Önök helyében én azért bírálnám a kormányt, ha a kormány olyan létfeltételeket teremtene, mintha az álmodozások korában kellene élnünk! Tehát ezért kritizáljanak bennünket, a realitások közelítésében segítsenek!

Az ezzel kapcsolatos kritikai észrevételeket – lehet, hogy ezek csupán bizonyos részkérdésekre vonatkoztak, mert az alaptéziseinkben egyetértés van – csak így tudom értelmezni. Ide tartozik az is, hogy *nincs olyan importtakarékossági intézkedés, amely tőkés exportot tesz lehetetlenné! Ott és akkor valamilyen működési zavar van, és azt kell*

kiküszöbölni! Azért nem téved akkorát a kormány, hogy megköveteli a tőkés exportot, és a hozzá feltétlenül szükséges importot fékezné! Az azonban igaz: amikor rákényszerítik arra, hogy tételesen, termékmélységig állapítson meg kereteket, akkor szinte lehetetlen feladat elé kerül, mert erre képtelen! Évek óta kínlódunk azon, hogy megfelelőbb módszert találjunk, amely ezt a folyamatot feltartóztathatja és jobban megoldja a problémát, de eddig nem nagyon tudtunk találni – bár most kétféle módszert próbálunk egymás mellett működtetni. Persze a jelenlegi gyakorlat is liberálisabb, mint amennyire ténylegesen szükség lenne: *a behozatal érdemben nagyobb annál, mint ami indokolt lenne.*

Elnézést kérek, hogy így csapongok, de ebben a megközelítésben fogalmaznám meg a vállalati *önállóság* és *az állami beavatkozás* kérdését is. A vállalati szféra és az állam együttgondolkodása és együttes cselekvése az, amit mi szeretnénk! Amit Önök állami beavatkozásnak tekintenek vagy minősítenek, azt mi – vagy legalábbis én – abban az esetben tartjuk hosszabb távra indokoltnak, amikor a gazdaság, *a vállalatok érdekében* történik. Vagyis a vállalatoknak abban a megközelítésében megfogalmazva, ahogyan erről már említést tettem.

Válságidőszakokban *megváltoznak az arányok és az eszközök.* Válságidőszakban nem a kormánynak, hanem alapvetően *a gazdaságnak van szüksége arra – a gazdaság egésze érdekeit tekintve –, hogy az állam célszerűen beavatkozzék vagy – ha úgy tetszik – besegítsen a gazdálkodásba, többek között a korlátozás és a visszafogás eszközeivel is.* Nem tudom, hogy ez a véleményt ki kell-e részletesen fejtenem, de egy olyan szervnek mint a Kamarának, amely a vállalati összérdekeket meghatározó és tartósan érvényesülő vagy érvényesítendő érdekeket képvisel, ilyen megközelítésben kellene e kérdésekkel foglalkoznia.

Mivel e tekintetben is vannak *szabályozási gyengeségek,* továbbra is azt kérjük a Kamarától és minden szervétől, munkacsoportjától, hogy a vállalatok és az irányító szervek együttműködését, együttgondolkodását, a *felmerült problémák egyeztetett megoldását felgyorsítva keressék.* A vállalatok közötti kapcsolatokban levő és folyamatosan újra jelentkező zavarok *felszámolásához sokkal aktívabban járuljanak hozzá.* Hogy miért? Ezt Önök talán tudják: bizonyos jelekből arra kell következtetnünk, hogy az utóbbi időben nem javulás, hanem rosszabbodás következett be ebben a vonatkozásban. Úgyhogy ennek lényegesen nagyobb figyelmet kell szentelni.

Abból, amit elmondtam, az következik, *hogy az eddig hozott és az utóbbi időszakban nyilvánosságra került és kerülő intézkedéseink szigorúsága még mindig nem áll arányban a folyamatosan romló feltételekkel.* Éppen ezért szükséges további intézkedéseket tenni – vállalva a vitákat, még a fájdalmasakat is –, hogy a késedelmünk a továbbiakban ne növekedjen, hanem mérséklődjön.

Nagyon remélem, ezt úgy tudjuk véghezvinni, ahogyan hosszú ideje kívánjuk, hogy *a fejlődőképes, produkálni és eredményeket hozni tudó* vállalatok feltételei ne romoljanak. Ehhez támogatás kell. Nem olyan közhangulat, amely a nivellálást követeli, az egyenlősdinek mai viszonyaink között anakronisztikus követelményét. Ez újrafogalmazva, a vállalati oldalról ismét és ismét jelentős mértékben fölbukkan.

Szóba került a kompetitív árrendszer néhány kérdése is. Ezzel olyan bajunk van, hogy még *nem befejezett,* egyes részletei *nem eléggé kidolgozottak.* Hároméves vitánk – legalábbis vitám – van azokkal, akik ezt alkalmazzák, mert nem tudom például, hogyan lehet 8 százalékos bérfejlesztést végrehajtani egy válságiparágban, a kohászatban – így például a Dunai Vasműben! Ezt nem tudom elfogadni. Ilyen nehéz időszakban, ezen a területen csakugyan óriási többlet-erőfeszítéseket kell tenni a romló feltételek ellensúlyozására, és biztos, hogy az államnak támogatást és segítséget is kell ehhez nyújtania, de nem szabadna ilyen béremelést kiadni. Minden gazdasági logikával ellentétes: ezeken a területeken *a többletteljesítményt ma nem lehet nagyobb bérnöveléssel, de teljesen még az azzal az arányos bérnöveléssel sem honorálni, mert újratermeljük a túlelosztást.* Ez a személyes véleményem.

Térjünk vissza a kompetitív árrendszerre. Ha mi a kompetitív árkérdést ténylegesen, logikusan és következetesen végigvinnénk, akkor a belföldi árakban *csak azt a növekedést engednénk érvényesíteni, ami támogatások nélkül elért árszinttel megvalósítható.* Ez lenne igazán következetes! Teljes vagy abszolút mértékben ezt biztosan nem lehet az első lépésre véghezvinni, de azért ebben az irányban kellene haladni.

Nem tudom mi az, amire még vissza kellene térni, hogy jobban értsük egymást. Meg kell mondanom, hogy a Kamara előtt szereplő anyagot az elvtársak nagyon kedvesen megdicsérték. Talán mert én is itt vagyok és én írtam alá. De *engem nem kell kényeztetni, mert az nekem nem tesz jót.* Ez az anyag előrelépés a gondolkodásban, de ez sem

befejezett, még nem az igazi! Legyünk tisztában a gyöngeségeivel is: szemérmes és visszafogott azért, hogy elviselhető legyen. Úgy érzem – érdemesebb továbbvinni abba az irányba, amelybe az elvtársak zöme is szeretné: *arra készüljenek fel, hogy nehezebb, szigorúbb idők elé nézünk.* Remélem, hogy gyorsan, következetesebben, logikusabban cselekszenek és ez erősíteni fogja a *vállalatok és az irányítás közötti bizalmat.* A gazdaság rá fog jönni arra, hogy *ez* a kormány, *ez* az irányítás úgy akarja csinálni a dolgait, hogy a gazdaság *túlélje* azt a nehéz időszakot, amelyben most vagyunk, meg ami a következő években reánk vár.

FÜRGÉBBEN JÁRJON AZ ÉSZ ÉS A KÉZ*

Amit mondanom kell és amire kötelezettségem van, az, hogy üdvözöljem Önöket, s gratuláljak az elvégzett munkához. Kifejezzem azt a tiszteletet és megbecsülést, amit a párt Központi Bizottsága és a kormány nemcsak érzelmekben, hanem tettekben is tanúsít a magyar kohászat erőfeszítései és teljesítményei iránt, továbbá arra kérjem és biztassam Önöket, hogy velünk együtt a nagy népgazdasági, nemzeti feladatok megvalósításáért erősödő lendülettel, eredményességgel dolgozzanak. Mindazért, ami ma számunkra rendkívül fontos, ami nem egyszerűen a kohászat magánügye, hanem az ország, a nép érdeke és feladata.

Elvtársak, a magyar népgazdaság helyzete tavaly óta sem vált könnyebbé, sőt nehezedett. Mind a világpolitikában, mind a világgazdaságban éleződtek az ellentmondások, a konfliktusok, elmélyült a tőkés világ válsága. A tőkés országok ipari termelése 1981-ben gyakorlatilag szinten maradt, s a legnagyobb tőkés országok termelése csökkent. Legfontosabb tőkés partnereinknél a termelés 2 százalékkal alacsonyabb volt, mint az előző évben; magas szinten maradt az infláció, nőtt a munkanélküliség. Mindezek következtében és egy sor más, politikai jellegű negatív hatás miatt fokozódtak az eladási nehézségeink. Mind nehezebb hozzájutni azokhoz a bevételekhez, amelyek eladásaink és teljesítéseink után járnak. Számtalan partnerünk küzd fizetési nehézségekkel.

Az acéltermelés és a külkereskedelem súlyos válsága tovább folytatódott és talán még jobban elmélyült. A Közös Piac országaiban az átlagos termeléscsökkenésnél nagyobb mértékben esett az acéltermelés, a gyakran példaként emlegetett Japánban is 9 százalékos volt

* Ünnepi beszéd a Dunai Vasmű II. konverterének felavatásakor 1982. július 7-én Dunaújvárosban.

a csökkenés. A nemzetközi acélkereskedelemben szabályszerű „háború" dúl, az országok minden eszközt megragadnak a behozatal korlátozására. Ilyen körülmények rendkívül nagy erőfeszítéseket követelnek Magyarországtól, a kohászattól és mindazoktól, akik a termelt áru értékesítésében részt vesznek.

A helyzet tovább éleződött és tovább romlott a világpolitikában is. A nyugati politikai „héják" a világ minden pontján erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a szocialista világot módszeresen gyengítsék, „kifárasszák", feszültséggócokat tartsanak fenn. Ezeket élesztik és elmérgesítik – így például a Közel-Keleten –, ennek tanúi vagyunk napjainkban. Fokozzák a fegyverkezési hajszát és a nukleáris háború veszélyét. Minden vonatkozásban élezik a helyzetet, a feszültséget. Szövetségeseikkel szemben is durva és erőszakos módszereket alkalmaznak, azok gazdasági és politikai érdekeit sem veszik figyelembe. Tetten érhető ez a kamatpolitikában, a szovjet gázvezeték kérdésében és jó néhány más konkrét kérdésben is.

A mi belső helyzetünket a Központi Bizottság üléséről kiadott közlemény reálisan, világosan és egyértelműen megfogalmazta. Kiderült: ekkora külső nyomás szocializmust építő kis országunk gazdaságára még soha nem nehezedett. Egyetlen egy alternatívánk és egyetlen feladatunk van: minél nagyobbak a nehézségek, annál fürgébben kell járni az eszünknek és a kezünknek! És ez mindnyájunkra érvényes – a kormány tagjaira, a politikai vezetésre, minden szintű vezető testületre, vezetőre és a dolgozók minden rétegére és csoportjára, kollektívájára és minden emberre.

Tehát felismerve a külső gazdasági és politikai helyzet súlyos következményeit és követelményeit az országra, nekünk a helyes cselekvés módjait kell keresnünk, és a megtalált helyes cselekvési formákat és eszközöket kell a leggyorsabban és legértelmesebben, leghatásosabban érvényesítenünk. Ez az, amit rendkívül fontosnak látunk!

Nemzetközi téren minden eszközzel és minden erőnkkel aktívan részt veszünk abban a közös harcban, amelyet a szocialista közösség folytat a világbéke megőrzéséért és nemcsak a szocialista közösség védelme, hanem az egész emberiség védelme érdekében.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatokban mi töretlenül és minden irányban nagy erőfeszítéseket és folyamatos erőfeszítéseket teszünk, hogy e kapcsolatokat fenntarthassuk, a kölcsönösen előnyös gazda-

sági kapcsolatokat megvédjük a politikai és gazdasági indíttatású támadásoktól. Hogy a mai nehéz időszakot minél kevesebb kárral és veszteséggel átéljük, és a nemzetközi feltételek vonatkozásában minél előbb kedvezőbb helyzetet teremtsünk a gyorsabb, mindnyájunk számára hasznosabb fejlődéshez.

A lényeg az, hogy a pozícióinkat, amilyen mértékben az lehetséges, javítsuk! Mindenekelőtt ésszel és munkával! Mert eszközökben nagyon szűkösen állunk. És ezért, s nem egyszerű szólamként, hanem a gazdasági realitásokból kiindulva is beszélünk és teszünk annyit, és segítjük elő az emberi tényezők érvényesülését. Ennek lényegesen megnőtt a súlya és a szerepe a mai feladatok megvalósításában. És ez az a tartalék, amellyel igazán rendelkezünk. S szorosan összefügg ezzel, s ezért továbbra is maximális erőfeszítéseket teszünk, hogy annak a gazdasági közösségnek az előnyeit érvényesítsük, amelyiknek a tagjai vagyunk.

A szocialista országok lényegében azonos gondokkal küzdenek, mint mi és rendkívüli erőfeszítéseket kell tenniük, hogy a feladataikat megoldják. Ők sem rendelkeznek számunkra átengedhető feleslegekkel. Ezzel világosan számolni kell. És nem alábecsülhető tényező az sem, hogy a világbéke és a világhelyzet stabilizálásának a gondjai és terhei a szocialista közösségre vonatkozólag nem csökkentek, hanem növekedtek tavaly óta.

A szocialista integráció, mindenekelőtt a Szovjetunióval való együttműködés változatlanul létkérdésünk, pótolhatatlan, semmivel nem helyettesíthető tényező ma és a jövőben egyaránt. Továbbra is mindent meg kell tennünk, hogy az összefogást erősítsük, mindent megtegyünk annak érdekében, hogy a szocialista összefogás enyhítse a gondjainkat, amennyire lehet, ellensúlyozza a jelenlegi világgazdasági helyzetből eredő veszteségeket. Megfelelő munkával elő kell készítenünk, hogy a szocialista integráció minden tagországa számára, így a Magyar Népköztársaság számára is, az eddigieknél nagyobb előnyöket, többletforrásokat biztosítson. Ezek a feladatok sürgetőbbé váltak, az időtényező súlya és szerepe megnőtt. Az együttműködések hasznára sok példát lehetne említeni. Ilyen a Dunai Vasmű konverterének létesítése is. Abban, hogy e beruházást ilyen zökkenőmentesen, a tervezettnél jobb mutatókkal és jobb eredményekkel sikerült létrehozni, rendkívül nagy szerepük van szovjet barátainknak, akik az új

berendezés lényegét szállították számunkra. Ez a magyar–szovjet baráti együttműködésnek kiváló példája. Köszönjük ezt a nem egyszerűen szakmai segítséget, hanem ennek az érzelmi gazdagságát és a baráti hozzáállást, a baráti segítőkészséget és a megértést is, ami itt ezt a munkát jellemezte a szovjet testvéreink részéről. Igen nagy segítséget jelentettek lengyel s csehszlovák barátaink e műnek a létrehozásában.

A mai helyzetben továbbra is érvényesek azok az alapvető célkitűzések, amelyeket pártunk XII. kongresszusa megfogalmazott. És ezek a célkitűzések nemcsak érvényesek, hanem továbbra is reálisak és teljesíthetők! Maximálisan ki kell használnunk azokat az objektíve meglevő lehetőségeket és feltételeket, amelyeket a szocialista építés, a szocialista társadalom eddigi fejlődése a mi számunkra megteremtett – amit a szocializmus előnyeinek nevezünk.

Mindenekelőtt vonatkozik ez a szervezettségre, a tehetségre és a találékonyság érvényesítésére, az alkotó erő, az alkotásvágy, a tisztességes, becsületes munka tartalékainak a felszínre hozására és kiaknázására. Meg kell őriznünk, maximális mértékben fokozni kell a gazdaság fejlődőképességét, továbbá meg kell gyorsítani az alacsony növekedési ütem mellett is a minőségi átalakítás folyamatát. Ez az egyetlen igazi, nagy tartalékunk. A világgazdasági válság közepette javítani kell a magyar népgazdaság „helyezését" és védeni kell gazdaságunkat a külső hatások és a külső támadások ellen, és meg kell teremteni azokat a feltételeket is, amelyek kedvezőbb nemzetközi politikai és kedvezőbb nemzetközi gazdasági feltételek mellett gyorsabb fejlődést tesznek lehetővé a számunkra. Beleértve az életszínvonal növelését, a szocialista életmód teljes kibontakoztatását.

A kormány feladatai és cselekvése ebben a feladatkörben vagy cselekvésiprogram-körben mozog. A vezetés nagy erőfeszítéseket tesz e célok megoldására. És akármilyen súlyosak is a feltételek és a körülmények, akármennyire váratlan és előre nem látott csapás is ért bennünket, ezt a feladatot eddig teljesíteni tudtuk.

Nem csináltunk titkot belőle tavaly sem, hogy a gazdálkodás feltételeit a kormány szigorítani fogja. Ezt a kormány megtette, ha talán nem is kellő mértékben. Megítélésünk szerint a gazdálkodás feltételeinek a szigorítása még mindig elmarad a létfeltételeinek nehezedése, romlása mögött. S ha ilyen elmaradásunk van, ez részben az irányító

munka kritikája, részben pedig annak a következménye, hogy nem tudtunk teljes összhangot teremteni mindazokkal – ebbe beleértem a vállalati vezetőket is –, akik aktív szereplői a gazdálkodás folyamatának.

Az egyik nagy feladatunk ezért az, hogy a nemzeti méretű népgazdasági kérdésekben erősítsük a kormány és a vállalatok összhangját, az együttes gondolkodást és az azonos irányú és az azonos eredményeket hozó cselekvést. Annak ellenére, hogy a vállalatok érthetően nem örvendeznek a szabályozórendszer szigorításának, az a gondunk mégis tény: a gazdálkodás feltételei még mindig nem teremtik meg az ország jelenlegi szükségleteihez, fejlődőképessége fenntartásához, az életszínvonal megőrzéséhez szükséges teljesítményt, mert a megtermelt érték ebben az országban kevesebb mint amennyit felhasználunk. Itt figyelembe kell venni azokat a kötelezettségeket, amelyeket teljesítenünk kell, amelyek a korábban felhasznált vagy elfogyasztott értékeket, vagy tevékenységeket finanszírozták, s amelyeket meg kell térítenünk azért, hogy a nemzetközi munkamegosztásban eddigi pozícióinkat meg tudjuk tartani, hogy a külső egyensúlyt megőrizhessük, illetve javíthassuk.

Nagy feladatok vannak, amelyeket közösen kell megoldanunk: a nemzeti teljesítmény fokozásában, a teljesítmény tényleges realizálását elősegítő kereset- és jövedelemszabályozásban, bérszabályozásban, az árrendszerünkben és sok más területen. Talán ezek a legégetőbbek és a legsúlyosabbak. Az eddigieknél sokkal következetesebben, folyamatosabban szükséges kidolgoznunk intézkedéseket és rendelkezéseket azért, hogy a többletteljesítményt nyújtó emberek és kollektívák többletjövedelemhez és nagyobb fejlődési lehetőséghez juthassanak. Ez az egyik kulcskérdése a szabályozásnak, a gazdálkodási feltételek átalakításának, az előttünk álló feladatoknak. Mai helyzetünkben ugyanezért a jövedelemért nagyobb teljesítményre van szükség, mint korábban, és azokat, akik kiemelkedő többletteljesítményt nyújtanak – lényegesen jobban meg kell becsülnünk anyagilag, erkölcsileg és politikailag egyaránt. A változásoknak és a további munkánknak ebben az irányban kell haladni; a szigorításnak, az ösztönzésnek és a kényszernek ilyen hatásokkal kell járniuk – akkor tudjuk ezt a feladatot közösen, jól megoldani.

A kormány és az irányító szervek a követelményeket fogalmazzák meg, a nemzetközi feltételeket teremtik meg, segítik és támogatják,

sok tekintetben védik vállalatainkat a nemzetközi piacon. Az alap mégiscsak az, hogy a vállalatok hogyan működnek, dolgoznak, milyen szervezetten végzik a termelési feladataikat. Hogy mindaz, amit tesznek, összhangban van-e népgazdasági érdekeinkkel, abban az irányban halad-e előre, amely a gazdaság helyzetét és egyensúlyát javítja? Ez a fő kérdés.

Ebben is van javulás. Igazolja ezt a dunaújvárosi példa, ahol többletráfordítás és -beruházás nélkül, a vállalati belső tartalékokkal, a szervezettséggel, a jó érdekeltségi rendszerrel, a belső mechanizmus javításával, a fegyelem megszilárdításával 20–30 százalékkal lehet növelni a teljesítményt.

És bebizonyították nemcsak a Dunai Vasműben, hanem sok helyen az országban, hogy van tartalék, s ez reálisan mozgósítható és felszínre hozható. Amikor a munkához való jogot a nehéz világgazdasági helyzet ellenére biztosítjuk, s nem engedhetjük meg, hogy munkanélküliség legyen, akkor a jog mellé oda kell tenni a kötelezettségeket is! Ezt gyakran el szoktuk felejteni, pedig csak ezzel együtt értelmezhető helyesen az, hogy mindenkinek joga van a munkához. Azért szükséges ezt megemlíteni, mert sokan a munkához való jogot az egyén által meghatározott munkahelyhez és nem ahhoz a munkához való jognak tekintik, aminek – a követelményeknek és az igényeknek megfelelően – tisztességgel, becsülettel eleget tudnak tenni. Ebben nagy lazaságok vannak nálunk. A munkaerővel, az eszközökkel, az anyaggal, az idővel való gazdálkodás még mindig messze elmarad azoktól a követelményektől, amelyeket ma minden vállalattal és dolgozóval szemben a társadalom joggal elvár. Ilyen viszonyok között, amilyenek között ma ez az ország él, nem szabad azt megengedni, hogy a vállalatok jelentős része nyugodtan ugyanazt csinálja, mint néhány évvel ezelőtt; és nemcsak ugyanazt, hanem ugyanúgy, ahogy megszokta olyan időszakban, amikor általános fellendülés volt a világban, amikor a szocialista integráció igen jelentős többletlehetőségeket nyújtott számunkra, amikor minden gyakorlatilag „magától ment".

Egyes vállalatoknál óriási veszteségek mutatkoznak a munkaidő kihasználásában. A kormánynak egy érvényes rendelete van: minden, nem a termeléssel közvetlenül kapcsolatos tevékenységet munkaidőn kívülre helyezett, s előírta ennek az érvényesítését a vállalatoknál. De alig van vállalat Magyarországon, ahol ugyanezt továbbra is

nem a munkaidőn belül végzik. Nem a munkahelyi demokrácia erősítése, hanem lejáratása az a gyakorlat, amikor országos nagyvállalat, ahol egy tanácskozásra az ország 9–10 pontjáról autóbuszokkal hozzák föl a dolgozók képviselőit, Budapesten szállodában helyezik el őket, egy nap elmegy az utazásra, egy nap a visszautazásra, egy vagy két napot tanácskoznak, előtte „ezer" oldalas előterjesztéseket és tanulmányokat írnak, utána ugyanezt még egyszer. A demokrácia e formális megnyilvánulása rengeteg értékes időt, erőt, anyagot emészt föl, ezt az időt pedig arra kellene fordítani, hogy a vállalat többet tudjon adni a népgazdaságnak és többet saját dolgozóinak is.

Ahol a munkahelyi demokrácia jól érvényesül, ott a dolgozók az ilyen torzulásokat nem tűrik és nem tűrhetik! De nem tűrhetik ezt a vállalatok vezetői sem, akik nem egyszerűen gazdasági szakemberek, hanem politikai tényezők ebben az országban, akik képviselik a közösséget, az államot, a köztulajdont és óriási politikai felelősséget viselnek a rájuk bízott nagy vagyonért, az ott élő és dolgozó emberekért. És ezért van felelősségük, hatáskörük – s ezzel élniük is kell!

A munkához való joggal kapcsolatos, hogy az embereknek ne csak joguk, de lehetőségük is legyen ott dolgozni, ahol a legtöbbet tudnak teljesíteni és ahol ezt tisztességesen megfizetik.

Az új vállalkozási formák – ha akarják, mondhatjuk úgy, hogy ezek a különböző vállalkozási formák – többek között ezt a célt is szolgálják, amelyet, ha megtisztítjuk a káros és negatív mellékjelenségektől, akkor ezek közös munkánk szocialista tartalmát és a szocialista demokráciát is erősítik. Nem a szocialista nagyvállalat kérdésessé tételéről van szó!

Azt úgy gondolom, felesleges is hangsúlyozni, hogy a nagyvállalatok, a szocialista nagyvállalatok nélkülözhetetlenek! Amit mi a lehetőségeknek és a formáknak a gazdagításával tenni akarunk, annak többek között éppen az a célja, hogy a nagyüzemet tehermentesítse minden olyantól, amely nem nagyüzemi feladat: amit a legjobban és a leghatékonyabban nem nagyüzemekben lehet csinálni. A kis- és középüzemek nem azért szükségesek, hogy a nagyüzemek helyett legyenek és dolgozzanak, hanem, hogy a nagyüzemek mellett és a nagyüzemek körül dolgozzanak – a nagyüzemekkel teljes összhangban. Azt végezzék el, ami a nagyüzemek teljesítményének a fokozását, az ott meglevő lehetőségek teljes érvényesítését és kibontakoztatását szolgálja.

Ha a kisvállalkozást jól csináljuk és a gyakorlatban jól alkalmazzuk, akkor a kisvállalkozás egyik legnagyobb haszna éppen az – a lakossági szükségletek kielégítése mellett –, hogy segítse a nagyvállalatokban rejlő lehetőségek maximális kiaknázását. Én azt hiszem, ebben a vonatkozásban is „helyre kell tenni" a gondolkodást, nem szabad e folyamatot befejezettnek tekinteni! A folyókat nem fogjuk azért megszüntetni vagy felszámolni vagy „betiltani", mert hordaléka is van – időnként a hordalék is hasznos; ezt itt is kitermelik Dunaújváros alatt a Dunából. Ezeket a folyamatokat úgy kell megtartani, erősíteni és irányítani, hogy abból maximális hasznot tudjunk biztosítani mindnyájunk számára. Az egyének számára, a kollektívák számára és a népgazdaság számára is.

Visszatérve az ünnephez, az üzemhez: ez a dunaújvárosi létesítmény – nagy teljesítmény! De az is igaz, hogy ezt a konvertert egy vagy két évtizeddel ezelőtt kellett volna megcsinálnunk, az I-est és a II-est is. De ez a mostani teljesítményt, amely jelentős előrelépés, azért nem teszi kérdésessé. Ahogy a munkát elvégezték – az nagyon dicséretes! Abba az irányba mutat, amerre igyekszünk. Az előirányzott költségkeretek közt maradtak, annál kevesebbet használtak fel, a határidőt nem meghosszabbították, hanem rövidítették, a teljesítmény nem kisebb, hanem remélhetően a továbbiakban is nagyobb lesz, mint ami a tervezett. Ez egy nagy dolog, megbecsülés és dicsőség illeti mindazokat, akik ebben és ezért dolgoztak!

A másik, amit ugyanakkor látni kell, az, hogy nemcsak az a baj hogy az acéliparban gazdasági válság van – és ez az egész kohászatot érinti –, hanem az, hogy ebben a vonatkozásban a lemaradásunk bizony ma is igen jelentős. Bár a Német Szövetségi Köztársaság acélipara „valamivel" előttünk van, mégis egy beszélgetésünkben két nemzetközi hírű acélbárónak az volt a dilemmája, hogy a Német Szövetségi Köztársaság acélipara elmaradt a fejlődésben, és a nemzetközi versenyben. És a tőkének ma az a problémája, hogy a versenyképességhez szükséges százmilliárdokat érdemes-e ebbe az ágazatba befektetni. Nekünk persze nem az a dilemmánk, hogy megmaradjon-e a kohászat – a magyar kohászatra szükségünk van –, de azt tudnunk kell, hogy milyen irányban kell tovább mennünk, hogy elmaradásunkat behozzuk.

Tavaly én mondtam el Önöknek azt, hogy az előző évhez képest

a kohászati exportáraink a tőkés relációban az 1980. évinek - ez véletlen egybeesés - mintegy 80 százalékát érték el, a kohászati termékek importárai pedig maradtak az 1980-as szinten. Ez egy jelentős veszteség. E folyamat ugyan lelassult, de hát ha az első öt hónap adatait nézem: a tavalyi igen kedvezőtlen arányokhoz képest is a cserearányok tovább romlottak. Emiatt további veszteségeink keletkeztek. A mű, amelyet ma avatunk és amelyik már dolgozik - ugye, dolgozik? -, az javít a helyzeten, s a kibontakozás felé visz bennünket.

Dunaújvárosban - már tavaly is említettem - továbbra is folynak „nagy" beruházások. Ugyanakkor az egész országban panaszkodnak amiatt, hogy visszaesett a beruházások aránya. Ez igaz - a korábbi időszakhoz képest. A helyzetünkhöz, a realitásainkhoz képest viszont ez nem alacsony arány, s még nemzetközi viszonylatban sem alacsony. A vállalati beruházási szándékokat elemezve kiderül, még mindig igen kicsiny azoknak a beruházásoknak a részaránya, amelyek ténylegesen a gazdaságpolitikai célok közvetlen szolgálatában állnak. Tehát sok a felesleges beruházás. Pontosabban fogalmazva sok az olyan beruházás, amelyeknél tizesével, százasával lehetne fontosabbakat, célszerűbbeket, hatékonyabbakat találni. S ha így nézzük, akkor a mai beruházási ráta is magas. Az ilyeneket a jövőben erőteljesen csökkenteni kell. Viszont tudatosan, célszerűen és minden meglevő energiát és tartalékot fel kell használni olyan, nem nagy eszközigényű beruházások végrehajtására - és az eszközöket alapvetően erre kell koncentrálni! -, amelyek az egész termelési folyamat hatékonyságát jelentősen befolyásolják. Amelyek a teljes termelési folyamatnak a hatékonyságát javítják, s ezzel versenyképesebbé teszik termékeinket.

És a termelési folyamatban mindenütt vannak ilyen lehetőségek - „szűk keresztmetszetek". Vannak viszonylag kis ráfordítást igénylő fejlesztések, amelyek a befektetett összeghez képest nagy hatással járnak.

Végül az életszínvonalról néhány szót. Az életszínvonal megőrzése nagyon nagy feladat a mai világban. Az életszínvonal a legtöbb, nálunk fejlettebb és gazdagabb országban is visszaesik - az abszolút mutatókban és minőségben egyaránt. A kormány rendkívül nagy gondot fordít az életszínvonal megőrzésére, mert azt akarjuk, hogy amit e téren ebben az országban elértünk, azt ténylegesen megvédjük és megőriz-

zük. Ennek egyik nagyon fontos tényezője az, hogy az árukínálat, a szolgáltatások kínálata ne romoljék, s ahol lehetséges, ott javuljon.

Én azt tudom mondani az elvtársaknak, hogy akármilyen nagy erőfeszítésekbe és áldozatokba is kerül – ezt továbbra is biztosítani akarjuk. Hogy a dolgozók a tisztességgel megszolgált jövedelmüket belátásuk szerint használhassák fel, arra fordítsák, amire szükségük van. Ne a kereskedelem írja elő, hogy mire költsék a pénzüket – úgy vélem, hogy értik, amire gondolok. Az idén és a következő években meg tudjuk tartani ezt a szintet, és bízom abban is, talán javíthatunk is valamit a helyzeten. Ehhez azonban az is kell, hogy többletteljesítmény jöjjön létre az országban. Ez az egyetlen fedezete életünknek ma és holnap is.

AZ EGYENSÚLY SZOLGÁLATÁBAN*

Saját fejlődésünknek nehéz, igényes, nagy követelményeket támasztó szakaszába értünk, olyan szakaszba, amilyet egyetlen más ország sem oldott meg könnyen fejlődése során. Tény, hogy ebbe a korszakba mi úgy kerültünk, hogy külső feltételeink *rendkívül megnehezültek.* Már lassan 10 esztendeje annak, hogy rossz világ jár ránk: az energia- és nyersanyagárak kétszeri robbanása, a világgazdasági válság elmélyülése, a mi adottságaink között súlyos terheket rótt ránk. Ebből származó veszteségeink nagyok, s folyamatosan megismétlődnek, növekednek. Ennek következménye az, hogy az azonos nemzeti teljesítmény értéke *nem térül meg;* ez a körülmény felszínre hozta gyenge pontjainkat, egyben világossá tette feladatainkat is. A tőkés világ eddigi történelmének egyik legsúlyosabb válságát éli át és ez is majdnem 10 éve tart. Kisebb-nagyobb hullámvölgyekkel, munkanélküliséggel, inflációval, termeléscsökkenéssel, a szociális vívmányok lemorzsolódásával, konfliktusok kiéleződésével. Államok sora adósodik el, teljes iparágak vannak válsághelyzetben, magukkal sodorva vállalatok, üzemek ezreit. Ennek hatását mi is érezzük, hiszen ezek az országok exporttermékeink jelentős piacai.

A szocialista világ, amellyel szorosan összefonódtunk és amellyel szorosan összefogunk a feladatok megoldásában, *hasonló* gondokkal küzd, sok nemzetközi terhet visel. Együttműködésünk a szocialista országokkal ebben a nehéz időben pótolhatatlan és nélkülözhetetlen – ma is szilárd támasz. De miután azonos helyzetben vagyunk mindnyájan, testvérországainknak nincsenek rendelkezésünkre bocsátható *többletfeleslegei.* Mégis az együttműködés erősítése és fejlesztése – mindannak megőrzése, amit közösen elértünk – *fontos feladatunk,* hiszen fejlődésünk erőtartalékait képezik.

* Beszéd az 1982. szeptember 4-i pécsi bányásznapi ünnepségen. Magyar Hírlap, 1982. szeptember 9.

Ami a világpolitikában történik, az sem kedvez ma törekvéseinknek. Politikánk és rendszerünk olyan, hogy ennek a politikának, ennek a rendszernek, ennek a népnek *lételeme a békés egymás mellett élés,* a békés viszonyok. Számunkra az az előnyös, hogyha körülöttünk és a szélesebb térségben zavartalanok a kapcsolódások minden területen, minden területen a lehető legszabadabb az érintkezés: a tudományban, a kultúrában, a művészetben és az emberi kapcsolatokban. Ezért elengedhetetlen, hogy *ilyen viszonyokért dolgozzunk,* minden lehetőt megtegyünk értük, együtt szövetségeseinkkel, a Szovjetunióval. Ez közvetlen, legerőteljesebb *nemzeti* érdekünk.

Magyarország nyitott gazdaságú ország, széles körű kapcsolatok nélkül *nem létezhet,* fejlődhet. Ha külgazdasági kapcsolataink feltételei megváltoznak, ha tartósan szűkülnek, akkor nemcsak nem vagyunk képesek érdemben továbblépni és előrejutni, hanem elért színvonalunkat sem tudjuk megtartani és fejlődési képességünk törik meg. Ezért nemzetközi tevékenységünkben, a politikánkban, a gazdaságban minden lehetőséget – és aláhúzom, *minden irányban* – felhasználunk arra, hogy szembeszálljunk azokkal a törekvésekkel, amelyek a kapcsolatok szűkítését célozzák, a normális érintkezés, a normális és kölcsönösen előnyös kapcsolatok fejlődését korlátozni vagy megszüntetni igyekeznek. Ez az aktivitás *nem kicsi,* erőteljesebb és szélesebb körű is, mint országunk méreteiből talán következne, ám hála annak a politikának, s eredményeként annak a helyzetnek, ami országunkban van – *tevékenységünk nem hiábavaló,* ez célszerű hozzájárulás ahhoz, hogy számunkra kedvezőbbé váljanak a viszonyok a legközelebbi térségben, Európában, valamint a világban.

Amit mi az ország politikai, gazdasági stabilitásának, nemzeti egységének – jó közérzetnek – nevezünk, az a társadalom közös tevékenységén alapul. Ez a legnagyobb hozzájárulásunk a nemzetközi viszonyok javításához, ezzel hathatunk a legnagyobb mértékben. Ennek megtartása és erősítése *rendkívül fontos számunkra:* a nemzeti egységet *folyamatosan újra és újra kell formálni, szilárdítani közös munkában, közös tevékenységben.* Ennek megteremtéséhez mindenekelőtt céltudatos, határozott – a realitásokkal számoló – magatartásra, azonos irányú cselekvésre van szükség. Az ilyen nemzeti egységnek nagyobb is a szerepe, jelentősége a mai körülmények között, a mai világban, mint korábban volt. Létérdekünk, hogy az ország minden állampolgára

ezzel összefüggésben *felismerje személyi felelősségét*, és abban a környezetben, ahol él és dolgozik, magatartásában, cselekvésében érvényesítse ezt.

Ma munkánkban egyszersmind létfeltételeinket tekintve egyaránt *központi kérdés a gazdaság sorsa*, a népgazdaság feladatainak, céljainak teljesítése.

Mit tudtunk tenni az utóbbi években, a folyamatosan romló világgazdasági – világpolitikai viszonyok közepette? Az adatok, a tények bizonyítják: a Központi Bizottság 1978 decemberi ülését követően, a XII. kongresszus határozatainak megfelelően, *rendkívül sokat tettünk annak érdekében, hogy gyorsan és rugalmasabban alkalmazkodjunk a világhoz, ellensúlyozzuk a hátrányosan változó külső feltételeket.* Az igen rövid idő ellenére figyelemre méltó, magasra értékelhető változások következtek be a gazdaságban, a társadalmi tevékenység szinte minden területén.

A mostoha körülmények között is megőriztük minőségünket a nemzetközi megítélésben, azt, hogy *korrekt és érdemes tagjai vagyunk szövetségi rendszerünknek a szocialista gazdasági integrációnak, megbecsült partnerek szerte a világban e közösség határain túl is.* Ebben a vonatkozásban talán erősödtek pozícióink, mert sok más, velünk összehasonlítható ország nem állta így a próbát – és ez nagyon becsülendő, értékes nemzeti teljesítmény. A világgazdasági válság káros és súlyos következményei ellenére *növeltük* nemzeti jövedelmünket – igaz, szerényebb mértékben, mint egy évtizeddel előbb –, de e szerény ütem is kedvező helyet foglal el a világranglistán manapság, különösen azért, mert ezek *tényleges teljesítmények.* Ebben az időszakban érdemben javult a gazdálkodás színvonala; sok területen például az energiagazdálkodásban, de más területeken is, jelentősen előreléptünk. E kritikus időszakban *megőriztük a külgazdasági egyensúlyunkat, fizetési képességünket és ezzel együtt – helyünket a világban. Ez nélkülözhetetlen, különben elveszítenénk külgazdasági kapcsolataink fejlesztési lehetőségeit, nem tudnánk fenntartani elért színvonalunkat, mindazt, amire továbbfejlődésünkhöz szükségünk van, s amihez ragaszkodunk.*

Az erőfeszítések értékelhető eredménye, hogy tőkés exportunk növekvő mértékben meghaladja importunkat – ez a magyar történelemben nem sokszor fordult elő, kivált válságkorszakokban. Ebben a

munkában, ebben a küzdelemben megmutattuk az utóbbi években is, hogy lehetséges a feszített feladatok megoldása, ezzel erősebbek, edzettebbek és versenyképesebbek lettünk. A termékszerkezet is biztatóan változik – sok tekintetben tehát előreléptünk és ez *nagy érték,* ezt erősíteni kell! Ha megszilárdítjuk pozícióinkat és változnak a körülmények a világban, ezek csak egy kicsit is jobbak lesznek, akkor nagyobb készséggel és képességgel tudjuk azokat a javunkra kiaknázni, mint korábban. Ugyancsak *érzékelhető eredmény* az, hogy megőriztük népünk életszínvonalát, számos tekintetben fejlesztettük szociális intézményeinket. Nem felesleges minderre emlékeztetni akkor, amikor a korábbi erőfeszítésekhez képest ezekért *jóval többet kell* tennünk. És minden jel arra mutat, hogy még nehezebb időszakokra kell felkészülnünk: tudtuk ezt és nem titkoltuk. Sajnos, mindez igazolódott, s talán még nem is érzékelteti eléggé azokat a nehézségeket, amelyekkel meg kell birkóznunk az egyensúly további javítása, *fizetési képességünk megőrzése,* egyszersmind *életszínvonal-politikánk megvalósítása érdekében.*

Az év eddig eltelt hónapjainak eseményei többféle, figyelemre méltó tanulsággal és bizonysággal szolgálnak. Január elsejétől napjainkig *több, mint 200 millió dollár értékű konvertibilis exporttöbbletet értünk el* – ennyi, a ritka „aktív" esztendőkben is, legfeljebb az év végi hajrában „jött össze" és ugyanennyi idő alatt 1978-ban *több mint 800 millió* dollár volt a konvertibilis külkereskedelmi hiányunk. Az ez évi eddigi aktivumért a korábbiaknál lényegesen többet kellett exportálnunk. Ez önmagában is érzékelteti a feladat súlyát és feszültségét: a hátralevő hónapokban *tovább kell növelni és jelentősen továbbnöveljük* aktivumunkat a konvertibilis viszonylatokban. A legutóbbi időszakban az eddigi normális hitelfelvételi kapcsolatokkal szemben hitelfelvételi lehetőségeink szűkültek, s ezzel egyidejűleg fontos exportcikkeknél a válság következtében jelentős áresés következett be, tovább romlanak a magyar termékek egyes tőkés országokban való értékesítési feltételei az alkalmazott protekcionizmus, diszkrimináció miatt is. Ezt kizárólag az export növelésével nem tudjuk biztonságosan ellensúlyozni. A kormány arra is rákényszerült, hogy a vállalt nemzetközi egyezményekkel *összhangban,* a *külgazdasági egyensúly javítása érdekében* importkorlátozó intézkedéseket hozzon. A szigorúbb importgazdálkodásnak azonban *csak az átmenetileg nélkülözhető, feles-*

legesnek tekinthető import kiiktatását kell szolgálnia, nem akadályozhatja a gazdaságos, mindenekelőtt exportcélú termelést és nem ronthatja a lakosság ellátásának a biztonságát. Vissza kell fizetnünk azt az adósságot és kamatterheket, amelyek döntően 1973–1978 között keletkeztek: 1982-ben körülbelül *annyi kamatot kell fizetnünk, mint egy évtizeddel korábban egyéves teljes tőkés exportunk összege volt.*

Ez önmagában is igen nagy összeg, óriási teher, olyan, amit úgy kell kifizetnünk, hogy *nem kapunk érte cserébe árut.* Viszont ez az elemi *feltétele* annak, hogy *fenntartsuk* külgazdasági kapcsolatainkat, bővítsük együttműködésünket, *bent maradhassunk* a nemzetközi munkamegosztás vérkeringésében. Nem helyezkedhetünk olyan álláspontra, hogy korábbi éveink valamennyi következményét, beleértve a *történelmi adottságokat,* követelményeket, esetenként hibás fejlesztéseket és sok minden mást is meg nem történtnek vegyünk. A mai feladatrendszer adott – és ezeket kötelező vállalni, ez egyben eddigi eredményeink és vívmányaink megőrzésének elengedhetetlen feltétele is. Ha mindezt nem vállalnánk, akkor évtizeddel eshetnénk vissza a fejlődésben. Ez tehát a tény, meghatározó helyzet, ezzel kell számolnunk – és *ezt kell viselnünk.* Ezért kell a lehető legszigorúbb gazdálkodást folytatnunk és tényleges többletteljesítményt elérni, hogy talpon maradjunk.

Talán nem túlzás akként fogalmazni – *nem egyszerűen gazdasági feladványról van szó, hanem a politika, a gazdaság, életszínvonalunk védelméről, nemzeti összefogást kívánó, nemzeti méretű feladatról, amelynek végrehajtásához az egész társadalom, a nép érdekei fűződnek.* E feladat végrehajtásának számos mellőzhetetlen *politikai* jellegű feltétele is van. Nagyobb összhangra, összefogásra és cselekvési egységre van szükség a közös tevékenységben. *Összhang kell* a kormány, az irányítás, a megyei, községi és társadalmi szervek, az intézmények és termelő kollektívák munkája között. Az egymás közötti kapcsolatok rendszerében is lényegesen erősebb összhang, lényegesen nagyobb fegyelem és rendszerezettség szükséges – lényegesen kisebb zökkenőkkel, felesleges késedelmekkel és mulasztásokkal terhelt kapcsolatrendszer. *Nyílt és a realitásokkal számoló őszinte, demokratikus, gondokat is megosztó politikát kell folytatnunk továbbra is – ezt erősíteni szükséges minden szinten.* Mindez együttvéve természetesen nem csupán feladat – egyben *erőtartaléka* cselekvéseinknek is. Látnunk kell,

hogy a politika nemcsak a Központi Bizottság és a kormány dolga egyedül, hanem mindenkié ebben az országban, aki dolgozik, tisztséget visel, aki emberekkel vagy emberekért dolgozik, emberek sorsa, munkája függ tőle. Ez ugyanakkor *határozott, gondos, felelős vezetést követel minden poszton, olyan határozott, gondos vezetést, amely biztosítja a tisztességes alkotó munka, a többletteljesítmény érvényesítésének feltételeit és lehetőségeit, ugyanakkor meg is követeli azt.*

Meg kell mondanunk, a kormánynak sok a teendője és behoznivalója is van. Gyorsan cselekedett, sokkal gyorsabban, mint korábban. Amikor gyors változásokat követel az idő – az időveszteség súlyos anyagi veszteséget jelenthet – nem követhetjük a korábban megszokott tempót. Nem csinálhatunk valamit megszokásból, amint – amikor némi túlzással – maguktól mennek a dolgok útjukon. Ebben az időszakban *tovább kellett az irányító szervek részéről is erősíteni – és a jövőben is erősítenünk kell – a szinkront a kormány és más szervek tevékenysége között, mindenütt, ahol a döntéseket továbbviszik, végrehajtják.* Sajnos, még ma sem elszigetelt jelenség a gyakori elszakadás, a *torzulás* a döntési folyamatokban. Mire a döntés megvalósul, gyakran *veszít* eredeti céljából, hatásából. Az irányításnak és a vezetésnek arra kell törekednie – most sokkal inkább, mint eddig –, hogy *reális feltételeket, körülményeket és lehetőségeket jobban figyelembe vevő népgazdasági terv készüljön, és ezzel összhangban álló szabályozás.* Szigorú követelményeket érvényesítő szabályozás kell, mert gondjaink egy része az idén is abból keletkezett, hogy a tényleges, az élet által meghatározott, tényleges feltételekhez képest lazák a gazdálkodási követelmények, a jövedelemhez való jutás feltételei. Az erőteljesebb ösztönzés és gazdasági kényszer az egész gazdálkodás területén már ebben az évben is, az eddig eltelt hónapokban is nagyobb teljesítményeket eredményezett volna, *könnyebben ellensúlyozhattuk* volna a válság és *a normális nemzetközi gazdasági és pénzügyi kapcsolatok megzavarásából ránk háruló többletterheket.*

A határozottabb ösztönzés, késztetés a jobb gazdálkodásra a kormány feladata és felelőssége. Ezt kell a hitelpolitikával, a központi programok végrehajtásával, sok minden más rendelkezésre álló eszközzel – alapvetően az egész szabályozó- és árrendszer alakításával –, ezt kell a gazdálkodási rendszer kereteinek és formáinak továbbfejlesztésével érvényesíteni úgy, hogy a gazdálkodás szervezeti kereteinek és formái-

nak bővülése erősítse a szervezeti rendszer szocialista jellegét. Ki kell iktatnunk minden divatirányzatot. Nagyon széles és sokrétű, sokszínű, a piaci igényekhez rugalmasan alkalmazkodni képes gazdálkodói szervezeti keretekre és formákra van szükség.

A közös munkában *nem függesztjük fel és nem adjuk fel a gazdaságirányítás és a reform elveit.* Következetesen és hatásosabban kell azokat érvényesíteni, és *tovább is kell fejlesztenünk azokat.* Abban az irányban, amilyen irányban ez kialakult, és több mint egy évtizede *jól szolgálja* a nemzet munkáját. S ennek szellemében arra van szükségünk továbbra is, hogy az önálló, felelősségteljes termelési és többlet-értéket előállító tevékenység *teljes szabadságot és önállóságot kapjon,* ennek nagyobb, szélesebb utat nyissunk. Elengedhetetlen, hogy a vállalati jövedelemszabályozás, a bér- és keresetszabályozás összhangban legyen a lehetőségekkel, a tényleges, értékesíthető, hasznosítható többletteljesítménnyel. Ez elkerülhetetlen ahhoz, hogy év közben ne kelljen felesleges, nehéz és fájdalmas korrekciókat érvényesíteni. Nagyobb mértékben kell a differenciálást erősíteni az irányító, a gazdasági szervező munkában és a szabályozókon keresztül. *Jobban meg kell fizetnünk azokat, akik ténylegesen többet teljesítenek, nagyobb hasznot hoznak a közösségnek, azokat az egyéneket és kollektívákat, akik többre képesek, és nagyobb lehetőségeket kell biztosítanunk azok számára, akik tartósan többre képesek.*

A vállalati önállóságnak ebben az irányban teljesen szabad utat kell adnunk. És még van mit tennünk, hogy ez a gyakorlatban is így érvényesüljön: *a korlátozásokat és beavatkozásokat ott és olyan mértékben kell érvényesíteni – akkor viszont késedelem nélkül és határozottan! –, ahol ez nem így történik.* Ismétlem, *korlátozni kell, vissza kell fogni és meg kell szüntetni* azokat a munkahelyeket, tevékenységeket, ahol a nemzeti jövedelmet *fogyasztják,* ahol *nem képesek értelmesen* jövedelmet termelni, vállalatszerűen gazdálkodni. Van hova átcsoportosítani az eszközöket és a munkaerőt, hatékony, fejlődő, az ország számára nélkülözhetetlen ágazatok, s jól dolgozó, perspektivikus vállalatok *nélkülözik a szükséges eszközöket és keresik a munkaerőt.*

Tudnunk kell, hogy életszínvonalunk, életkörülményeink, életfeltételeink megőrzése ennek a feladatnak *a helyes megoldásától függ.* Amilyen mértékben ezt megoldjuk, olyan mértékben őrizzük meg és javíthatjuk az életviszonyainkat. Ma a világgazdaság csak két terme-

lési tényezőt ismer el, az átlagon felül: a kivételesen kedvező termelési adottságot és a mozgékony, *tehetséges,* alkotó munkát. Mi rendelkezünk a *második* tényezővel, ennek érvényesítése kötelességünk. Ám amikor az emberi tényezőre utalunk, ehhez hozzátartoznak az olyan erények, mint a *kötelességtudás,* a *munkaszeretet,* a *szorgalom,* a fegyelem a tisztesség és alkotóképesség megbecsülése. Ezt minden területen *meg kell tennünk* nem csupán a gazdaságban. És nem csupán a termelő szektorban, hanem mindenütt, ahol az emberek élete, az élet minősége és ennek feltételei érvényesülnek, meghatározódnak, s amelyek *érintik a közérzetet.* Ahol az emberek ügyeit intézik az igazgatásban – a hatalom szerveiben ha tetszik –, ahol még *sok tennivalónk van a bürokráciával szemben.* Itt is *csökkenteni kell a létszámot, egyszerűsíteni a dolgok intézését, emberibb, közvetlen, normális logikával kell az ügyeket intézni.* Érdekünk, hogy az emberek *jól érezzék magukat ebben a hazában.* Tehát az életszínvonalnak ez is része csakúgy mint az ellátás, a szolgáltatás, amelynek színvonalát központi feladatunk *fenntartani.*

A kormányzatnak nagy feladata van abban is, hogy jövedelmek és az árak között *a helyes arányok megmaradjanak.* Nagy a felelőssége és a feladata abban, hogy az árak a továbbiakban a korábbi évek gyakorlatának *megfelelően szerény keretek között* emelkedjenek, s hogy az árak mozgása mindenekelőtt arra vagy elsősorban arra szolgáljon, hogy az árak *jobban megfeleljenek* a tényleges ráfordításoknak és a népgazdasági érdekeknek megfelelően szolgálják a fogyasztás szerkezetét; ne az legyen a funkciója az árak emelésének, hogy a teljesítménnyel nem fedezett jövedelmeket „visszavegyük". A vásárlóerő-szabályozást a jövedelmek oldalán kell alapvetően vezérelni – tényleges teljesítmény és tényleges többletteljesítmény után kell és szabad bért és jövedelmet kibocsátani. Az idei, terven felüli áremelkedések annak a *következményei, hogy ezt együttesen nem tudtuk megcsinálni.* A kormány *nem tudott olyan szabályozást biztosítani, amely megakadályozta volna a jövedelmek kiáramlását mindjárt az év elején a lehetőségeinknél és a terveinkben előirtnál nagyobb mértékben, hiszen a teljesítmények nem januárban „jönnek be", hanem az egész év folyamán, és – jó esetben – az elképzeltet általában csak az év végén érik el.* Ezért itt már egy jelentős rés keletkezett a jövedelmek és a teljesítmények között, amit *meg kellett szüntetni.* Ez nem jó dolog, nem racio-

nális megoldás. *Kényszerű lépés volt,* de szükség volt rá, hogy nagyobb bajok ne legyenek, ne boruljon fel az áruellátás, az egyensúly. Az efféle intézkedéseket a továbbiakban *el akarjuk kerülni!* De azt is meg kell mondani, nemcsak a kormánynak van feladata abban, hogy a gazdálkodás és a jövedelemhez való jutás feltételei ne legyenek lazábbak és könnyebbek, mint a tényleges létfeltételeink, hanem mindazoknak, akik erre *befolyással bírnak,* akiknek erre hatáskörük van. Ez – ennek a megőrzése – a vállalatok felelőssége is, a dolgozók szervezeteinek felelőssége is, a párt- és szakszervezeti szervek felelőssége is. És itt az egyensúly folyamatos megvédéséről van szó; közös munka, közös tevékenység kell hozzá. Ebben az évben már nem kerül sor további központi árintézkedésre és a kormány mindent el fog követni azért, hogy a jövő évben a tervnek megfelelően a tényleges többlet-teljesítményekkel összhangban biztosítsa mindenkinek az életfeltételeit és a munkafeltételeit, úgy ahogy eddig. A közkiadásokkal is jobban fogunk takarékoskodni, tovább szükséges egyszerűsíteni az igazgatást, mérsékelni az igazgatási költségeket. A közös fogyasztásnak azokat a szolgáltatásait, amelyek az egész nép életkörülményeire hatnak – oktatás, egészségügy – *nem szabad és nem kívánjuk csökkenteni.* Az ésszerűbb gazdálkodásra azonban *itt is szükség* van, hiszen az ország hatalmas összegeket fordít ezekre. Külön gondot kell fordítanunk azokra, akik *nagy terhet viselnek a társadalomban, és nincs vagy korlátozott lehetőségük van többletteljesítménnyel növelni jövedelmüket:* a sokgyermekes családokra és az alacsony jövedelmű nyugdíjasokra. Gondjaikat csakúgy, mint a pályakezdő fiatalokét ismerjük, s ahogy helyzetünk engedi, teljesítményünk fedezi, *teszünk is a gondok enyhítéséért.*

De felmerül a kérdés: *elbírunk-e* ilyen méretű feladatainkkal, *képesek vagyunk-e* végrehajtani a gazdasági egyensúly javítását, vinni a terheket és ellensúlyozni minden hátrányt, képesek leszünk-e a kivívott pozícióinkat *megőrizni* a világban és megteremteni további fejlődésünk létalapjait? *Érdemes-e* ezekért ilyen nagy erőfeszítéseket tenni?

Nem lehet kétséges a válasz: hazánkban *mindenkinek az a tényleges érdeke,* hogy vállaljuk – személy szerint is mindenki vállalja – és végrehajtsuk a közös feladatot. A tét mindaz, amit 25 esztendő alatt szereztünk: *sokat veszíthetünk is,* a jó köz- és biztonságérzetet, az

életszínvonalat, a következő generáció kiindulópontjait és létfeltételeit. És bizonyosak vagyunk abban, hogy a feladatot *képesek vagyunk* elvégezni, mert erre friss bizonyítékaink vannak: az egyensúly javítása a világpiaci romlás dacára, a feltárt tartalékforrások – energiában, anyagban, emberi tettvágyban. Ezekből bőven áll rendelkezésünkre az elkövetkező, a korábbinál nem könnyebb időszakokra és nem csupán a számokkal mérhetőt, hanem mindenekelőtt *népünk erejét* tekintve. Az MSZMP politikája az utolsó negyedszázadban *szilárdan támaszkodott* arra az élni- és fejlődniakarásra, amely jellemzi ennek a sokat szenvedett és végre magára talált nemzetnek az arculatát. A magyar társadalom – az utóbbi évek próbáinak tanúsága szerint is – *felnőtté érett, kész arra, hogy megtegye mindazt, amire szüksége van a boldoguláshoz.*

ÖNERŐVEL OLDJUK MEG NEHÉZ FELADATAINKAT*

Nekünk az a tapasztalatunk – sok objektív, illetve objektívnek tekinthető tény is bizonyítja ezt –, hogy a viszonylag nehéz körülmények ellenére, számos nem népszerű, nem megszokott intézkedés után, az ország politikai stabilitása *nem romlott,* a légkör az országban *nem rosszabb,* mint volt. Ez a legszerényebb megfogalmazásunk. Sőt, hiszem, hogy közelebb állunk az igazsághoz, ha azt mondjuk: a politikai stabilitás, a nemzeti egység, a szocialista nemzeti egység *erősödött.* Erősödött az összefogás és az összetartás érzése a népben – tehát *az aktív támogatás eleme is gyarapodott.* Azt hiszem, ez igen fontos dolog számunkra, erről időnként érdemes beszélnünk, hiszen a mai világban ez nem lebecsülendő kincs. Olyan tényező, ami nemzetközi érdek, *a szocialista közösség értéke* is. Mindemellett – a mai viszonyok miatt, s mert mi mégiscsak itt vagyunk a szocialista világrendszer nyugati határán – a lakosság érzékenysége, idegessége, nyugtalansága szintén növekedett. Érzékenyebben reagálunk történésekre, a világ változásaira. Ez vonatkozik a vezetésre is.

Sok szó esett a két fő gazdaságpolitikai célkitűzésünkről, *a külgazdasági egyensúly megőrzéséről* és javításáról, valamint *az életszínvonal megvédéséről.* Erről sokféleképpen szoktunk nyilatkozni. Az első feladatnak a lényege – és ebben a körben ezt nyugodtan elmondhatjuk, –, hogy a tőkés világtól való túlzott függőséget folyamatosan és fokozatosan *gyengítenünk* kell. És ezt úgy kell véghezvinnünk, hogy közben ne rontsuk a világgazdasági pozícióinkat és ne rontsuk lehetőségeinket a nemzetközi munkamegosztás előnyeinek a kihasználásában.

1978-ban, konvertibilis külkereskedelmi mérlegünk olyan passzívumot ért el, olyan növekedési ütemre gyorsult, hogy ez fenyegetővé

* Elhangzott a szocialista országokból érkezett újságíróknak 1982. október 1-én tartott konzultáción.

vált számunkra. Bár ezt a fenyegetést a vezetés korábban *felismerte* és *látta*, születtek is ennek megfelelő elvi határozatok, a gyakorlati gazdaságpolitikában azonban *nem következtek be olyan határozott és kemény intézkedések, amelyek lefékezték volna a veszélyes tendenciákat*. Úgyhogy az 1978. decemberi központi bizottsági határozatnak, valamint az ezt megerősítő XII. kongresszusnak ebben a vonatkozásban az ad jelentőséget, hogy a gazdaságpolitika gyakorlatában *megkövetelte és érvényesítette* azokat a prioritásokat és intézkedéseket, amelyek ilyen kedvezőtlen folyamatot megállíthatnak.

Világos, hogy a nem szocialista világgal szembeni függőség milyen veszélyekkel jár egy határon túl, ha az adósságállomány átlép egy meghatározott keretet vagy határt – ezt nem kell külön megindokolni. Ám arra azért szükséges rámutatni, hogy a jelzett időponttól kezdve már *nem voltunk tétlenek* – szigorú, erőteljes intézkedéseket foganatosítottunk. Ezeket „alapvetően a saját számlánkra" tettük, a „saját húsunkból vágtuk" és nem a másokéból. Intézkedéseink *nem zavarták a szocialista együttműködést, tehát nem a szocialista kötelezettségek rovására oldottuk meg a nehéz feladatokat, annak ellenére, hogy a szocialista integráció ebben a korszakban nem mindig támasztotta alá erőfeszítéseinket*. 1978 első hét hónapjának végén még több mint 800 millió dolláros passzívumunk volt konvertibilis elszámolásokban. Emiatt a lakossági ellátást rendkívül szigorúan ellenőriztük és kézbentartottuk a vásárlóerő és az árualap összhangját. Ebben a hangsúly alapvetően a *jövedelmek* kézbentartásán volt és van. Ehhez kapcsolódik vagy ennek egy kiegészítője a megfelelő árpolitika; a bérek, az egyéb jövedelmek, a béren kívüli jövedelmek és az előteremtendő vagy előteremthető árualapok és szolgáltatások *egyensúlyának* a fenntartása.

Ez az a tétel, amit a politikai gazdaságtan első óráin már tanítanak. Ebben semmi különleges nincs, a mi részünkről ezt igyekszünk a továbbiakban is fenntartani: a fogyasztás szabályozása nem a kereskedelmen keresztül történik, hanem mindenekelőtt a jövedelmeken keresztül.

Ennek a ténynek ma különösen nagy a politikai és gazdasági jelentősége, mert a nagyobb teljesítménykövetelményekhez és az ehhez kapcsolódó viszonylag kisebb jövedelmekhez – hiszen a jövedelmeket kisebb mértékben engedhetjük emelkedni, mint ahogy a teljesítmé-

nyek emelkednek –, mindenképpen szükséges a megszokott, kielégítő áruellátás. Hogy az embereknek *érdemes legyen miért dolgozni, illetve többet dolgozni.*

Talán hangsúlyoznom sem kell – milyen nagyságrendű feladat ez... Egyebek között azért is, mert fogyasztásicikk-kereskedelmünk sajnos szűkül a KGST-tagországokon belül. Az utolsó két-három évben olyan fogyasztási cikkek estek ki a szocialista importból, amelyeket Magyarország Vilmos császár ideje óta a környező országokból importált és az egyensúly erősítésével kapcsolatos erőfeszítéseink keretében az ezekre a célokra fordítható tőkés devizát is szűkebben kellett mérnünk már tavaly – és az idén is. A hiányzó termékeknek csak egy kis része pótolható belső erőfeszítésekkel, illetve viszonylag kisebb részét *érdemes* és *gazdaságos* belső termeléssel pótolni. Úgyhogy ez a feladvány *távlatilag sem megoldott* és nem biztosított a számunkra. Nagyon érdekeltek vagyunk abban, hogy a fogyasztási cikkek élénkebb kereskedelme mielőbb *fokozódjon.* Szélesedjen és erősödjön tehát a szocialista együttműködés nemcsak a klasszikus, hanem a kiegészítő formákban is, amelyeket mi nagyon szorgalmazunk, a belkereskedelmi választékcserétől kezdve a szövetkezeti szervek közvetlen kapcsolatain keresztül, olyan megoldásokig, hogy egyes területekkel – például a Szovjetunió egyes köztársaságaival – létesüljenek *közvetlen áruforgalmi* kapcsolatok. A központi elhatározásokon és megállapodásokon túl is cseréljünk termékeket, találjunk pótlólagos forrásokat a gondok megoldására. Ezek azok, amelyeket nem tájékoztatásként vagy előadásként, hanem inkább kommentárként akartam elmondani helyzetünkről, mostani gondjainkról.

Elvtársak!

Minden szocialista ország számára az elsőrendű, érzékeny témakörhöz tartozik a *normális gazdasági kapcsolatok folyamatos megzavarása a Nyugat részéről.* Ezen belül különösen a *pénz,* a *hitelkapcsolatok* megzavarására gondolok. Ezeknek az akcióknak az ellensúlyozása nem könnyű; sokféleképpen és sok módszerrel történik. Bármit is teszünk, ennek az alapvető célja az – és az alapvető követelmény a mi részünkről és indíték –, hogy *megmaradjon mozgásterünk, ne nőjön kiszolgáltatottságunk, hanem csökkenjen.* Eddig ezt a törekvést viszonylagos eredmény kísérte – igaz, nagy feszültségekkel. Azt gondo-

lom, hogy ez máshol is ilyen probléma, a kis KGST-tagországokban mindenképpen.

Mint tudjuk, a magyar gazdaságnak egyetlen alternatívája van, az, hogy *a gazdasági egyensúlyt helyreállítsuk.* Nincs más lehetőségünk. Ebből az következik, hogy minden intézkedést – ezt tettük eddig is – szükséges ennek a gazdasági feladatnak teljesítéséhez felhasználni. Meg vagyunk győződve arról, hogy a gazdasági egyensúlyt *helyre fogjuk állítani!* A tőkés adósságállományunk csökkentését – ezt eredetileg az 1980-as évek közepére terveztük – korábban, már ebben az évben *elkezdjük.* Ez nagyon fájdalmas dolog egyébként, mert *még erőteljesebben vissza kell fogni a nemzeti jövedelemből a belső fogyasztásra fordítható részt.* Ez az egyik intézkedés vagy az egyik elhatározás annak érdekében, hogy a tőkés világ oldaláról a velünk szemben alkalmazott intézkedések, még érvényesülő kedvezőtlen hatását ellensúlyozzuk. Ez olyan áldozatokkal jár, amelyek érintik a gazdálkodás feltételeit. Mindenekelőtt a vállalatokét. Lényegesen szigorodnak a működés feltételei, *a jövedelemhez jutás feltételei,* és ez a dolgozók, illetve a kollektívák számára is így van. Ott, ahol ez lehetséges, jelentősen *csökkentjük* a költekezést, mindazokat, amelyek tőkésdevizakiadásokkal járnak. Megjegyzem: voltak olyan intézkedéseink is, amiért szidtak minket, főleg engem... Megesett, visszajött egy küldöttségünk valamilyen nemzetközi konferenciáról, ahová összesen *három* embert engedtünk ki. A legkisebb szocialista delegáció is *nyolcszorosa* volt a miénknek. Hallottam eleget – miért vagyunk mi ilyen szélsőségesek? Nos, ha takarékoskodni kell a tőkés devizával, akkor takarékoskodni kell. Nem? – akkor ez mindenkire vonatkozik.

Elvtársak!

A szocializmus építésének ma a világtörténelem adja tapasztalatait – 1917-től. A legtöbb tapasztalatot a Szovjetunió tudta összerakni, bocsánat, nem összerakni – vérrel, verejtékkel és harccal alkotta, alakította ki. Néhány évtizede mi beledolgozunk e közös munkába, és azt hiszem, hogy helyesek azok a megállapítások és teljesen megfelelnek azonos ideológiai alapjainknak, amit a szovjet párt XXVI. kongresszusán Brezsnyev elvtárs erről mondott. *Ebben a közös munkában minden szocialista országban születnek olyan tapasztalatok és megoldások, amelyek figyelemre méltóak, amelyeket kölcsönösen tanulmányozni*

kell. Mindenki maga dönti el, hogy ebből mi az, ami számára alkalmas és hasznosítható. Ha ezt értelmezem, akkor annyi modell van, ahány szocialista ország. Akkor van magyar modell is, egyébként *nincs.* Ha mindenütt van modell, akkor van magyar is, különben nincs magyar modell.

Az alaptézisünk az, hogy a szocializmus kiharcolásában és felépítésében a szovjetunióbeli tapasztalatokat alapul véve *mindenki a saját adottságai és feltételei szerint igyekszik a szocializmus építésének a menetében az optimális megoldásokat megtalálni.* Ez természetszerűleg azt jelenti, hogy nem pontosan azonosak a formák és nem pontosan azonosak a megoldások. De tartalmilag, a célokat tekintve, *azonosak.* És ebben nagyon széles tapasztalatcserére van szükség. Biztos, ahogy a különbségek kiegyenlítődnek a szocialista világ fejlődésében, úgy fognak ezek is egymáshoz közelíteni. Szóval azok, amelyek a sajátos megoldásokat indokolják éppen a közös törvényszerűségek érvényesítése érdekében a – későbbi –, távolabbi jövőben *kisebb szerepet fognak* játszani. A lengyel elvtársaknak itt például azt mondhatom – ahogy én legalábbis mondani szoktam sajátos budapesti szlenggel –, a jóisten meg a lengyel pápa mentse meg őket a magyar modelltől, meg a magyar reformtól. Mert *más viszonyok között* élnek, mint mi. Ami nálunk kialakult, az 1956. november 4-én kezdődött, amikor Budapesten és az ország jelentős részében még az ellenforradalom ellen véres harc folyt. Azután a következő jelentős állomás a Központi Bizottság, az akkori még ideiglenes intéző bizottság decemberi határozata volt... Nem volt megfogalmazva, de ezek lettek a *kiindulópontok.* Emlékeztetni szeretnék rá: akkor Budapesten még kijárási tilalom volt és éjjel lövöldöztek az utcán. Tehát nem 1968-ban kezdődött a magyar reform, hanem akkor, és így kezdődött. Folytatódott a konszolidációval – a politikai és gazdasági konszolidációval –, folytatódott mindenekelőtt a mezőgazdaság szocialista átszervezésével. Maradjunk ez utóbbinál.

Mai agrárpolitikánk mindenekelőtt az *eredményes kollektivizálással,* a mezőgazdaság kollektivizálásával függ össze. Ezt politikailag és gazdaságilag *jól* megoldottuk. Ez nagyon sokrétű folyamat volt. Amiben most vagyunk, az e folyamat következménye – eredményét nem lehet „egy az egyben" sehová sem áttelepíteni. Legalábbis ez a meggyőződésünk. Természetesen agrárpolitikánknak vannak olyan

elemei, amelyek beilleszthetők minden szocialista ország irányítási rendszerébe. Ennek ez a *marxista-leninista* megközelítése, ez a gondolkodásmódja, s ez az, amit mindenkinek *a figyelmébe* ajánlhatok.

És hogyan illeszkedik gazdaságunk a szocialista integráció fejlesztéséhez? Elsősorban arra törekszünk, hogy visszafogjuk és megakadályozzuk a dezintegrációs folyamatokat, hogy az együttműködés eddigi eredményeit *megerősítsük* és *megőrizzük*. Ezért *olyan programot dolgozunk ki, amely érdemben előreviszi ezt az integrációt* távlatilag; lényegesen növeli a közösség gazdaságainak a hatékonyságát. Ezen belül minden nemzetgazdaság hatékonyságát és teljesítőképességét, és hogy ehhez a hosszú távú programhoz úgy kapcsolódjunk, hogy már *menet közben* konkrét lépéseket tudjunk tenni. Nem szükséges megvárni a következő ötéves időszakot – már 1983–1985-ben is konkrét lépéseket teszünk, mert erre szükségünk van. Egy integrációnak az a dolga, hogy többletforrásokat biztosítson tagjai számára. Ez *gazdasági érdek*. Itt van például az energiakérdés. Ehhez *kétirányú* erőfeszítések szükségesek egyidejűleg: először a közösség meglevő forrásainak jobb kihasználása, erőteljesebb kihasználása. Mi nem nagy lelkesedéssel, de támogatjuk és elfogadjuk a gondolatot – minden tagországban maximálisan ki kell aknázni a meglevő energiaforrásokat. *Belátjuk, hogy ez elkerülhetetlen,* pedig nekünk nagyon kedvezőtlen viszonyaink vannak – például alacsony fűtőértékű és nehezen, nagyon nehéz geológiai feltételek árán hozzáférhető szénvagyonunk. Tulajdonképpen normális gazdasági körülmények között *nem lenne szabad* ezeknek egy részét kibányásztatni addig, amíg ennél sokkal jobb, gazdaságosabban feltárható energiaforrások vannak az integráción belül. De mi *megértjük,* hogy erre szükség van. Igaz, nem lelkesedünk, mert hiszen a kiaknázás rendkívül megterheli beruházási eszközeinket. Ez a mód a népgazdaság hatékonyságának a javítását jelentősen fékezi. Tulajdonképpen amit mi csinálunk, az egy racionális munkamegosztás ellen hat: ezért ezt egy *átmeneti állapotnak* tekintjük. Gyakorlatilag még olyan fejlődési szakaszban járunk, ahol körülményeinket a *hiány* jellemzi, és nagyon gyakran e hiányok kiküszöbölése helyett a hiány újrafelosztásával próbálkozunk. Rövid szakaszban, néhány éves perspektívában *nincs más mód, de nekünk másra kellene felkészülni a továbbiakban, hogy érvényesüljenek az integráció elvei, az ésszerű munkamegosztás tényleges előnyei.* Ebben mindenki-

nek jó az integráció, és ha jó integráció a miénk, azt kellene termelni, amit a legolcsóbban, a legjobb minőségben, a leghatékonyabban és legjobb feltételek között termel. És ezt kellene a többiek – az integráció tagjainak – rendelkezésére bocsátani. Ennek a követelménynek mi még *nem felelünk meg, ezért tudatosabban kellene ebbe az irányba menni.*

Az energiakérdésnek a másik része is rendkívül fontos. Energiával és az anyaggal való takarékosságról beszélni nem pontos fogalmazás, helyesebb a *gazdálkodást* hangsúlyozni. Ha összehasonlítjuk a fejlett tőkés országokkal a mi fajlagos energiafelhasználásunkat, akkor bizony elgondolkozhatunk a számokon... Az energiával való gazdálkodás *minőségi* elem a gazdaságban. Azt, hogy ki fogalmazta meg ezt a legvilágosabban, azt hiszem mindnyájan tudják. Ez változatlan követelmény: a jó gazdálkodással „megnyert" energia olcsóbb, mintha azt a földből bányásszuk elő. Ezt minden összehasonlító adat bizonyítja. Nekünk az a bajunk, hogy esetenként még *hiányzik a megfelelő technikánk és technológiánk.* A racionális energiagazdálkodás nem egyszerűen benzinadagolási kérdés. Inkább az, hogy milyen gépeink, milyen járműveink vannak; hogy azok milyen adott teljesítmény eléréséhez *mennyi energiát fogyasztanak.* Hogy a termelés folyamán mennyi anyagot pocsékolunk, forgácsolunk el. Ezen minden múlik! Hogy egy azonos teljesítményű motor ne legyen kétszer akkora súlyú – mint ahogy erre sok példa van –, és ne fogyasszon *másfélszer vagy kétszer* annyit, mint amennyit ma a világban tudnak, és amit mi is „tudnánk". Ezekben a vonatkozásokban ma a saját színvonalunk alatt dolgozunk.

Hogy a gazdaságos energiafelhasználásnak milyen jelentősége van – és hogy ez mennyire járható út –, azt szerény eredményeink már jelzik is. Gyakorlatilag az utolsó négy évben *nem nőtt* az energiafogyasztás, s ebben az évben sem fog, miközben azért az ipari termelés, ha nem is jelentősen, de 2 százalékkal azért emelkedett a szóban forgó esztendőkben. A mezőgazdaság minden évben többletet produkál – 1982-ben 4–4,5 százalékos növekedést várunk tőle. Tehát a fajlagos energiafelhasználás javult, és ebben a saját elhatározásainkon túl *a kényszer* is hatott, amit annyira erőteljesen érzékeltünk.

Itt van például az olaj problémája. Szénhidrogén-importunk 1982-re jelentős mértékben csökkent, úgyhogy az eredeti, komplex energia-

gazdálkodási program végrehajtásának felgyorsítására tavaly szeptembert követően jó néhány intézkedést tettünk, és ezeket folyamatosan karbantartjuk és kiegészítjük. Ezzel nyitott, mondhatjuk össznépi, nemzeti program született, aminek ténylegesen konkrét eredményei vannak. Hogy ez mit ér? Nos, az eredeti programban, a jelenlegi ötéves tervben a tervezett növekedés mellett *egymillió tonna kőolaj-egyenértékkel kívántuk csökkenteni az energiafelhasználást,* ezen túl mintegy félmillió tonnát hazai energiahordozókkal akartunk kiváltani. A program felgyorsítására hozott határozatok *ezt a tételt további félmillióval megtoldották, s én azt hiszem, hogy ezen túl is fogunk tenni...*

De engedjék meg, hogy kiterjesszem a takarékosság kategóriáját, hiszen korántsem a szűken vett gazdasági tényezőkkel szükséges ésszerűbben gazdálkodnunk. A nem termelő szférában különböző területek vannak. Az igazgatási kiadások csökkentésére folyamatosan törekszünk, és ebben értünk el eredményeket az utóbbi években. Nem a szokásos módon határozattal –, hogy mindenkiből öt centit le kell vágni –, hanem mindenekelőtt *a hatás- és a felelősségi körök megfelelő újrarendezésével, a felesleges adminisztrációs lépcsőfokok kiiktatásával.* Tulajdonképpen így is fogalmazhatok: *a mai feltételekhez kívánjuk igazítani a proletárdiktatúra hatalmi szervei közötti munkamegosztást.* Nem „baj", ha ez olcsóbban funkcionál, mint régi formájában. Ehhez kisebb létszámú, kvalifikáltabb apparátusra van szükségünk, egyszerűbb szervezetre, és ennek érdekében sok mindent teszünk még, ez a folyamat tovább tart. Tulajdonképpen ehhez még egy elem hozzátartozna, de ezt mostanában nem merem mondani: a kisebb, ám jobban kvalifikált apparátust, a jobb munkamegosztású szervezetet illendő lenne jobban megfizetni... De hát ezt nem mondhatjuk, mert nincs hozzá pénzünk.

Olyan nagy területen, mint az oktatásé és az egészségügyé, *fenntartjuk,* sőt *javítjuk* a szolgáltatások színvonalát – de nem mondunk le itt sem a racionálisabb gazdálkodásról. Ez nehéz és nagyon bonyolult feladat, és érthetően, az eddig elért eredmények ellenére, a hogyan továbbról nagy vitáink is vannak. Azt azonban senki nem vonhatja kétségbe, hogy itt is óriásiak a tartalékaink! Gondoljuk meg, Magyarország a gyógyszerfogyasztásban a világ élvonalába tartozik. Azt hiszem, a megvásárolt hatalmas gyógyszermennyiség jelentős része – szerencsére – a szemétbe kerül... Ha a lakosság az általa megvásárolt

gyógyszermennyiséget mind megenné, akkor biztos romlana az egészségügyi helyzetünk. A fogyasztás tehát olyan ellentmondást takar, amit eddig *nem tudtunk megoldani*. A gyógyszer gyakorlatilag ingyenes vagy nagyon olcsó mindenkinek. Ott kezdődik a baj, hogy az orvos ahelyett, hogy jól végiggondolná, *mit kezdjen* a beteggel –, fölírja az összes lehetséges gyógyszert. A beteg kivált fél táskára valót és hazamegy. Többségük, egészséges ösztönétől vezérelve, persze nem fogyasztja el ezt. Nagy házipatikák keletkeznek mindenütt – és számítások szerint ezzel több milliárd forintos a pazarlás! De milyen megoldásokat válasszunk? Talán minden beteg fizesse meg gyógyszere *teljes árát*, és akkor majd, ha úgy se veszi be, akkor nem fogja kiváltani?

Csakhogy ez a fajta szabályozás a jelenlegi jövedelmi szinten *nem valósítható meg*. A nyugdíjasok például a szükséges gyógyszert sem tudnák megfizetni, ha tényleges árakat érvényesítenénk, mert a gyógyszergyártásban nagyon gyorsan nőnek az árak, a ráfordítások. Ez az egyik része a dolognak, a másik része pedig az, hogy a kedvezményes gyógyszerellátást vívmánynak tekinti mindenki a társadalomban. Másként fogalmazva – *az átmeneti korszak irracionális elemei közé tartozik az egészségügy mai formája*. Ez is egy olyan dolog, ahol mi egy későbbi fejlődési korszak elemeit hoztuk előre. Ebből a „sietségből" társadalmi károk keletkeznek.

Az oktatásban is vannak hasonló gondok. Hadd említsem tankönyvügyeinket. Manapság Magyarországon minden évben új tankönyveket adnak ki, sajnos a tartalom a legtöbb esetben minimálisan harminc évvel elmarad a követelményektől. Amikor én voltam iskolás, akkor a legjobb esetben használt tankönyveket vettünk – ha meg tudtuk egyáltalán venni. Én legalábbis olyan helyzetben voltam. Gondolom, az idősebb honfitársaim is így voltak. Igen, régen egy-egy tankönyvet *generációk használtak*, most meg a tankönyvet úgy, ahogy van, kidobják minden év végén, és újat vesznek az évnyitó előtt! És ma még azt is nehezen tudjuk elérni, hogy a kidobott mennyiséget *ne a szemétre hányják*, hanem visszakerüljön az újrafeldolgozás folyamatába.

Ez is olyan elem, amellyel megint *előreszaladtunk*. Ez a társadalmi fejlődés, a szocializmus építésének talán egy későbbi korszakában lehetséges, és időszerű lesz, de ma Magyarországon oktalan előrerohanás, aminek népgazdasági kár a következménye. Évekig eltarthat,

mire rászoktathatjuk diákjainkat, hogy nem kell a tankönyvet nagy ívben kidobni, ha vége van az iskolának!

Köszönöm, hogy meghallgattak, jó munkát kívánok. Még csak annyit tennék hozzá mindehhez, hogy a párt vezető szervei és a kormány részéről *nagy fontosságot tulajdonítunk az újságírásnak, a szélesebb körű kommunikációnak.* Úgy véljük, hogy a gazdasággal foglalkozó terület felelősei *fontos politikai munkát végeznek – ehhez nagy politikai érettségre, tájékozottságra és elkötelezettségre van szükség.* Szinkronban kell lenni a párt politikájával, de nem úgy, hogy „kincstári optimizmussal" dicsérjék a párt és a kormány politikáját, hanem, hogy ugyanabba az irányba formálják a szemléletet, a gondolkodást, amelyre politikánk kijelöli az utat. Ez nagyon széles rétegeket kell hogy érintsen. Rendszeresen iskolázni és tanítani szükséges a kommunikációs tevékenységgel is arra, hogy népünk *megértse és elvégezze azt, amit a szocializmus építésének mai szakaszában feltétlenül meg kell tennie.* Sőt, amit holnap kell tennie, arra is fel tudjon készülni! Talán nem kell megneveznem, ki fogalmazta meg így a sajtó feladatait: a sajtó ebben a vonatkozásban nemcsak tájékoztató intézmény, hanem kollektív szervező erő ma is, s éppen ezért nagy a felelőssége a párt, a kormány politikája, a közvélemény iránt.

ÉLETSZÍNVONALUNK ZÁLOGA A FIZETŐKÉPESSÉG*

Azt kérjük a Taurus kollektívájától, erősítse, fejlessze kapcsolatait a szocialista integráción belül, ahol kézzelfogható, nagy jelentőségű gyakorlati eredményeket ért el. Erősítse, javítsa, fejlessze tovább a meglevő együttműködést, és ugyanakkor keresse, kutassa, kezdeményezze és érvényesítse az új lehetőségeket a szocialista integráción belül, mindenekelőtt a Szovjetunióval. Ez *létünk alapja,* az Önök vállalata létezésének, sikereinek és további fejlődésének is ez az alapja; annak is, hogy más területeken, más környezetben is eredményesen küzdjenek meg mindenkivel.

Azt szintén kérjük a Taurus kollektívájától, hogy ne csak megtartsa, hanem *bővítse a vállalat eddigi pozícióit,* mindenütt, a szocialista közösségen kívüli világban is – mind a fejlett tőkés országokban, mind a fejlődő országokban. Tárjanak fel új piacokat, alakítsanak ki új értékesítési és kereskedelmi formákat, növeljék értékesítésüket úgy, hogy alacsonyabb fajlagos importtal teljesítsék e megnövelt hazai és exportfeladatokat! Ezt követeli ma tőlünk és Önöktől az ország érdeke.

A vállalat ne csak ellássa a belső piacot, hanem a szükségleteket mind teljesebben elégítse ki: magas használati értékű, tartós, energiatakarékos termékeket adjon az iparnak, a közlekedésnek, a lakosságnak és az élet minden területén azoknak, akik termékeiket igénylik. Folytassák és erősítsék azt az alkotó, kutató, értékteremtő, állandóan újat kereső – azt meg is valósító – tevékenységüket, amelynek olyan nagy hagyományai vannak a Taurusban. Ebben az egymást követő generációk mindig gazdagok voltak, és ez tette lehetővé, hogy nagyon szerény feltételek és viszonyok között – gyakorlatilag *önerőből* – vált ez az iparág vagy ha úgy tetszik, nagyvállalat, világméretekben is

* Felszólalás a Taurus Gumiipari Vállalat megalapításának 100. évfordulóján tartott ünnepségen 1982. november 19-én (rövidítve). Világgazdaság, 1982. november 26.

figyelemre méltó, jelentős vállalattá. Azt is várjuk a Taurus kollektívájától, hogy az üzemen belül a belső viszonyok és kapcsolatok további fejlesztésével és javításával, az üzemszervezés korszerű eszközeivel és megoldásával előrelépjenek, és ezt azért kérjük, mert ezen a területen – sok vonatkozásban az országon belül is – egyedülálló eredményeket értek el. Az eddiginél *jobban érvényesítse a nagyvállalati, nagyüzemi előnyöket,* amire adva vannak a feltételek. Fogják át az értéktermelés folyamatának teljes egészét, s ennek különleges adottságait, előnyeit érvényesítsék a kutatásban, a fejlesztésben, a termelésben és az értékesítésben. Támaszkodjanak azokra az eredményekre, amelyek ebből az összekapcsolódó és egységessé vált láncolatból az Önök számára és mindnyájunk számára megvalósíthatók. Ahol e téren rejtett tartalékok léteznek, ahol ezek nagyobb pótlólagos erőforrások igénybevétele nélkül felszínre hozhatók, ott lépjenek elsősorban előre! Azt igényeljük a Taurus kollektívájától, hogy gazdasági kapcsolatait – akár külföldi, akár belföldi partnerekről van szó – a továbbiakban is mindig a fegyelem, a megbízhatóság és a korrektség jellemezze.

Nehéz év vége felé járunk, az utolsó hetek nagyon nagy erőfeszítéseket követelnek; mindenekelőtt azt, hogy ne lanyhuljon a munka se most, se a jövő év indulásakor. Azok az erőfeszítések, amelyek egységes folyamattá váltak az idén, december 31-e után változatlanul, sőt fokozottabban kell hogy érvényesüljenek. Eddigi ismereteink alapján azt mondhatjuk, hogy alapjában véve sikeresen megoldottuk a feladatainkat – nemzetközi összehasonlításban is. Az eredmények még inkább megbecsülendők, ha azokat a nehéz körülményekhez, feltételekhez és a vállalatainkon nyugvó nagy terhekhez viszonyítjuk.

Feladataink teljesítése nem ment – és a közeljövőben sem fog menni – fájdalommentesen. A külső gazdasági nyomás olyan súlyossá, tartóssá vált, hogy a gazdasági vezetés *nem képes ennek terheit* a vállalatok és – kisebb mértékben – a lakosság válláról levenni. De nem is tartunk célszerűnek olyan gazdaságpolitikát, amely nem érzékelteti az objektív kényszert azokkal, akiknek a munkájától az alkalmazkodás, a probléma megoldása végső soron függ. Megállapítható, eddig a nehézségeket *nem egyformán érezte mindenki.* Persze, azt is világosan kell látni, kimondani, hogy *nem csupán külső körülmények* tették nehézzé mindazt, amit ebben az évben el kellett végeznünk, hanem a saját felkészülésünk hiányosságai is. És sok olyasmi, amiről már

korábban nyíltan és világosan beszéltünk: egyebek között az 1973–1978 közötti, a túlfelhasználás következtében összegyűlt nagy adósságállomány, ennek törlesztési és kamatterhei. Ez olyan, mint a nehéz kövekkel telt zsák a hátunkon. „Csak" az a baj, hogy nem dobhatjuk le, mert akkor kizárnak bennünket a versenyből, és alacsonyabb osztályba sorolnak. E terhek nélkül gyorsabbak, fürgébbek lehetnénk, eredményesebben vehetnénk részt a versenyben, és nagyobb lenne a mozgásterünk, mint ahogy könnyebb lenne a helyzetünk akkor is, ha – nem úgy, mint a Taurusban – nem kellene kínlódnunk a hibás elképzelések, koncepciók szülte, most befagyasztott vagy nagyon alacsony hatásfokkal működtethető termelőkapacitásokkal.

Az idei nehézségeinkben, kínjainkban közrejátszik az is, hogy a tudatunk elmaradott még. Az ország gondjait még mindig *nem mindenki érti, és nem is mindenki érzi* – ebben sincs még egyenlő teherviselés – elosztás. Magatartásunkban és cselekvésünkben részben ezért nem érvényesül mindaz, amire mindnyájunknak szükségünk van. Nevezetesen: a szervezettebb, gondosabb, jobb minőségű munka, a nagyobb és főleg a jobb teljesítmény – az tehát, ami a *ma* és a *holnap* követelménye. Sajnos ebben az országban még mindig sok olyan egyén és kollektíva akad, akik és amelyek nem azt nézik elsősorban, hogy miként lehet jobban, több értéket előállítani, értelmesebben és ésszerűbben gazdálkodni, hanem hogy hogyan lehet saját helyzetüket kényelmesebbé tenni, eddigi kényelmüket megőrizni.

Sokan vannak, akik ideális viszonyokat kérnek tőlünk számon egy olyan világban, amelyet mindennek lehet nevezni, *csak ideálisnak nem;* ahol a rossz, amikor gyorsan változik, *még rosszabbra* vált át. A világméretű külső folyamatokat mi érdemben befolyásolni nem tudjuk. Nemcsak értetlenség van ebben a kérdésben – ami visszafog bennünket, és fékezi a gyorsabb haladást –, hanem tehetetlenség és tehetségtelenség is, s ennek hátrányos következményeit súlyosnak érzik azok is, akik megértették az ország nehéz helyzetét, s képesek arra, hogy munkájukkal hozzájáruljanak javításához – és készek is rá. A váltásra, *a megújulásra való képtelenség, a lustaság és az elkényelmesedés, amire utaltunk, nemcsak a vállalatoknál tapasztalható, hanem az irányító és az igazgatási apparátusban is.* Vannak, akik nem tudnak, vagy *nem akarnak* átállni, vagy túlságosan hosszú idő kell nekik ehhez.

Mindezek ellenére úgy hiszem, elismerésre méltó siker az, amit az idén elértünk: javítani tudtuk az ország külső egyensúlyát az egyre súlyosbodó világválság kellős közepén: teljesítettük kötelezettségeinket a szocialista partnereinkkel szemben, a külkereskedelmi áruforgalomban, a tervezett dollárpasszívum helyett jelentős dolláraktívummal zárjuk az évet. Ezzel megfelelő *átmenetet tudunk biztosítani az 1983. évi* még nehezebb feladatokhoz.

Nyugodt lelkiismerettel elmondhatjuk, hogy *megőriztük* az életszínvonalat, az életkörülményeinket és a lakosság ellátásának a színvonalát is. Még akkor is, ha ez év folyamán egyes területeken kényszerű okokból támadtak átmeneti zavarok. Időnként egyes termékeket nem lehetett kapni, ami egyébként nem azt jelentette, hogy a hiányzó cikkekből kisebb lett a fogyasztás, hanem végső soron egyik másik cikk *tartalékká* vált – csak *nem a kereskedelem raktáraiban, hanem a családoknál.*

A párt és a kormány vezetése a továbbiakban is *minden erőfeszítést megtesz,* hogy az egyensúlyt megőrizzük, *fizetőképességünket javítsuk,* nemzetközi megítélésünk, piaci pozícióink ne romoljanak. Ez elengedhetetlenül szükséges az életszínvonal fenntartásához és az élet olyan *minőségének a megőrzéséhez,* ami az országnak, a népnek egyik legjelentősebb vívmánya a legutóbbi 25 esztendőben. Ehhez a továbbiakban is sok erőfeszítést kell tennünk, miután nem tudunk a világnak számunkra kedvezőbb irányt szabni. A világgazdaság helyzete tovább romlik, még akkor is, ha a politikai viszonyokban itt-ott feltűnik egy kis reménysugár; ha a nemzetközi politikában egy kis enyhülés, egy kis javulás bekövetkezhet. A gazdaságban ennek egyelőre *nem látszanak* a jelei.

Nekünk, a fokozottan kedvezőtlenné váló külső körülmények között, a válságos világhelyzetben is, talpon kell maradnunk. Itt csak a valódi tettek és a tényleges eredmények segítenek. Csak az, ha értéktermelésünket, értékesítési lehetőségeinket bővítjük! Rugalmasnak, határozottnak, sőt keménynek kell lennünk, mindenkinek a maga posztján. A gumiiparban tudják, hogy ez mit jelent, hiszen még a termék is olyan: valamikor csak rugalmas volt, ma már keménynek is kell lennie – éppen azokban a világszínvonalat elért cikkekben, amelyekre itt hivatkoznak. Teljes meggyőződéssel mondhatjuk, hogy a cél érdekében való *összefogás* ténylegesen *nemzeti érdek, ténylegesen*

minden állampolgár, minden család, minden kollektíva érdeke. Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, és mindenki a saját tapasztalatai alapján meggyőződhet arról, hogy minél keményebb helytállást igényelünk a gazdálkodásban, a termelésben, annál könnyebb és gazdagabb lehet az életünk.

Sokat vitatkozunk a gazdaságirányítás elvi és gyakorlati kérdéseiről, a megszorításokról, a korlátokról, a beavatkozásokról. Ezek során számos a fogalomzavar, az értetlenség, az önigazolás, tettenérhető a „lombikszemlélet" és sok egyéb más is. Mi mindig világosan megmondtuk, és most is ezt fogalmazhatjuk csak meg: *gazdaságirányításunk bevált alapelvein és gyakorlatán nem kívánunk változtatni, azt erősíteni és fejleszteni kívánjuk.* Ilyennek tartjuk a vállalatok önálló gazdálkodását, a piaci viszonyok széles körű kibontakoztatását. Ám ez nem jelenti azt, hogy bizonyos kulcskérdésekben ne a központi irányítás „verje le a cölöpöket", minden olyan szükséges szempontot figyelembe véve, ami a gazdaság működéséhez, létéhez és nemzetközi pozícióinak tartásához szükséges. A központi irányításnak az alapvető követelményeknek, az ország és a nép érdekeinek alapulvételével kell kidolgoznia a gazdálkodás feltételrendszerét. Mégpedig úgy, hogy az objektív körülményekre építsen, a feltételekre és a lehetőségekre, hiszen e tekintetben nincs korlátlan szabadsága; *a vezetés nem indulhat ki a puszta kívánságokból, azok összegezéséből.* A gazdálkodás feltételrendszerének kialakításában az irányításnak, a kormánynak nincs szabad keze – mozgástere szűk. Éppen emiatt az a kötelessége, hogy a gazdálkodás feltételrendszerét józan, reális összhangba hozza a tényleges lehetőségekkel, a maiakkal és az előreláthatóakkal, hiszen nemcsak nekünk kell dolgozni és élni, hanem azoknak is, akik utánunk jönnek. A Taurusban sem csak egyszer kell százéves évfordulót ünnepelni...

Változatlanul állítjuk: maximális mértékben *növelni szükséges a vállalati önállóságot, a vállalati tevékenység szabadságát.* A terv, a szabályozás és a folyamatos irányítás olyan keretek között működjön, hogy a vállalati önállóság maximálisan érvényesülhessen. Ez annyit jelent: *nem mondhatunk le az erőteljes és határozott, következetes piacszervezési és piacszabályozási tevékenységről.* Nem lehet egy élő, mozgó és folyamatosan előrehaladó világban szakaszokra bontogatni, és hosszú időszakokra befagyasztani a gazdálkodás feltételeit, mert ez ter-

mészetellenes, és végső soron a gazdálkodási egységeknek okoz kárt. Nekünk az összes körülménnyel összhangban, folyamatosan kell változtatni a gazdálkodás feltételein úgy, hogy minden területen a maximális teljesítményt érhessük el.

Beavatkozásokra valóban *nincs* szükség. A gazdálkodás feltételeinek a körülményekhez és a követelményekhez való igazítása *nem beavatkozás,* még akkor sem, ha erre év közben kerül sor. A legnagyobb hiba, amely bűnné is válhat, az, ha a gazdaságirányítás *későn ismeri fel* a körülmények változásait, és nem elég határozottan, nem elég következetesen teszi meg a szükséges intézkedéseket, illetve nem követeli meg, hogy az élet diktálta rendelkezéseket minden szinten, torzítás nélkül, határozottan végrehajtsák. Azt hiszem, ha hibákat követtünk el, akkor mindenekelőtt ebben a vonatkozásban követtük el a hibákat. A jövőben arra kell törekedni, hogy a késéseket és következetlenségeket a minimálisra csökkentsük. Minél inkább sikerül megteremtenünk annak feltételeit, hogy *reális tervekkel, közvetett közgazdasági eszközökkel, szabályozással ösztönözzük és kényszerítsük a gazdaságot, a vállalatokat az ésszerű gazdálkodásra, annál kisebb mértékben lesz szükség operatív intézkedésekre menetközben.*

A jól gazdálkodó vállalatok és szervezetek, amelyek szintén nehéz feltételekkel dolgoznak – ideértve az átmeneti importkorlátozásokat is – nem beavatkozásokra hivatkoznak, hanem azzal foglalkoznak, hogy mit kell tenniük, *miként képesek a legtöbb jövedelmet létrehozni* szűkebb kollektívájuk és a nagyközösség, a társadalom számára. Akit nem kell afelé „lökdösni", hogy vállalatszerűen, ésszerűen gazdálkodjék, ott az idén sem létezett „beavatkozás".

Azt hiszem, nagyon fontos *tudatosítanunk* és a gyakorlatban is *megvalósítanunk* az irányítók és irányítottak *őszinte, nyitott, kölcsönösen aktív és felelősségteljes, közvetlen kapcsolatát.* Ez csak javíthatja a gazdaságpolitikát népgazdasági és vállalati szinten egyaránt. A Taurus e téren is *figyelemre méltó* eredményeket mondhat magáénak.

Mindenkinek ismernie kell, hogy milyen helyzetben vagyunk, hogy mit teszünk, miért tesszük – mit akarunk cselekedni a továbbiakban. Erről beszélni sem jelent szólamot, politikai fondorlatot, korteskelléket – ez a normális élet és tevékenység mindennapos része, ami a jelenlegi időszakban különösen *jelentőséggel bír.* Ha azt várjuk – és nekünk nincs más kiutunk, és nincs más lehetőségünk –, hogy súlyosabb vesz-

teségek nélkül átéljük a nagyon nehéz időszakokat, ha azt igényeljük, hogy az országban mindenki a legjobbat és a legtöbbet adja, akkor *be kell számolnunk* a dolgozóknak, a beosztottaknak, el kell számolnunk a dolgozókkal, alaposan és őszintén tájékoztatnunk kell őket mindenről. Ezt nem egyszerűen az alapvető tisztesség követeli meg, és ez nemcsak rendszerünk lényeges eleme, hanem *ténylegesen szükség van erre.* Ha az emberek értik és megértik, hogy milyen helyzetben vagyunk, és mit kell tennünk, akkor akinek van esze, készsége, fegyelme és szorgalma, az *odaáll mögénk* és *részt vesz* a közös feladatok megoldásában. Ezen múlik a vállalatok munkája, az ország nyugalma, sorsa, boldogulása.

Elő kell venni bizonyos régi dolgokat is: egy százéves nagyüzemben ezt, azt hiszem, illik elmondani. Olyan dolgokat, amelyek maradandók, amelyek alapvető értékek, és holnap is azok lesznek, a szocialista rendben különösen azok. A munkára, a tisztességre, a teljesítmény megbecsülésére gondolok – erkölcsi és anyagi értelemben egyaránt. Szigorúan, csakis a tényleges teljesítményre és többletteljesítmény megbecsülésére – ennek igazi, valódi, érdemi megbecsülésére. *Ez kulcsfeladat,* különösen ott, ahol az értékrendek eltorzultak: *ne fizessünk jelenléti díjat azoknak, akik csak bejárnak a gyárba, intézménybe, hivatalokba; de aki dolgozik, azt fizessük meg, és aki többet dolgozik, annak juttassunk többet!* Ne engedjük meg, hogy szégyen legyen, ha valaki igyekvő, okos, szorgalmas, újítókedvű és az átlagnál többet teljesít, és ne ütközzék „közhangulati" akadályba, ha ezért uram bocsá' valamivel többet is kap, mint a többiek! Azokban a kollektívákban, ahol egészségesek a hagyományok, ahol normális emberi erkölcsök és értékrendek uralkodnak, ott is vigyázni érdemes ezekre az erényekre; ahol ezek fellazultak, ott újra kell teremtenünk az egészséges emberi norma és magatartás feltételeit.

Akadnak olyanok is, akik cinizmust és pesszimizmust terjesztenek. Ha rájuk figyel az ember, szinte a siralomházban érzi magát. Mi azonban, akik átéltünk már nehéz időket, tudjuk, hogy a siránkozás, panaszkodás, kesergés *nem segít rajtunk.* Arról kell elsősorban beszélni, hogy *mit kell tenni.* És mindnyájunknak tudnunk kell azt, hogy képesek vagyunk megtenni, ami szükséges ahhoz, hogy átvészeljük ezt az időszakot, és jobb körülményeket teremtsünk az ország számára. Ezt kell közösen *elhatároznunk,* és közösen *megvalósítanunk:* azt

tudniillik, hogy ebből a nehéz időszakból ne megtépve, összetörve, 20 évvel visszaesve, hanem *megerősödve* kerüljünk ki! Az országnak megvan az ereje ehhez. Az ország lakosainak túlnyomó többsége *elemi erővel ragaszkodik az emberi tisztességhez, értékes, szorgalmas munkával kíván boldogulni egyénileg is, és a nagy közösség, a szocialista haza keretein belül is.* Ez forradalmi, ez korszerű és nem más. Ezt hozzuk a felszínre! Ezt érvényesítsük: ne frázisokban, hanem a gyakorlatban, a mindennapi tettekben!

A magyar népgazdaságban a nagyüzemi szektornak különösen fontos a szerepe. A valódi nagyüzemi szektorról van szó, tehát azokról a több ezer dolgozót foglalkoztató vállalatokról, amelyeknél a technológia, a munkamegosztás és a szervezés rációja követeli meg a nagyvállalati szervezet fenntartását, sőt fejlesztését. A Taurus is ilyen nagyüzem. A valódi nagyvállalatok zavartalan munkafeltételeinek biztosítása a párt és a kormány politikájának szerves része, mégpedig olyan része, amely *nem képezheti vita tárgyát.* Nincs ilyen kérdés, hogy *szükség van-e* nagyüzemeinkre, ellenben feladatunk, hogy kialakítsuk azt a hazai közgazdasági környezetet, amely biztosítja a társadalmi munka hatékonyságának növelését a *nagyüzemi* szervezeteket megkövetelő ágazatokban. A nagyüzemi módon gazdálkodó, vállalkozó szellemű, eredményes nagyvállalatainkat *meg kell védeni* mindenféle divatirányzattal szemben, mert a nagyvállalatok nélkül nem tudunk létezni sem ma, sem holnap. Nem az az alternatíva, hogy *vagy nagyüzem, vagy csupa kicsi* – a formák gazdagságára van szükség a munkamegosztásban. Mint minden élő szervezetben, itt is megvan a nagynak, meg a kicsinek az összeilleszkedő része, szerepe és funkciója, egyik a másikat nem helyettesítheti. Ahol a kis- és középvállalatok, a különféle vállalkozások hiányoznak, és ezek sok területről *hiányoznak,* ott kialakulásukat elő kell segíteni, ez a nagyüzemek, vagy ha úgy tetszik, a munkásosztály érdeke. Segítse és szervezze ezt a nagyüzem, ahogy már a Taurus is teszi. Jövőre az iparnak nagyobb részt kell vállalnia a népgazdasági feladatokból, mint 1982-ben, mindenekelőtt az egyensúlyunk, fizetőképességünk javítását szolgáló feladatokból.

Tudjuk, hogy ez nagyon nehéz feladat, s még nehezebbé válik, mert eközben nincs lehetőségünk a tőkés import növelésére. De ezt a feladatot vállalnunk kell, s tudjuk – *képesek vagyunk* a végrehajtására is.

A TELJESÍTMÉNY FOKOZÁSA AZ ORSZÁG ÉRDEKE*

[INTERJÚ]

– Mi jellemzi most az ország gazdasági közállapotát?

– Gyakorlatilag erre a Központi Bizottság ülésén elfogadott határozat is és Kádár elvtárs legutóbbi interjúja is választ adott. Én nem hiszem, hogy ehhez sok mindent hozzá tudnánk tenni. Azt azonban meg kell mondanunk, hogy a gazdaság *külső* feltételei egyelőre *tovább romlanak*. Ezzel párhuzamosan erőfeszítéseink is *fokozódnak;* a szükséges feladatokat növekvő mértékben ismerik fel a vezetők és a tömegek is. Ebben *megvan* az összhang. Az nagy illúzió lenne, ha azt hinnénk: a sikeres központi bizottsági ülés után megnyugszik a világ, s további erőfeszítések nélkül is biztonságban vagyunk. Ha lesz is élénkülés a világgazdaságban – és ez valószínűleg kisebb mértékben bekövetkezik –, az közvetlenül és azonnal *semmi könnyebbséget* nem jelent számunkra. Mert ha kimozdul a stagnálásból vagy visszaesésből a gazdaság Nyugat-Európában, vagy máshol a fő piacainkon, akkor ott először *a saját munkanélküliségüket fogják* csökkenteni, a ki nem használt kapacitásaikat fogják dolgoztatni, mi csak azután kerülhetünk sorra. Ezért nem lesz könnyű még az élénkülés időszaka sem.

Azt is figyelembe kell venni: mint ahogy mi sem voltunk tétlenek az utolsó öt évben egy ilyen nehéz világban, úgy partnereink, konkurrenseink sem ültek tétlenül, hanem ezt az időszakot arra használták fel, hogy korszerűsítsék a termelést, főleg a termékszerkezetet, és felkészüljenek az élénkülés időszakára. A struktúraváltásról vagy termékszerkezet-váltásról mi sokat beszéltünk – a versenytársaink ebben az időszakban ezt *meg is csinálták*. Nekünk tehát *erősebb versenypartnerekkel lesz mindenütt dolgunk, a világ minden piacán.*

A követelmények a KGST-ben, a szocialista közösségben is növe-

* A Magyar Televízióban készült interjú rövidített szerkesztett változata.

kednek. Tőlünk jobb minőségű, nagyobb használati értékű, értékesebb árut igényelnek, mert enélkül ők sem tudnak továbblépni. Így tehát a világ még az esetleges fellendülés időszakában sem lesz elnézőbb velünk szemben, mint eddig.

– A kérdések kérdése tehát, hogy a jelenlegi gazdasági feltételrendszerünk hogyan felel meg ennek a követelményrendszernek?

– A gazdaságnak *el kell tartania* az országot. Úgy kell eltartania, amilyen feltételek között mi most élünk. Úgy, hogy nagyon nehéz megmaradni termékeinkkel a külpiacon, növelni a részesedésünket, vannak bizonyos terheink, amiket hozunk magunkkal, adósságállományunkat csökkenteni kell, nemzetközi kötelezettségeinknek más vonatkozásban is eleget kell tenni. Vannak olyan terheink, amelyek egyszerűen abból fakadnak, hogy bizonyos késéssel léptünk előre olyan időszakban, amikor az már nagyon szükségszerű lett volna. Erről már sokszor volt szó és a Központi Bizottság határozata is utalt rá. Nemcsak egyszerűen el kell tartani az országot, hanem *működőképességünket is fenn kell tartani* – ahogy *Kádár* elvtárs szokta mondani – *ennek az országnak, ennek a szocialista országnak minden körülmények között élni és működni kell!* Bármilyen rossz is ez a világ, vagy bármilyen rossz lesz ezek után, s bármilyen csapások érnek bennünket, nekünk élni és működni kell és fenn kell tartani a fejlődőképességünket.

Nem szabad tehát most sem úgy gazdálkodnunk, hogy a továbblépés lehetőségeit elveszítsük vagy kimerítsük a tartalékainkat.

– Sokat foglalkozunk a fizetőképességünkkel is. Hogyan állunk most ezzel?

– A fizetőképesség megőrzése nem választható el az alapkövetelménytől: a gazdaságnak el kell tartania az országot. Ezért szigorúan, értelmesen kell gazdálkodni; energiával, anyaggal, munkaerővel, az összes rendelkezésünkre álló eszközzel. Ez az egyik része a feladatoknak. Ha ezt így csináljuk, akkor a helyzetünk javul a világban, és akkor a fizetőképességünk is megmarad. Ha nem így dolgozunk, *akkor fizetőképességünk végül sebezhetővé válik vagy esetleg megszűnik.*

Egyelőre azonban minden azt bizonyítja, hogy ez az ország képes arra, hogy a fizetőképességét ilyen rossz körülmények között is fenntartsa. Ennek nagyon nagy a jelentősége, mert *a fizetőképesség fenntartása az előfeltétele annak, hogy olyan mértékben vegyünk részt a nemzetközi kapcsolatokban, amilyen mértékben most abban részesedünk, és lehetőségünk legyen arra, hogy ezt tovább bővítsük. Ha egyszer a fizetőképességünk megszűnik – ha mi határidőre nem fizetjük ki a kamatokat vagy a lejárt részleteket –, akkor már nem egyenrangú partnerekként vagyunk a világban, akkor egy sor helyről kizárnak bennünket és diktálják a feltételeket számunkra.*

S akkor nekünk egy nagyot *vissza kell lépni*. Országunk, gazdaságunk méretei olyanok, hogy a lét és a továbbfejlődés feltétele az, hogy minél nagyobb mértékben benne éljünk ebben a világban és minél ésszerűbb, szervezettebb, számunkra hasznos kapcsolatokat létesítsünk.

Nagyon biztató az, ami 1982-ben történt. Igaz *a vezetés is nagy kínokat és keserveket állt ki, és nagyon nagy erőfeszítéseket tett; az erőpróba hátrányos vonatkozását érezte az ország népe, érezték a dolgozók*. De meg kell mondani, hogy ez a munka nagyon sikeres volt, mert a rendkívüli megpróbáltatást eredményesen éltük túl. Ez az ország, *a kormány elnökétől kezdve a segédmunkásig, gyakorlatilag megtette a kötelességét, úgy reagált erre a nagy megpróbáltatásra, mint minden egészséges szervezet*. Az egészséges szervezetre az a jellemző, hogy amikor nem várt nehézségekkel találkozik, akkor nem veszíti el a fejét – azt szabad a legkésőbb elveszíteni –, hanem mozgósítja tartalékait. És ez az ország és ez a nép 1982-ben így reagált az újabb megpróbáltatásokra. Ebben nagy segítség volt az, hogy az 1978. decemberi határozat végrehajtása, *a XII. kongresszus irányvonala felkészítette az országot* erre a válságos helyzetre is, arra, hogy gyorsan és értelmesen tudjon válaszolni ilyen kihívásokra. Enélkül nagyon nehéz lett volna. Mint ahogy nagyon nehéz lett volna anélkül is, ami az ezt megelőző időszakokban történt – a gazdaságirányítás reformjára gondolok – de még inkább arra a 25 évre, amit a párt helyes politikájának alapján ebben az országban ez a nép elért, ami nem akármilyen teljesítmény nemzetközi méretekben sem. Azt hiszem végső soron 1982-ben erősödtünk, önbizalmunk is nagyobb; látjuk, hogy igenis *ez az ország tud, képes és kész többet nyújtani és mindenféle káros és kedvezőtlen*

hatást ellensúlyozni azért, hogy megőrizzük saját magunkat, megőrizzük az élet minőségét, és megőrizzük azt a képességünket, hogy tovább fejlődjünk, és hogy Magyarországnak a következő években jobb helye legyen, mint amilyen az előző években volt. Ebben sokat tettünk, előbbre jutottunk a nemzetek ranglistáján.

– Hozzátenném: a fizetőképesség megőrzése nemzetközi környezetünktől is függ. Mi a helyzet a világban ebből a szempontból; Ön nagyon sok helyen fordult meg az az utóbbi hetekben, hónapokban. Hogyan ítéli meg például a KGST-együttműködés helyzetét, mint a legfontosabb meghatározó tényezőnket?

– Számunkra kétségtelenül a KGST a legfontosabb a külső feltételek szempontjából, de nem az egyetlen. A KGST-ben mindaz, amit eddig elértünk, az nagyon nagy érték: beleépült életünkbe, gazdaságunkba, alapja mindannak amit más viszonylatokban csinálunk. A KGST biztonságunknak és a teljesítőképességünknek *elengedhetetlen* alapja és folyamatosan megújuló forrása, amit nekünk meg kell őrizni, fenn kell tartani. Arra kell törekednünk, hogy ez folyamatosan többet biztosítson a számunkra, növelje a forrásainkat, olyan körülmények között is, amikor a többi KGST-tagországnak szintén azonos gondjai és nehézségei vannak. A testvérországok ugyanabban a világban élnek mint mi és a fejlődésnek lényegében ugyanezt a szakaszát járják. Olyan szakaszt, amelyben a továbbfejlődés olyan minőségi változást igényel, ami nagyon tőkeigényes, amihez nagyon sok pénz, kvalifikált és jobban fizetett munkaerő, jó nyersanyag, energia, élelmiszerellátás kell és lehetne sorolni az egyéb szükségleteket is. A KGST gyakorlatilag *mindnyájunknak megteremtette az alapbiztonságot, lehetőséget a továbbfejlődésre. A mennyiségi feltételeket biztosította ahhoz, hogy éljünk, a nagy lemaradásunkat behozzuk és előrehaladjunk.* Most új megoldásokat kell találni, amelyek mindnyájunkat egyaránt segítenek a minőségi előrelépésben. A KGST egyébként folyamatosan dolgozó és működő szervezet. Még a legfelső szintű találkozó előkészítése – amiről mostanában sok szó esik – is *folyamatos* munka. Én úgy látom: *az előkészítés jól halad, sok kérdésben sikerült közös nevezőre jutni és ami nagyon fontos: az előkészítés időszakában felszínre kerülő lehetőségeket már a munka folyamatában igyekszünk hasznosítani, és ami már most*

megérett rá, azt érvényesítjük és alkalmazzuk. Nem várunk arra, hogy amikor összeül a legfelsőbb szintű értekezlet, akkor majd mindenről döntünk és majd akkor lehet továbblépni. A felső szintű találkozó időpontja a mi véleményünk szerint *attól függ, hogy mikor áll össze* teljes mértékben az anyag ahhoz, hogy az minőségi változást hozzon és egy nagy lépést jelentsen előre az együttműködésben.

Az eddigi munkát hasznosnak és eredményesnek látjuk és gondolom, hogy így lesz a továbbiakban is. Én azt hiszem, hogy az időpont önmagában *nem döntő,* inkább az ilyen hozzáállás a fontos.

A világ többi részéről már különböző vonatkozásban beszéltünk. Utaltam rá, nekünk *meg kell tartani ezeket a kapcsolatokat, sőt szélesíteni kell. Nem szubjektív elhatározás kérdése ez, s nem azon múlik, hogy a kormány vagy a politika miként dönt. Egy ilyen országnak, mint amilyen Magyarország, ilyen természeti adottságokkal, feltételekkel, történelmi múlttal, a gazdaság ilyen szerkezetével, a legszélesebb nemzetközi kapcsolatokra van szüksége, a KGST-n kívül a világ más részeivel is. Ezen mi nem tudunk és nem is akarunk változtatni.* A lényeg az, hogy a kapcsolatokat úgy építsük, hogy azok számunkra előnyösek legyenek, hogy azok segítsék a mai problémák megoldását, egyengessék a továbbfejlődés útját, a fejlődőképességünket, a további előrehaladásunkat mozdítsák elő. Nekünk erre is feltétlenül szükségünk van, ezt nélkülözni nem tudjuk, és nem is akarjuk. De hogyha szabad szerénytelenség nélkül hozzátennem: erre nemcsak Magyarországnak van szüksége. *Egy ilyen Magyarországra, mint amilyenek mi vagyunk – illetve amilyenek lettünk, különösen az utolsó 25 évben – szüksége van a szocializmusnak, a szocialista közösségnek, szüksége van Európának, de szüksége van az egész világnak, mert ez a Magyarország – és egy ilyen Magyarország – stabilizáló tényező a nemzetközi helyzetben, a világpolitikában, a világgazdaságban, a kelet–nyugati kapcsolatokban is, nagyobb mértékben, mint amennyire méreteiből következnék.* Léte és minőségének megőrzése kedvezően hat az enyhülés vívmányainak és a béke védelmében folytatott harc feltételeire. Ahhoz, hogy a békés egymás mellett élés megvalósuljon és folyamatosan fenntartható legyen, minél kedvezőbb és minél emberibb körülmények között, ahhoz igenis szükség van egy ilyen Magyarországra is. *És ha Magyarországon gyengülne a politikai stabilitás vagy sebeket kapna a nemzeti egység, vagy a gazdasági egyensúlyunkban nagyobb törés következne be,*

ha például nem tudnánk a fizetőképességet megőrizni, akkor ez nemcsak a magyar népnek okozna súlyos károkat – ezért mondjuk, hogy ez nemzeti ügy és nemzeti feladat mindennek a megőrzése és megerősítése –, hanem a nemzetközi helyzetben károkat és nem kis károkat okozna és bizonyos vonatkozásokban láncreakciót is kiválthatna. Mégpedig kedvezőtlen irányban. Ezért nemcsak saját magunkkal szembeni kötelezettségünk, hogy erre vigyázzunk, de ez kötelezettségünk a testvéri országokkal szemben, a szocializmussal szemben és a szélesebb emberi közösséggel szemben is.

– Látjuk, hogy mennyire bonyolultan kapcsolódnak itt össze a kategóriák, fogalmak, az ország érdeke az állampolgár érdekével, gazdaságunk helyzete a nemzetközi helyzetünkkel, egyáltalán azzal a szereppel, amit Ön most elmondott. Ezért nagyon fontos kérdésnek érzem, hogy az elkövetkezendőkben merre megyünk, például hogyan folytatódik a reform?

– A szocializmus *nem automatizmus.* Bár valamikor leegyszerűsítve, még az én korosztályom is egy kicsit úgy képzelte, hogy a hatalom megszerzése után lobogó zászlókkal, rezesbandával és énekelve fogunk masírozni a szocializmusba sok-sok virággal persze és sok-sok örömmel. A szocializmus nem ez, és ténylegesen nem is erre tanítottak bennünket, csak az ember olyan, hogy hajlik a kellemesebb, kedvezőbb, szebb felé; szívesen megszépíti magának a világot, főleg a következő időszakokat. A szocializmus nem automatizmus, a szocializmus tudatos társadalomépítés, ahol mindent meg kell terveznünk, meg kell komponálni, meg kell szervezni a működés rendszerét és feltételeit, és azután együtt kell dolgoznunk. És ahogy megyünk előre, úgy mindig *változtatni* kell. A *forradalom győzelme után a szocializmus építése, a kommunizmus felé vezető út a reformok sorozata, mégpedig folyamatos reformoké.* És amiben megérett a helyzet a változtatásra, abban lépni kell. Ahogy tegnap dolgoztunk, az ma már nem jó, annak *formái és szervezete nem maradhat változatlan.* Ez nem azt jelenti, hogy rossz volt, hanem azt, hogy ma már más, nem egyszerűen jobban, hanem másként kell dolgozni, hogy nagyobb eredményeket érjünk el.

Gazdaságirányítási rendszerünket a bevált alapelvek megőrzésével folyamatosan fejleszteni, tökéletesíteni kell. Nagyon szemléletesen fogalmazta meg Kádár elvtárs: ettől a feladattól és gondtól nem

szabadulunk meg soha. Azt hiszem, hogy ez nagyon fontos dolog, amit nekünk tudni kell. Vannak időszakok, amikor a folyamatokat gyorsítani kell – például, amikor nehéz a helyzet, amikor minden tartalékra szükség van, amikor az emberekben, a kollektívákban, az egész népben meglevő minden alkotóerőt, munkavágyat, munkaszeretetet, a többletteljesítésre való törekvést kell felszínre hozni, s ennek meg kell találni a kereteit, formáit. A reform, vagy a gazdaságirányítás rendszerének továbbfejlesztése, tökéletesítése ma alapvetően ezt jelenti. Lehetőséget kell nyújtani mindenkinek – a dolgozó embereknek és a kollektíváknak az élet minden területén az igazgatástól a munkapadokig, a termőföldekig – arra, hogy értelmesebben, ésszerűbben gazdálkodjanak, hogy azt nyújthassák, amire ténylegesen képesek. Ez ma számunkra különösen fontos, a szocializmus építésének most ez az alapkérdése.

Azért, hogy ésszerűen, takarékosan, jól gazdálkodjunk, sokat tettünk az utóbbi időben, de még mindig nem eleget. Némi túlzással: *ez az ország előbb vált pazarlóvá, mint gazdaggá. Márpedig egy társadalom csak akkor lehet gazdag, ha megtanul jól gazdálkodni, takarékoskodni az anyaggal, energiával, munkaerővel, mindazzal, ami rendelkezésére áll.* Nagyobb ésszerűség, nagyobb szervezettség kell a gazdálkodásban és nagyobb lehetőséget kell teremteni a teljesítmény fokozására. Ezért van szükségünk a formák gazdagítására is, nem egyszerűsíteni kell ebben a vonatkozásban, nem szűkíteni, hanem *bővíteni kell* a lehetőségeket, nem szembeállítani különböző formákat egymással. A lényeg az, hogy mindenütt a teljesítménnyel arányos jövedelem keletkezzék és csak olyan jövedelemben részesüljenek az ott dolgozók, amely a teljesítményükkel arányos és a kialakult formák szocialista jellegűek legyenek. Amit eddig tettünk, az eddig is megfelelt a követelményeknek. Ha menet közben kisebb vagy nagyobb torzulás következik be, ott korrigálni kell és ott korrigálni fogunk.

Sok és nagyon jelentős, megoldásra váró feladat áll előttünk. *A gazdaság teljesítményének jelentős további növeléséhez más bér- és jövedelemszabályozásra, más adórendszerre van szükségünk és a társadalmi tőke mozgásának másfajta rendszerére.* A bér- és jövedelempolitika továbbfejlesztésénél arra gondolunk, hogy következetesebben a szocializmus alapelvének megfelelően jusson mindenki jövedelemhez, lehetősége legyen mindenkinek a saját munkahelyén, a munka-

időn belül lényegesen többet teljesíteni és ennek megfelelően lényegesen többet keresni. S akinek ezenkívül még kedve van, ereje és szüksége van rá, az ezen kívül is *kapjon lehetőséget a többletmunkára, hogy ennek megfelelően növelhesse a jövedelmét.*

A differenciálás elvét meg kell védeni és ehhez nem elég az ige hirdetése, hanem jelentős változásokat kell előkészíteni a következő évekre. Ennek az országnak és ennek a népnek többletteljesítményre van szüksége. Ez tényleg világnézeti kérdés, de a lét kérdése, a fejlődés kérdése is.

– Ha arról beszélünk, hogy differenciálás és arról beszélünk, hogy többletjövedelem, feltétlen idetartozik a jövedelem elköllhetősége. Az elmúlt években, de különösen a nagyon nehéz tavalyi esztendőben sikerült megőrizni az ellátás biztonságát. Az idén miként boldogulunk e feladattal?

– A párt politikájának hosszú ideje egyik alapeleme az, hogy *az árukínálat, a szolgáltatások színvonalát folyamatosan javítani kell.* Amikor a jövedelmek országos átlagban nem nőnek, akkor ennek a jelentősége fokozódik is. Ebben nem lehet és nem szabad kockáztatni. Nekünk az ellátás színvonalát nemcsak megtartani kell, hanem további erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy növeljük a választékot, a kínálatot is, hogy olyan termékekhez, árukhoz is hozzájusson a lakosság, amelyek időközönként csak a külföldről hazajövők vagy a csempészek útján kerülnek be az országba. Ha valaki többet teljesít és többet keres, akkor azt el tudja költeni, és mindenki arra költhesse a pénzét, amire kívánja. Ez egyébként a demokráciának is alapkérdése: ne a kereskedelem mondja meg, hogy mire költsd a pénzedet, mert csak azt lehet kapni, ami a pulton van, hanem a dolgozó ember döntse el azt, hogy megérdemelt jövedelmét mire költi. Az áruellátásnak tavalyi, 1982-es színvonala már biztosított erre az évre is, s azt hiszem, hogy az év folyamán ebben még előre is tudunk lépni. Ebből nem engedhetünk. Ha szigorítanunk kell, akkor a jövedelemhez való jutás feltételeit kell szigorítanunk. Azt kell elérni, hogy jobb minőségű, *értékesebb munkát kelljen végezni ugyanannyi vagy nagyobb jövedelemért.* Tehát ebben legyenek a feltételek szigorúak. Az a véleményem, hogy mint dolgozóval, mint termelővel kell saját magunkkal és egymással szemben igényesnek, szigorúnak lenni – nem mint fogyasztóval!

– Kiterjeszteném ezt az ellátási kérdést: gyakran hallani olyan véleményt, hogy az importgazdálkodás – megvallom szigorú szabályai – akadályokat támasztanak. Mi erről az Ön véleménye?

– Egy szigorúbb, jobban kézben tartott és ellenőrzött importgazdálkodás az 1982-es év kényszerhelyzetének a szülöttje. Ezt kellett tennünk. Hogy fizetni tudjunk, jelentős aktívumot kellett elérni a konvertibilis külkereskedelmünkben. Egy olyan világban, amikor mindenütt válság uralkodik és mindenki védi a piacát, csökkenti az importját, jelentős exportnövekedést nem lehet elérni, és csak exporttal nem lehet nagy többletet biztosítani. Ráadásul legfontosabb cikkeinknek tavaly is esett az ára és az árak tovább esnek. Kétségtelen: az exportképesség növelése, erősítése segít bennünket távlatilag, de átmenetileg az importot is meg kellett fogni. Ez történt.

Voltak és vannak kellemetlen mellékhatásai ennek. Gazdálkodó szerveink tulajdonképpen *nem hitték el,* hogy ezt mi komolyan gondoljuk. Abból indultak ki: látva a nehézségeket, a kormánynak megenyhül majd a szíve. De ha nincs miből, akkor hiába, jó szívvel nem lehet segíteni, jókívánságokkal, siránkozással nem megyünk semmire, s a helyzeten csak tettekkel és munkával változtathatunk. A gazdálkodók egy része *nem volt kellőképpen felkészülve egy ilyen helyzetre;* ebből adódtak zökkenők a termelésben és helyenként az ellátásban. Ezek azonban *nem törvényszerűek.*

Ha a lakossági fogyasztást tekintjük, akkor *a korlátozásnak nem szabad szűkíteni a választékot, szegényíteni az árukínálatot.* Ezt már az idén el tudjuk kerülni. A termelőknél viszont ismétlődnek a panaszok: tudjuk, hogy nem könnyű átállni egy nagy importról a szerényebbre. A vizsgálatok és a gyakorlati tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy a magyar gazdaság túlzottan importigényes volt a korábbi időszakokban. Ez rohamosan nőtt, túllépte az ország teljesítőképességét. Most a helyes arányokat kell megtalálni. *Az importkorlátozás jelenleg átmeneti.* Az ország létének és további fejlődésének feltétele az, hogy minél jobban beépüljön a nemzetközi gazdaságba és szélesebb kapcsolatokat létesítsen. És nemcsak egyszerűen árucserében, hanem az élet minden területére ki kell ennek terjednie, akkor tudunk ebből a legtöbbet profitálni. Abból kell kiindulnunk – nagyon egyszerűen fogalmazva –, hogy Magyarországon, egy ilyen kis országban, azt

kell termelni, amit mi a legjobban tudunk, amire az adottságaink, a feltételeink, a készségek, a koponyák, az ismeretek, a tudás, a fantázia a legjobban felhasználható. Azt kell nekünk termelni, amire a világnak szüksége van, amit a világ értékel és meg is fizet. Ebből az is következik, hogy nem szabad mindent termelnünk. Nekünk alapvetően *exportorientáltnak kell lennünk,* minden mást amire szükségünk van, importálni kell. Ha ezt meg tudjuk oldani, akkor *nem fenyeget minket újabb nagy cserearány-veszteség.* Akkor azt visszük ki, aminek ára van, ami nyereséges, és akkor ennek megfelelően árut fogunk behozni, úgy válogatva, amire nekünk szükségünk van. Mi nem vagyunk importellenesek, éppen ellenkezőleg. Hosszabb távra igenis *szükség van a ténylegesen indokolt és szükséges importra.* Az importgazdálkodás, amely 1982-ben kegyetlenné, szigorúvá vált, azt is felszínre hozta, hogy nemcsak általában voltunk mi pazarlóak ebben a gazdaságban, hanem importgazdálkodásunk sem felelt meg a nemzetközi mércének. Pedig a takarékosság az importcikkekre is vonatkozik. És egy ilyen ország, amelynek importra van szüksége ahhoz, hogy egyáltalán dolgozhasson – mert az energiát meg az anyagot be kell hozni és azután jön még az, amiről én az előbb beszéltem, *amit nem érdemes* Magyarországon csinálni –, egy ilyen országban ezt rendkívül komolyan kell venni. Ebben vannak eredmények. Az már közismert, hogy milyen jelentős mértékben *csökkentettük az utóbbi öt évben az olaj, az olajtermékek behozatalát és egy sor nyersanyagét is, de a szigorú importgazdálkodás nemcsak olyan fontos cikkek takarékosabb felhasználásában kell megmutatkozzon, mint az olaj.* Ezt a gyakorlatot az egész importszférára ki kell terjeszteni. A szigorú gazdálkodás felszínre hozta azt, hogy hogyan lehet és kell ezen a területen értelmesebben, takarékosabban gazdálkodni. Ez 1982 nagy eredménye. Ezt viszont tartósan fenn kell tartanunk, ezt meg kell őriznünk. Az importgazdálkodásnak tehát nemcsak negatívumai vannak, hanem tanulságai is. *A kényszerhelyzetnek lehetnek előnyei;* az okosan gazdálkodó mindig megkeresi azt, hogy a rossz időszaknak melyek a tartósan hasznosítható tapasztalatai.

– Ez a szemlélet átvezet egy másik, egyáltalán nem egyszerű kérdésre, a beruházásokra, a fejlesztésekre. Úgy tűnik, hogy az utóbbi időben éppen a fizetőképesség megőrzése és más erőfeszítések miatt a beruhá-

zásokra lényegesen kevesebbet fordítottunk. Egyes vélemények komolyan aggódnak a jövőért: nem fejlesztünk kellően...

– Az aggodalmak *indokoltak*. De csak a tényleges helyzetünk alapján, csupán a lehetőségek határain belül dönthetünk. Egy sor dologban *a kormánynak nincsen korlátlan mozgástere*. Ha az egyensúlyt fenn kell tartani – és ehhez elengedhetetlenül szükséges a belföldi felhasználás határok között való tartása, esetenként csökkentése –, akkor sok lehetőség nincs. Csökkentheti a közkiadásokat. Ezt meg is tettük és folytatjuk. Csak olyan intézményeket akarunk hosszabb távra is fenntartani, amelyekre tényleg szüksége van az országnak, a népnek. Az ezekre fordított összegeket az ésszerű mértékre akarjuk visszaszorítani, ezért sokat tettünk. Csökkenteni tudjuk vagy tudnánk a szociális kiadásokat, de hát *ezt a legkevésbé* akarjuk. A szociálpolitikában mi nem kevesebbet akarunk a lakosságnak biztosítani, hanem inkább többet, csak racionálisabb gazdálkodást akarunk. Mert ott is van pazarlás, ami tulajdonképpen a dolgozóknak nem ad többet, hanem közben elfecsérlődik egy csomó eszköz. *Az egészségügyre, az oktatásra fordított összegeket nem szabad kurtítani.* Ezekkel az összegekkel viszont jól kell gazdálkodni, hogy az embereknek több jusson belőlük. Mint ahogy *nem szabad a nyugdíjhoz sem nyúlni, és nem is akarunk hozzányúlni;* a nyugdíjjal folytatjuk azt, amit eddig. Az alacsony nyugdíjasok helyzetét kell anyagi helyzetünk keretein belül és annak megfelelően folyamatosan és fokozatosan javítani. Egyébként ebben a vonatkozásban is fenn kell tartani a differenciáltságot, mert ez is hozzátartozik ahhoz az alapelvhez, amiről beszéltünk. Úgyhogy nincs szó arról – és *nem is lenne értelme –, hogy a magasabb nyugdíjakat mérsékeljük vagy akár a nyugdíjkorhatárt megváltoztassuk.* Ez fölösleges és káros lenne. Sőt, azt is el kell mondani: *a nyugdíjjárulék legutóbbi növelését csak kényszerhelyzetben és nehéz szívvel csinálta a kormány; csak átmeneti intézkedésnek tartjuk.* Amikor sikerül majd egy korszerűbb bér- és jövedelempolitikát kialakítanunk, akkor ahhoz megfelelő adórendszert alkalmazunk, amit el kell választani a nyugdíjtól. *Olyan adórendszerre van egyébként szükség, ami biztosítja a megfelelő közteherviselést, ami eléri, hogy a nagyobb jövedelmek nagyobb arányban vegyenek részt a közteherviselésben.* A felsorolt területeken ilyen korlátaink vannak és ezeket mi tudjuk és figyelembe

vesszük. *Akkor mi marad még? Az életszínvonal. De az életszínvonalat meg akarjuk védeni. Ha lehetőségeinken túlmegyünk – mint tavaly –, korrekciót hajtunk végre.* Az idén ilyenre remélhetőleg nem kerül sor. Mi azt akarjuk, hogy ugyanakkor az életviszonyok és az életkörülmények javuljanak, s ebben az országban mindenki, ilyen nehéz világban is, jól érezze magát, boldogulni tudjon.

Ezek után – ha a készletgazdálkodástól eltekintek – egyetlen egy terület marad, a beruházásoké, ahol még csökkenteni lehet. A beruházások mérséklése tényleg jelentős volt, de az is igaz, hogy a beruházások részaránya nemzetközi összehasonlításban még mindig tiszteletre méltó. Pénzben is még mindig nagy tétel, ezzel kell értelmesebben gazdálkodni. *Mert beruházásaink még ma is pazarlóak és rendkívül hosszú ideig tartanak; sok felesleges dolgot tartalmaznak.* A vállalati beruházások még ma sem koncentrálnak azokra a területekre, ahol a leggyorsabban megvalósíthatók és a leggyorsabban megtérülnek. Az az összeg, amit beruházásokra fordítunk, ebben az időszakban is elegendő, ha az eszközöket értelmesen használjuk fel. A beruházások nem csökkentek annyira, hogy elveszítettük volna a fejlődőképességünket – eljátszanánk a jövőnket. Ezzel is ugyanúgy, mint általában a gazdaságban, nagyobb gonddal, ésszerűbben kellene gazdálkodni. Sajnos, ebben még nagyon kicsi a változás.

– *Mindez a követelmény az emberekkel egy másfajta feltételrendszert fogalmaz meg. És éppen itt, engedje meg, hogy megjegyezzem: Önről azt tartják, hogy nagyon szigorú a munkában. Pontosabban: túl kemény követelményeket támaszt önmagával és a munkatársaival szemben is. Miért tart ilyen feszített tempót?*

– Nem tudom, hogy a kérdés hogyan vetődött fel, mert ezt én voltaképpen többször megválaszoltam. Nos, *csak akkor tudjuk céljainkat teljesíteni, ha nagyon igényesek vagyunk saját magunkkal, munkatársainkkal, egész környezetünkkel szemben.* Mindenekelőtt a munkában dől az el, hogy hogyan élünk, milyen a biztonságunk, milyen az ellátásunk; milyen javakhoz tudunk hozzájutni, biztonságos-e a család élete, hogyan tudunk a gyerekekről és az unokákról gondoskodni. Az egész nemzetről, a máról, a holnapról. Ha a munkában nem

vagyunk nagyon szigorúak saját magunkkal és egymással szemben, akkor helyzetünk nem javul, hanem romlik.

Bár azt szokták mondani, hogy nem szabad maximalistának lenni, én mégis azt mondom: *mindnyájunktól – a munkában, a termelésben – a maximumot kell, az adott időszakban* lehetséges maximumot igényelni és követelni. Ezzel *tartozunk saját magunknak,* a családunknak, az egész népnek. Ez az alapkérdés. Nekünk nincsenek felhalmozott kincseink, nincsenek gyarmataink, nekünk senki nem ad ajándékot. Csak abból tudunk élni, jobb helyzetet teremteni az országnak, ha jobban dolgozunk és jobban teljesítünk. Ezt követelmények nélkül nem lehet, ezért nincs ebben semmi különleges. Meg kell mondani, hogy ezt az emberek – amennyire én érzékelem – *helyeslik.* Ebben az országban óriási többségben olyan dolgozó emberek élnek, akik saját munkájukkal, szorgalmukkal a tényleges értékek létrehozásával akarnak élni, boldogulni. És akik ezt elismerik másoknál is, és ami zavarja őket az az, hogy ettől a követelménytől eltérünk, ha a nem olyanoknak megy jobban, akik nem így dolgoznak. Ismétlem: mindenkinek, aki dolgozni tud és dolgozni akar, annak *lehetőséget kell teremteni ehhez, és aki nem akar dolgozni, azt pedig rá kell kényszeríteni.* Nem csupán a vezetőknek, hanem a kollektívának kell rákényszeríteni. Igaz, különösen nagyok a követelmények a vezetőkkel szemben vagy ha úgy tetszik, a káderekkel szemben. Ezen belül is, különösen az igazgatásban dolgozókkal szemben, akiket valamikor köztisztviselőknek hívtak. A múltkor azt mondtam – és ezért már megbíráltak –, hogy *a káderek egy része nálunk nem konvertibilis. Nem tud átállni az új követelményekre.* Ha azt igénylik tőle, hogy cselekedjen akkor, amikor cselekedni kell, rögtönzéssel meg kapkodással vádol mindenkit, aki ezt tőle kéri. Márpedig egyetlen egy titka van a dolognak, *időben kell dönteni,* és időben kell cselekedni. Erre nem mindenki képes a kádereink közül a mai felgyorsult világban.

Igaz, *volt olyan időszak, a hosszú aranykor, amikor sok poszton elegendő volt, ha valaki ott ült a helyén és időnként felvette a prémiumot, a kitüntetést.* Most ennél sokkal *többre* van szükség, mert minden reggel újra kell kezdeni a harcot és meg kell küzdeni a gondokkal. *Ezzel együtt el kell mondanom, mert nem lennék igazságos, nekünk csodálatos kádereink is vannak.* Nem is kevés. Ők képviselik a többséget. Köztük vannak olyanok, akik hihetetlen helyzetekben tudtak

helytállni, nemzetközileg is egyedülálló megoldásokat találni, és meg is valósítani. Amikor az állami díjakat meg a kitüntetéseket kiosztották az idén, ilyen teljesítményeket ismert el az ország, még ha csak egy kis részüket is, hiszen nincs annyi kitüntetés meg állami díj, amennyien megérdemelték volna. Tényleg csodálatos embereink vannak! Nagyon sokan vannak, akik kiemelkedő, egyedülálló teljesítményre képesek és mögöttük a százezrek és milliók, akik mindennap tisztességgel eleget tesznek feladatuknak, és akiken nem múlik az, hogy többet adjanak vagy többet tudjanak adni. Akiken ez az egész ország nyugszik és akiknek a tevékenységétől függ minden. Hogy szigorúak legyünk saját magunkkal szemben és nagy követelményeket és növekvő követelményeket támasszunk magunkkal szemben, *ez a ma és ez a holnap követelménye. Ebből nem lehet engedni.* Ha emberi tényezőről beszélünk, akkor én ilyesmire gondolok.

MAGYAR HÍRLAP, 1983. MÁJUS 14.

A CSELEKVÉS NEMZETI EGYSÉGÉÉRT*

Augusztus 20. többszörös ünnepünk. Ezen a napon emlékezünk meg az államalapító István királyról és életművéről. Ma szegjük fel a nemzet munkáját és jólétét szimbolizáló új kenyeret és ma ünnepeljük szocialista alkotmányunkat, életünk és munkálkodásunk alaptörvényét. Ünneplésünk három tárgya nem véletlenül kapcsolódik össze ezen a napon. *Szent István,* az államalapító, korának európai mértékkel mérve is nagy formátumú politikusa megtalálta és megalkotta azt az életrendet, amely biztosította az ország fennmaradását; a Kárpát-medence első időtálló államalakzatának megszületését, több évszázadra fejlődését, felvirágzását. Csaknem ezer év távlatából sugárzik a ma nemzedéke felé István realizmusa, következetessége és szervező ereje, példaképül az utókor számára.

Szocialista alkotmányunk ennek, az immár évezredes kort átívelő hídnak a másik hatalmas pillére. A mai Magyarország földjén élők együttélésének kódexe. Azoknak a jogoknak és kötelességeknek gyűjteménye, amelyek megtartása az alapfeltétele annak, hogy a magyar nép a mai világban fennmaradjon, fejlődjék, megtartsa és erősítse helyét. A két pillér közötti, elpusztíthatatlan anyagból készült ív az, amely *összeköti* a régmúltat a mával és a jövő felé mutat. A magyar földön élők sok-sok nemzedékének tehetséges, szorgalmas, verejtékes munkája, küszködése van ebben a mindennapi megélhetésért, küzdelme a természeti csapások ellen, harcai az ellenséges betolakodókkal, forradalmai a jobb, emberibb életért; a számtalanszor lerombolt ország újra meg újraépítése és ebben a hosszú évszázadokon keresztüli végtelen küzdelemben minden évben jutott egy meleg pillantás, egy boldog mosoly az új búzából sült friss, illatos kenyérnek, a meg-

* Tatán 1983. augusztus 20-án elmondott alkotmánynapi ünnepi beszéd. Magyar Hírlap, 1983. augusztus 24.

élhetés, a fennmaradás, az eredményes munka és ma a szocialista lét és folytonos megújulás kézzelfogható jelképének.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!

A szocializmus útján a párt vezetésével újjászületett, kicserélődött ez az ország. Az emberhez méltó élet feltételeinek a megteremtésében néhány évtized alatt olyan lépést tettünk, amelyhez hasonlót ezeréves történelmünkben nem találunk. Az országban egység, szilárd belső rend, lét- és közbiztonság, jó közérzet van. A szocialista rendszer belegyökerezett, összenőtt a néppel, sok évszázadra létrejött a sajátunkká vált szocialista alap és a keret a nemzeti létre és a fejlődésre.

Ezen a saját szocialista alapon alakult ki megújulási képességünk, amely az utolsó negyedszázadban nemzetközileg is jelentős eredményeket hozott. Szoros szövetség és együttműködés épült ki a Szovjetunióval, valamint a szocialista világrendszer népeivel. Hazánk a szocialista közösség kiszakíthatatlan részévé vált, amelynek országaival a közös világnézet, azonos célok és törekvések alapvető érdekeink egybeesése köt össze. Barátainknak megbízható, szilárd szövetségesei vagyunk. Hazánkat, amely nemzeti érdekeinkből következően nyitott a világ felé, széles körű, gazdag szálak fűzik a világ számos országához, népünket minden haladó konstruktív erőhöz. Mindenkinek szolid, korrekt partnerei vagyunk. Kötelezettségeinknek mindenkor eleget teszünk.

A nemzetközi közösségnek alkotó, saját gondolkodású, önálló, vitatkozó része vagyunk. Nemzeti érdekeink képviseletében, érvényesítésében úgy tárgyalunk és vitatkozunk, hogy másnap is köszönni tudjunk egymásnak, hogy a tárgyalás és a vita javítsa kapcsolatainkat, együttműködésünket a közös munka feltételeit.

A béke és a békés nemzetközi kapcsolatok, a zavartalan együttműködés hívei vagyunk, és ezért minden erőnkkel aktívan dolgozunk. Tevékenységünkkel alátámasztjuk a Varsói Szerződés, a Szovjetunió békekezdeményezéseit, a fegyverkezés korlátozásáért, az enyhülésért folytatott munkáját, a nemzetközi egyensúly megőrzéséért kifejtett erőfeszítéseit.

Szocialista építőmunkánk, politikánk, belső helyzetünk, kapcsolataink, magatartásunk nemzetközi súlyt, tekintélyt és megbecsülést biztosít hazánknak. Létünk és tevékenységünk nemzetközi jelentőségű,

stabilizáló tényező, képesek vagyunk új értékeket is adni a világnak.

Meggyőződésből mondom, hogy ilyen hazára van szüksége a magyarságnak, ilyen Magyarországra van szüksége a szocialista közösségnek, Európának, az egész emberiségnek.

Mindaz, ami fékezi erősödésünket, nagy közös céljaink elérését, gyengíti előrehaladásunkat, nemzeti egységünket, minden magyarnak, minden magyar családnak kárt okoz, árt a nemzet érdekeinek, de a nemzetközi közösségnek is.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!

Talán nem érzékeljük eléggé, hogy zord időket élünk. Komisz, kegyetlen évek vannak mögöttünk. Tíz év óta súlyos csapások sorozata ér bennünket. Folyamatosan romlottak külső feltételeink. Nagy erőfeszítésekkel, nem könnyen, álljuk a sarat úgy, hogy még e nehéz években is, ha le is lassult – nemcsak szellemiekben és képességekben –, de anyagiakban is gyarapodott, épült, gazdagodott az ország, gazdagodtak országunk polgárai. Helytállásunk javította nemzetközi pozícióinkat, erősítette tekintélyünket, viszonylagosan felértékelődtünk és helytállásunk felértékelte hazánkat a nemzetközi mezőnyben.

A nemzetközi helyzet továbbra is feszült, ingatag, ma nemcsak a nemzetközi kapcsolatokat, az együttműködést fenyegetik – az egész emberiség békéje, sorsa is veszélyben van. Tart a világgazdaság válsága, ennek következményei minden régióban éreztetik káros hatásukat és a helyzet tovább romlik. Érdemi javulás rövid időn belül nem várható. Hosszú menetelés, inkább talán hosszú versenyfutás áll előttünk, amely tartós, nehéz, rendkívüli erőfeszítéseket igényel még néhány évig.

Ezért nagyobb és növekvő teljesítményt kell nyújtanunk évekig, hogy eleget tudjunk tenni nemzetközi kötelezettségeinknek, fenn tudjuk tartani fizetőképességünket, egyensúlyunkat, megőrizzük elért színvonalunkat, életünk minőségét, teljesítő- és fejlődőképességünket. Több évi nemzeti teljesítményünket teljes egészében nem tudjuk itthon felhasználni, elfogyasztani, mert a többlet adósságaink törlesztésére kell és a folyamatosan romló feltételek ellensúlyozására.

Alapvető nemzeti érdek és minden állampolgár, minden család, közösség közvetlen érdeke is, hogy ezt a feladatot, a fizetőképesség és az egyensúly fenntartását sikeresen teljesítsük, mert egyébként ki-

rekesztenek bennünket a nemzetközi gazdasági és pénzügyi kapcsolatok, a nemzetközi munkamegosztás jelentős részéből, mozgásterünk leszűkül, importlehetőségeink a jelenlegihez képest is radikálisan csökkennek, fejlődésünk, életszínvonalunk évtizedekre visszaesik. Ha áldozatok árán is, fizetőképességünk, egyensúlyunk fenntartása ettől megkímélhet bennünket. Ebben az esetben biztosítani tudjuk az ország elért színvonalát, az életszínvonalat, az életkörülmények megőrzését, a dolgozók munkáját és boldogulását és azt, hogy edzettebben, tapasztaltabban, vagy ahogy ma szoktuk mondani, versenyképesebben, nagyobb, erősödő nemzetközi súllyal és tekintéllyel jussunk át ezen a nehéz időszakon és előreláthatólag az évtized második felében felgyorsulhat gazdasági növekedésünk, emelkedhet az életszínvonal.

A mai gazdasági és politikai helyzetben nagyon realistán, józanul és nagyon következetes elhatározottsággal kell a szocializmus útján előrehaladni ahhoz, hogy támadhatatlanná, fertőzhetetlenné és lerombolhatatlanná tegyük mindazt, amiért megküzdöttünk. A szabadságot, az emberi létet, szerény jólétünket, tiszta hírünket a világban és továbbfejlődésünk lehetőségeit.

A végigdolgozott és végigharcolt évtizedek józan önmérsékletre neveltek bennünket saját erőink és lehetőségeink megítélését illetően. Megbizonyosodtunk arról, a szocialista társadalmi berendezkedés az egyetlen alkalmas keret arra, hogy Magyarország mindenféle elmaradottságát végérvényesen és visszafordíthatatlanul felszámolja; mindannak a következményeit, ami – az ország szocializmus előtti történelmében részben vagy egészben – elmaradt a tőke és a tudás felhalmozásában, a bonyolult gazdasági munkamegosztás kialakulásában, az emberi viszonyok magas fokú kulturáltságában, a szervezőkészség kifejeződésében. Emberhez méltóbb, gazdagabb és kulturáltabb életet alakíthatunk ki így, ilyet alakíthat ki magának a magyar nép, gazdagabbat és kulturáltabbat, mint a történelem folyamán bárki, bármikor kialakíthatott.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!

Az 1982-es év nagy megpróbáltatásait jól kiálltuk, 1983-ban folytatni tudtuk politikánkat, folytatni tudtuk a munkát, és folytatni tudjuk ma is. De erősítenünk kell. Mert közismert, naponta érzékeljük, hogy tovább romlik a helyzet körülöttünk, miközben nem várt nehézsé-

gekkel is szembetaláljuk magunkat. Mindennek az ellensúlyozására többet kell nyújtanunk, és az 1984-es év sok vonatkozásban nehezebb lesz, kötelezettségeink minden viszonylatban nagyobbak lesznek.

A Központi Bizottság áprilisi határozatának iránymutatása alapján fel kell számolnunk gyengeségeinket minden szinten, a tervezésben, az irányításban, a gazdaságszervezésben.

Több, régóta meghirdetett, a dolgozók által elfogadott és támogatott követelményt még mindig nem érvényesítettünk, mindezekért még nagyon keveset tettünk. Az idén is sok volt, a követelményekhez képest sok volt a topogás, a késlekedés, a bizonytalankodás, a kivárás, az időveszteség az irányításban, túlzott szakaszosság, az intézkedésekben, a szükséges korrekciókban. A gazdálkodás, a gazdaság folyamatai nem a naptár irányítása alatt vannak. Ha mi csak aszerint, tehát a naptár szerint és nem a gazdaság és a valós folyamatok szükségletei, a változások igényei szerint dolgozunk, akkor növeljük a károkat és a veszteségeket, további torzulásokat idézünk elő. A késlekedés, a határozatlanság súlyosbítja, nehezebbé, terhesebbé teszi az elkerülhetetlen intézkedéseket.

Most már végleg le kell számolnunk a panaszkodással, a csodavárással, a reménykedés nem elég, semmit sem segít. Tennünk kell, határozottan, következetesen és késedelem nélkül!

Ezen a hármas ünnepen nyugodtan idézhetem azt a régi mondást – ez ránk most nagyon időszerű –, hogy „Segíts magadon, az isten is megsegít". Magunkból kell többet kihoznunk! Többet nyújtanunk! Segítséget, a normális nemzetközi munkamegosztásban való részvételünk kiszélesítésének az előnyeit, vagy a szocialista integráció előnyeit, vagy akár hiteleket csak abban az esetben tudunk magunknak biztosítani, ha önmagunkon segítünk. Segíteni egyébként is csak annak lehet, aki maga is minden erőfeszítést megtesz, aki életképességét bizonyítja, aki a segítség visszatérítésére, a saját tevékenységével, erőfeszítésével garanciát tud nyújtani. Egyébként csak segélyt vagy ajándékot várhatunk, dehát az csak morzsa vagy alamizsna, amiből csak vegetálni lehet, tisztességgel élni nem!

Ezért fel kell gyorsítani a munkát! Erősíteni kell a szervezettséget, a rendet, a fegyelmet, hogy a szükséges többletteljesítményt még 1983-ban biztosítani tudjuk, hogy azt megtermeljük, és a megfelelő átmenetet 1984-re is előkészítsük.

Nem engedhetjük meg magunknak, mert nem viselnénk el, hogy az év végi hajrá után 1983-hoz hasonló visszaesés következzen be 1984 elején is, mert ez rendkívül nagy veszélyt jelentene fizetőképességünkre és egyensúlyunk fenntarthatóságára.

Az előttünk álló feladatok jelentős részét az iparnak kell teljesíteni. Az iparban – mint az elvtársak tudják – sok a behoznivaló. Az ipar tevékenysége, teljesítménye elmarad a tervtől, elmarad minden mutatóban, elmarad a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulásban. A júniusi javulás után július jelentős visszaesést hozott, és az ipar mindhárom relációban, a belső piac, a szocialista export és a konvertibilis export irányában is elmarad a tervezettől, esetenként az elmúlt évitől is, holott kötelezettségei mind a konvertibilis, mind a szocialista relációkban nagyobbak a múlt évinél. Ezért az egész ipar területét átfogó, minden területet érintő, minden gazdasági, termelési egységet mozgósító, körültekintő, széles körű munkát kell kezdenünk, illetőleg ott, ahol ez megkezdődött, ott fel kell erősíteni, és azonnali, valamint folyamatos intézkedéseket kell tennünk annak érdekében, hogy az ipar ne csak megközelítse, hanem elérje az 1983-ra tervezett szintet. És ez annál is inkább szükséges, mert a mezőgazdaságnak az aszály miatt jelentős veszteségei vannak, és ennek ellensúlyozása mindnyájunk érdeke és mindnyájunk követelménye. Az iparnak a várt teljesítményt olyan termékekkel kell elérni, csak olyan, a külső és belső piacon keresett, és a termelőknek és az országnak tisztességes nyereséget nyújtó termékekben, amelyek folyamatosan eladhatók, értékesíthetők. Felesleges, veszteséges árut kár szaporítani, arra drága anyagot, energiát és értékes munkaerőt pazarolni.

Az exportkötelezettségek teljesítése mellett az iparnak nagyobb figyelmet kell fordítani arra, hogy a ki nem használt kapacitásait mindenekelőtt a belső szükségletek kielégítésére, importhelyettesítésre felhasználja. Nem bevárva a hosszú távon ható intézkedések eredményeit, rövid időtávon belül biztosítani kell a munkaerőt a lakosság ellátását, az exportot jól szolgáló munkahelyekre, hogy az értékes gépeket jól ki lehessen használni. Ennek szolgálatában minden munkahelyen bátrabban és következetesebben kell élni a ma is meglevő és rendelkezésre álló lehetőségekkel, hogy a vállalatok jobban differenciálják a béreket és a kereseteket – a teljesítményekkel összhangban.

Az iparban fel kell gyorsítani a kádercserét és az iparirányítás min-

den szintjén olyanokat kell az irányítás és a termelés minden vezető és szervező posztjára állítani, akik képesek is és készek is a mai követelményeknek megfelelően dolgozni.

Nem kisebbek a feladatok, talán még nagyobbak is és sürgetőbbek is az építőiparban és az építőanyag-iparban. Az építőipar és az építőanyag-ipar nagy késéssel és lassan követte és követi a népgazdaság feltételeiben és szükségleteiben bekövetkezett változásokat. Lassan követte és követi szervezetében, technológiájában, a termelés struktúrájában.

Mindebben tervezési hibák, a tehetetlenség jelentős szerepet játszik, és ez különösen fájdalmasan, súlyosan jelentkezik a lakásépítésben, a magánlakás-építkezések anyag- és szolgáltatás-ellátásában, a rekonstrukciós munkákban, a karbantartásban.

Több jót tudunk mondani energiagazdálkodásunkról. Ezen a területen nemzetközileg is megbecsült eredményeket értünk el. 1978 óta a belföldi energiahordozó-felhasználás gyakorlatilag nem növekedett. Ezen belül csökkent a kőolaj és az olajtermékek részaránya. Korábban a nemzeti jövedelem növekedésének egy százalékához egy százalék feletti energiafogyasztás-növekedés járult, most ez az érték jóval egy százalék alatt van. Nő a szénbányászat súlya és szerepe az egész népgazdaságban és ezen belül az energiagazdaságban, a szénbányászat nagy eredményeket ért el, 1982-re elérte az 1985-re tervezett 26 millió tonnás termelési szintet.

Komárom megyében folyik a szénbányászat fejlesztésének első nagy programja. Az eocén-program végrehajtása és – azt hiszem, hogy nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk – a szénbányászat fejlődésének a programja, ennek kidolgozása és érvényesítése helyes, eredményes döntés volt, és az eddigi sikerek és eredmények meg kell hogy erősítsenek bennünket ebben.

A hatalmas ráfordítások, a létrehozott új üzemek meggyőződésünk szerint hatékonyan hozzájárulnak majd népgazdasági céljaink realizálásához. A kudarcok és a tragédiák viszont arra figyelmeztetnek, hogy van még tennivalónk a korszerű technika hatásos alkalmazásában, és maradéktalanul ki kell elégíteni a minőségileg más munkavédelmi követelményeket.

Az eocén-program végrehajtásában is észlelhető ugyanakkor néhány, a gazdaság egészére, de főleg az iparra jellemző kedvezőtlen

tapasztalat. Ilyen például, hogy a nagy áldozatok árán létrehozott gyárak, üzemek nem hozzák a várt eredményeket. Nemzetközi összehasonlítások tanúsága szerint az azonos korszerűségű, most üzembe helyezett berendezésekkel a fejlett országokban lényegesen jobb eredményeket érnek el, mint mi. Tehát a korszerű berendezés automatikusan nem hozza a nemzetközi szintű eredményeket. Nem igaz, hogy csak üzembe kell helyezni az új technikát és learathatjuk a sikereket. Az új technikához olyan vezetők, olyan dolgozók, emberek szükségesek, akik képesek annak hatékony működtetésére. Ennek legalább két feltétele van, és ezt ebben az évben nagyon fontos, hogy hangsúlyozzuk: a megfelelő szakképesítés és az erkölcsi alkalmasság. Sok helyen tapasztaljuk, hogy a vállalatok elhanyagolják a korszerű technika kihasználásának emberi oldalát. Nem kellő gondossággal válogatják ki a kezelő személyzetet, nem fordítanak megfelelő időt kiképzésükre. Így nem csoda, hogy az első időben biztosan, de lehet, hogy tartósan alacsonyabb hatékonysággal működik az egyébként korszerű rendszer.

A morális alkalmasság sem lebecsülendő. Csak olyan emberekre szabad értékes berendezéseket bízni, akik magas fokú felelősségérzettel rendelkeznek, tisztában vannak azzal, hogy a szakszerűtlen, gondatlan kezelésből milyen óriási károk keletkezhetnek.

Az energiagazdaság, a gazdálkodás lendületét fenn kell tartanunk és erősítenünk kell. Helyzetünk ezt sürgetően követeli tőlünk. Gyorsítani kell az olajkiváltást, mind az energiatermelésben, az iparban, mind a lakossági fogyasztásban. Elsősorban szénnel, gázzal kell ezt kiváltani. Ugyanakkor továbbra is nagy erőket kell koncentrálnunk a fajlagos energiafelhasználás további csökkentésére az egész népgazdaságban, az iparban minden ágazatban a felhasználóknál.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!

A magyar mezőgazdaság az utóbbi időszakban újkori történelmünk legutóbbi időszakában rendkívüli teljesítményeket produkált. Nemzetközi elismerést vívott ki magának. Ebben az évben a nagyszerűnek ígérkező terméskilátásainkat súlyos csapás érte, olyan aszály, hogy sajnos azt mondhatjuk: ez az év az eddigi vegetációs időszakot tekintve az évszázad öt legaszályosabb éve közül az egyik. Sajnos, ha így folytatódik, akkor első helyre kerül. A csapadékhiányt rendkívüli

és tartós forróság súlyosbította. Meg kell mondani, különlegesen nagy dicséret a magyar mezőgazdaságnak és a mezőgazdaságban dolgozóknak, hogy ilyen különlegesen nagy csapás időszakában is a magyar mezőgazdaság biztosítani tudja az ország zavartalan élelmiszerellátását, a zavartalan és folyamatos takarmányellátást. Ennek a fedezete rendelkezésünkre áll az 1984-es termésig.

Egy ugyanilyen aszály még nem is olyan régen rendkívül súlyos, országos ellátási gondokat okozott volna, óriási takarmányhiányt, a hústermelés súlyos visszaesését. A magyar mezőgazdaság ereje mindettől a nagy veszélytől megóv bennünket. A károk azonban így is súlyosak. És ez nemcsak a mezőgazdasági üzemek számára jelent veszteséget, nemcsak a gazdaságok pénzügyi mérlegei, a jövedelmek érzik meg az aszály csapását – ennek káros következményeit az egész ország érzi. Csökken ennek következtében az elosztható nemzeti jövedelem és a számunkra annyira fontos export is lényegesen csökken.

Ilyen körülmények között a gondokat és a pótlólagos feladatokat jól átgondolt, megfontolt intézkedésekkel kell megoldanunk, olyanokkal, amelyekre ebben az évben nem gondoltunk.

Ilyen körülmények között azt is meg kell mondani, hogy a mezőgazdasági üzemek, a mezőgazdasági termelők nem számíthatnak az aszály következtében kieső jövedelem központi pótlására, ellensúlyozására. A központi és az állami segítség az már hosszabb idő óta működik, kint van a gazdaságokban, kint van a területen, ennek az a feladata, hogy különböző kedvezményekkel, hitelekkel és juttatásokkal biztosítsa a mezőgazdasági üzemek folyamatos termelését, biztosítsa és elősegítse azt, hogy megfelelően felkészüljenek a jövő évi termelésre.

Ugyanakkor a mezőgazdasági üzemeknek, a mezőgazdasági termelésnek kell minden erőfeszítést megtenni annak érdekében, hogy a legnagyobb mértékben ellensúlyozza a kieséseket. Ezzel csökkentse a saját veszteségeit és enyhítse az ország egészére, az egész népgazdaságra ebből eredő károkat. Teljes mértékben hasznosítani kell a megtermelt értékeket. Meg kell mindent menteni a pusztulástól. Nem lehet kihasználatlanul hagyni ma semmilyen lehetőséget. A ráfordításokat csökkenteni kell – itt vannak még jelentős tartalékok –, alapvetően energia- és anyagtakarékos technológiák alkalmazásával. A takarékos gazdálkodást minden területen még a régi, jó ideje elfelejtett mód-

szerek feleleventésével is erősíteni kell. Ott, ahol erre lehetőség van, szélesíteni kell a gazdaságok kisegítő melléküzemági tevékenységét; mindenekelőtt a lakosság ellátását szolgáló – és a szolgáltatások javítását megteremtő tevékenységet, olyan munkát, amely importot vált ki, az ipar számára hiányzó bedolgozói tevékenységet biztosítja.

Kedves Elvtársak és Elvtársnők!
Ebben az évben is gondjaink vannak a beruházásokkal. Ebben a helyzetben ismételten hangsúlyozzuk: a beruházásokat a terv keretein belül kell tartanunk, nagyon gyorsan és érdemben kell racionalizálnunk ezt a tevékenységet. Minden nélkülözhetőt el kell hagyni a beruházási folyamatokból, a már folyamatban levő beruházásokból és különösen az előkészület alatt álló tervezett beruházásokból. Megoldást kell adnunk arra a problémára, hogy a beruházási vásárlóerő ebben az évben is nagyobb, mint a tervezett és az eddigi intézkedések ezt a feszültséget nem oldották fel. A fogyasztói vásárlóerő is nagyobb, ami többek között annak a következménye, hogy a termelésnek a tervtől történő elmaradását és több helyen a termelés csökkentését vagy mérséklődését nem követte a vállalati jövedelmek és az egyéni jövedelmek csökkentése. Ezen a területen nagyon fontos az, hogy a tervben előírt arányokat megtartsuk, mert egyébként ez az egész népgazdaság egyensúlyát veszélyezteti.

Előtérbe kell helyezni a gyorsan megtérülő, a termelés egész folyamatát ésszerűsítő, versenyképes termékeket eredményező beruházásokat, és ezeknél a beruházási időtartamot is le kell rövidíteni, a befejezést fel kell gyorsítani.

Nagyon fontos, egyensúlyunk megőrzésének alapvető kérdése, hogy csak a hasznos teljesítménynövekedés eredményezzen jövedelmet és többletjövedelmet, mert ennek megvan az árufedezete. Ha nem emelkedik a teljesítmény, akkor a jövedelmeknek sem szabad növekedniük. Az alacsony teljesítményhez alacsony, csökkenő bér, jövedelem és nyereség jár. Ezen a területen érdemi változásokat kell elérnünk, eddig ebben nagyon keveset tettünk.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!
De akármilyen sok gondunk van és új nehézségünk is van, továbbra is fenntartjuk, és ahol lehet, javítjuk a lakosság áruellátását. Ezt minden

körülmények között biztosítjuk. Ez alapvető politikai és gazdaságpolitikai célunk. Meg kell mondani ezzel összefüggésben azt, hogy nem szabad szem elől tévesztenünk: a lakosság jó áruellátásához a teljesítmény és a lakossági jövedelmek közötti összhang fenntartása szükséges. A tele üzlet és jövedelemnövekedés csak akkor képzelhető el és tartható fenn, ha ezt megfelelő teljesítménynövekedés kíséri.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!
A mai helyzet elemzéséből egy sor fontos teendőt lehet megfogalmazni. Az alapvető az, hogy az egész társadalomban és az egész népgazdaságban erősítenünk kell a rendet, a fegyelmet, a szervezettséget. Nem elég a teljes foglalkoztatottság – a mi nagy vívmányaink egyike – amit meg akarunk őrizni. Hatékony, eredményes, az egyén és a közösség számára jól jövedelmező munkát kell biztosítani, és így kell a teljes foglalkoztatottságot biztosítanunk a továbbiakban. Csak így érhetjük el és csak így engedhetjük meg a gazdasági növekedést, mert csak ez lehet az egyensúly fenntartásának a forrása.

Tevékenységünknek, erőfeszítéseinknek középpontjában kell állni a következő időszakban annak, hogy teret, feltételeket, lehetőségeket biztosítsunk a fegyelmezett, értelmes, lelkiismeretes alkotó munkának. És ezt elismerjük erkölcsileg és anyagilag egyaránt. Ugyanakkor erősítenünk kell a teljesítménykényszert. És mind a két területen nagy lemaradásaink vannak. Ezt a két feladatot még nem tudtuk teljesíteni. Nem tudtuk biztosítani azt, hogy szabad teret adjunk mindenhol, minden gazdálkodóegységben az alkotó munkának, és ahhoz megfelelő elismerést is adjunk. Ez pedig ahhoz a többletteljesítményhez, amiről többször is említést tettünk, elengedhetetlenül szükséges. Igaz, hogy a szervezettség, a rend megteremtése elsősorban a vezetés feladata és erről sokszor beszéltünk. De ez az egész kollektíva ügye és dolga is. A kollektívának, a dolgozók együttesének meg kell követelni a vezetéstől a szervezettséget, az érdemi, az értelmes munka feltételeinek a megteremtését minden munkahelyen. Ugyanakkor elsősorban minden dolgozónak, minden közösségnek, minden vállalatnak, minden üzemnek saját magával szemben kell igényesnek lenni és nem szabad hogy lehetőséget adjon a lusta, fegyelmezetlen, lelkiismeretlen munkának, magatartásnak a saját körében. Ezt el kell szigetelni és lehetetlenné kell tenni.

Elvtársak!

Nemrég az országgyűlésben azt mondtuk, hogy tapasztalataink szerint önmagában a vállalatokon belüli irányítás, vezetés javítása, a technológiai fegyelem megszilárdítása, a munkafegyelem erősítése, a belső vállalati szervezet korszerűsítése, a vállalatokon belüli megfelelő érdekeltségi rendszer kialakítása, az alkotókészség és -képesség felszabadítása, megfelelő erkölcsi és anyagi elismerése, mindez beruházások nélkül, 20–30 százalékkal növelheti az egyes gazdálkodó szervezetek teljesítményét. És ez elvtársak, ma is igaz! Üzemeink és vállalataink csak egy része élt ezeknek a belső tartalékoknak a felhasználásával, vannak, ahol dicséretes módon éltek vele, vannak, ahol nem, de olyan üzemeink is akadnak, ahol visszaesés mutatkozik.

Erről azóta is sokat beszélünk. És miért kell és miért elengedhetetlen, hogy ez ma is központban álljon? Elsősorban azért, mert ez elsőrendű és gyorsan kiaknázható tartalék. Ez az, ami a kezünkben van, ami tőlünk függ. Ami nem függ sem a külvilágtól, sem külső feltételektől, sem hitelektől, semmi mástól. Másodszor azért, mert a rend, a fegyelem, a szervezettség, ez nemcsak a boldogulás eszköze, hanem közvetlenül és széles értelemben az élet védelme is. Ezt itt a bányászok tudják, értik, a saját bőrükön tapasztalták. Oroszlány, Mecsek, Dunaújváros és más, rendkívül lesujtó, megdöbbentő, tragikus eset az egész országot figyelmeztette erre. Figyelmeztette és tetteket igényel és tettekre késztet.

Elvtársak!

Mindezeknek a feladatoknak a teljesítése és a teljesíthetősége érdekében, azért, hogy a képességeink, lehetőségeink érvényesíthetők legyenek, hogy a tartalékainkat fel tudjuk szabadítani, hogy mindezt a felszínre hozzuk, ezért szükséges és ezért van napirenden a gazdaságirányítás, a gazdaság működési rendszerének továbbfejlesztése, tökéletesítése. Ezt a munkát több területen fel kell gyorsítani, mindenekelőtt azokon a területeken, és azokban az elemekben, ahol az a leggyorsabban elősegítheti a társadalmi, népgazdasági teljesítőképesség, az értékteremtő képesség növelését, ahol erősíti a rugalmasságát ennek a gazdaságnak, az alkalmazkodóképességét a változásokhoz, az ellenálló és ellensúlyozó képességét és készségét a kedvezőtlen változások-

kal szemben. Már 1984-ben érdemi lépéseket kell tennünk, és ezt a következő években folytatnunk kell, abban a szellemben és abban a megközelítésben, ahogy ezt a Központi Bizottság áprilisi ülése meghatározta. Javítanunk kell az irányítást ebben a keretben, az igazgatás, az intézményrendszer, a vállalati szervezet ésszerűsítését folytatnunk kell. Nagy feladataink vannak és nagyon fontos feladatunk az, hogy a bérrendszert korszerűsítsük, nagyobb legyen a differenciálás, nagyobb lehetőséget teremtsünk a többletmunkára és annak az elismerésére minden termelőegységben és minden ágazatban, és annak feltétele, hogy ezzel egyidejűleg tovább fejlesszük a fogyasztói árrendszerünket, csökkentsük a fogyasztói ártámogatásokat. Ez a munka közügy, mindnyájunk ügye, az egész népgazdaság, az egész társadalom hatékonyságának a növeléséhez alapvetően szükséges.

Kedves Elvtársnők és Elvtársak!
Azzal kezdtem, hogy a szent istváni államalapítás és a szocialista alkotmány kiteljesedése között az évszázadok során a nép szorgalmas, kemény, áldozatos munkálkodása jelenti a történelmi folyamatosságot, ez tartja fenn az életet, ez táplálja a haladást ezen a földön, amit hazának hívunk.

A szocializmus útjára lépett magyar nép rendkívül életrevalónak bizonyult, munkájával, tehetségével bizonyította ezt. Ezen a pályán kell maradnunk, és ezen a pályán kell továbblépnünk. Ez a mi legnagyobb kincsünk, ezt örököltük proletár, paraszt és értelmiségi őseinktől, ez az a vagyon, amit talpon maradásunk és továbbfejlődésünk érdekében okosan kell gyarapítani és kamatoztatni. Erre alapozódik a párt politikája.

Kedves Elvtársak és Elvtársnők!
Az ünnep a pihenés napja, a szabadságolások is végükhöz közelednek, itt van az ősz, kevés idő van az év végéig. Az év hátralevő részében viszont nagy munka áll előttünk. Nagy feladatokat kell még megoldanunk, sok lemaradást kell pótolnunk, sok mindent teljesítenünk, sok mindent kell megtermelnünk. Ehhez az szükséges, hogy felrázzuk magunkat. Mozgósítsuk magunkat, a dolgozókat. Nagy felelőssége van ebben a pártszerveknek, a szakszervezeteknek, a társadalmi szer-

vezeteknek, a vezető testületeknek, a dolgozó kollektíváknak, a szocialista brigádoknak.

Kérjük, hogy ebben a nagy munkában fogjanak össze, egy irányban, összehangoltan, együttesen dolgozzanak, nemzeti egységünk a cselekvés nemzeti egysége legyen.

A MINŐSÉG ÉLETSZINVONAL-TÉNYEZŐ*

Korunkban a *minőség,* s annak javítása társadalmi életünk szinte valamennyi területén előtérbe került, különösen a gazdaságban. Az intenzív fejlődési szakaszra való átmenet során – amely természeténél fogva nehéz szakasz –, csak szűkös források állnak rendelkezésre. Kulcsfontosságú ezért, hogy meglevő adottságainkat jobban hasznosítsuk, s mind magasabb minőségű és nemzetközileg versenyképes terméket állítsunk elő. Éppen ez az oka annak is, hogy kormányzatunk nagy figyelmet fordít a minőségre, a minőségszabályozásra, s annak intézményrendszerére.

Amikor a Központi Bizottság ez év áprilisi ülésén áttekintette a XII. kongresszus óta eltelt időszak tapasztalatait és feladatokat határozott meg a következő évekre, az összegezésből megállapítható volt, hogy népgazdaságunk és társadalmi életünk a kongresszusi határozatokban megfogalmazott irányvonalnak megfelelően fejlődött. A legfőbb gazdaságpolitikai célok alapvetően teljesültek.

A Központi Bizottság értékelése ugyanakkor feltárta azokat a külső feltételbeli változásokat, és főként a belső gyengeségeket, amelyek nehezítették valamennyi megfogalmazott célkitűzésünk teljesülését. Rámutatott egyebek között arra, hogy a termelés *minőségi jellemzőinek* kibontakoztatásában a reális lehetőségeknél *szerényebb eredményeket* értünk el. Nőtt ugyan a társadalmi munka hatékonysága, korszerűsödött a termékszerkezet is, a változások mértéke és üteme azonban még *nem kielégítő.* Nem tudtunk még olyan előrehaladást elérni sem az exportképesség fokozása, sem a kivitel gazdaságossága, sem a gazdaságos importhelyettesítés területén, amekkora elegendő lett volna ahhoz, hogy jelentősen csökkenjenek gondjaink az ország

* Részletek a KERMI fennállásának 100. évfordulója alkalmából, 1983. október 7-én elmondott ünnepi beszédből.

fizetőképességének megőrzését, gazdasági egyensúlyunk megszilárdítását illetően. Mindezek már meg is jelölik azokat a területeket, ahol az elkövetkező időszakban gyorsabb előrehaladásra van szükség.

Nagyon fontos azt látni, hogy a gazdasági problémáink megoldása mindenekelőtt *a termelésben* dől el, és az aszály miatt – és nemcsak az aszály miatt – ez évi céljaink megvalósulásában *az ipar* szerepe és felelőssége nőtt. További előrehaladásunk kulcskérdése az, hogy *gyorsuljon a műszaki fejlesztés, növekedjék a munka termelékenysége, javuljon a minőség és a munkakultúra; mindezek eredményeként fokozódjék a termelés jövedelmezősége és versenyképessége.*

A termékek használati értékének növelése minden gazdasági erőfeszítésünk eredményességének elsődleges feltétele. Értelmetlen dolog a munka termelékenységének növekedését szorgalmazni ott, ahol a munkafolyamatból használhatatlan vagy csak korlátozott mértékben használható termékek kerülnek ki. A „bóvli"-gyártás termelékenységének fokozása – pazarlás az anyaggal, energiával, termelőkapacitással és az emberi munkával.

Hozzáteszem: *pazarlás az importált anyagokkal is,* hiszen a silány termékekbe kemény devizáért vásárolt anyagokat építünk be anélkül, hogy a gyártott termék exportképessé válna. Van olyan eset is, amikor a késztermék árában az importanyag árát sem vagy alig tudjuk realizálni.

Mindez nemcsak az egyénnek vagy esetenként a vállalatnak okoz kárt, veszteséget, de következményeiben nem javítja, hanem tovább gyengíti népgazdaságunk egyensúlyát, a ténylegesen felhasználható nemzeti jövedelmet csökkenti – beleértve a lakosság fogyasztására és a beruházásokra fordítható részt is –, *rontja fizetőképességünk fenntartásának esélyeit.*

A minőség javítása fontos feltétele annak, hogy termékeink piacképességét javítsuk. Ezt igényli lakosságunk is: *a fogyasztók joggal követelhetik, hogy a tisztességgel megdolgozott pénzükért megfelelő minőségű árut kapjanak.* A fogyasztási cikkekkel kapcsolatban mindhárom piacon – a szocialista, a konvertibilis és a belső piacon – *erősödik* a minőséggel szembeni igény.

A lakosság életszínvonalának védelme, az elért színvonal megőrzése tehát nemcsak megfelelő mennyiségű, hanem megfelelő minőségű árut is követel. Egy pillanatra sem felejthetjük el, hogy a konkrét

termék minősége változó, fejlődő, mozgó kategória, és így csak az igényekkel és a fejlődéssel való *lépéstartás* legfeljebb a minőség megőrzését és nem javulását jelenti! Viszont a stagnálás vagy éppen a termékek megbízhatóságának csökkenése, az elvárhatónál gyengébb minőségű áruk kínálata, a minőségrontással elkövetett árdrágítás következtében *romlik a társadalmi közérzet,* és ez *gyengíti* a kor feszítő és nagyon igényes gazdasági feladatainak teljesítéséhez nélkülözhetetlen nemzeti egységet. Az árukat a vevők által igényelt minőségben kell gyártani, és ennek megfelelő minőségi kategóriák kínálatát – beleértve az olcsóbb cikkeket is – fenn kell tartani. Ugyanakkor gazdasági szempontból sem mellékes, hogy egy adott, fizetőképes lakossági keresletet *mekkora tömegű áruval tudunk kielégíteni.* A jó minőségű áruhoz mindenekelőtt *gondos munka* kell. Jobb, esetenként drágább anyagot kell felhasználnunk, több normaóra-ráfordítással kell megtermelnünk, okosabban kell csomagolnunk és szállítanunk: ezért a nagyobb használati értékű áru gyakran drágább a gyenge minőségűnél. Viszont *tovább használható, nagyobb „teljesítményű", használat közben takarékosabb* – s egyébként gyakran csak több termékkel helyettesíthető –, így végül is *aránytalanul több a haszna.*

A központi akarat közvetítésében, kitűzött céljaink elérésében mind jelentősebb szerepet tölt be *a minőségszabályozás.* Ez szerves része az állam gazdaságszervező, gazdaságirányító tevékenységének. Irányítási rendszerünkben alapelvként érvényesül a vállalatok gazdasági önállósága, anyagi felelőssége és érdekeltsége. A szabályozás módjának igazodnia kell ehhez a lényeges alapelvhez, ugyanakkor érvényesülnie kell a szocialista állam felelősségének azért, hogy a termékek minőségének alakulása a minőségi színvonal, a központi céloknak megfelelően hatékonyan mozdítsa elő a gazdasági, társadalmi fejlődést.

Szükséges tehát, hogy az állam *cselekvően vegyen részt* a minőség szempontjainak érvényesítésében. E cél megvalósítása érdekében a kormány Gazdasági Bizottsága 1981-ben *munkaprogramot* hagyott jóvá minőségszabályozási rendszerünk továbbfejlesztésére. Ebben kifejezésre jutott, hogy a minőség biztosítása, javítása és ellenőrzése alapvetően *vállalati* feladat. Jelentősebb előrelépés a minőség javításában a piaci egyensúly megteremtésével, a piaci viszonyok ezen

alapuló és ezt elősegítő kibontakoztatásával, a versenyképesség fokozásával és a monopolhelyzetek felszámolása útján érhető el.

A közelmúltban a Minisztertanács áttekintette az említett program végrehajtását, s megállapította, hogy az elért szerény eredmények csak arra voltak jók, hogy a helyzet további romlását elkerüljük. Az előrehaladás *nincs összhangban azokkal a fokozódó követelményekkel, amelyeket a külső és belső piac támaszt termékeinkkel szemben. A minőségalakulás jelenlegi helyzete helyenként és esetenként aggasztó.* Olyan esetekben is gyakori és visszatérő a minőségi hiányosság, amikor ezt a piaci helyzettel – például a monopolhelyzet, a vevő kiszolgáltatottsága, áruhiány – nem lehet magyarázni.

A Gazdasági Bizottság egyebek mellett úgy foglalt állást, hogy javaslatot kell készíteni a hatósági minőségellenőrzés szervezeti rendszerének korszerűsítésére, a hatósági jogosítványok bővítésére és lehetőség szerinti egységesítésére. Ezen belül ki kell térni a minőségszabályozással kapcsolatos központi, ágazatközi tevékenység hatékonyabbá tételére, továbbá a megfelelő információs rendszer kialakítására és működtetésére is.

Nemcsak megfelelő *szabványokra* van szükség, hanem mindenekelőtt arra, hogy a termelés során az előírt technológiai követelmények *maximálisan* teljesüljenek. A termékek minősége alapvetően a *termelés folyamatában* alakul ki, mégpedig az egész technológiai menetben. A kiváló minőség elérése nemcsak a végső feldolgozás fázisában alapkövetelmény, hanem már az alapanyagoktól kezdve. A maga módján *a kereskedelem is felelős* az áruk minőségéért. A kereskedelem dolga az, hogy megakadályozza a nem kielégítő vagy rossz minőségű termékek forgalomba jutását, illetve érje el azt, hogy a termelőnek fizetett ár legyen arányos az áru minőségével, fejezze ki az áru használati értékét.

A kereskedelem felelős az áruk minőségének megóvásáért az értékesítés folyamatában: a szállítás, raktározás területén. Éppen ezért van nagy jelentősége annak, hogy a termelők és a kereskedelem között jó együttműködés alakuljon ki, amelynek során *a kereskedelem határozottan tudja megfogalmazni és elfogadtatni a gyártókkal a vevők igényeit, s az átvétel során pedig meg tud győződni arról, hogy ezeket a követelményeket teljesítették-e.* Kétségtelen, hogy mindez nem könnyű feladat.

A jelenlegi körülmények között jelentős a szerepe *a felügyeleti és ellenőrző* munkának. Kiemelt feladatként kell kezelni a szerződéses kötelezettségek teljesítését. A hibákért felelős személyekkel szemben *szigorú szankciókat* kell érvényesíteni.

Nagy előrelépést eredményezhet gazdaságirányítási, működési rendszerünk *továbbfejlesztése:* az ésszerűbb gazdálkodás feltételeinek kikényszerítése, ösztönző erejének növelése, ezen belül a dolgozóknál és a kollektíváknál, vállalatoknál már a közvetlenül előttünk álló időszakban a teljesítménnyel, a végzett munka minőségével ténylegesen összhangban álló bér- és jövedelemszabályozás és ennek megfelelő erőteljes differenciálás kialakítása. Hozzáteszem – *nemcsak a kisvállalkozásokban, hanem a szocialista termelőüzemek és a szolgáltatás minden kategóriájában.*

Elengedhetetlen a minőség követelményei miatt az árrendszer továbbfejlesztése: a torzítások kiszűrése, a támogatások jelentős csökkentése, hogy *az ár a tényleges értéket* fejezze ki. Ma, amikor nemcsak fölös eszközeink nincsenek, de a mostoha körülmények és további terhek miatt eszközeink még szűkülnek is, csak ilyen – egyébként jelentős és egyesekre vagy csoportokra hátrányos – átrendeződés hozhatja ki társadalmunkból az elengedhetetlenül szükséges nagyobb teljesítményt, amely nélkül *nem tudjuk a válságos világban és válságos években megőrizni mai életünk minőségét és továbbfejlődésének esélyeit.* A felhasználók, fogyasztók igényei csak a termelők érdekeltségén keresztül érvényesülhetnek. A valóságos kényszer hiánya ma még módot és alkalmat nyújt a minőség szempontjainak háttérbe szorítására, a minőségi követelmények teljesítésének mellőzésére.

Nyilvánvaló, hogy a gazdasági környezet elsősorban *a kereslet és kínálat egyensúlya esetén* képes azt eredményezni, hogy a megfelelő minőségű termékek előállítása, a korszerűség, a megbízhatóság javítása a vállalatok számára *jövedelmező* legyen, az ettől eltérő magatartás pedig gazdaságilag *hátrányossá váljon.* Jelenlegi gyakorlatunk sok példája sajnos ennek az ellenkezőjét mutatja. A vállalatok, éppen anyagi érdekeik miatt, *visszaélnek* önállóságukkal, piaci fölényükkel. Hiány esetén a kereskedelmi vállalatok sem tudnak kellő hatékonysággal fellépni az ilyen magatartással szemben, mert elsődlegesen azt nézik, hogy megfelelő ellátást tudjanak legalább mennyiségileg biztosítani. *Szükséges tehát gazdaságirányításunk olyan továbbfejlesztése is,*

amelyben erőteljesebben érvényesülnek a piaci hatások és ugyanakkor a gazdasági kényszer lehetetlenné teszi az erőfölény tisztességtelen alkalmazását.

A gazdaságirányítás ilyen értelmű továbbfejlesztése napirenden van. A bevált alapelveken és gyakorlaton nem kívánunk változtatni, azt erősíteni és fejleszteni akarjuk. Ezek közé tartozik a vállalatok *önálló gazdálkodása,* a piaci viszonyok széles körű kibontakoztatása. Mindez nem jelenti azt, hogy lemondhatnánk a következetes piacszervezési és -szabályozási tevékenységről. Ezek közé tartozik az is, hogy az ellenőrzés eszközével is megköveteljük a jobb minőségű termékek előállítását.

KAPCSOLATOKAT ÉPÍTVE, KÖZÖS ÉRDEKEINK SZOLGÁLATÁBAN*

Köszönöm a lehetőséget, hogy a magyar rendezvénysorozat kezdetén így kötetlenül és szabadon beszélhetünk, egymás között lehetünk. E történelmi környezetben lehetetlen, hogy ne a történelemről és a kultúráról beszéljünk, ne ezzel kezdjük gondolatainkat. Még akkor is, ha rendezvénysorozatunk elsősorban gazdasági témájú.

Nekünk, magyaroknak és olaszoknak nagyon sok közös dolgunk volt és van: a történelmünket meghatározó nagy eseménysorozatok tartalmukban, sok vonatkozásukban azonosak voltak. Mint tudják, Ázsiából jöttünk és európai néppé lettünk, és az, hogy európai néppé váltunk – s hogy a magyar kultúra igazán európai kultúrává vált –, annak egyik lehetősége, egyik pillére az a közös alap, amin most állunk, ezen a helyen, a Capitoliumon, a római kultúra alapzatán. A következő nagy összekötő kapocs a kereszténység – hogy csak a nagy állomásokat emlegessem –, a reneszánsz, majd a múlt évszázadban a nemzeti függetlenségért folytatott harc, amelyben nemcsak egymástól függetlenül és párhuzamosan küzdöttünk azonos célokért, hanem gyakran közvetlen fizikai közelségben, váll a váll mellett is.

Úgy hiszem, nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk mi, magyarok és olaszok, hogy hosszú, közös történelmünkben és közös sorsunkban alapvető tényező mindig az összekapcsoló elem volt. Azok az időszakok, amelyekben szembe kerültünk, mindig átmenetiek és esetlegesek voltak, ám ezeket az időszakokat sem töltötte meg egymással szemben a gyűlölet, sem az olasz, sem a magyar nép emlékezetében. Ilyesmi az európai népek történetében nem gyakori. Ez az, ami tudatosan vagy tudat alatt, a magyar nép és az olasz nép érzelmeiben

* Megnyitó beszéd a magyar napok római megnyitóján, 1983. november 9-én.

ma is élő valóság, olyan erő, amelyre konkrét kapcsolatokat lehet építeni, amivel e kapcsolatok eredményes fejlesztését ösztönözni lehet. Meggyőződésünk, hogy ez nemcsak előnyös és hasznos, hanem szükséges is mind a két nép, mindkét ország számára – javára és hasznára –, de annak a nagy közös érdeknek a szolgálatában is, amely ebben a mai feszült nemzetközi helyzetben különösen előtérbe kerül, s amely az európai kultúra és az emberiség fennmaradásához, a továbbfejlődés lehetőségének a megőrzéséhez kötődik.

A kedvező alapon, a haladó hagyományok, ösztönző tradíciók alapján alakíthatjuk – a ma szükségletének megfelelően – politikai, gazdasági, kulturális, emberi kapcsolatainkat. Ezt akartuk szolgálni, tegnap Bolognában, és ma is itt, Rómában, s ennek megvalósításáig jutottunk. Önök sokat tudnak Magyarországról, s nemcsak történelmünkről, hanem a mai Magyarország helyzetéről is. Biztosan azt is tudják, hogy Magyarország sohasem tartozott a szerencsés országok közé. Amikor az imént kinéztünk az Önök polgármesterének erkélyéről a régi Rómára, akkor egyszerre irigykedhettünk és örülhettünk is.

Irigykedtünk azért, mert Európa történelmének több mint ezer éve alatt, magyar élni akarás, magyar szellem és alkotóerő nemcsak nemzeti, hanem európai és világméretekben is kiemelkedő alkotásokat hozott létre, amelyek beépültek az egyetemes emberi kultúrába, de más részük csak homályosan és halványan él emlékezetünkben, mert a kegyetlen történelem, néhány évtizedenként ismételve önmagát, eltékozolta mindazt, amit létrehoztak az alkotók. Irigykedtünk, mert az emberiség történelmének több évezredes panorámáját láttuk, és nagyon örültünk, hogy ez megmaradt mindannyiunknak, nemcsak Önöknek, hanem nekünk is. Kívánjuk, hogy keressék és találják meg mindazt, ami még itt van, őrizzék meg nekünk is, velünk együtt mindezt. Amit úgy érzünk, hogy a miénk is.

A magyar történelemre rányomta a bélyegét az, hogy a súlyos csapások után is mindig talpra tudtunk állni. Az utolsó néhány évtizedben kétszer megtettük ezt. Megtettük a pusztító világháború után, s megtettük a súlyos belső ellentmondások drámai kiéleződése után, több mint 25 évvel ezelőtt. Most abban a korszakban vagyunk, amikor nem újra talpra állni akarunk, hanem *talpon akarunk maradni* – és biztosak vagyunk abban, hogy talpon is maradunk, egy olyan

világban, amelyben nagyon sok a pusztító erő, a pusztító szándék, amely mindannyiunkat fenyeget. Mi *hiszünk a szocializmus erejében;* magunk alakítjuk és formáljuk ezt a szocialista rendszert, a magunk módjára, a magunk arculatára s a magunk örömére – úgy, hogy ez nekünk, magyaroknak a legtöbbet hozza. Rövid időszak alatt történelemalakító, -formáló munka folyamatában, mindennapi erőfeszítésekkel óriási jelentőségű átalakulás ment végbe Magyarországon. A napi gondok és napi kínok között nem mindig érzékeljük ennek eredményeit, az előrehaladás mértékét, de ez mérhető és bizonyítható. Ebben a nehéz világban, súlyos és bonyolult körülmények között, kedvezőtlen világpolitikai helyzetben, pusztító világgazdasági válság közepette Magyarország őrzi a helyét, és gyűjti az erőt a további erőfeszítésekhez, olyan erőforrásokat tár fel, amelyek képessé teszik arra, hogy a viharos korszakban helyt álljon. Hogy ne csupán megőrizze, hanem átalakítsa és továbbfejleszthesse önmagát. Ma Önök – Magyarországról szólva – kísérletekről beszéltek. Hadd mondjam meg, mi ezeket nem kísérleteknek tartjuk, hanem olyan kipróbált és erősödő *gyakorlatnak,* amelynek egy-egy eleme természetesen kísérleti jellegű. Maga a folyamat már bevált és kipróbált történelmi gyakorlat; olyan, amely hosszabb időre meghatározza a magyarok életét, országunk fejlődését. Úgy látjuk, hogy ez a világ számára is érdekes. Mi arra törekszünk, hogy tevékenységünkkel azt, amit az országban végzünk, a nép és az ország érdekében végezzük, ugyanakkor *hozzájáruljunk a világ stabilitásához,* és ellensúlyozzuk mindazt a kedvezőtlen hatást, amely időnként felhalmozódik a világban. Amely fenyegetően és riasztóan hat mindannyiunkra, s néha elkeserítően is. Mi mindennek tanúságait igyekszünk nemzetközi tevékenységünkben érvényesíteni. Ezért vagyunk és maradunk nyitottak a világ minden része felé, ezért építjük és erősítjük kapcsolatainkat minden néppel és minden országgal, akkor is, amikor úgy tűnik, mintha az árral szemben úsznánk. Meggyőződésünk, hogy a feszültségektől terhes, riasztó időszak átmeneti jelenség az emberiség történetében. Az a perspektivikus, tartós, a meghatározó, ami a népek és országok minél szélesebb körű kapcsolataira épül, a közös munkára, egymás gazdagítására, nemcsak Európában, hanem az egész világon. Mi úgy hisszük, hogy ebben a tevékenységben a magyar–olasz kapcsolatoknak – a tradíciókra alapozva, az érzelmeket jól hasznosítva – megvan a jelentősége. Mi abban

bízunk, hogy a magyar–olasz kapcsolatok továbbépítése annak az új áramlatnak az útját egyengeti, amely remélhetően már néhány év múlva kedvező hírekkel tölti meg az újságok hasábjait, nem pedig a nemzetközi helyzet kockázataival, vagy úgy, mint éppen most, a nagy értékű képrablással. Én azt hiszem, hogy mind a két ország és nép nevében és javára dolgoztak Önök akkor, amikor bennünket ehhez a rendezvénysorozathoz hozzásegítettek; amikor támogatták és támogatják kezdeményezéseinket.

TARTALOM

Bevezetés / 5

Közreműködésünk az ENSZ munkájában / 9

A külgazdaság kulcskérdéseiről / 16

Számunkra létfontosságú a részvétel a KGST-ben / 24

Gazdaságpolitika, gazdasági szabályozás és a vállalati gazdálkodás hatékonysága / 30

Külgazdaság-politikánk a szocialista fejlődés szolgálatában / 47

Külgazdasági és hazai feladatok / 56

Érdemibb, hatékonyabb módszereket keresve / 62

Lenin születésnapján / 70

Mivel foglalkozik a kormány Gazdasági Bizottsága, mi az Ipari Minisztérium feladata / 73

Nemzeti összefogással, szenvedélyes tenni akarással / 78

Nagy a mezőgazdaság politikai felelőssége / 92

Célunk a gazdasági kapcsolatok fejlesztése / 94

Az emberi tényezők és a népgazdasági feladatok / 102

A magyar–amerikai kapcsolatokról / 110

A képességek és készségek mozgósításával / 120

Használjuk ki a KGST lehetőségeit / 136

A gazdasági élet teljes skáláján nyilvánuljon meg kitapinthatóbban a vállalkozókedv! /140

Kapjon nagyobb megbecsülést az alkotó ember / 147
Szembe kell nézni a valóságos helyzettel / 158
Fürgébben járjon az ész és a kéz / 164
Az egyensúly szolgálatában / 174
Önerővel oldjuk meg nehéz feladatainkat / 184
Életszínvonalunk záloga a fizetőképesség / 194
A teljesítmény fokozása az ország érdeke / 202
A cselekvés nemzeti egységéért / 216
A minőség életszínvonal-tényező / 230
Kapcsolatokat építve közös érdekeink szolgálatában / 236

A KIADÁSÉRT FELEL A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA

83.1206/10 – ZRÍNYI NYOMDA, BUDAPEST
FELELŐS VEZETŐ VÁGÓ SÁNDORNÉ VEZÉRIGAZGATÓ

A KÖTETET MATKÓ ISTVÁN SZERKESZTETTE
A BORÍTÓ, A KÖTÉSTERV ÉS A TIPOGRÁFIA SZÁNTÓ TIBOR MUNKÁJA
MŰSZAKI VEZETŐ BERECZKI GÁBOR
MŰSZAKI SZERKESZTŐ SZAKOS ZSUZSA
TERJEDELME 15,5 (A/5) ÍV

Hogyan válaszol hazánk a nyolcvanas évtized kihívására? Az „Egyensúly, realitás, reform" című kötet Marjai József 1975–1983 között elhangzott beszédeinek, cikkeinek, interjúinak válogatásával e kérdésre ad feleletet. Olyan időszakot fogva át, amely minden bizonnyal Magyarország újkori történetének egyik legbonyolultabb, nehézségekkel megtetézett szakasza; amelyben egyszerre, egyidőben hárult-hárul a társadalomra, a gazdaságra a folyamatos önmegújítás, a korszerűsítés, a fejlődés hosszú távú, valamint a „talponmaradás" kérlelhetetlen napi feladványa. De hogyan nyújthat újraolvasva izgalmas politikai élményt az a szöveg, amely nyilvánvalóan megszületése, elhangzása pillanatának jegyeit viseli, s az adott, soron levő teendőket tárgyalja? Úgy, hogy szerzője mindenkor hűségesen követi a valóságot, szigorúan a realitásokat vizsgálja és értelmezi; hogy mindezekkel beavat a döntéshozatal – a döntést hozó – felelősségébe. A kötet lapjain pontos, objektív tudósítások találhatók a kormánynak, a kormány Gazdasági Bizottságának – és annak vezetőjének – mindenkori politikai–gazdasági–társadalmi érvényű cselekvéséről, a mai irányítás háttérközegéről. Legyen szó a reformról, az egyensúly megőrzésének erőfeszítéséről, a pillanatnyi kényszerpályás árintézkedésekről, vagy a sok évre ható gazdasági, fejlesztési prioritások meghatározásáról. Egyszóval mindarról, ami a nyolcvanas évek Magyarország-képét megszabja. Ezért e kötet politikai könyvkiadásunknak újabb figyelemre méltó állomása, amely segíti minden olvasóját eligazodni korunk összetett problémáinak megértésében.